

Кисъвъ Ал.
Генералъ-майоръ

Генералъ Колевъ

и

действията на 1. конна
дивизия въ Добруджа
презъ 1916. година

СОФИЯ

Печатница на Армейския военно-издателски фондъ

1928.

Издадени до сега №№ отъ
ВОЕННА БИБЛИОТЕКА

1. ПОУКИ ЗА АРТИЛЕРИЯТА отъ войната 1915—1918 г., отъ Славчевъ Ст., генералъ-майоръ о. з. 10 л.
2. 1. ПЕХОТНА СОФИЙСКА ДИВИЗИЯ на македонския фронтъ презъ втората половина на месецъ септемврий 1918. г., отъ Хр. Недѣлковъ, 6 л.
3. ОБУЧЕНИЕ НА ВОЙНИКА ВЪ ЩУРМОВОТО ДѢЛО, отъ Филиповъ Б. поручикъ. 3 л.
4. ЗАЩО НЕ ПОБЕДИХМЕ — 1915—1918 год., отъ Ст. Нойковъ, полковникъ, бившъ началникъ на оперативния отдѣлъ въ щаба на действующата армия. 65 л.
- *5. ТРЕТА АРМИЯ въ Балканската война — 1912 г., отъ Радко Димитриевъ, генералъ отъ пехотата, бившъ командующъ на 3. отдѣлна армия 80 л.
6. ПОЛСКА ФОРТИФИКАЦИЯ. Опытъ за изследване възъ основа даннитѣ отъ Общо-европейската война и психологичнитѣ закони на войната и боя, отъ В. Чокойевъ, капитанъ отъ инж. войски. 30 л.
- *7. ДЕЙСТВИЯТА НА 4. ПЕХ. ПРЕСЛАВСКА ДИВИЗИЯ въ Освободителната война 1912—1913. г., часть II, отъ първото примирие, презъ ноемврий, до Лондонския миръ, отъ полковникъ А. Христовъ. 30 л.
- *8. РЖКОВОДСТВО по възбуждане на углавни дѣла по Военното ведомство, производство на дознание и предварително дирене (съ образци и форми), отъ зап. полковникъ К. Радионовъ, 30 л.
9. ПЕХОТНО ОТДѢЛЕНИЕ, неговата подготовка съ примѣри основани на бойния опытъ, отъ фонъ Лилиенщернъ, преводъ отъ подполковникъ Поповъ Цв. . . 15 л.
- *10. ПРАВИЛНИКЪ ЗА ОБУЧЕНИЕ И ДЕЙСТВИЕ НА ПЕХОТАТА, часть II (проектъ) 40 л.
11. ВРЕМЕННА ИНСТРУКЦИЯ за тактическата употреба на голѣми единици, преводъ отъ френски отъ подполк. Цв. Поповъ 24 л.
12. МИСЛИ ВЪРХУ ВЪЗПИТАНИЕТО ВЪ КАЗАРМАТА, отъ К. Соларовъ, полковникъ отъ ген. щабъ 12 л.
13. ОРГАНИЗАЦИЯ И ВОДЕНЕ НА НОЩНИЯ БОЙ отъ Георгиевъ Т., полковникъ отъ ген. щабъ . . . 18 л.
14. ОСМА ПЕХ. ТУНДЖАНСКА ДИВИЗИЯ ВЪ ВОЙНАТА СРЕЩУ ТУРЦИТѢ 1912—1913, отъ И. А. Русевъ генералъ о. з. 100 л.
15. ПРЕХРАНАТА ВЪ ВОЙСКАТА, отъ Ив. Боневъ подполковникъ 30 л.

Кисьовъ Ал.
Генераль-майоръ

Генераль Колевъ

и

действията на 1. конна
дивизия въ Добруджа
презъ 1916. година

СОФИЯ

Печатница на Армейския военно-издателски фондъ
1928.

Добруджанската конница

Посвещава се генералу Колеву

Не конница — морски
Вълни побѣснѣли,
Сонмъ звѣрове горски
Отъ гнѣвъ пощърклѣли;

Не конница — буря
Отъ бѣсни демони,
Що сичко катуря,
Иль тѣпче, иль гони.

Не конница — хала
Отъ сабленъ звенъ, блясъкъ,
Отъ цвилъ „ура“! — цѣла
Отъ топоть и трясъкъ.

Блѣнъ вихренъ понесенъ
Надъ степь ековита,
Ужасната пѣсенъ
На конски копита.

Не конница — лава
Въ димящи талази,
Въ прахъ, гърмотъ и слава
Летящи витязи.

1916. г.

Ив. Вазовъ

Генералъ Колевъ и действията на 1. конна дивизия въ Добруджа презъ 1916. г.

Въведение

Изминаватъ почти 12 години отъ какъ българскитъ войски отъ състава на III. армия, победоносно ръководени отъ покойния вече генералъ лейтенантъ *Ст. Тошевъ*, като неудържимъ порой заляха Добруджа отъ Тутраканъ, Куртбунаръ и Добричъ, презъ Кюстенджа, Кубадинъ до Мачинъ, Исакча, Тулча и дариха съ свобода поробения братъ отъ равна Добруджа, люлката на българското господство на Балканитъ.

Въ състава на III. армия влизаше и 1. конна дивизия, командвана отъ достойния нейнъ водачъ, сщцо така покойникъ вече, генералъ лейтенантъ *Ив. Колевъ*.

По негово време българския народъ, вложилъ всички усилия и копнежи въ постигане на заветния народенъ идеалъ — обединението въ едно на всички българи, посрещаше съ буенъ възторгъ всѣко известие за славнитъ и незабравими дѣла на нашата III. армия, — на нашата конница и заслужено увѣнча съ неуведаемитъ лаври на благодарностъ и възхищение и водача на тази последната — генералъ *Колевъ*

Млади и стари писатели и поети, начело съ всепризнатия народенъ пѣвецъ *Ив. Вазовъ*, се надпреварваха да описватъ и възпѣватъ дѣлата и подвизитъ на конницата и нейния водачъ.

Отговорнитъ висши командни личности, начело съ Негово Величество *Царя* на българитъ, Негово Царско Височество Престолонаследника, изразяваха на нѣколко пжти тѣхната годарностъ на генералъ Колевъ за усилията и извършеното отъ конницата.

Фелдмаршалъ Макензенъ съ най-възторжени думи изрази своето задоволство отъ дѣлата на конницата въ Добруджа.

Дейността и успѣхитъ на българската конница въ Добруджа съ следяха въ чужбина съ голѣмъ интересъ. Името на генералъ Колевъ стана всепознато.

И когато генералъ Колевъ, следъ 4 месечнитѣ непрекъснати усилия и лишения на бойния животъ, заболѣ отъ преумора и бѣ принуденъ да отиде да се лѣкува въ Виена, той бѣ посрещнатъ тамъ отъ властитѣ най-внимателно и ласкаво, като бѣ обграденъ съ най-голѣми грижи при лѣкуванетоъ.

Когато настана фаталния край, нему бѣ устроено грандиозно погребение, на което присѣтствуваха князе и най-висшитѣ военни австрийски и германски сановници въ Виена.

Генералъ *Колевъ* си отиде съ чувството на изпълненъ дългъ, съ едно име на достоенъ водачъ.

Минаха редъ години следъ неговата смъртъ.

Офицеритѣ отъ конницата на служба и въ запаса съ упоритостъ преследватъ отжществяването на идеята—въздигане паметникъ за споменъ на делата на генералъ *Колевъ* и на командваната отъ него дивизия.

Освенъ подробнитѣ и грижливо изработени реляции отъ г-нъ майоръ *Соларовъ*, излѣзли въ твърде ограниченъ брой екземпляри, до днесъ не е излѣзло едно пълно и стегнато изложение на дейността на генералъ *Колевъ* и на действията на командваната отъ него дивизия, което да изнесе предъ по-широкъ кръгъ четци пълното описание на тѣзи действия.

Тѣй като имахъ честта и щастието да заемамъ въ щаба на тази дивизия длъжностъ, която ми позволяваше да бжда запознатъ съ всичко онова, което се поискваше отъ погорното командване, съ всичко онова що се замисляше и решаваше отъ началника на дивизията въ изпълнение тѣзи искания, съ действията на частитѣ въ изпълнение на нарежданията на началника на дивизията, считамъ за мой дългъ къмъ истината, къмъ свѣтлата паметъ на заслужилия и достоенъ водачъ на конницата въ Добруджа, генералъ *Ив. Колевъ*. — къмъ паметта на беззаветно загиналитѣ въ служба на Родината и къмъ останалитѣ живи негови съратници, да изнеса, макаръ и въ сбита форма, дейността на началника и на частитѣ отъ 1. конна дивизия въ Добруджа презъ 1916. г.

Мойта главна грижа ще бжде да бжда напълно искренъ и правдивъ въ изложението си, като съжалявамъ твърде много, че не ще мога, поради по-ограниченитѣ рамки за изложението си, да изнеса съ пълни подробности и свѣтлина дейността на частитѣ и на отдѣлнитѣ лица, като поне тукъ имъ се отдаде заслуженото, за тѣхната самоотвержена и неуморима бойна дейностъ.

Оставямъ на безпристрастната просвѣтена общественая и военна мисълъ да прецени по-основателно дейността на генералъ Колевъ и на неговата конница.

София, Великъденъ 1928. г.

Използвани източници

1. Реляциитѣ на 1. конна дивизия, съставени отъ майоръ *Соларовъ*.

2. Действията на 3. армия въ Добруджа презъ 1916. год. отъ генералъ лейтенантъ *Тошевъ*.

3. Войната въ Добруджа, извлечение отъ „Историята на войната за обединението на Ромъния 1916.—1918. год. Отъ *К. Кирицеску*.

4. Варна, Баладжа, Добричъ и

5. Добричъ, Кобадинъ, Кюстенджа и пр. отъ генералъ *Т. Кантарджиевъ*.

6. По браннитѣ поля съ 9. коненъ полкъ. Подъ редакцията на *Василъ Хр. Поповъ*.

7. Лични бележки на автора отъ време на действията.

Глава I.

Подготовка за действие на 1. конна дивизия

Следъ привършване действията въ Македония, въ края на 1915. г., коннитѣ полкове, които страдаха твърде много по липса на фуражъ, рано, презъ пролѣтъта на 1916. г., сж изтеглени назадъ, въ вжтрешността на стара България, главно въ югозападния край, гдето се намира повече сѣно и отъ гдето, въ случай на нужда, биха могли да се притеглягъ на ново къмъ фронта — въ Македония.

Полковетѣ сж разположени: въ разпореждане Щ. Д. Армия: 2. коненъ полкъ — въ Сливница, 5. коненъ полкъ — Брѣзникъ, 6. коненъ полкъ — Царибродъ, 7. и 10. конни полкове — Ихтиманъ, по-после въ Самоковъ, 1. конна батарея — с. Алдомировци, щаба на дотогавашната конна дивизия — въ Брѣзникъ и после въ с. Надежда; въ разпореждане на командующия III. армия сж: 1. коненъ полкъ — въ Плѣвентъ, 9. коненъ полкъ — на ромънската граница — с. Кемленларъ, въ с. Хърсово на ромънската граница е изпратенъ Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ; — 3. и 4. конни полкове, съ 2. конна батарея оставагъ въ състава на II. армия — въ долината на р. Струма. Въ последствие 2. конна бригада е прехвърлена въ Сърбия, като 3. коненъ полкъ е разположенъ въ Лѣсковецъ и Прокуплье, 4. коненъ полкъ — въ Нишъ и Парачинъ; 2. конна батарея е придадена къмъ 3. конна бригада (7. и 10. конни полкове), която презъ 1916. г. действува къмъ Леринъ. 8. коненъ полкъ носи служба по охраната и наблюдението на бѣломорския брѣгъ.

Предъ перспективата за действие и на новъ фронтъ — съ Ромъния, щаба на действующата армия замисля и осъществява формирането на две по-голъми конни групи — на две дивизии, подъ началството на генералъ-майоръ Колевъ, дотогавашенъ началникъ на 10. пехотна Бѣломорска дивизия и бившъ командиръ на 1. конна бригада, съ началникъ щаба подполковникъ Кисъвъ и 2. конна дивизия — подъ началството на полковникъ Стойковъ, досегашенъ началникъ на конната дивизия, съ началникъ щаба подполковникъ Топалджиковъ.

Генералъ Колевъ поема командването на 1. конна дивизия на 8. май, а на 13. май е назначенъ за инспекторъ на конницата.

Веднага почватъ грижитъ му за подобрене състава и силитъ въ хора, коне и бойни сръдства на коннитъ части.

Първитъ му грижи, следъ приемането и прегледа на полковетъ сж: извършване нѣкои необходими промѣни въ началническия персоналъ, попълването на полковетъ съ коне, използване на хората отъ допълняющитъ ескадрони, уреждане службитъ въ 1. конна дивизия.

Промѣнитъ въ личния съставъ, станали наложителни следъ доста дългия периодъ отъ действия, който дава възможностъ за по-правилна преценка на качества на началническия съставъ, засѣгатъ почти 10% отъ офицеритъ въ конницата и съ тѣхъ се завършва къмъ сръдата на месецъ юний.

Конския съставъ въ полковетъ е твърде разреденъ и достига едва 3/4 отъ щатното число. Много отъ конетъ сж дребни, мѣстни реквизиционни коне, но нѣма отъ где и съ какво да се попълнятъ и замѣнятъ. Следъ продължителната почивка и по-добро хранене, тѣ сж се подтегнали и сж въ състояние напълно годни за работа.

Хората сж здрави, бодри, въодушевени отъ досегашнитъ успѣхи и готови за нови действия.

За да се използватъ обученитъ хора въ допълняющитъ ескадрони, отначало генералъ Колевъ замисля да формира пеши ескадрони при полковетъ, по после решава да се формиратъ по 1 пешъ картеченъ ескадронъ при всѣки коненъ полкъ и съ това да се засили огневата мощъ на полка, а съ това и тази на дивизията.

Пешитъ картечни ескадрони се формиратъ при допълняющитъ ескадрони и тамъ оставатъ да се обучаватъ. Тѣхното формиране е завършено къмъ 25. юлий.

За сжщата целъ, за да се засили огневата мощъ на дивизията, при всѣка една отъ дветъ конни батареи е формиранъ по още единъ — 3. взводъ, така че батареитъ ставатъ съ по 6 орджия.

Интендантството при дивизията по своя съставъ е само една предавачна инстанция на облѣкло, снаряжение, то нѣма складове, нѣма превозни сръдства. Едничкото което върши е снабдяване полковетъ на съ хлѣбъ.

Поискватъ се камиони за уреждане на превозната служба на конната дивизия, — щаба на действующата армия не може да даде такива и се прибѣгва, веднага следъ превоза на дивизията на добруджанската граница, до реквизиционни кола и коне, за формиране на най-необходимитъ превозни части при интендантството.

На 23. юлий се получава заповѣдь отъ щаба на действующата армия: 1. конна дивизия, въ съставъ: 2., 5. и 6. конни полкове, 1. конна батарея, картечнитѣ ескадрони на 1., 7. и 10. конни полкове, находящи се въ Дупница, съ всички служби на дивизията да се пренесе въ Добруджа.

Началникъ щаба на дивизията, съ интенданта, е изпратенъ напредъ за по-точни и пълни указания отъ командующия III. армия за разузнаване нѣвия районъ; старшиятъ адютантъ, майоръ Соларовъ, остава да се грижи за формирането и изпращането на ешелонитѣ.

Въ Горна-Орѣховица, — отъ щаба на III. армия е посоченъ района за съсредоточение на дивизията: щаба на дивизията — с. Новградецъ (Козлуджа), районъ за действията — с. Пашаитъ, с. Хасарджикъ, с. Кара-Юсеинъ, с. Калагларъ. Въ разпореждане на началника на 1. конна дивизия се дава Лейбъ-Гвардейския и 1. конни полкове, като 5. коненъ полкъ замѣня въ Плевенъ 1. коненъ полкъ.

Района, който се дава на дивизията е богатъ съ зърненъ и тревенъ фуражъ, сжщо така и вода не липсва, а въ нѣкои села, както е с. Николаевка — обилна, като въ балканско село.

Превоза почва на 26. юлий и свършва на 1. августъ. Дивизията се стоварва въ Каспичанъ, първоначално се съсредоточава въ Нови-Пазаръ. На 3. августъ пристига отъ с. Хърсово и Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ.

На 5. августъ дивизията се предвигва отъ Нови-Пазаръ за с. Новградецъ. Движението е използвано за произвеждане на тактическо учение (маньовъръ) съ цѣлата дивизия, която въ сегашния си съставъ се събира за пръвъ пжтъ.

Такива учения се произвеждатъ — и по-късно — на 17. и 24. августъ.

Цельта на тѣзи учения е да свикнатъ по-голѣмитѣ началници да командватъ и съгласуватъ действията на частитѣ си за достигане на общата задача, да сеприучатъ да работятъ на мѣстность хълмиста и равнинна, каквато е Добруджа.

Презъ време на тѣзи учения се правятъ, по една или друга причина, редъ грѣшки, които началникътъ на дивизията силно подчертава. Набляга върху необходимостта за по-голѣма подвижностъ отъ частитѣ, съобразителностъ и инициатива отъ страна на началниците; нужда отъ разузнаване и върху начина за извършването му, като препоръчва използването на разузнавателнитѣ части, ползата отъ артилерията, пешитѣ и картечнитѣ части; съгласуване на действията и взаимна подкрепа; необходимостта отъ скрито приближаване за осществяване на изненадата, която е една отъ най-сжществениѣ условия за успѣха на конницата.

Въ околността на Новградецъ дивизията се разполага съгласно оперативната заповѣдь № 3 отъ 4. VII. 1916. г. :

Въ Новградецъ: щаба на дивизията съ радиотелеграфното отдѣление, колоездачната рота и Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ; въ с. Кара-Хюсеинъ — щаба на 1. конна бригада, 1. коненъ полкъ съ 7. картеченъ ескадронъ и 1. конна батарея; въ с. Куртъ-дере — щаба на 4. конна бригада съ 6. коненъ полкъ; въ с. Николаевка — 2. коненъ полкъ съ 10. картеченъ ескадронъ; въ с. Девня — интендантството на дивизията.

Тукъ на дивизията е даденъ за охрана граничния участъкъ отъ с. Крумово (включително) до с. Гьокчи-Дюлюкъ. Дивизията, вѣнъ отъ това, служи като подвиженъ резервъ срещу десантъ на противника по черноморския брѣгъ, северно и южно отъ Варна, — отъ добружанската граница до устието на р. Камчия.

Охранението на границата се извършва отъ 15. погранична дружина, която въ участъка на дивизията има: 3. рота въ с. Оборище, съ застави въ с. Енимакхле, с. Крушово и с. Оборище и 4. погранична рота въ с. Казалджиларъ, съ застави въ с. Капуджи махла, с. Казалджиларъ и с. Печели. Дветѣ роти поставятъ 20 поста отъ по 10—12 войника, на разстояние $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ км. постъ отъ постъ. Конната дивизия запазва това охранение, като го засилва съ два авангарда отъ по единъ ескадронъ въ с. Суджасъ—къой и въ с. Къраачъ.

Проучени сж вѣроятнитѣ посоки за настѣпление на противника, както и мѣстата удобни за десантъ по черноморския брѣгъ, пжтищата за използване отъ дивизията за съсрѣдоточаване въ една или друга страна къмъ границата, или морето.

За да се укрие присѣтствието на дивизиитѣ въ района, заповѣдва се частитѣ да се разположатъ въ населенитѣ мѣста, по двороветѣ, като коне и кола се разположатъ подъ дърветата, за да се прикриятъ отъ въздушно наблюдение. За сжщата целъ се забранява движение на конни части и разезди по граничната линия.

На 10. августъ пристига въ Новградецъ главнокомандующия генералъ Жековъ, придруженъ отъ командующия 3. армия, генералъ Тошевъ. Прави прегледъ на дивизията. Спира се предъ всѣки ескадронъ, предава благодарността на Негово Величество за извършеното до сега и надеждата, че всѣки ще изпълни дълга си, ако бжде наново повиканъ за това.

Дивизията прави добро впечатление по своята стройность и видъ.

Въ очакване започването на военнитѣ действия, частитѣ, се подготвятъ, попълватъ съ всичко необходимо, доуреждатъ обозитѣ си.

Вѣнъ отъ това, пристѣпва се къмъ укрепяване на важнитѣ пунктове въ вѣроятнитѣ посоки за настѣпление на противника.

Поиска се отпускането на окопенъ инструментъ и ножове за карабинитъ, които, обаче, се получиха много късно — презъ време на действията.

За да се осъществи едно по-плътнo наблюдение на границата, поиска се разрешение отъ командующия III. армия: границата да се заеме отъ постове отъ по 5 — 6 челоуъка, разположени на 500 — 600 м. постъ отъ постъ.

Устроена е службата по разузнаването на ромънска-та земя.

Тази служба постепенно дава своитъ плодове и разкрива разположението на ромънскитъ части срещу разположението на конната дивизия.

Къмъ времето за започване на военнитъ действия, щаба на 1. конна дивизия има следнитъ сведения за разположението и силитъ на противника въ зоната срещу дивизията: въ гр. Добричъ — пехота около 2 роты отъ 39. пех. полкъ, и др. отъ 40. пех. полкъ, 3 дружини отъ 74. пех. резервенъ полкъ, всичко — 7—8 дружини; артилерия — 13. п.с.с.п. — 6 батареи, отъ 20. п. с. с. п. — 2 батареи, отъ 5. гаубиченъ полкъ — 5 батареи, всичко 8 полски и 5 гаубични; конница — 9. и 10. калар. полкове — 8 ескадрона.

Въ Силистра, Аккъдънларъ, Куртбунаръ и околността: пехота — по 3 дружини отъ 23., 31., 35., 61. и 63. пехотни полкове, 2 дружини отъ 7. стрелкови полкъ; артилерия — отъ 23. п. с. с. п. — 3 батареи, отъ 19. п. с. с. п. — 6 батареи, отъ 20. п. с. с. п. — 2 батареи, всичко 12 полски и 11 тежки батареи.

При такова положение се получава на 29. августъ телеграмата № 4052, отъ командующия III. армия, която предупреждава за започване на военнитъ действия, за които конната дивизия да се съсредоточи при с. Караджа—Отъ.

Същата вечеръ съ, нощенъ маршъ, конната дивизия се съсредоточава:

Щабъ на дивизията, 1. конна бригада съ 1. коненъ полкъ — въ с. Караджа—Отъ.

Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ — въ с. Казалджиларъ,

Щабъ на 4. конна бригада съ 6. коненъ полкъ — въ с. Карманлии.

2. коненъ полкъ — въ с. Хамбарлакъ, 1. конна батарея съ 2 роты отъ 16. пех. полкъ, които се придаватъ къмъ дивизията — въ с. Дерекъой.

Дветъ колоездачни роты — въ с. Оборище, гдето се даватъ въ разпореждане на командира на 3. погранична рота.

Състава на дивизията къмъ онова време е: командиръ на 1. конна бригада — полковникъ Михайловъ К., командиръ на Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ — полковникъ Банановъ П., на 1. коненъ полкъ — полковникъ Кметовъ Н., на 4. конна бригада — полковникъ Табаковъ Ив., на 2. коненъ полкъ —

полковникъ Брадиновъ П., на 6. коненъ полкъ — полковникъ Вуйчевъ Сава, на 1. конна батарея — капитанъ Викилски Георги, на 1. колоездачна рота — поручикъ Дѣлчевъ Г., на радиотелеграфното отдѣление — капитанъ Тодоровъ Петъръ; командиръ на дружината две роти отъ 1/16 пех. дружина майоръ Петковъ Хр., командиръ на 3. колоездачна рота поручикъ Писковъ.

Състава на частитѣ е следния:

	Офицери	Бойци	Нестроеви	Коне ездигни	Коне впрегатни	Коне товарни	Кола	Мед. лѣкари	Вет. лѣкари
Въ 4 к. полка (Л. Гв. 1., 2. и 6.) Въ щабоветѣ на 1. и 4. к. бригади	72	2376	1224	2600	480	220	232	2	4.
Въ щаба на дивиз.	3	6	8	11	4	—	2	—	—
1. конна батарея	8	12	43	43	24	8	12	—	1
1. колоезд. рота	3	230	63	289	66	18	15	—	1
Радиотел. отдѣл.	3	78	58	1	20	2	10	—	—
	2	—	40	4	29	—	14	—	—
Всичко:	91	2702	1436	2948	623	248	285	2	6

Къмъ този съставъ трѣбва да се прибави още: 3. колоездачна рота, 2 роти отъ 16. пех. полкъ и пешитѣ картечни ескадрони на Лейбъ Гвардейски 1., 2. и 3. конни полкове, които сжщо пристигнаха въ дивизията.

Глава II.

Действията на 1. к. дивизия въ между- ната Силистра—Добричъ

Започване на военнитѣ действия съ ромънциѣ карта 1 : 200,000

На 31. августъ въ 9 ч. 45 м. сл. пл. се получи следната телеграма отъ командующия III. армия:

„Войната противъ Ромъния ще бжде обявена утре 1. септемврий. Пригответе всичко да бжде готово по първа заповѣдь да почнете военнитѣ действия. № 4166“.

Военнитѣ действия въ сжщностъ почватъ по-рано.

Следъ предвигването на конната дивизия къмъ западъ при с. Караджа—Огъ, за подкрепа на 3. погранична рота сж оставени 2-тѣ колоездачни роти.

Тѣзи роти, заедно съ една рота отъ 8. пех. полкъ, започватъ военнитѣ действия, като на 31. августъ заематъ ж. п. мостъ при ст. Ново Ботево, за да го запазятъ отъ разрушение. До вечерята моста е заетъ, всички опити на ромънциѣ да контръ-атакуватъ и взематъ моста — не успѣватъ.

По нарежданието на армията, моста трѣбва да се заеме и охранява отъ частигѣ на Варненския гарнизонъ, заради това началника на конната дивизия заповѣдва колоездачнитѣ роти да се прибератъ при дивизията.

Командира на 3. погранична рота донася, обаче, че ако колоездачитѣ се оттеглятъ, лѣвия флангъ ще остане не заетъ и съ това се рискува да се влоши положението, още повече, че се очаква нападение съ сериозни сили отъ страна на противника.

Началника на конната дивизия се съгласява не само да остави колоездачитѣ, но изпраща въ подкрепа единъ ескадронъ съ 4 картечници (отъ 2. к. полкъ ротм. Кямилевъ). Това подкрепление пристига на 1. септемврий на време при моста, когато противника съ превъзходни сили се готви да атакува защитницитѣ му и съ своята намѣса попречва на противника да ги отблъсне и овладѣе моста, който остава невредимъ въ

наши ржце, съ което се улесняватъ твърде много бждешитѣ действия въ Добруджа.

Боятъ при Куртбунаръ

Карта 1 : 200000. Скица № 1.

2. септемврий

На 1. септемврий, къмъ 6 ч. сл. пл., въ щаба на дивизията се получава оперативна заповѣдь по III. армия № 16, споредъ която на 3. армия се възлага да атакува и овладѣе тутраканския тетъ-де-понъ. За извършване тази атака се назначава 4. Преславска дивизия и 1. бригада отъ 1. Софийска дивизия.

Съ същата заповѣдь задачата на конната дивизия се опредѣля: „Съ придаденитѣ ѝ колоездачни и пехотни роти да настѣпи по посока на Куртбунаръ и го овладѣе, като поддържа свръзка съ 2. бригада отъ 1. Софийска дивизия. На дивизията се възлага да прекжсне съобщенията между Добричъ и Силистра.

2. бригада отъ 1. пех. дивизия, споредъ тази заповѣдь, има „да настѣпи по пжтя с. Шарви, с. Аккѣданларъ, да завладѣе последното село и да го укрепи, да охранява фланга на армията отъ Силистра и поддържа свръзка съ 1. конна дивизия“.

Съ оперативна заповѣдь № 5, отъ 1. септемврий 1916. г. движението на конната дивизия се урежда както следва:

„§ 3. . . „А“ *Разузнаване*: 1) Отъ 2 к. п. предна разузнавателна частъ единъ ескадронъ съ единъ картеченъ взводъ, следва въ посока с. Владимирово, с. Езерджа, с. Конакъ. Разузнава зоната ограничена отъ югъ съ границата отъ северъ — съ пжтя с. Екисче, с. Мурдзукъ, с. Кованлъкъ. Разузнавателната частъ да се установи въ с. Конакъ, да прекжсне съобщенията Добричъ—Силистра и обърне особено внимание къмъ Добричъ.

2) Отъ 2. кон. полкъ единъ ескадронъ съ единъ картеченъ взводъ следва въ посоката с. Омурфака, Куртбунаръ, с. Караджа-Атъ. Разузнава въ зоната ограничена съ пжтя: с. Екисче, с. Мурзукъ, с. Кованлъкъ, (изключително) и дерето с. Кючюкъ-Ахмедъ, с. Хотулджа, с. Акбунаръ. Да обърне особено внимание на шосето Силистра.

3) Отъ Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ единъ взводъ, при офицеръ, следва посоката с. Трупчуларъ, с. Шахинларъ, с. Суджукъ. Разузнава въ зоната западно отъ дерето с. Кючюкъ-Ахмедъ, с. Хотулджа, с. Акбунаръ, като влѣзе въ свръзка съ ескадрона дивиз. конница на 1. пех. дивизия, който ох-

ранява фланга на 2. бригада отъ тази дивизия. Да обърне особено внимание на шосето с. Гюллерь-кьой—Силистра.

Разузнавателнитъ части да тръгнатъ въ 5 ч. пр. пл.

Дивизията следва въ три колони:

1. Лѣва колона, майоръ Петковъ, отъ 16. п. полкъ, 2 роти и 4 пеши картечни ескадрона. Тръгва отъ с. Печели въ 7 ч. 30 м. пр. пл., следва пжтя с. Печели, с. Трупчуларь, с. Буюкмахле, с. Кавурга, с. Коюнлукьой, с. Хотлуджа.

2. Срѣдня колона, полковникъ Михайловъ, Л. Гвардейски коненъ полкъ — 4 ескадрона и 1 картеченъ ескадронъ, 1. коненъ полкъ — 4 ескадрона и 2 картечни ескадрона, 1. конна батарея, радиотелеграфното отдѣление, всичко 8 ескадрона, 12 картечници, 6 орджия, тръгва отъ с. Казалджиляръ въ 6 ч. 30 м. пр. пл., следва джтя по дерето с. Бурханларъ — източно отъ с. Трупчуларь, с. Омурфака, с. Душтубакъ Куртбунаръ.

3. Дѣсна колона, полковникъ Табаковъ 6. кон. полкъ — 4 ескадрона, 1 картеченъ ескадронъ, 2. кон. полкъ — 2 еск. 1 картеч. ескадронъ, 1. и 3. колоездачни роти, всичко 6 ескадрона, 8 картечници, 2 колоездачни роти. Тръгва отъ с. Караманли въ 6 ч. пр. пл., следва пжтя с. Екисче, с. Кочмарь, Куртбунаръ.

4. Преминаването на границата да стане съ изненада, за да се заловятъ повече пленници.

5. Домакинскитъ обози на частитѣ да се съсрѣдоточаватъ въ с. Караджа-Огъ, следъ изминаването на частитѣ, подъ командата на домакина на 2. коненъ полкъ, ротмистръ Арнаудовъ. За движение напредъ да чакатъ нова заповѣдь.

6. Частитѣ ще продължаватъ да получаватъ хлѣбъ и дребни продукти отъ с. Куртъ-Дере.

7. Раненитѣ да се изпращатъ съ кола до с. Куртъ-Дере и отъ тамъ по желѣзницата — въ вжтрешността.

Бригадниятъ лѣкаръ на 4. конна бригада да се разпореди да се открие тамъ евакуационенъ пунктъ, като изпраща нуждния персоналъ и материалъ.

8. Азъ ще следвамъ съ авангарда на срѣдната колона.

(подп.) Н-къ на 1. конна дивизия генер. Колевъ,

„ Н-къ Щаба — подполковникъ Кисьовъ“.

За разрушение на телеграфнитѣ и телефонни свръзки между Добричъ и Силистра сж изпратени въ 6 ч. пр. пл. конно-пионернитѣ взводове на 1. и 6. конни полкове — пор. Салабашевъ и пор. Тянковски въ посока с. Конакъ, с. Кара-Дурмушъ.

Сутринта е облачна, мъглява, спомага скришното движение. Дѣсната разузнавателна часть, ротмистръ Кикименовъ атакува непр. постове южно отъ с. Владимироцо и полуротата, която заема селото, изсича часть отъ тѣхъ, другитѣ се

разбѣгватъ. Атакува около рота при с. Езирджа, разпилява я и проължава движението си къмъ с. Конакъ, което заема преди 9 ч. сутринята. Прекъсва телеграфнитѣ и телефонни линии между Добричъ и Силистра. Селата Конакъ-Куюджукъ и Кара-Пелигъ, не сж заети отъ противника.

Срѣдната разузнавателна часть, ротмистръ Първановъ, съ натѣква на по силенъ противникъ; необходима е намѣсата на авангарда на срѣдната колона, за да продължи настѣплението си следъ заемането на с. Омурфака. С. Кочмаръ е заета отъ около 1 рота съ картечници, окопани. Куртбунаръ е заетъ съ около една дружина, която се е добре окопала южно и югоизточно отъ града съ добре маскирани окопи, негде съ телена мрежа.

Началника на дивизията съ щаба минава границата въ 7 ч. 40 м. и следъ заемане на с. Душабакъ отъ авангарда на срѣдната колона, следъ лично разузнаване, решава да плени неприятелската дружина въ Куртбунаръ, като първоначално замисля обхода съ лѣвата колона.

Изпратени сж заповѣди :

До началника на лѣвата колона „Срѣдната колона дебушира отъ гората и зае с. Душабакъ. Противника заема с. Кочмаръ, гр. Куртбунаръ. Продължете пжтя си съ цель да обходите Куртбунаръ отъ западъ. № 20, 2. IX. 1916. г. 11 ч. 20 м. пр. пл.“

Впоследствие, понеже тази колона е далечъ, за обходъ отъ западъ се изпраща срѣдната колона, която е подъ ржка, южно отъ града и се расчита повече на нейната подвижностъ.

На командира на 1. конна бригада (срѣдната колона) — „Противника заема съ пехота и картечници Куртбунаръ и горичката ю. и. отъ него; батареята да открие огънь, а вие съ бригадата обходите противника, като се насочите презъ с. Хотулджа, с. Суджукъ за да пленимъ противника. № 21. 2. IX. 1916. г. 11 ч. 50 м. пр. пл.“

До командира на 4. конна бригада (дѣсна колона) — „Срѣдната колона обхожда противника въ посока с. Хотулджа, с. Суджукъ съ цель да му пресѣче пжтя и го плени. Обхождайте и вие съ дѣсната колона северно отъ Куртбунаръ за да бжде резултата по решителенъ. № 22, 2. IX. 1916. г. 12 ч. 25 м.“

На командира на 1/16 пех. дружина е изпратена нова заповѣдъ да продължи съ ротитѣ и пешитѣ картечни ескадрони право на северъ къмъ Куртбунаръ. Тѣ пристигатъ и се развърщатъ на хребета, южно отъ града (при с. Коюнлюкьой) и въ лѣво отъ батареята.

Противникътъ, обаче, забелязва на време угрозата отъ обходнитѣ движения по фланговетѣ си и следъ кратка съпроти-

ва, избѣгва въ паническо бѣгство, на северъ къмъ с. Бейбунаръ и с. Алфатаръ, като се укрива изъ горитѣ, захвърля по пѣтя кола, раници, оржие.

Дѣсната колона (безъ колоезачнитѣ роти, които не успѣватъ да се присъединятъ) се насочва презъ к. 260 къмъ с. Кара-Алтула, гдето е достигната отъ заповѣдта № 22, промѣня посока къмъ западъ, но противника вече е избѣгаль.

Началника на срѣдната колона, командира на 1. конна бригада донася: „Пресѣкохъ шосето Куртбунаръ с. Алфатаръ въ 1 ч. 30 м. сл. пл. Неприятелскитѣ части отстѣпиха въ посока на с. Абдула, с. Кадърашикъ, с. Бейбунаръ. Взехъ мѣрки за охрана въ посокитѣ: Абдула, с. Гюлеркъой, с. Паша-Бали. № 15, 2. IX. 1916. г. 2 ч. 6 м. сл. пл. с. и. отъ к. 257.“

Лѣвата разузнавателна часть (поруч. Ивановъ) минава границата южно отъ с. Шахинларъ, разгонва 1 взводъ пехота отъ селото къмъ Куртбунаръ и къмъ 4.30 ч. сл. пл. е въ с. Гюлеркъой, което е напуснато отъ противника.

Замисленото обкръжаване на противника, съ обходъ по двата фланга съ конницата и заслонъ отъ югъ съ пехота, картечници и батареята, не успѣва да се осъществи напълно; по голѣмата часть отъ неприятелската дружина (1/23) успѣва да се изплъзне и избѣга на северъ, като дава 165 пленени, между които 2 офицера и около 100 избити и изсѣчени, между които и 2 офицера. Загубитѣ на конната дивизия сж: убити — 2 войника и 2 коня, ранени — 1 офицеръ, 7 войника, 8 коня.

Вечеръта конната дивизия заночува: 1. конна бригада, щаба на дивизията, конната батарея — въ Куртбунаръ, 4. конна бригада въ с. Коджа-Оларъ, с. Кара Алтула, ротитѣ съ пешитѣ картечни ескадрони — въ с. Хотулджа,

Разузнавателнитѣ части оставатъ по мѣстата си.

Въ числото на плененитѣ влизатъ и 65 души войници, които началника на дивизията залавя лично съ единъ разездъ.

Пленяването имъ става по следния начинъ: съ началникъ щаба на дивизията, къмъ 1 ч. 30 м. сл. пл. наблюдаватъ хода на боя отъ северната окрайнина на с. Коюнлюкъой. Отъ тукъ забелязватъ единъ ромънски офицерски патрулъ отъ 4 души, който се движи въ посока на пѣтя с. Коюнлюкъой, Куртбунаръ. Началникъ щаба моли разрешение да догони патрула и го залови.

Началника на дивизията му разрешава. Началника щаба, придруженъ отъ конния си ординарецъ, конника Митьо Зарчевъ, се впуска на галопъ и на половинъ пѣтъ между селото и града, въ дола, достига патрула и съ извадени сабли принуждаватъ хората на патрула да вдигатъ ржце. Патрула е въ съставъ 1 офицеръ, 1 подофицеръ и 2 войника. Въ това време на началника на дивизията, останал сжщо са-

мосъ конния си ординарецъ, младшия подофицеръ Гължбовъ Атанасъ, докладва войникъ отъ разездъ на Гвардейския полкъ (7—8 человекъ), какво въ дола, ю.з. отъ града, имало събрани около 1—2 рога ромънци (навѣрно е заставата отъ с. Шахинларъ — бел. автора).

Началника на дивизията събира разезда, довежда го къмъ ромънцитъ, налитатъ въ разсипанъ строй съ извадени сабли върху тѣхъ и тѣ, изплашени, вдигатъ ржце и се предаватъ.

Когато началникъ щаба дохожда тукъ съ своята група намира генералъ Колевъ да говори по ромънски на войниците отъ пленената и построена въ разгнать строй полурота и ги успокоява. Тѣ изслушватъ думитъ му съ прояснени лица и съ дружния викъ: „Са траяска домну женералъ“ (да живѣе г-нъ генерала).

Отъ разпита на заловения поручикъ се узнава следното за разположението на ромънцитъ: 1) Въ Добруджа оперира III. ромънска армия, подъ началството на генералъ Асланъ. 2) Въ състава на армията влиза V. корпусъ съ резервнитъ си части, а може би и часть отъ II. корпусъ. 3) Разположени сж: 35. п.п. с. Аккадънларъ; 63.—с. Айдемиръ и с. Татарца; 23. — 1. дружина отстѣпва отъ Куртбунаръ за с. Бейбунаръ, 2. дружина въ с. Бейбунаръ, 3. дружина и 4. резервна дружина въ с. Алмалоу; 38. и 78. при с. Калипетрово и с. Алмалоу; 7. стрелкови — въ с. Алфатаръ; 9. стрелкови — Балчикъ; 40.—Добричъ, 10. стрелкови — с. Кобадинъ; 20. артилер. — въ Алфатаръ; 13. артилер. — въ с. Кобадинъ(?); 18. артилер. — по старата граница; 3. артилер. — въ с. Калипетрово; въ Силистра имало тежки орждия, снети отъ укрепената линия при Серетъ. 4) Предполага се че има вече руски войски въ Меджидие. 5) Всички части, изнесени напредъ, получили заповѣдъ да се оттеглятъ къмъ Силистра. 6) Въ Силистра се намира щаба на 9. пех. дивизия, началникъ на която е генералъ Бесарабеску“. (Донесение до командующия III. армия № 2, 2. IX. 1916. год., 9 ч. сл. пл.). Тѣзи сведения, както ще се види по нататкъ, не сж напълно вѣрни.—Споредъ Константинъ Кирицеску—Военна библиотека № 38, — „Войната въ Добруджа“, преводъ отъ Ат. Н., въ Добричъ по това време е 19. пехотна дивизия, подъ началството на Генералъ Бесарабеску.

Боя при с. Кочмаръ и с. Конакъ

Скица № 2.

3. Септемврий

Съ заемането на Куртбунаръ, дивизията постига единъ цененъ успѣхъ, като прекъсва съобщенията между Добричъ и Силистра.

За сега армията не иска повече. Споредъ заповѣдта на командующия III. армия № 4219 отъ 2. IX. 9 ч. 40 м. сл. пл., конната дивизия има: „да утвърди своето положение въ Куртбунаръ и да наблюдава посокитѣ: Куртбунаръ—Силистра, Куртбунаръ — Кобадинъ, Куртбунаръ Добричъ, да прекъсне окончателно съобщенията между Силистра и Добричъ и ж. п. линия Добричъ—Кобадинъ; да влѣзе въ тѣсна връзка съ п. бригада отъ 1. дивизия къмъ Аккадънларъ и въ случай на нужда да ѝ съдействува“.

Съ оперативна заповѣдъ по 1. конна дивизия № 6. отъ 3. IX. 1916. г., 8 ч. 30 м. пр. пл., възъ основа на тази заповѣдъ отъ армията, се разширяватъ мѣрцитѣ по охранение и разузнаване, като дивизията остава групирана около града.

Съзнавайки важността на Куртбунаръ, противника на следния день насочва значителни сили отъ Добричъ да овладѣе наново града.

Настѣпленieto на противника къмъ западъ е проследено отъ начало отъ разузнавателния ескадронъ на ротмистръ Кикименовъ, като впоследствие бива засиленъ съ още единъ ескадронъ — 2. подъ началството на командира на дивизиона на майоръ Ал. Марковъ.

Срещу разузнавателната частъ противника развърща 2 дружини, които подкрепя съ артилерия. — главнитѣ сили следватъ въ колона, дълбочината на която е около 5 км.

Догдето разузнавателната частъ разузнава и задържа противника, назрѣва решението, какъ да се действува срещу него. Началника на дивизията къмъ 11 ч. пр. пл. решава:

Да задържи противника при с. Кочмаръ съ заслонъ отъ 2-тѣ роты на 1/16 пех. дружина, 1. колоездачна рота, пешитѣ картечни ескадрони и конната батарея и да го атакува отъ северъ съ конницата.

Въ изпълнение на това решение сж изпратени: началникъ щаба на дивизията—подполковникъ Кисьовъ при командира на 4. конна бригада въ с. Кара-Аптула да му обясни задачата и насочи бригадата къмъ с. Кочмаръ; старшиятъ адютантъ—майоръ Соларовъ, съ дветѣ роты 1/16. пех. дружина, пешитѣ картечни ескадрони и конната батарея, да настѣпватъ отъ Куртбунаръ къмъ с. Кочмаръ; самъ началника на дивизията тръгва съ 1. конна бригада (Л. Гв. п. 1. и 2. е-нъ отъ 1. коненъ полкъ) за къмъ с. Кочмаръ.

Къмъ 2 ч. 30 м. сл. пл. дветѣ конни бригади (безъ 2. кон. полкъ) сж групирани северно отъ хребета, по който минава пѣтя—с. Душабакъ, с. Бейбунаръ; пехотнитѣ роты съ пешитѣ картеч. ескадрони настѣпватъ въ дължъ на пѣтя Куртбунаръ, Кочмаръ и постепенно се развърщатъ прикрито срещу неприятелскитѣ пехотни части около с. Кочмаръ. На тѣхния лѣви флангъ се спешватъ и разполагатъ на позиция ж. к. к. ескадрони на 6. и 2. к. п.

Противника има западно и северно отъ селото Кочмаръ и въ Бекиръ Махле около една дружина въ разсипанъ строй въ селото и въ източната му крайнина още една дружина; по на изтокъ, на хребета западно отъ с. Конакъ—Куюджукъ, се виждатъ 2 орждия и др. пехотни части въ колона.

По противника първа открива огънь конната батарея, която заема позиция по взводно на лѣвия и дѣсния флангъ на ротитъ, а третия ѝ взводъ — първоначално около к. 260. Противника, който се опитва да настъпи къмъ западъ и северъ отъ селото, е срещнатъ отъ силния внезапенъ и близъкъ картеченъ огънь на 24 картечници. Той трепва, разколебанъ е и почва да отстъпва къмъ селото.

Началника на дивизията оформява окончателно плана за действие: 1. конна бригада да атакува авангарднитъ дружини и ги унищожи; 4. конна бригада — главнитъ сили, за да не имъ позволи да се намѣсятъ и облекчатъ положението на авангарда; пешитъ части—да продължатъ настъпление то си, за да заангажиратъ и задържатъ по фронта противника. Працатъ се съответнитъ заповѣди.

Къмъ 3 ч. сл.пл., когато 1. конна бригада се спуска въ с. и. райнина на с. Кочмаръ, началника на дивизията, който съ началника щаба си наблюдава действията отъ кръстопътя с. Душабакъ, с. Байрамъ бунаръ и с. Кочмаръ, с. Карааптула, заповѣдва на този последния да догони командира на 4. конна бригада, които съ 6. коненъ полкъ е вече въ движение по посока на главнитъ сили на противника, да му предаде заповѣдта: „1. конна бригада атакува вече авангарда на противника, 4. конна бригада да атакува главнитъ сили, началника на дивизията самъ ще нареди полковникъ Брадиновъ съ полка си да догони бригадата“. Началника на дивизията добавя „ще следите за изпълнението и ще дадете гласъкъ, азъ ще отида съ 1. конна бригада“.

Ескадронитъ на 1. конна бригада се насочватъ по дола между с. Кочмаръ и с. Конакъ Куюджукъ и настигатъ противника ю. и. отъ с. Кочмаръ. Налитатъ върху него съ бѣсенъ устремъ и извадени сабли. Атакующи и атакувани се смѣсватъ. Едни отъ ромънцитъ вдигатъ ржце и се предаватъ, други се прикриватъ изъ храститъ и продължаватъ стрелбата, трети, по здраво държани отъ своитъ началници, взиматъ заплашително положение, като търсятъ да обкржатъ нѣкои по-малки групи конници.

Борбата продължава упорита, кървава.

Вкарването на последнитъ срѣдства (взводове, прикритие на щандарта, ординарци при командиритъ на полковетъ), личния примѣръ на началницитъ на чело съ полковитъ командири, присѣтствието на началника на дивизията, подкрепата на артилерията и на пешитъ части, които минаватъ презъ селото и настъпватъ къмъ изтокъ, туря край на бор-

бата, вълнитѣ на която се отнасятъ къмъ с. Екисча и с. Езирджа.

Неприятелскитѣ дружини сж напълно унищожени — изсѣчени, или пленени.

Презъ това време началникъ щаба на дивизията догонва командира на 4. конна бригада, която на чело на 6. коненъ полкъ се движи въ посока на пѣтя за с. Байрамбунаръ. Предава му заповѣдта: „Полка, южно отъ селото мѣни посока къмъ югъ и следва отначало дола къмъ с. Конакъ-Кюуджукъ, а по-после къмъ к. 268., с. Конакъ, с. Карапелитъ“.

Началникъ щаба отива къмъ авангардния ескадронъ (3. на ротмистръ Берборовъ). Въ челенъ отрядъ е коннопионерния взводъ на 2. коненъ полкъ — поручикъ Мановъ Евгени.

Напредвайки къмъ к. 268. на ротм. Берборовъ предаватъ устно донесение отъ охранителенъ разездъ, какво южно отъ шосето имало неприятелска конница около полкъ. Началникъ щаба го успокоява, че споредъ полученитѣ до сега сведения у противника нѣма толкова конница.

При к. 268. челния отрядъ спешва и открива огънь по неприятелската пехотна колона, която е на шосето за с. Конакъ и по на изтокъ. Ескадрона Берборовъ се разсипва, вади сабитѣ и на галопъ отива въ атака къмъ опашката на колоната. Срещнатъ е отначало съ пушеченъ огънь отъ патрулитѣ изъ царевницата, а следъ това отъ силенъ пушеченъ и картеченъ огънь на противника, който бърза да се развърне. Къмъ дѣсната половина на ескадрона, гдето галопира ескадр. командиръ, се зачуватъ викове „неприятелска конница въ дѣсно!“ Дѣсно фланговата частъ на ескадрона заедно съ ескадронния командиръ се поколебава и отстѣпва. Лѣвата половина, предъ която отива началникъ щаба на дивизията, продължава движението. На ротмистръ Берборовъ е пратена заповѣдъ да се присѣдини къмъ ескадрона си. Огъня на противника става все по-силенъ. Ескадрона тѣрпи тежки загуби, неговитѣ редове се разреждатъ, стопяватъ все повече и повече. Подполковникъ Кисъвъ е раненъ, следъ малко време — коня му е тежко раненъ и спира. Принуденъ е да слѣзе отъ него. Презъ това време напредъ къмъ противника прелитатъ ескадронитѣ на ротмистръ Сарафовъ и ротмистръ Шишковъ, на чело на командира на полка — полковникъ Вуйчевъ.

Огъня на противника, който е успѣлъ да се развърне въ верига, северно отъ шосето, отваря широки празнини въ редоветѣ на атакующитѣ; ранени сж: полковникъ Вуйчевъ, ротмистръ Сарафовъ, ротмистръ Шишковъ, поручикъ Мановъ Ев., подпоручикъ Бъчваровъ, — но въпрѣки всичко, здравитѣ още ездачи достигатъ редоветѣ на противника и сѣкатъ. Въ дѣсно (отъ южна страна) отъ шосето атакува ескадрона на ротм. Беронъ. Убитъ е подпоручикъ Гешановъ.

Неприятеля открива срещу ескадронитѣ на 6. коненъ полкъ и артилерийски огънь отъ батареи, разположени нѣгде западно отъ с. Кара-Пелитѣ и подъ негово прикритие отстъпва къмъ изтокъ. Полка, по сигнала сборъ, бавно се събира къмъ с. Конакъ-Куюджукъ. Ескадрона отъ 2. коненъ полкъ на ротмистръ Кямилевъ, който прѣвъ пристига, получава заповѣдь отъ бригадниа командиръ да преследва противника и прибере изостаналитѣ ранени. Другитѣ ескадрони — 2. и 3., спешени при с. Кочмаръ, следъ оттеглянето отъ с. Конакъ закѣсняватъ. 4. ескадронъ — ротм. Първановъ, е отъ предния денъ въ разузнаване южно отъ Силистра.

Резултатътъ отъ тѣзи две атаки, водени съ пълна храбростъ и готовностъ за самопожертвуване, но при различна огнева подготовка и положение на противника е :

Дветѣ авангардни дружини сж унищожени и пленени; дружинитѣ отъ главнитѣ сили отстъпватъ къмъ Добричъ; противника изоставя въ бивацитѣ си при с. Карапелитѣ раницитѣ на една дружина, кухни и обози, а къмъ Добричъ 2 ракли и 1 орджие.

Въ този денъ дивизията има: убити — офицери 1, войници 53, коне 135; ранени — офицери 6, войници 97, коне 77. Отъ тѣзи загуби на 6. коненъ полкъ се падатъ :

убити офицери 1, ранени 5.

убити войници 40, ранени 63.

убити коне 135, ранени 77.

Противника изгубва около: 1035 души пленници съ 13 офицери*) и около 600 души убити, между които 4 офицери.

Потресата у ромънциитѣ отъ тази имъ несполука е толкова голѣма, че още сжщата вечеръ напушатъ Добричъ, който на другия денъ, безъ грѣмване на пушка, е заетъ отъ частитѣ на Варненския укрепенъ пунктъ.

Константинъ Кирицеску обяснява това напускане на Добричъ така: „Превъзходството на противника и застрашаването, че Добричъ може да бжде обходенъ отъ с. з. отъ многочислени колони, накарватъ началника на 19. дивизия да вземе най-крайното решение“. Силнитѣ колони, които можеха да дойдатъ отъ северозападъ сж само тѣзи на конната дивизия. Страхътъ отъ тѣхъ, става причина, началника на 19. дивизия да вземе подобно решение, страхъ предизивиканъ отъ разгромяването и паниката на една отъ бригадитѣ на дивизията му.

Дали конната дивизия е имала срещу себе си само 2 — 3 дружини, или по-голѣми части — до бригада, ще стане ясно отъ долеизложеното.

*) Донесение отъ временния комендантъ на Куртбунаръ подполковникъ Станимировъ, който препраща пленницитѣ въ вжтрешността на страната.

Ротмистръ Кикименовъ, началникъ на разузнавателния ескадронъ въ посока на шосето Куртбунаръ—Добричъ, съ № 27. отъ 3. IX. 1916. г. 10 ч. 20 м. пр. пл. донася:

Началнику 1. конна дивизия
гр. Куртбунаръ

Неприятелски пехотни части около две и повече дружини съ взводъ (2 орждия) артилерия, въ вериги, подръжки и задъ тѣхъ колони, настѣпватъ по шосето с. Конакъ-Куюджукъ, Кочмарь.

Ескадрона ги застави съ картечниците си да се развърнатъ въ боенъ редъ и следъ разкриване на силитѣ имъ, обстрелянъ отъ артилерията, отстъпи въ с. Кочмарь.

Въ момента артилерията излиза на позиция южно отъ с. Конакъ Куюджукъ. Колона около 1 рота настѣпва къмъ к. 260., северно отъ с. Екисче, по посока на с. Трупчоларь.

Сега пристигна майоръ Марковъ.

Командиръ 1. разузнавателенъ ескадронъ.

Ротмистръ Кикименовъ.

Майоръ Марковъ по-късно праща следното донесение:

„Противника съ около две дружини зае въ боенъ редъ платото отъ дветѣ страни на шосето Кочмарь, Конакъ Куюджукъ. Въ този моментъ настѣпва къмъ дольтъ. Ще го задържамъ съ огънь.

Другитѣ части отъ противника и артилерията сж прикрити около с. Конакъ-Куюджукъ № 27., с. Кочмарь 3. IX. 11 ч. пр. пладне.

Майоръ Марковъ Ал.

Отъ началника на самостоятелния разездъ вахмистръ Ф. Ангеловъ.

Командиру дивизиона

(Майоръ Марковъ).

Забелязахъ една колона, която въ 12 ч. главата ѝ бѣше излѣзла на 1 км. западно отъ с. Конакъ, а опашката ѝ е презъ с. Езирджа, има много обози. Къмъ с. Екисче има силни разезди. № 1. Височината източно отъ с. Умурфака 3. IX 12 ч. — Началникъ самостоятелния разездъ.

Вахмистръ Ф. Ангеловъ.

Въ разпореджанията си началника на дивизията преценява развърналитѣ се срещу него 2 дружини за авангардъ на колоната, която се движи по-нататъкъ къмъ с. Конакъ и споредъ това решава да атакува, откъсне и унищожи този авангардъ съ 1. конна бригада, а на 4. конна бригада дава заповѣдъ да атакува главнитѣ сили и не имъ позволи да облекчатъ положението на авангарда. Заловенитѣ и избити рожънци сж отъ авангарднитѣ дружини, атакувани отъ 1. конна

бригада при с. Кочмарь. 6. конен полк атакува главните сили на противника (колоната) при с. Конакь и с. Карапелитъ и тамъ понася тежки загуби.

При наличността на това разпредѣление на неприятелскитѣ сили: две дружини съ артилерия въ авангардъ и колона, дълбочината на която е 5 км. на тѣзи две атаки отдѣлни по пространство и време и крайния успѣхъ на действието на конната дивизия презъ този день — противника въ паническо бѣгство да отстѣпи и още сжщата вечерь да изпразни Добричъ, всѣки може да направи своето заключение дали конната дивизия е действувала само срещу 2—3 дружини, дали този успѣхъ на конната дивизия не е единъ съкрушителенъ ударъ, върху противника, дали тѣзи действия сж имали нѣкакво значение за последующитѣ действия въ Добруджа, като отдаватъ въ ржцетѣ на нашето командване гр. Добричъ.

Дали отстѣпленieto на ромънцитѣ отъ Добричъ става подъ натиска на войскитѣ отъ Варненския укрепенъ пунктъ ще се види отъ следното: презъ този день началника на Варненския укрепенъ пунктъ, за съдействието на конната дивизия, насочва разузнавателни отряди къмъ Добричъ.

Тѣхната среща съ противника дава боя при с. Баладжа, въ който отъ наша страна взематъ участие: 1 пехотна дружина и 1 батарея; неприятелски — 4 дружини, 2 батареи, 2 ескадрона. Загуби наши: убити 3, ранени 26; неприятелски: убити 10—15, ранени около 80.

Действията на 1. к. дивизия на 4. 5. и 6. септемврий

За 4. октомврий задачата на конната дивизия се определя отъ щаба на 3. армия съ опер. заповѣдъ № 17. както следва:

„1. конна дивизия да остане при Куртбунаръ и охранява крайния дѣсенъ флангъ на армията, като освѣтлява посокитѣ къмъ Силистра, Кобадинъ, Добричъ, да влѣзе въ връзка съ 2. бригада отъ 1. пехотна дивизия и въ случай на настѣпване на противника къмъ тази бригада, да съдействува за унищожението му“.

Въ изпълнение това искане на армията съ оперативна заповѣдъ по конната дивизия № 7, отъ 4. септемврий, 7 ч. 40 м. пр. пл. се определя частитѣ на дивизията да останатъ на досегашнитѣ си мѣста, като се възлага на разузнавателната частъ не ротмистръ Кикименовъ, която продължава да разузнава къмъ Добричъ, да влѣзе въ свръзка съ 6. п. дивизия; на разузнавателната частъ на ротмистръ Първановъ — да простре разузнаването си източно отъ Силистра до брѣга на Дунава; на разузнавателната частъ на поручикъ Ивановъ, уси-

ленъ съ още единъ взводъ отъ полка, да простре разузнаването си на северъ къмъ Силистра.

Вънъ отъ това сж изпратени самостоятелнитѣ разезди на поручикъ Русевъ и Попъ Илиевъ въ обща посока на Кобадинъ.

Пехотнитѣ роти и пешитѣ картечни ескадрони сж предвигнати отъ с. Кочмаръ въ с. Хотулджа, за да бждатъ поблизо до 2. бригада отъ 1. пех. дивизия.

Къмъ 11 ч. 50 м., обаче, въ дивизията се получава нова задача (телеграма № 4251.) отъ командующия 3. армия, който има сведения, че Добричъ е заетъ съ около бригада пехота, и незнае още за неговото опразване, съ която се заповѣда на к. дивизия: „да настѣпи въ 12 ч. отъ Куртбунаръ за Добричъ, да охранява фланга на 2. бригада отъ 6. пех. дивизия, която ще атакува противника отъ югъ заедно съ частитѣ отъ Варненския подвиженъ резервъ и действува флангово и въ тилъ на неприятелскитѣ войски при Добричъ“.

Дивизията се насочва къмъ Добричъ въ две колони презъ с. Карапелитъ съ следната заповѣдъ:

До комадиритѣ на 1. и 4. кон. бригади и
1. дружина отъ 16. полкъ

По заповѣдъ. — Днесъ 4. того, 6. пех. дивизия ще атакува Добричъ. 1. конна дивизия ще съдействува като охранява лѣвия флангъ на 6. пех. дивизия, която е на линията Екисче—Владимирово. 1. конна дивизия ще настѣпи къмъ изтокъ въ две колони:

Дѣсна колона—полковникъ Михайловъ—съ 1. конна бригада, 1. конна батарея, 1. и 3. колоездачни роти;

Лѣва колона — полковникъ Табаковъ — съ 4. конна бригада.

Дѣсната колона следва по шосето Куртбунаръ, Кочмаръ, Кара-Пелитъ; лѣвата колона—по пѣтя Коджа-Оларъ, Конакъ-Куюджукъ, Кара-Пелитъ.

Една отъ дветѣ роти отъ 1. дружина на 16. полкъ съ два пеши картечни ескадрона да се отправятъ за Куртбунаръ въ заслонъ къмъ Силистра.

Колоездачнитѣ роти да следватъ въ главата на дѣсната колона.

Началника на дивизията ще следва въ главата на авангарда на дѣсната колона.

Колонитѣ да се движатъ съ 8 клм. въ часъ скоростъ.

Тръгване точно въ 12 ч. по обѣдъ. № 53. г. Куртбунаръ 4. IX., 11 часа 35 м. пр. пл.

Началникъ щаба на 1. конна дивизия,
(под.) Подполковникъ Кисъвъ

Тази заповѣдь даваме изцѣло, за да се види какво е било становището съ началника на 1. конна дивизия, относително скоростта, съ която дивизията, изобщо, трѣбва да се движи презъ време на своитѣ походни движения.

Огъ това искание, изрично упоменато въ дадената по-горе заповѣдь, и по проучване бързината, съ която дивизията се движи презъ време на действията въ Добруджа, ще се види доколко е използвана поуката отъ незадоволителната скоростъ на движение на конната дивизия презъ 1912. г. и дали е направено нѣщо повече презъ 1916. г.

Въ с. Конакъ движението на дивизията се извършва съвсемъ спокойно. Тукъ, обаче, се получаватъ първитѣ положителни сведения за появяване на руската конница въ Добруджа. Ротмистръ Кикименовъ съ донесението си № 35. отъ 4. IX. — 1 ч. 20 м. донася, какво руски разузнавателни части отъ по 40—50 конника снощи сж били въ с. Каванлакъ, с. Енидже, с. Шахинджи и днесъ сж прогонили неговъ разездъ при с. Базауртъ.

Дивизията промѣня посоката на движението си къмъ с. Челебикъой, с. Фирладанъ, като преднитѣ части отхвърлятъ руското разузнаване къмъ северъ, но не откриватъ задъ него по-гольми, части. Дивизията се насочва наново презъ с. Киринджи, с. Чамурли, за гр. Добричъ.

Съ пристигането си при с. Чамурли къмъ 6 ч. 20 м. сл. пл. се добиватъ сведения отъ разузнавателната часть (ротм. Добриловъ), че Добричъ е опразненъ още на 3 вечерята. Вънъ отъ това се уяснява напълно, че една руска конна дивизия се намира въ зоната: с. Арабаджи, Гюргенглии, Александрия, Надежда.

Получени сж следнитѣ донесения:

Началнику 1. конна дивизия.

Тази сутринъ къмъ 10 ч. пр. пл. единъ руски разездъ мина край селото, преследванъ отъ нашъ разездъ. Противния разездъ е воденъ отъ водачъ българинъ отъ с. Александрия, който останалъ назадъ и при преследването бѣ заловенъ и разправя: вчера (на 3. IX.) къмъ 4 ч. сл. пл. е пристигнала отъ Азапларъ въ с. Александрия около една конна руска дивизия съ пики, която се разположила на квартири. Разезда се движилъ съ водача по следующия пѣтъ: Александрия—Каракашля—Голѣмъ—Караачъ—Бейбунаръ—Топчи. № 5, с. Топчи, 10 ч. пр. пл. — Получено въ Ц. на Д. въ 6 ч. 10 м. сл. пл.

Началникъ предна разузнав. часть.

(п) Ротмистръ Първановъ.

Началнику 1. конна дивизия

Карта 1:200000

Вчера (3. IX.) достигнахъ до гората 3 к. юго-източно отъ с. Кайбуларъ.

Противникът не срещнахъ. Вечерята на сжщата дата единъ руски коненъ полкъ, идейки отъ Ардали, се установи на бивакъ въ с. Надежда. На 4 с. м. 5 ч. пр. пл. отъ с. Надежда излъзоха два разезда: единия къмъ Малка-Кайнарджа, другия къмъ с. Голѣмъ Караачъ.

Въ долината Гюргенли—Кьой открихъ присъствието на руски конни части. Въ тази посока не можахъ да достигна крайния си пунктъ. Опитахъ по посока на с. Александрия заедно съ разезда на поручикъ Попъ Илиевъ, обаче, въ Александрово се указа другъ руски коненъ полкъ съ изнесени предни части на к. 240, Хаджи-Кьоселеръ, Параджикъ. Върнахъ се къмъ с. М. Караачъ съ целъ да си пробия пътъ къмъ с. Кютюклий, обаче, единъ руски ескадронъ ни изненада въ гората източно отъ с. Малъкъ Караачъ. Принудени бѣхме да се оттеглимъ къмъ с. Бейбунаръ.

По сведение отъ мѣстното население и селяни, взети на работа по шосето Силистра—Добричъ и Силистра—Кюстенджа отъ нѣколко дни—движение на войски по посока на гр. Силистра.

Връщамъ се къмъ дивизията. № 1, подадено 2 к. м. източно отъ с. Малъкъ Караачъ. 4 IX. 1916. г. 1 ч. 20 м. сл. пл.

Началникъ на самостоятеленъ разездъ

(п) Поручикъ Руевъ.

Началника на дивизията.

Въ с. Арабаджи е разположенъ 3 хусарски полкъ (руски), съ изпратени ескадрони: въ с. Караджа-Атъ — 1 е-нъ и въ с. Кадиръ-Ашикъ другъ е-нъ. По сведения отъ мѣстни жители тукъ руситѣ иматъ една дивизия, дошла отъ къмъ Рени. Силни руски разезди има изпратени къмъ с. Акбунаръ Кеседжикъ, Абдула. Отивамъ да разузнавамъ за Баракларъ По сведение отъ мѣстни жители, руски ескадрони сж се явили въ Даутларъ. Полуескадронъ въ с. Екенджикъ, дошелъ отъ къмъ Арабаджи. Два или три ескадрона руски и около две роти ромъни има въ с. Кьоселеръ, дошли отъ къмъ Кара-Кашла. № 29, северно отъ с. Арабаджи. 4 IX. 1 ч. 45 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. на 5 IX. 7 ч. 45 м. сл. пл.

(п) Подпоручикъ Кушевъ.

До Началника на 1. конна дивизия

Карта 1:200,000

На 3. т. м. достигнахъ до гората западно отъ с. Гюргенли — противникъ не срещнахъ. Къмъ 6 ч. сл. пл. единъ руски коненъ полкъ се появи по пътя Хардали, Гюргенли, Надежда и се установи на бивакъ при с. Надежда. На 4. т. м. на разсъмяване открихъ други конни части въ дола, юго-западно отъ с. Гюргенли. Продължихъ къмъ Хардали, но вследствие на това, че срещнахъ съпротива и ме гониха, заедно

съ разезда на подпоручикъ Руевъ, когото взехъ да бждемъ по-силни, понеже рускитѣ разезди сж отъ 15—20 души, да можемъ да си пробиемъ пжтъ къмъ с. Александрия, но въ тази посока открихме другъ руски коненъ полкъ съ предни части въ гората западно отъ с. Александрия, с. Хаджи-Кюслеръ, Параджикъ.

Върнахъ разезда къмъ с. Малък-Караачъ съ цель да отида по посока на с. Кютюклий, но бѣхъ предаденъ отъ единъ българинъ, когото пратихъ за храна въ селото; единъ руски ескадронъ се нахвърли на разезда и бѣхъ принуденъ да се оттегля къмъ посока на Бейбунаръ.

Руски два предни ескадрона взеха посока: единия къмъ Акъ-Бунаръ, другия за Караджа-Агъ. Отъ тукъ изпратиха отдѣлни взодове къмъ Кара-Аптула, Кючукъ-Акбунаръ, Абдула. Заедно съ разезда на подпоручикъ Кушевъ отъ 1. коненъ полкъ се насочихме на с. Абдула; тукъ руски дозорни нападнаха нашитѣ, но ние атакувахме руския взводъ, който се пресна въ гората къмъ Орта-Махле. По сведения отъ населението и избѣгали българи, взети работници по шосето Силистра—Черна вода отъ нѣколко дни имало движени на войски, отиващи за Силистра.

№ 4. с. Куртъ Бунаръ, 5. IX. 916. г.

Началникъ на самостоятелния разездъ

(п) Поручикъ Попъ Илиевъ

Началнику конната дивизия.

На изтокъ отъ селото наши войници заловили единъ младши подофицеръ отъ 3. другански полкъ: тѣхния полкъ квартирува въ с. Мурзакъ; въ с. Кеседжикъ е 3. хусарски полкъ; другитѣ полкове отъ дивизията не знае кжде сж. Щаба на дивизията е при тѣхния полкъ. Дивизията имъ има 4 конни полка, а сега е придаденъ и единъ коненъ крайморски полкъ, освенъ това, всѣки полкъ има 1 пеши дивизионъ отъ 200 челоука съ картечници.

Разезда изпратенъ по посока на с. Кючикъ-Акбунаръ донася, че въ 2 ч. 30 м. сл. пл. е забелязалъ въ селото единъ казашки разездъ отъ 18 челоука: по сведения отъ жителитѣ, такива разезди отъ два дена идвали и вечеръ напускали селото; по гребена С. и С. И. отъ сжщото село сновѣли постоянно конници. — № 5, 5. IX. 916. г. 3 ч. 10 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. на 4 ч. 15 м. сл. пл.

(п) Ротмистръ Филиповъ.

Отъ заловения пленникъ подофицеръ се установява, какво руската конна дивизия е въ съставъ: 3. драгунски, 3. улански, 3. хусарски, 3. казашки и новосформования Черноморски драгунски полкъ, съ 2 конни батареи отъ по 6 орж-

дия; руските конни полкове сж отъ по 6 ескадрона и съ по 1 пеши ескадронъ.

Следъ разпита на пленения подофицеръ отъ щаба на конната дивизия се изпраща следното донесение:

Командующий III. армия.

Плененъ руски подофицеръ отъ 3. другански полкъ разправя: на 3. т. м. кавалерийската дивизия, съсрѣдоточена около с. Александрия и с. Надежда, е тръгнала по посока на с. Кеседжикъ и с. Мурзукъ въ 2 колони, именно: дѣсна колона — 3. другански и 3. улански полкове и лѣва колона — 3. хусарски и 3. казашки и новообразувания Черноморски другански полкъ. Къмъ 2 ч. сл. пл. сж пресѣкли шосето Добричъ—Силистра и сж се разположили въ селата Кеседжикъ и на другитъ не може да си спомни имената. Офицеритъ имъ казвали, че ще останатъ нѣколко деня тамъ, като ще пращатъ по смѣнно за разузнаване въ западна и северо-западна посоки.

Началникътъ на дивизията е генералъ лейтенантъ Леонтовичъ. Иматъ по 4—5 офицера въ ескадронъ.

Всѣки полкъ има 6 ескадрона (по 150 души, въ ескадронъ) и по 2 картечници на полкъ. Дивизията има две конни батареи по 6 орджия.

Освенъ това иматъ 4 пеши ескадрона отъ по 200 души съ по 2 картечници всѣки ескадронъ. И така, всичко: 30 ескадрона, 12 орджия, 18 картечници и 4 пеши ескадрона.

Войниците говорили по между си, че се чувстватъ чужди съ ромънитъ и много неохотно ше се биятъ противъ българитъ. № 9., 5. IX. 916 г. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Началника на конната дивизия, поради появяването на руската конна дивизия, моли за засилването на дивизията съ 2 конна бригада, или най-малко съ 9. коненъ полкъ.

Дивизията почива до 3 ч. пр. пл. на 5 септемврий при с. Кара Суларъ и се насочва за Куртбунаръ въ изпълнение на по първата си и основна задача: „да прикрива фланга на армията, който сега е заплашенъ съ руската конна дивизия“.

Въ Куртбунаръ, скоро следъ пристигане на конната дивизия, отъ командующия III. армия се получава телеграма № 4287., съ която се заповѣдва на конната дивизия да се върне веднага въ Куртбунаръ и продължи първоначалната си задача — охрана фланга на частитъ, които действуватъ къмъ Тутраканъ.

По-късно, съ нова заповѣдь (телегр. № 4292.) на дивизията се дава задача: „като се опира на Куртбунаръ, да от-

хвърли неприятелските конни части към северъ и да разузнае за движението на неприятелските части задъ руската конна дивизия“.

Съ същата заповѣдь конната дивизия се засилва съ пехота и артилерия, като ѝ се придаватъ всичко 2 пехотни дружини отъ 16. пехотенъ полкъ съ 4 планински орджия.

Сведенията отъ разузнавателните части на дивизията (ротмистръ Жилковъ при с. Коджа Оларъ съ 3. еск. отъ Л. гв. к. п. и 3. колоезд. ротъ; ротмистръ Филиповъ при с. Кара Аптула съ 2. еск. отъ Л. гв. к. п. и 1 рота отъ 16. п.; ротмистръ Сироматовъ при с. Джали Махле съ $\frac{1}{2}$ ескадронъ отъ Л. гв. к. п. и рота отъ 16. п. полкъ; поручикъ Ивановъ—при с. Селимъ Махле), които се получаватъ презъ това време обрисуватъ много ясно, какъ мрежата на неприятелското разузнаване се сгъстява и спуска на югъ и достига до шосето Куртбунаръ — Добричъ. преплитайки се съ нашето разузнаване.

Въ изпълнение заповѣдта на армията, както и за да се отхвърли неприятелската конна дивизия, която споредъ сведенията на разузнаването се бѣ насочила отъ с. Надежда и с. Александрия къмъ с. Кеседжикъ, с. Мурзукъ и за да се прочисти мѣстността на неприятелските части, които се промъкватъ дори до близката околностъ на Куртбунаръ, дивизията на 6. септемврий, 5 ч. сутринята, въ три колони, въ съставъ 12 $\frac{1}{2}$ ескадрона, 7 роти, 6 конни, 4 планински орджия, 38 картечници, настѣпва въ посока на с. Кеседжикъ, с. Чариръ-Махле и с. Мурзукъ. (Опер. заповѣдь по конната дивизия № 8. отъ 6. септемврий 1916. г.)

Следъ отхвърляне неприятелските предни части, къмъ 8 ч. дивизията достигна шосето Силистра—Добричъ и заема платото, върху което се намиратъ селата Кеседжикъ, Сара-Неби, което улеснява действията на дивизията къмъ северъ срещу по-силния противникъ. Дивизията преустановява своето движение, като тласва още по-на северъ и изтокъ своите разузнавателни органи: разузнавателната частъ на ротмистръ Жилковъ — въ с. Кара-Суларъ, — на ротмистръ Добриловъ — въ с. Базауртъ, на ротмистръ Филиповъ — въ с. Сара-Неби, на поручикъ Геновъ — с. Арабаджи, на ротмистръ Първановъ—при с. Малка Кайнаджа.

Получаванитѣ още презъ време на движението сведения, както и по-късно презъ деня, посочватъ цѣлъ полукръгъ отъ неприятелски предни ескадрони: въ с. с. Орта-Базауртъ, Енидже, Шахинджи, Арабаджи, Караджа-Атъ, Кадиръ-Ашикъ, Екинджикъ. Привечеръ нови сведения разкриватъ движението на една конна колона въ посока отъ изтокъ къмъ западъ презъ селата Хаджи-Кьоселеръ, Кара-Кашла.

Ето нѣкои отъ тѣзи по-важни сведения:

Началнику дивизията.

Една неприятелска конна колона се източва на тръсъ в северозападно направление — посока на шосето. До сега се изтегля 20 минути. На 5 клм. северно отъ с. Сарж-Неби, по посока на Арабаджи съ моитѣ хора прѣча на противника да мине и заеме моето село. Противника зае съ 1 ескадронъ с. Баракли.

Въ с. Кованлъкъ сж моитѣ разезди. Колоната още се източва, ще ви държа въ течение. № 13., 6.IX.916. г. 2 ч. 20 м, сл. пл. — Получено въ Щ. на Д. въ 2 ч. 50. м. сл. пл.

Командиръ 2. ескадронъ

(п) Ротмистръ Филипovъ.

Началнику 1. конна дивизия.

На хрaбета 2 км. източно отъ с. Реджебъ-Къой единъ неприятелски взводъ отъ около 35 души се спешилъ и окопалъ. Достигнахъ до селото Кара-Суларъ. Посокитѣ Кара-Пелитъ—Челеби—Къой, Кириджи—Реджебъ—Къой се наблюдаватъ отъ силни неприятелски разезди въ съставъ отъ 12 до 16 човѣка. Неприятелския разездъ не минавалъ линията Кара—Пелитъ (шосето) Биюкъ. — № 4. 6. IX. 1916. г. 12 ч. пр. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, въ 3 ч. 35 м. сл. пладне.

(п). Ротмистръ Жилковъ.

Началнику 1. конна дивизия.

Гледано отъ батареината тржба, ясно се вижда движението на една колона отъ къмъ с. Хаджи—Къоселеръ по посока на Кара—Кашла—Голѣмъ Караачъ и приближаватъ шосето къмъ Силистра.

Колоната е значително дълга, приблизително около една пехотна бригада съ артилерия и конница. — № 48. 6. IX. 1916. г. 4 ч. 7 м. сл. пл. Получено въ щаба на дивизията сжщия день въ 4 ч. 10 м. сл. пл.

Началника на лѣвата колона.

(п) Полковникъ Ивановъ.

Командиру ескадрона.

Една неприятелска конна колона около бригада се движи отъ с. Голѣмъ—Караачъ къмъ Хадиръ—Челеби, или Бей-Бунаръ. Задъ предния полкъ имаше една колона отъ кола, на които се забелязва, че седятъ войници — навѣрно е батарея. Понеже колоната минава презъ хрaсталака, ясно не може да се забележи. Въ задния полкъ можахъ да наброя 5 ескадрона. По сведения отъ жители—българи — колона около 200—300 души се спирала на обѣдъ въ с. Арабаджи; сега отъ това село излѣзоха 15 души и се отправиха по шосето къмъ северъ. Неприятелската бригада въ 4 ч. 30 м. сл. пл.

бѣ на 3—4 км. С. И. отъ с. Голѣмъ Караачъ и бѣха спрѣли на малка почивка.

Въ посока на Силистра се чуватъ артилерийски изстрели. № 10. 6. IX. 1916. г. 4 ч. 35 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день въ 5 ч. 10 м. сл. пл.

(п) Поручикъ Геновъ.

До командира на 4. конна бригада Неприятелска конница около 1 ескадронъ и половина, чрезъ обходъ го принудихме да отстѣпи на северъ отъ с. Кючюкъ—Базаурдъ, който е заелъ гребена. Ако е възможно да се изпрати картеченъ взводъ, понеже на гжсто шаватъ тѣхни силни разезди. Моля разпореждане. № 28, 6. IX. 1916. г.

К-ръ на 2. ескадронъ отъ 2. коненъ полкъ.

(п) Ротмистръ Добриловъ.

Началнику 1. конна дивизия.

Къмъ 3.30 ч. сл. пл. 1 неприятелски ескадронъ влѣзе въ с. Баракларъ; отдѣлни взводове се опитаха да влѣзатъ въ дерето на югъ, но бидоха прѣснати съ огънь. Къмъ . . . частъ сжщия е-нъ замина по дерето отъ Баракларъ за къмъ с. Долно—Караачъ; забелязани сж и товарнитѣ му коне. № 14, 6. IX. 1916. г. 3 ч. 30 м. сл. пл. — Получено въ Щ. на Д. сжщия день 6 ч. сл. пл.

Командиръ на разузнавателния ескадронъ

(п) Ротмистръ Филиповъ.

Началнику 1. конна дивизия.

По посока на селото Малка—Кайнарджа, Куюджукъ, Гърлица, Канлия не се забелѣзва движение на голѣми неприятелски части освенъ руски разезди отъ 10 човѣка до 1 взводъ, които идатъ отъ къмъ Кюсе—Адинъ, Кютюкли, Малка Кайнарджа и по сведение отъ жителитѣ заминаватъ за Силистра презъ с. Кочуларъ.

По сведенията отъ жителитѣ очаквало се да пристигне въ с. Малка—Кайнарджа единъ руски коненъ полкъ. Въ с. Кочуларъ вчера 5. IX. имаше около 1 е-нъ руска конница. Презъ сжщия день (5. IX.) сж заминали презъ с. Гърлица два разезда (единъ ромънски, единъ руски) отъ по 9 човѣка и отишли по посока на Есекъой. По събранитѣ отъ жителитѣ сведения противника се съсрѣдоточава въ селата: Айдемиръ, Кали—Петрово, Алмали, Бужакъ. Телени мрежи има предъ с. Алмали, между Островъ и Буджакъ. Между селата Липница и Куюджукъ сжсахме телеграфнитѣ съобщения. № 8. 6. IX. 1916. г. 6 ч. 15 м. пр. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день въ 6 ч. 35 м. сл. пл.

Началникъ на предната разузнавателна частъ.

(п) Ротмистръ Първановъ.

Началнику конната дивизия

Въ 5 ч. сл. пл. единъ неприятелски ескадронъ слѣзе въ с. Арабаджи по пѣтя отъ Кара-Кашлж, като изпрати фрезиди предъ селото. Една група отъ 15 конника е на шосето. Следъ престрелка дръпнахъ малко разезда назадъ (при кантона около К. 216.). По сведения отъ мѣстнитѣ жители презъ Суюкли днесъ пр. пл. заминала една група отъ около 1 ескадронъ и взелъ посока на Караджа—Атъ.

По донесение отъ разездъ изпратенъ отъ моя разездъ въ 4^{1/2} ч. сл. пл. въ с. Баракларъ е слѣзълъ единъ неприятелски ескадронъ, който е изпратилъ единъ взводъ въ гората южно отъ това село. № 3. 6. IX. 916 г. 6 ч. 30 м. сл. пл., получено въ Щ. № Д. въ 7 ч. 20 м. сл. пл. сѣщия день.

Началникъ на разезда

(п) Поручикъ Геновъ.

Привечеръ дивизията можа да изпрати до командующия III. армия следното донесение:

„Въ зоната с. Алфатаръ (к. 169.), северно отъ Алфатаръ Гюргинджикъ, Езекьой, Липница, Кьосе—Айдинъ, Кара—Кашла, Хаджи—Кьоселеръ. Шахинларъ, Енидже, Базауртъ, Кара Суларъ, разузната отъ разузнавателнитѣ ни части, не е забелязана пехота, а само разезди, взводове и отдѣлни ескадрони. Забелязана е телена мрежа между с. Островъ и съ Бужакъ: телеграфната линия е скжсана при с. Липница. Днесъ 4 ч. 30 м. сл. пл. е забелязана една конна колона, около бригада съ артилерия, да се движи по пѣтя с. Хаджи Кьоселеръ, Кара—Кашли, Голѣмъ—Караачъ въ северозападна посока. *За да уясня положението въ тази посока, за да привлече колоната къмъ менъ и съ това да облекча войскитѣ къмъ Аккадънларъ, смѣтамъ да настѣпя утре къмъ с. Бей—Бунаръ. № 74, с. Чаиръ Махле, 6 IX. 916 г. 7 ч. 30 м. сл. пл.“*

(п) Началникъ 1. конна дивизия
Генералъ майоръ Колевъ.

Дивизията заношува въ с. Кеседжикъ, с. Чаиръ Махле, щаба на дивизията въ с. Кеседжикъ.

Отъ изложеното до тукъ се вижда ясно, каква е била задачата на дивизията на 6., какви сведения сж получени презъ деня, какъ е схващано положението отъ началника на дивизията, какво той предприема и мисли да предприеме за следния день. Задачата на конната дивизия по отношение на 6. дивизия се отнася за действията на 4. септемврий—овладяването на Добричъ, задача, която конната дивизия изпълнява, догде се уясни положението презъ сѣщия день при Добричъ, следъ което безъ даже да чака нареждане отъ

армията, тя бърза да поеме своята първоначална и главна задача — охраната на дъсния флангъ на III. армия.

Командующия III. Армия иде да потвърди съ телеграмата си № 4287. това решение на началника на дивизията, което изпреварва неговото желание и заповѣдь.

На 6. септемврий конната дивизия, въпрѣки слабата си численостъ въ сравнение съ неприятелската конница, настѣпва къмъ Кеседжикъ, гдето, споредъ добититѣ сведения отъ пленници и разузнаване, се насочва неприятелската конна дивизия, за да я отхвърли и разузнае задъ пехотнитѣ части, които тя може да прикрива, както се иска отъ армията.

При забелазаното движение на неприятелскитѣ части къмъ западъ, началника на дивизията смѣта да се насочи на северъ къмъ с. Бей-Бунаръ — да продължи задачата си, възложена му отъ армията и да привлече по възможностъ къмъ себе си противника, който се очертава въ движение къмъ западъ и който отива да застраши фланга на армията.

При такова именно положение: заповѣдь отъ армията да се охранява фланга на тази последната, и при положителни сведения, какво противника се предвигва къмъ западъ и отива да заплаши фланга на армията, който съ дивизията трѣбва да охранява, генералъ Колевъ, при насочени вече части въ с. з. посока, взима решение — да напусне взетата посока за движение къмъ с. западъ и се насочи тъкмо въ противоположна посока — къмъ ю. и. и то само по съобщението, че 6. дивизия и войскитѣ на генералъ Кантарджиевъ водятъ неуспѣшенъ бой при Добричъ.

Да се отрича собствения починъ (инициативата) и смѣлостта на това решение, значи да се не разбира самата смисълъ на понятието, или да се преследватъ други цели, които нѣматъ нищо общо съ една безпристрастна преценка на нѣщата.

Боятъ при Добричъ

Скица № 3.

На 7. септемврий, съгласно оперативната заповѣдь на дивизията № 9., частитѣ отъ сжщата трѣбва да се насочатъ въ 3 колони къмъ Бей-Бунаръ.

Но докато частитѣ се изтеглятъ и се отдаватъ последнитѣ нареждания по изпълнението на тази заповѣдь, започва да се чува все по-силна далечна артилерийска стрелба къмъ юго-изтокъ, която постепенно, къмъ 8 часа, се преобрѣща въ непрекъснатъ тътнежъ. Какво става тамъ? Какво е положението при 6. пех. дивизия, при Варненския подвиженъ резервъ? Дали на дивизията не предстои да вземе самостоятелно решение, което може би ще има сѣдбоносно решение за действията? Да се изостави ли посоката за Бей-Бунаръ и

да се отива на изстрелъ къмъ юго-изтокъ? Тѣзи сж въпроситѣ, които си поставя началника на дивизията и щаба му. И твърде естествено, първата грижа е да се потърси свързка съ армията и да се преустанови движението къмъ северъ. Решението да се върви на изстрелъ дохожда само по себе си. Но какъ то ще се отрази върху действията къмъ западъ? Дали въ тази посока дивизията не ще е по-нуждна? Дали дивизията ще пренебрѣгне своята задача, възложена ѝ отъ армията при явна необходимостъ да се продължава изпълнението ѝ, за да предприеме нова и може—би безъ значение задача?

На началника на съобщителнитѣ служби майоръ Ст. Величковъ се възлага да търси свързка съ армията. Докато се чака неговото завръщане, преживяватъ се тежки минути, които се чувствуватъ безвъзвратно загубени.

Майоръ Величковъ се връща и докладва, че свързка съ армията все още нѣма, но е успѣлъ да се съедини съ Варненския подвиженъ резервъ, началникъ щаба на който (подполк. Рачевъ) чака на телефона.

На началникъ щаба на конната дивизия той съобщава: „Противника настѣпва съ превъзходни сили пехота и артилерия, положението е много сериозно, имаме много загуби“.

Малко по-късно съобщение прави и началникъ щаба на 6. дивизия — подполковникъ Разсукановъ.

Следъ този отговоръ, положението става ясно. Взема се съдобно решение: „трѣбва да се бърза къмъ Добричъ“. Веднага се праща следното съобщение до „началника на 6. пех. дивизия.“

„Конната дивизия, заедно съ две дружини, трѣгва презъ с. Мурзукъ, Буюкъ-Базауртъ, к. 260., къмъ Османъ-Фака да съдействува на дивизията ви.

№ 14. Б. С. Кеседжикъ, 7. IX. 916. г. 8 ч. 20 м. пр. пл.

Началникъ 1. конна дивизия, генералъ майоръ Колевъ“.

Даватъ се нови нареждания за насочване дивизията къмъ Добричъ. Марша се организира въ 3 колони: въ лѣво и дѣсно конницата, въ срѣдата пехотнитѣ роты, пешитѣ картечни ескадрони, планинската батарея. Движението въ новата посока започва къмъ 9 ч.

Колонитѣ се насочватъ: 1. конна бригада презъ с. Мурзукъ, с. Орта-Базауртъ за к. 260; 4. конна бригада презъ с. Чаиръ Махале и с. Реджебъ-Кьой, с. Буюкъ-Базауртъ за к. 260. и пехотата — презъ с. Мурзукъ, с. Орта Базауртъ за к. 260. Съ лѣвата колона, която ще изпълнява ролята на флангардъ презъ време на движението, е изпратенъ началника щаба на дивизията.

Първоначално началника на дивизията замисля да насочи дивизията въ ю. и. посока: 4. к. бригада презъ с. Каванлакъ, с. Кючукъ-Базауртъ; пехотата презъ Мурзукъ, Буюкъ-Базауртъ.

Следъ влизането въ свръзка съ щабоветъ на 6. пехотна дивизия и В. У. П. и при впечатлението че топовнитъ изстре- ли се отдалечаватъ, взето е решение дивизията да се насочи по къмъ югъ, като 4. конна бригада, която по заповѣдь № 9. е трѣбвало да следва презъ с. Караджа-Атъ, Даутларъ, Бай- рамъ-Деде, се насочва презъ Чаиръ-Махле, Реджебъ-Кьой, Буюкъ-Базауртъ. Съ това се избѣгва и кръстосването на ко- лонитъ.

Едновременно съ това се праща следното донесение до командующия III. армия:

„Понеже и до сега оперативната задача за днесъ не е получена въ дивизията, решихъ да настѣпя съ дивизията на северъ къмъ Бей-Бунаръ и помогна на войскитъ, които действуватъ на северъ отъ Аккадънларъ, за което поискахъ одобрение отъ Щаба на Армията. И до сега, обаче, отговоръ не е полученъ. Запитахъ въ 6. дивизия какво е положението — отговори ми се, че се води силенъ бой и положението е много сериозно; за това измѣнихъ първото решение и въ този моментъ трѣгвамъ съ дивизията на изтокъ къмъ Османфака, за да действувамъ въ флангъ и тилъ на противника, действащъ въ флангъ и тилъ на 6. дивизия. Оперативна заповѣдь за днесъ още не е получена.

№ 14, с. Кеседжикъ, 7. IX. 1916. г. 9 ч. 30 м., пр. пл.

Н-къ на конната дивизия

Генералъ майоръ Колевъ“

При Кеседжикъ въ подрѣжка на разузнавателни части къмъ северъ се оставя колоездачната рота съ взводъ пехота.

Карапелитския скалистъ долъ и гористата мѣстность, източно отъ него, е мината, следъ енергични сблъсквания съ неприятелски руски ескадрони, които бранятъ проходите презъ дола и пжтекитъ презъ гората.

Къмъ 12 ч. 30 м. на к. 260, южно отъ с. Орта-Базауртъ дветъ конни колони пристигатъ почти едновременно. Отъ тукъ се оставя 1 ескадронъ (майоръ Стояновъ Ал.) заслонъ и разузнавание при с. Киринджи съ посоки с. Енидже, Сейдали, срещу неприятелскитъ части, които и тукъ обкржжаватъ дивизията; праща се офицеръ на усиленъ алюръ да съобщи въ частитъ на 6. дивизия, че конната дивизия бърза въ подкрепа и старшиятъ адютантъ отъ щаба на дивизията, да разузнае положението на фланга, къмъ който дивизията се насочва. Въ посока на Османфака разузнава и ескадрона на ротмистръ Филиповъ.

Следъ малка почивка, използвана за прогонване неприятелскитъ ескадрони, движението продължава презъ всичкото време на промѣнливъ алюръ.

Презъ време на движението източно отъ с. Киринджи къмъ 2 часа сл. пл. се получава следната заповѣдь отъ ар-

мията, която иде да потвърди и удобри предприетото движение отъ конната дивизия, въ отговоръ на № 14, на дивизията

„Екстрена

Началнику конната дивизия

Незабавно настъпете къмъ Добричъ, за да атакувате въ флангъ и тилъ неприятелскитѣ руски части, които сж се развърнали и водятъ бой срещу лѣвия флангъ на б. дивизия: около с. Арабаджи

№ 4667., 7. IX. 916. г. 11 ч. 10 м. пр. пл.

Получена въ Куртъ—Бунаръ на 7. IX. въ 11 ч. 30 м. сл. пладне.

Командующъ III. армия

Генералъ лейтенантъ Тошевъ“

Въ 3 ч. 20 м. е получено донесение отъ майоръ Стояновъ, какво 4—5 км. източно отъ с. Киринджи се забелѣзватъ 2 руски ескадрона и пехотна колона.

Къмъ 3¹/₂ часа конницата пристигна ю. и. отъ с. Карасуларъ.

Движението отъ зоната с. Кеседжикъ, с. Сара-Неби до к. 278 е 24 км. по въздушна линия и е извършено за 6¹/₂ часа, като презъ това време дивизията е трѣбвало да си проправа пѣтъ всрѣдъ рускитѣ ескадрони по една силно пресѣчена и гориста мѣстность. Отъ една могилка (к. 278) началника на дивизията съ щаба си схваща лесно какво е положението: неприятелския флангъ е около 2 км. южно отъ с. Османъ-Фака и малко западно отъ к. 211; частитѣ отъ б. дивизия, притискани отъ близо отъ численно превъзходния противникъ, отстъпватъ бавно къмъ югъ.

Даватъ се нареждания: конницата да се съсрѣдоточи, конната батарея да излѣзе на позиция; праща се заповѣдъ пешата колона безпирно и съ ускоренъ маршъ да се насочи къмъ могилката. За действие трѣбва да се иматъ всички сили подъ ржка.

Къмъ 4 ч. 15 м. пехотнитѣ роти и пешитѣ ескадрони пристигатъ западно отъ к. 278., като изминаватъ разстоянието Кеседжикъ, к. 278. за 7 ч. и 15 минути. Тѣ веднага сж насочени за развърщане въ разузнатитѣ вече посоки срещу фланга и тила на противника. Планинската батарея излиза съ тѣхъ на позиция. Първа открива огънь конната батарея въ 4 ч. 10 м.; следъ нея—планинската батарея, пешитѣ и два к. к. ескадрона. Частитѣ, използвайки храсталацитѣ и царевичитѣ, се приближаватъ на действителенъ изстрелъ, нѣкой се хвърлятъ направо на ножъ. Противника търси да противодействува. Отначало крайнитѣ части огъватъ фланга, подръжки се насочватъ, но скоро следъ това почватъ отстъпление назадъ, което постепенно се разширява къмъ изтокъ.

Конното ядро е предвигнато към северъ съ цель да атакува противника въ флангъ и тилъ. Единъ артилерийски взводъ отъ конната батарея получава сжщо заповѣдь да промѣни позицията по на северъ и подкрепи съ огъня си атаката на конницата. Въ 5 ч. 15 м. конната дивизия, 2. к. п. въ авангардъ. 1. конна батарея на дѣсния флангъ се насочва къмъ с. Кара-Синанъ. 2. коненъ полкъ получава първа заповѣдь да атакува противника. Полка атакува отначало въ посока на с. Кара Синанъ и преследва къмъ с. Настрадаинъ, Другитѣ полкове го следватъ отблизо.

Вкарватъ се въ действие само необходимитѣ части, останалитѣ конни части се държатъ готови за посрещане неприятелска конница, която може всѣки моментъ да се намѣси отъ своя страна въ боя; движението на конната дивизия къмъ югъ е проследено презъ всичкото време отъ неприятелското конно разузнаване.

Атакуванитѣ части сж отъ сборната сръбска дивизия. Атакувана и почти унищожена е една рота отъ крайния дѣсенъ флангъ. Съседнитѣ неприятелски части откриватъ по авангардния ескадронъ (— 3. на ротмистръ Кикименовъ) и полка силенъ пушеченъ огънь, съ който поразяватъ и своитѣ. Неприятелската артилерия сжщо насочва своя огънь по атакующитѣ.

Отсгплението у противника се предава постепенно по цѣлия фронтъ къмъ изтокъ. Тъмнината туря край на преследването.

Боя при Добричъ е спечеленъ, нашитѣ пехотни части сж спасени отъ поражение.

Какво е било положението въ 6. дивизия и какви сж последицитѣ отъ действията на конната дивизия се вижда отъ следното съобщение на началника на 6. дивизия, което предавамъ изцѣло:

„Началника 1. конна дивизия.

Неприятеля презъ нощта до два часа пр. пл. на нѣколко пжти се опита да атакува 9. и 10. роти отъ 35. пех. полкъ, които заемаха с. з. склонове на к. 260, Противника е отблъснатъ. Следъ това временно контакта съ него е загубенъ. 36. п. полкъ е загубилъ контакта съ неприятеля отъ вечерята.

Боятъ вчера, 7. септемврий, се разви както следва: 35. полкъ въ съставъ 2 дружини, 2 батареи, къмъ 6 часа пр. пл. отблъсва неприятелскитѣ предни части отъ к. 260. и завладѣ последната. Веднага биде атакуванъ отъ единъ руски полкъ. Къмъ пладне биде нападнатъ съ две руски дружини на дѣсния флангъ и две ромънски на лѣвия. Полкътъ цѣлъ день се държа доблестно срещу тѣзи превъзходни неприятелски сили, като до 4 ч. сл. пл. се подаваше постепенно назадъ. Въ това време, усиленъ съ една дружина отъ своя полкъ, която бѣше въ разпореждане началнику укрепления

пунктъ, полкътъ настъпи смѣло напредъ и завладѣ к. 260., гдето се намира и сега.

36. полкътъ отъ 2¹/₂ дружини и 2 батареи къмъ 7 ч. пр. пл. настъпи въ подкрепа на 35. полкътъ и когато бѣше промѣнилъ фронта на северо-изтокъ, нападнатъ отъ къмъ северъ отъ една смѣсена сръбско-руската дивизия и подъ бѣсния и силенъ натискъ на неприятеля и понесенитѣ значителни загуби, полкътъ бѣ принуденъ да се оттегли на линията: с. Чакърча, Малко Чамурли. До 4 ч. сл. пл. полкътъ се приведе въ редъ и, усиленъ съ една дружина отъ 35. полкътъ, която бѣше въ разпореждане началнику укрепления пунктътъ, настъпи и достигна на височината при с. Арабаджи, гдето и сега се намира.

Контъръ настъплението на двата полка се улесни съ настъпването на войскитѣ отъ Добришкия гарнизонъ и появяването на конната дивизия въ флангъ и тилъ на неприятеля.

Въ вчерашния бой сж действували части отъ 61. руска дивизия, смѣсената сръбско руска дивизия, единъ ромънски пехотенъ полкътъ, единъ руски коненъ полкътъ, 4 полски и една гаубична батарея. Точно номерата на полковетѣ не сж известни.

Загубитѣ точно не сж установени. До сега сж известни: офицери — убити 1, ранени 15, отъ 35. полкътъ; убити 3, ранени 24 отъ 36. пех. полкътъ; убити 1, ранени 2 отъ 2. артилер. полкътъ; убити 2 ранени 6 отъ 6. пионерна дружина.

Войници: убити, изчезнали отъ 35. полкътъ около 25 процента; отъ 6. пионерна дружина убити 18, ранени 41, изчезнали 2; дивизионната конница: убитъ 1. Пленници: единъ русинъ отъ 243. полкътъ и единъ сърбинъ отъ сръбско-руската дивизия. № 7540., 8. IX. 916 г. 6 ч. пр. пл.

Началникъ 6. дивизия.
генералъ майоръ Поповъ“.

6. пехотна дивизия до 4 часа е въ отстъпление. Отъ 4 ч. момента, когато тя е предупредена и чувствува приближаването на конната дивизия на фланга си, тя преминава въ контъръ-настъпление. Това последното е улеснено отъ настъплението на войскитѣ на Добришкия гарнизонъ и появяване на конната дивизия въ флангъ и тилъ на неприятеля. Добричкитѣ войски действаха отъ предния денъ съ 6. дивизия и тѣхното съдействие до този моментъ не бѣ попречило за неуспѣха. Новата причина — появяването и действието на конната дивизия въ флангъ и тилъ на противника има решителното влияние за сждбата на боя.

Сжщото нѣщо признава и генералъ Тошевъ, който въ книгата си „Действията на III. армия въ Добруджа“, за този бой казва:

„Трѣбва да се признае, че успѣха въ тоя сѣдбоносенъ бой се дължи преди всичко на храбростта и силната съпротива проявена отъ войскитѣ на 6. Бдинска дивизия, (особенно 35. Вратчански полкъ), които ако и слаби числено, трѣбваше нѣколко часа да издържатъ удара въ флангъ отъ цѣлата Сръбско-Хърватска дивизия; а така сѣщо и на съдействието указано отъ Добричкитѣ войски, а най-вече на своевременния бръзъ маршъ-маньовъръ на усилената конна дивизия за появяване въ флангъ и тилъ на дѣсното неприятелско крило.

Презъ време на движението на дивизията въ юго-източна посока противника настѣпва съ силни разузнавателни части, подкрепени съ пехота, въ зоната западно отъ Карапелитския оврагъ, като едни отблъскатъ колоездачната рота по шосето Силистра, Добричъ, а други, предимно конни, отхвърлятъ всички наши разузнавателни части и достигатъ до Куртбунаръ. Но благодарение на взетитѣ отъ по-рано мѣрки и енергичното действие на частитѣ отъ Куртбунаръ, (гдето сѣ обозитѣ, радиостанцията и телеграфната станция, болницата), града е запазенъ, а с. Кеседжикъ—наноно овладяно.“

Разузнавателна дейность на конната дивизия следъ боя при Добричъ

8. септемврий

На 8., споредъ заповѣдта на армията (телеграма № 4406.), задачата на дивизията остава сѣщата по отношение охраната на дѣсния флангъ на армията, а за разузнаване ѝ се дава зоната ограничена отъ западъ с. Кара—Суларъ, Сара Неби, Бей—Бунаръ и отъ изтокъ Кара—Суларъ, Дурбали, Енидже, Хайдаръ.

Първоначално се смѣта дивизията да се предвигне северно къмъ с. Фандакли, но понеже 6. дивизия, както и Варненския подвиженъ резервъ, сѣ твърде изморени и разстроени отъ вчерашния бой оставатъ на позициитѣ си; конната дивизия остава сѣщо при Кара—Суларъ, за да даде малко почивка на хора и коне, които отъ 1. септемврий сѣ въ непрекъснато движение и бой.

Разузнаването на западъ е простряно все още северно отъ Куртбунаръ, тъй като града продължава да служи като опорна база на дивизията, гдето сѣ съсрѣдоточени повечето ѝ домакински служби и обози. Така, че линията на разузнавателнитѣ части на дивизията се простира презъ с. Суджакъ, Джамии-Махле, Сара Неби, Хаджи-Кьоселеръ, к. 231. (северно отъ с. Омуркьой), с. Дурбали, а тази на разездитѣ: с. Алфатаръ, Пандакли, Бей-Бунаръ, Хадаръ-Челеби, к. 240., север-

но отъ Хаджи-Кьоселеръ, к. 231. северно отъ Омуркьой, Дурбали, Айдинбей.

Отъ събранитѣ и препратенитѣ въ шаба на III. армия и н-ку Добришкия гарнизонъ сведения №№ 93, 94, 95, 16 Б., 96, 18 Б., 19 Б. се установява:

Противникътъ, следъ вчерашния неуспѣшенъ бой се е оттеглилъ въ посока на с. Езетли, гдето източно и западно отъ това село бързо се укрепява. Руската конна дивизия се оттеглила въ зоната къмъ съ Хардали съ изнесено ядро въ с. Азапларъ, като всички противникови разузнавателни части южно отъ Силистра сжщо така сж се предвигнали къмъ северъ.

Ето и самитѣ донесения:

Командующия III. армия

Копие — н-ку Добришкия гарнизонъ и 6. п. дивизия

По сведения отъ разузнавателни части, въ Бей-Бунаръ вчера, 7. того, въ 8 ч. 25 м. сл. пл., противникъ не е имало. По хребета северно отъ Бей-Бунаръ, Кадиръ-Челеби има пехотни окопи и блиндажи отъ много здравъ материалъ. Предъ тѣхъ имало други малки окопи, съединени съ първитѣ съ ходове за съобщения. Задъ окопитѣ имало землянки и навеси. Всичко е изпразнено още на 2. т. м. Вчера къмъ 12 ч. сж минали руски конни части презъ с. Даутларъ, Аратмаджа. № 93, Кара-Суларъ, 8.IX. 3. ч. 10 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(подп.) Генералъ-майоръ Колевъ

Командующи III. армия

Копие — н-ку Добришкия гарнизонъ, 6. п. дивизия

По разпитъ на мѣстни жители отъ с. с. Кара-Орманъ и Гърлица се установява, че задъ с. Бучакъ има пехотни окопи и артилерийски по хребета. Такива окопи имало по цѣлия хребетъ отъ с. Бучакъ до рѣкичката, която минава презъ с. Алмалау. Окопи — по цѣлия хребетъ — отъ рѣкичката до Кара-Орманъ. Въ бахитѣ на селото имало артилерийски окопи, задъ рѣкичката при с. Брачма има артилерийски окопи. Задъ с. Алмалау имало артилерийски окопи, всичкитѣ бетонирани. Предъ селото пехотни окопи; артилерийскитѣ окопи сж отъ лѣво на пхтя Алмалау — Острово. На к. 106., източно отъ Силистра имало артилерия. На к. 135., източно отъ Силистра имало тежка артилерия въ бетонирани окопи. Предъ окопитѣ на Острово, Алмалау има телена мрежа 3 реда: първиредъ отъ бодлива тель, а другитѣ два отъ гладка. Коловетѣ сж дървени и слабо забити. Мрежитѣ могатъ да се минатъ на шосето Липница — Острово. По хребета, източно отъ с. Гюргенджикъ, с. Алифака презъ шосето на изтокъ, има пехотни

окопи. На хребета източно отъ Топчи има сжщо пехотни окопи. № 94; отъ с. Кара-Суларь, 8.IX.1916. г. 4 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(подп.) Генераль-майоръ Колевъ

Командующия III. армия

Началника на разузнавателната часть къмъ с. Екинджикъ, северно отъ Куртбунаръ, донася, че отъ 7. т. м. вечерята всички неприятелски конни части се изтеглятъ къмъ линията с. Пандакли — Алфатаръ; въ 1 ч. сл. пл. 8. т. м. въ с. Акбунаръ, Екинджикъ, Даутларъ, Къдъръ-Ашикъ, Караджа-Атъ нѣмало нищо. Пристигналъ сега човѣкъ отъ Меджидие, казвалъ, че въ този градъ нѣмало руски пехотни части. № 16. Б. отъ Кара-Суларь, 8.IX.1916. г. 6 ч. 50 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(подп.) Генераль-майоръ Колевъ.

Командующия III. армия

Копие н-ку гарнизона Добричъ и 6. п. дивизия.

Началника на предната разузнавателна часть къмъ с. Хаджи-Кюселеръ донася: села Фандакли, Сейдали, Кара Багларъ, Омуркьой, сж изпразнени отъ противника. По сведения отъ мѣстни жители въ с. Мурсалъ Кьой нѣма противникъ. Сжщо по сведения отъ мѣстни жители снощи рускиѣ части сж отстѣпили къмъ Армутлий, гдето продължаватъ да наблюдаватъ съ отдѣлни разезди. Цѣла ноцъ сръбската дивизия е отстѣпвала къмъ Мансурово — Азапларъ. № 95 ?

Началникъ 1. конна дивизия

(подп.) Генераль-майоръ Колевъ.

Командующия III. армия

Копие н-ку гарнизона Добричъ и 6. п. дивизия

Споредъ донесенията на разузнавателнитѣ части противника презъ цѣлата ноцъ на 7. срещу 8. въ съставъ 5 пехполка (руси и сърби), 4 орджия и 3 ескадрона въ голѣмъ безпорядкъ е отстѣпвалъ къмъ с. Есетли. Въ зоната с. с. Дурбали, Мансурово, Омуркьой, Шаханджи противникъ нѣма. Противникъ нѣма и въ Бей-Бунаръ, Олукли Гюлеркьой. № 96. Кара-Суларь, 8.IX.1916. г. 7 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(подп.) Генераль-майоръ Колевъ

Командующия III. армия

Отъ добититѣ сведения отъ разузнавателнитѣ части, неприятелскитѣ войски, опериращи на 7. около Добричъ, сж достигнали съ ариергарднитѣ си части с. Дурбали, к. 235. — северно отъ Добричъ.

Днесъ, 5 ч. сл. пл., започвамъ движението споредъ заповѣдта Вх. № 4436. отъ вчерашна дата. № 16. Б, с. Кара-Суларъ, 9.IX.916. г. 5 ч. 30 м. пр. пл.

Началникъ дивизията
(подп.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Отъ изложеното до тукъ се вижда, че твърдението на К. Кирицеску, какво: „На 26. августъ (8. септемврий н. с.) руско-ромънскитѣ конни части успѣватъ да изтласкатъ назадъ българската конница и да завзематъ отъ ново за кжсо време Добричъ. Обаче, предъ видъ голѣмото численно превъзходство на противника и завзеянето на Силистра, което застрашава дѣсния флангъ на нашитѣ армии, руско-ромънскитѣ войски се оттеглятъ и заематъ една линия, която съвпада приблизително съ линията на старата добружанска граница“, — е съвсемъ произволно и далечъ отъ истинското положение: Силистра още не бѣ завзета отъ българитѣ, а ромънитѣ не сж приближавали презъ този день и не сж завземали Добричъ-

9. септемврий

Командующия III. армия съ № 4436., 8. IX.1916. г. 8 ч. 10 м. заповѣда: „конната дивизия да се предвигне къмъ с. Мурзукъ и организира разузнаването въ зоната: с. с. Куртбунаръ, Алфатаръ, Силистра и Куртбунаръ, Кокаджа, Чифутъ-Куюсу. Дивизията да подържа свръзка съ 6. пех. дивизия и ако около Добричъ се завърже бой, да съдействува за унищожаване на противника“. Една отъ дружинитѣ, заедно съ планинската батарея, се отнема отъ дивизията, която се предупреждава, че 2. к. бригада започва да се разтоварва на 10. вечерята при Каспичанъ.

Движението на дивизията се урежда съ оперативна заповѣдъ № 10. отъ 9.IX.916. г. 12 ч. 15 м.

Дивизията се насочва въ 5 ч. пр. пл. въ две колони къмъ зоната: с. Мурзукъ, Кеседжикъ, като разузнавателнитѣ органи се тласкатъ още повече къмъ северъ, къмъ Силистра.

Съ пристигането на дивизията къмъ с. Кеседжикъ въ 11 ч. пр. пл. се получава втора заповѣдъ отъ армията (№ 4446. отъ 9.IX.916. г.), съ която се иска: „дивизията да се насочи къмъ с. Малка Кайнарджа, да разкжса завесата на противника и да го атакува, въ случай че отстѣпва“.

Изпратени сж нови по-силни разузнавателни части отъ по 1 ескадронъ съ 1 кареченъ взводъ въ посока: с. Бей-Бунаръ, — Силистра (майоръ Босилковъ); с. Голѣма Кайнарджа, с. Липница (ротмистръ Филипковъ); с. Кьосе Айдинъ — с. Калаичи (р-ръ Кямилевъ). Подполковникъ Войниковъ 1 1/2 строеви ескадронъ и 1 кар. взводове оставенъ при с. Дур-

бали и разузнава въ зоната — с. Енидже-Хайдаръ, с. Чифутъ-Куюсу.

По-късно, къмъ 12 ч. 30 м. се получава нова тв. бърза заповѣдь:

Началнику 1. конна дивизия

По получени сведения морала на противника е твърде отпадналъ. Разпоредено е 1. Софийска дивизия днесъ да настѣпи и заеме линията, к. 124. южно отъ с. Вѣтренъ, к. 130, северно отъ с. Сюнекъ и к. 134. източно отъ сѣщото село. Въ случай, че противника е отстѣпилъ, то 1. Софийска дивизия ще вземе гр. Силистра. Изпраща се флангардъ отъ Академларъ за Алфатаръ. При изпълнение задачата си № 4446. открийте свръзка съ флангарда къмъ с. Алфатаръ. № 4448. 9.IX.916. г.

Командующий III. армия генералъ Тошевъ.

Отъ с. Кеседжикъ, поради неудобствата на мѣстността за движение вънъ отъ шосето по други успоредни пѣтища, движението продължава въ една обща колона.

Презъ деня се получаватъ редица донесения, които рисуватъ твърде добре дейността на разузнавателнитѣ части, както и положението. Противника заема и се укрепява на линията к. 235. с. Есетли, с. Чамурли, гората северно отъ това село, к. 227., к. 218., с. Карали, с. Дураси и с. Енидже-Хайдаръ. Нощесъ сѣ влѣзли 6 роты въ Есетли, Чамурли и тази сутринъ въ 6 часа пр. пл. сѣ оттеглили въ гората северно отъ Чамурли, к. 224. Неприятелски коненъ полкъ съ 1 батарея се забелязва днесъ, 7 ч. 15 м. пр. пл., да настѣпва отъ с. Аптаатъ къмъ с. Деведжи-Къой. Забелязани и отхвърлени на северъ при Бей-Бунаръ — 1 ескадронъ, при Пацдакли — 1 ескадронъ, при Гюргенджикъ — 2 ескадрона, при Малка Кайнарджа — 3 ескадрона. По-голѣми части не сѣ разкрити.

Дивизията пристига въ района Бей-Бунаръ, с. Кайракъ къмъ 6 ч. сл. пл. и тукъ заночува. Събранитѣ отъ разузнавателната частъ сведения сѣ препратени съ следнитѣ донесения:

Командующий III. армия.

Отъ разузнавателнитѣ части, отъ селени българи, вземани като водачи отъ руситѣ, се установява, че следъ боя на 7. при Добричъ сѣрбитѣ отстѣпвали цѣлата нощъ въ безпорядкъ къмъ с. Аптаатъ, Девенджикъой, убити духомъ и съ униние, което се виждало въ войницитѣ и офицеритѣ.

Руската конна дивизия на 8. се сѣсрѣдоточила къмъ с. Хардали. Горното се потвърждава и отъ факта, че на линията Баракларъ, Кюселеръ-Армутлии не билъ забелязанъ никакъвъ противникъ. Настойчивото настѣпление не само отъ дивизията, но и отъ разездитѣ, е създадо известна боязнь у

рускиѣ кавалеристи, която се изразява въ това, че рускиѣ фвезди, почти всѣкога по-силни отъ нашитѣ, отстѣпватъ при най-малкия натискъ, а тѣй сжщо и отъ факта, че до сега руската конна дивизия не ни търси, а като че ли ни избѣгва. Характерни сж думитѣ, които тѣхни казаки казвали предъ селени българи: „мы думали, що болгари не будутъ стрелятъ на насъ; между тѣмъ они бросаются какъ собаки, проклетія! Десетъ челоѣкъ атакуютъ сорокъ“. № 19, Б, 9. IX. 1916. г. 6 ч. пр. пл.

Началникъ 1. конна дивизия
(подп.) Генераль-майоръ Колевъ.

Командующий III. армия

Копие—н-цитѣ гарнизона Добричъ и 6. п. д.

По донесение отъ нашитѣ разузнавателни части, противникътъ заема позиция, която окопава на к. 235., Естели, Чамурли, гората северно отъ сжщото село, к. 227., к. 218., с. Карали, Дораси и Енидже-Хайдаръ. Нощесъ се е оттеглили въ гората северно отъ Чамурли и к. 224. Неприятелска конница имало около 1 к. полкъ.

Неприятелски коненъ полкъ съ 1 батарея е забелязанъ днесъ въ 7 ч. 15 м. пр. пл. да настѣпва отъ с. Аптаатъ къмъ с. Деведжи-Къой. Споредъ казванието на избѣгалъ българинъ, запасенъ войникъ, при Сараджа сж идвали вчера 1 сръбски генералъ съ руски офицери на разузнаване. Къмъ сжщото село настѣпвала сръбска артилерия. Между селата Есетли и Мусабей разположенитѣ войски били руска пехота и носѣли на рамената си № 64. Сърбитѣ били разположени западно отъ тѣхъ. Окопитѣ тукъ били слаби, добри окопи съ телени мрежи имало при старата граница. № 101. 9. IX. 916. год. 12 ч. 30 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия.
(п). Генераль-майоръ Колевъ.

Командующи III. армия.

Копие — н-цитѣ Добришкия гарнизонъ, 6. п. див.

Дивизията въ настѣпленіята си къмъ северъ достигна и зае Бей-Бунаръ. Преднитѣ разузнавателни части сж тласнати въ посока: Алфатларъ, Гюргенджикъ, Малка-Кайнарджа Липница, въ Калаичи, Есетли, Чифутъ-Куюсу. Въ тази зона пехотни части сж забелязани въ пунктоветѣ указани въ донесение № 101 отъ днесъ. По значителни конни части сж забелязани: въ Пандакли 1 ескадронъ, Гюргенджикъ 2 ескадрона, Бейбунаръ 1 ескадронъ, Малка-Кайнарджа около 3 ес-на. Утре дивизията ще продължи настѣпленіето си. № 103. 9. IX. 916. г. 9 ч. 20 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия,
(п). Генераль майоръ Колевъ.

10. септември

Презъ нощта падна дебела слана. По липса на вода въ Бей-Бунар конетъ сж водени на водопой въ с. Кайракъ и Голъмъ-Караачъ. Рано сутринята се получава отъ армията заповѣдъ (№ 4466), съ която се съобщава, какво нашата 5. конна бригада и части отъ 1. пехотна дивизия вчера сж влѣзли въ Силистра и за днесъ се заповѣдва: „Конната дивизия да разузнава въ зоната между Дунава и линията Бей-Бунаръ, с. Чифутъ-Куюсу, като влѣзе въ връзка съ 5. конна бригада, която ще се изнесе източно отъ Силистра въ с. Ешекъой“.

По-късно, къмъ 9 ч. 35 м., се получава и оперативната заповѣдъ на армията за този день, споредъ която: „Конната дивизия съ 5. конна бригада (9. коненъ и 6. германски коненъ полкове) съ две роти отъ 16. полкъ да се изнесе въ посока: с. Надежда, Александрия и разузнава въ зоната между Дунава и линията Бей-Бунаръ, Чифутъ-Куюсу и обърне особено внимание къмъ с. Аптатъ и Енизенлия, гдето сж забелязани пехотни части съ артилерия. Да се събератъ сведения за разположението и фланговетъ на фортификационитъ постройки на линията с. Кузгунъ, с. Кобадинъ“.

Дивизията се насочва въ 6 ч. 30 м. въ две колони презъ с. Малкъ—Караачъ за с. Теке—Дереси и презъ с. Кьосе—Айдинъ за с. Режебъ—Куюсу, като се заповѣдва на 5. конна бригада да се насочи презъ с. Краново къмъ дивизията въ с. Теке-Дереси.

Отъ съпротивитъ, които конната дивизия среща презъ време на движението си къмъ изтокъ (въ действие влизатъ не само разузнавателнитъ части но и авангардитъ на колонитъ, пехотнитъ и колоездачни роти, картечн. ескадрони, конната батарея) се добива впечатление, какво тя е въ тѣсно съприкосновение съ значителни неприятелски конни и пехотни части, които съ постепенни комбинирани действия пеша и на конь, трѣбва да се изтикватъ стѣпка по стѣпка. Противникътъ иска да премине къмъ решителна съпротива по старата граница.

Донесението, което се изпраща вечерята въ армията обрисова на кратко воденитъ боеве и срещнатитъ съпротиви. Въ него се казва:

„Дивизията настѣпи днесъ въ 6 ч. пр. пл. въ посока Теке—Дереси. Съ пристигането въ Кьосе—Айдинъ частитъ отъ дивизията бѣха спряни въ марша си къмъ изтокъ отъ противникъ отъ тритъ рода оржжия, който заемаше позиция при к. 192. (2 км. з. отъ Теке—Дереси). Тукъ противника имаше около 2 дружини съ 2 орждия и заемаше отъ рано приготвенитъ окопи. При с. Краново противника вкара въ действие около 1 коненъ полкъ съ картечници.

Къмъ 6 ч. сл. пл. противника при с. Кадиево (к. 192.) се усили съ още една дружина: която настъпи отъ с. Касъмча*) къмъ с. Реджебъ—Куюсь. По на западъ отъ с. Есекъкой сж забелязани около 2 еск. Селото Малка—Кайнарджа бѣ заето до 3 ч. сл. пл. съ 1 1/2 ескадрона. Въ с. Гюргенли имаше единъ ескадронъ съ картечници, който въ 6 ч. сл. пл. се оттегли къмъ Теке-Дереси селата Кокарджа, Ерджи. Армугли, Параджикъ сж чисти отъ противникъ. Споредъ казване на селяни, снощи въ с. Надежда е имало значителна конна колона съ артилерия. Споредъ други селяни въ с. Азларъ, Александрия, Аптатъ имало два конни руски и ромънски полкове. По-на изтокъ противника продължава да се окопава на пунктоветъ, указани въ донесение № 101. отъ 9. того.

Противника извършваше разузнавателна служба съ привързанъ балонъ въ посока на Теке—Дереси и съ два аероплана, които летѣха много висока надъ частитѣ.

Числото на убититѣ и раненитѣ не е още установено, Утре дивизията продължава разузнаването си. № 109. 10 IX. 1916 г. 10 ч. 15 м. сл. пл“.

Дивизията заночува: пешитѣ части въ с. Кюсе—Айденъ, конницата въ с. Кютюкю.

Бригадата на полковникъ Марковъ не е пристигнала и презъ този день не успѣва да влѣзе въ състава на дивизията.

11. септемврий

Презъ този день дивизията остава въ сжщия районъ и продължава разузнаването си между Дунава и ж. п. линия Добричъ—Кобадинъ. Въ посока на с. Александрия разузнаването е засилено съ дивизиона на майоръ Н. Николаевъ отъ 1. к. полкъ. Добититѣ сведения се изпращатъ въ Щаба на Армията съ следнитѣ донесения:

Командующия III. отдѣлна армия
Копие — н-цитѣ 1. Соф., 6. Бдинска дивизии и
Добричкия гарнизонъ

Противника въ съставъ повече отъ 1 коненъ полкъ съ картечници и 2 орждия нощесъ е напусналъ Краново и се оттеглилъ къмъ Калаичи, Паракъой. Споредъ казането на селяни с. с. Липница и Козлужа сжщо били напуснати отъ противника, а неприятелската конна дивизия съ пехота била въ Паракъой (ще се провѣри).

№ 110., с. Кютюкю, 11. IX. 916. г. 8 ч. 30 м. пр. пл.
Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генералъ майоръ Колевъ.

*) с. Калаичи вмѣсто с. Касъмча, (Б. Авт.).

Командующий III. армия
Копие — началнику 1. п. Соф. дивизия.

Предната разузнавателна частъ донася—противникъ въ съставъ 4 роты и картечници се окопава по хребета Ю. З. отъ с. Гювенджа, К. 158. и К. 166. Противника се окопава и по хребета юго-западно и южно отъ с. Калаичи. Споредъ казването на селянинъ на 10. того сутриньта въ Паракьой имало 2—3 пехотни полка съ около 20 орджия и конница. Сама конницата била руска, другитѣ части били ромънски идящи отъ Силистра. № 112. с. Кютюклю, 11. IX. 1916 г. 9 ч. 45 м. пр. пл.

Началникъ 1. конна дивизия
(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Командующий III. армия
Копие — началнику 1. п. Соф. дивизия.

Потвърдяватъ се сведенията отъ № 112, че противника се окопава на к. к. 158. и 166. Забелязано е окопането и на 2 орджия. Отдѣлни хора отиватъ за с. Великьой. Неприятелскитѣ части тукъ били сръбски (ще се провѣри).

№ 114. с. Кютюклю, 11. IX. 1916 г. 12 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия.
(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Командующий III. армия
Копие — н-цитѣ 1. и 6. п. дивизии и Добричкия гарнизонъ.

По донесение на нашитѣ разузнавателни части селата Гарванулъ и Липница сж освободени отъ противникъ. Противника продължава да се окопава на к. 158., к. 166., к. 168. западно отъ Калаичи, както и южно отъ това село по хребета. Частитѣ сж сръбска и ромънска пехота. На к. 140. С. З. отъ с. Куру Орманъ забелязани отдѣлни пехотинци и 1 е-нъ конница. Селото Режебъ-Куюсу е праздно отъ противникъ. Нощесъ тамъ е имало два е-на и сж се оттеглили въ 3 ч. пр. пл., като сж се насочили къмъ Добромиръ. Въ това село сж забелязани 2 дружини пехота ромънска. Установява се съ положителностъ, че въ Караново противника е билъ вчѣра въ съставъ 8 ескадрона, 9 картечници и 2 орджия отъ 5. конна на генералъ Никитина батарея. Противника е напусналъ селото вследствие натиска на 1. конна дивизия въ пълненъ безпорядкъ, като батареята, между другото, е оставила и своята полска канцелария. На 10. того въ с. Кузгунъ сж се установили 38. пех. ромънски полкъ и 5. артилерийски полкъ. идящи отъ Силистра заедно съ 400 кола. По казването на селянинъ, имало добре маскирани окопи при с. с. Талишманъ, Мулчова, Адамклисе, Гьолъ-Бунаръ, Кокарджа и Качамакъ.

Тѣзи окопи нѣмали телени мрежи. № 118, с. Кютюклю, 11. IX. 916. г. 6 ч. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Командующи III. армия.

Н-цитъ 1. 6. п. дивизия и н ку гарнизона Добричъ.

По сведения отъ наши разузнавателни части: въ зоната Хаджи Къой, к. 235., Дурбали, К. 220. положението не промѣнено — противника продължава да се укрепява. Неприятелския лѣви флангъ отъ к. 220, к. 228 до Чифутъ-Куюсу се охранява съ конни наблюдателни застави, пехотни части за сега на тази линия не сж забелязани (сведението отъ днесъ 8 ч. пр. пладне).

Руски ескадронъ съ 2 картечници снощи, 10. того, е отстъпилъ отъ с. Азапларъ за Аптаатъ. Сръбска застава 40-50 човѣка заема к. 215, северно отъ Азапларъ. Днесъ забележани на височинитъ при с. с. Девежикъой, Хажикъой слаби пехотни части да се окопаватъ. По сведения отъ руски и сръбски пленници се установява, че въ Александрия имало 1 ескадронъ отъ Смоленския улански полкъ, а въ Аптаатъ забележани конници съ червени пагони. Въ Хардали имало две орждия (сведенията сж отъ 10 ч. пр. пл. днешно число).

Съ батарейна тржба е наблюдавана днесъ 1 дружина да се окопава при к. 210. източно отъ Теке-Дереси. 5. конна бригада днесъ 9 ч. пр. пл. се присъедини къмъ дивизията. № 119. с. Кютюклю, 11. IX. 1916. г. 2 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия.

(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Бързо.

Командующи III. армия

Копие — н-цитъ 1. 4. и 6. п. дивизии и Добричкия гарнизонъ.

По сведение отъ наши разузнавателни части отъ 6 ч. сл. пл. неприятелскитъ части, които сж били въ Аптаатъ, Хардали сж се оттеглили къмъ северъ. Въ с. Александрия нѣма никакъвъ противникъ; въ Аптаатъ — 1 ескадронъ, а въ Хардали разезди и 1 ескадронъ. На к. 215. забелязани 400 души пехота, която по казването на мѣстни жители отстъчвала отъ Армутли. На к. 203., има спешени части.

№ 120., с. Кютюклю, 11. IX. 916. г. 10 ч. 25 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Общото впечатление отъ тѣзи сведения е, че ромънски, руски и сръбски части се окопаватъ по старата граница,

*) Кобадинската лиѣия (Б. Ав.).

като изнесенитѣ напредѣ разузнавателни части, подѣ натиск на конната дивизия, се оттеглятъ къмъ северъ, — задѣ главната позиция на тази линия.

5. конна бригада (само 9. к. п.) се присъединява въ 9 ч сл. пл. къмъ дивизията.

12. септемврий

Оперативна заповѣдь № 23. отъ 11.IX.1916. г. 7 ч. 11 пл. по III. армия опредѣля задачата на армията:

„Утре, 12. того, армията ще настѣпи въ североизточни посока къмъ линията Кузгунъ, Кара-Омеръ, съ цель да настигне и унищожи противника. На конната дивизия се заповѣдва: да се насочи въ юго-източна посока и къмъ 9 ч. 11 пл. да постигне с. Армутли, гдето да се спре и прикрие настѣпленieto на 6. дивизия отъ евентуално неприятелско нападение срещу лѣвия ѣ флангъ. Въ случай на бой—да съдействува на сѣщата дивизия“.

По-късно се получава нова заповѣдь (телеграма № 45 отъ 12.IX.1916. г., 3 ч. 10 м. пр. пл., споредъ която: „ако на 12. септемврий 6. пех. дивизия и войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ заематъ обективитѣ си, дадени имъ съ оперативни заповѣдь № 23., още сѣщия день, конната дивизия да се насочи на бързъ алюръ въ югоизточна посока, задѣ фронта на 6. дивизия и Добричкия гарнизонъ, къмъ с. Писарево, за да охранява фланга на армията. Прехода е голѣмъ, но предъ видъ нуждата — времето не търпи отлагане. Налага се крайно напрежение“.

Дивизията настѣпва къмъ с. Армутли въ две колони: лѣва колона: Лейбъ гвардейски коненъ полкъ съ единъ кав. взводъ, пехотнитѣ роти и пешитѣ картечни ескадрони презъ с. Кьосе-Айдинъ, Малъкъ Караачъ, Кара Кашла, Хаджи-Кьоселеръ, Армутли; дѣсна колона: 2., 9., 6. к. полкове, конната батарея (2 взвода), презъ с. Кютюклю, Кайбуларъ, Голѣмъ-Караачъ, Кара-Кашла. Отъ с. Кара-Кашла, дветѣ колони се движатъ съ общъ авангардъ. Старшия адютантъ, майоръ Соларовъ, е изпратенъ съ лѣвата колона.

Подѣ прикритието на авангарда, който заема к. 221. с. източно отъ селото и разузнавателната частъ на к. 215., северно отъ с. Азапларъ, дивизията се съсрѣдоточава при селото и остава въ очаквателно положение.

Още съ пристигане на конната дивизия при с. Армутли е открито, какво руситѣ не сѣ прекъснали една телефонна линия, която отива отъ селото въ тѣхната позиция. Веднага е поставенъ нашъ офицеръ, който да разбира руски и който дочува ценни разпореждания и служебни разговори, които сѣ препратени на началника на 6. пехотна дивизия за използване.

Привечерь, 8. ч. сл. пл., следъ като 4. и 6. пехотни дивизии и Добричкия гарнизонъ заематъ безпрепятствено мѣстата си, опредѣлени имъ съ оперативната заповѣдь, дивизията съ нощенъ маршъ въ 5 ешелона се прехвърля презъ с. Мансурово, Али—Анифе, Пчеларово, Чобанъ Куюсу, Момчукъой, Писарево въ района на с. Парифака, с. Писарево, като извършва този день съ ядрото си единъ преходъ отъ 70 км.

Едновременно съ премѣштането на дивизията и съ излизането напредъ на пехотнитѣ войски, е измѣстена и разузнавателната часть отъ с. Дурбали на изтокъ отъ ж. п. линия, а обозитѣ на дивизията — отъ с. с. Кеседжикъ, презъ с. Кара—Пелитъ за Добричъ.

Съ това се туря край на дейността на конната дивизия въ междината между първа пехотна дивизия и войскитѣ отъ Варненския подвиженъ гарнизонъ отначало, и впоследствие между 1. и 6. пех. дивизии, която междина, като се смѣта между Куртбунаръ и Добричъ по права линия е 40 км., а по-насеверъ, между с. Алифакъ и Чифутъ Куюсу — 80 км.

Конната дивизия, благодарение на своята подвижностъ, енергично действие и желание да бжде полезна, като прояви за тази цель на нѣколко пѣти своевременноенъ починъ, можа надеждно да охранява и запълва тази междина.

Тя улеснява напълно командването на III. армия, като изпълнява, въпрѣки численното надмощие на противника, своевременно всички възлагани ѝ задачи, както по разузнаването на противника, така и по охрана на фланговетѣ на голѣмитѣ войскови подѣления, между фланговетѣ на които се намира междината, въ която тя действува.

Следъ боя при Добричъ тя простира своето разузнавание въ зоната между Дунава и ж. п. линия Добричъ—Кобадинъ, своевременно разкрива спирането и организирането на противника по линията на старата граница, което спирание предвестникъ на упорититѣ боеве, които впоследствие се развиватъ на тази линия.

Тя образува, презъ днитѣ на 10. 11. 12. септемврий завесата, задъ която частитѣ отъ III. армия спокойно извършватъ своето прегрупиране и движения къмъ изтокъ.

Презъ този периодъ тя извършва две твърде успѣшни и съ несъмнена важность по свойтѣ последици действия:

- 1) Атаката при с. Кочмаръ, с. Конакъ:
- 2) Атаката при Добричъ.

Първата нанася не само материално, но и морално поражение на противника, който безъ бой следъ това очиства Добричъ. Втората спечели за българското орџжие едно изгубено вече сражение.

Глава III.

Действията на конната дивизия на дѣс- ния флангъ на III. армия

Бойоветъ при старата граница.

13. септемврий, бой при с. Чифутъ—Кююсу Скица № 5.

Оперативната заповѣдь на армията № 24. за 13. септемврий се получава въ щаба на конната дивизия, въ с. Пирифака сжция день къмъ 11 часа пр. пл. Споредъ тази заповѣдь армията продължава настѣпленieto си къмъ северъ.

Задачата на конната дивизия се опредѣля: „Да настѣпи къмъ с. Черно-око, да прикрива фланга на армията и разузнава за противника, разположенъ на линията: с. Кара-Омеръ Мангалия.“

Съ получаване на заповѣдта, коннитѣ части сж насочени къмъ с. Черно-око. 2. коненъ полкъ е изпратенъ, съ командира на 4. конна бригада въ разузнаване въ опредѣлената отъ заповѣдта на армията зона, като ядрото следва въ посока: с. Рогозина, с. Предѣль; колоездачнитѣ роти сж насочени по шосето презъ с. Кара-Дурмушъ за с. Харманъ-Куюсь. На дружината (2 пехотни роти) съ пешитѣ картечни ескадрони (която пѣтува последенъ ешелонъ и не се знае, до где е стигнала) е пратена заповѣдь да следва въ посока на с. Кара-Дурмушъ въ следа на колоездачитѣ.

Отъ получаванитѣ сведения се добива впечатлѣние какво: междината Кара-Омеръ — морето е по-слабо аета съ конни и пеши части, — една по-силна група (2 пехотни роти съ батарея, 2 ескадрони) около с. Даулъкой; с. Кара-Омеръ е заето отъ по-голѣми неприятелски части, които се окопаватъ около селото.

На западъ се чува силенъ артилерийски бой, който се обяснява съ влизане въ действие на частитѣ на Добричкия гарнизонъ, които споредъ оперативната заповѣдь. иматъ да настѣпатъ на фронтъ 3 км. източно отъ с. Мусу-бей, к. 228 (3 км. с. з. отъ с. Караагачъ.)

Къмъ 5 ч. се получава едно твърде бързо съобщение отъ 6. пехотна дивизия, която действува западно отъ войски-тѣ на Добричкия гарнизонъ. Въ това съобщение се казва: „къмъ 4 ч. 30 м. срещу дивизията е насочено всичкото уси-лие на противника, който се готви да атакува дивизията, раз-вивайки най-силна артилерийска стрелба. Шеста дивизия има нужда отъ помощъ. Моля конната дивизия да се насочи къмъ с. Мусу-бей, на западъ, срещу лѣвия флангъ на противника“.

Въпрѣки всичкото желание да се помогне и въ случая, но следъ преценка на положението: напреднало време, раз-стоянието до с. Мусу-бей, което по картата е не по-малко отъ 21—22 км. съседството на частитѣ отъ Добричкия гарни-зонъ, които въ случай на необходимостъ могатъ по лесно и веднага да проявятъ действието си срещу противника, а глав-но и поради своята задача — да охранява фланга на армия-та, който като че ли сжщо е заплашенъ, на 6. дивизия се съобщава, че конната дивизия не ще може презъ този день да ѝ даде непосредствена подкрепа.

И, наистина, още отъ полученото въ 4 ч. донесение отъ капитанъ *Викилски*, който съ батарейна тржба наблюдава при с. Черно-око, става ясно, какво отъ къмъ с. Кара-Омеръ се насочва къмъ югозападъ една пехотна колона.

Донесението гласи:

Началнику 1. конна дивизия.

Въ този моментъ около 2 неприятелски роти се источи-ха отъ с. Чифутъ-Куюсу по пжтя за с. Караачъ. Въ Чифутъ-Куюсу дойде автомобилъ. Отъ къмъ гарата, която е между Кара-Омеръ и Чифутъ-Куюсу, се зададе главата на една поход-на колона, която следва първитѣ две роти. До сега видени-тѣ части не сж повече отъ 5—6 роти. Артилерия не се за-белязва.

Нашиятъ 2. коненъ полкъ (разездитѣ) навалиха къмъ с. Предѣлъ. На юго-западъ отъ Караачъ се забелязва около взводъ конница, който се движи галопъ въ ю. з. посока

№ 11. с. Черно-око, 13.—IX. 1916. г. 3 ч. 40 м. Командиръ 1. конна батарея капитанъ Векилски. Получено Ш. Д. 4 ч. сл. пл.

Донесението на подпоручикъ Кърджиевъ, получено въ 5 ч. 40 м., посочва движение на западъ на друга колона въ съставъ единъ коненъ полкъ и 4 орджия.

Ето и самото донесение.

Командиру 4. конна бригада.

По шосето право на западъ настъпва артилерия около 4 орджия; полкъ отъ 4 ескадрсна се движеше се по шосето и взема въ лѣво отъ него по посока на западъ. Малки гру-пи пехота ми прѣчатъ и не мога да се добера до самото

шосе. № 10.6 к. м. северно от Черно-око. 13. IX. 1916. г. 5 ч. 15 м. сл. пл.

Началникъ дѣсния самостоятеленъ разездъ
Подпоручикъ Кърджиевъ

За да се попрѣчи на забелязания противникъ да влѣзе въ действие срещу войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ, конната дивизия започна енергично настѣпление срещу лѣвия флангъ на колоната. Действието на дивизията се започва отъ 6. коненъ полкъ, изпратенъ съ 2 конни орждия въ авангардъ на дивизията, въ посока с. Черно-око — К. 173. Главнитѣ сили на дивизията, Л. Гвардейски, 1. и 9. конни полкове се насочватъ въ лѣво отъ авангардния полкъ, въ флангъ на колоната, съ посока на с. Хасарлъкъ, прикривани отъ огъня на останалитѣ орждия на конната батарея. На колоездачитѣ е заповѣдано да настѣпятъ отъ с. Харманъ-Куюсу къмъ северъ и съ огънь да подкрепятъ дивизията.

Противникътъ скоро открива бързо и честъ артилерийски огънь по частитѣ отъ дивизията; пехотата му се развърща и залѣга изъ гънкитѣ на мѣстността. Дивизията срещу него насочва спешени ескадрони, подкрепени съ картечници. Действието продължи до пълно смръкване. Нощта туря край на боя.

Колкото и кратко де е действието на конната дивизия, но поради силата на заплахата, проявена съ развърщане на много части на широкъ фронтъ и тѣхното бързо настѣпление, то постигна цельта си: противника е прикованъ до вечерята и не само, че не му се позволява да продължава движението, но се принуждава да организира по-добре бойния си редъ и да изтегли къмъ северъ лишни обози. Това се установява отъ следното донесение: „Отъ с. Кара-Омеръ въ западна посока се движатъ много обози; обоза се прикрива отъ конница. Въ този моментъ всичкия обозъ обърна и презъ с. Кара-Омеръ отстъпва по шосето за Меджидие. Заедно съ обоза имъ около единъ коненъ полкъ. № 38., поста западно отъ с. Предѣлъ, 13. IX. 2916. г. 6 ч. 5 м. Получена въ Ш. Д. въ 6 ч. 55 мин.

Командиръ 4. конна бригада.
Полковникъ Табаковъ“.

Придаденитѣ съ оперативната заповѣдъ на армията за този день 2 турски дружини отъ 74. пех. полкъ не успѣватъ да се присъединятъ къмъ дивизията; за следния день се придаватъ къмъ войскитѣ на Добричкия гарнизонъ, така че тѣ не могатъ да влѣзатъ въ състава на конната дивизия.

Дружината отъ 16. полкъ успѣва да стигне при с. Харманъ-Куюсу къмъ 4 ч. 30 м., развърща се и влиза въ свръзка

къмъ к. 218. съ дѣснофланговата рота отъ Добричкитѣ войски, като имъ указва своята непосредствена подкрепа.

Тукъ, въ Източна Добруджа, мѣстността е съвсемъ безводна. Населението се снабдява съ вода отъ нѣколко само кладенци въ селата, дълбоки 30-40 м., отъ гдето водата се черпи съ вжже и обикновенни кофи. За да прави водопой конницата презъ нощъта се оттеглява: авангарда—въ с. Черно-око, главнитѣ сили въ с. Писарево и с. Лиляково.

Водопомя продължава цѣла нощъ. Хората и конетѣ малко почиватъ.

Бой при с. Кара-Омеръ

14. октомврий.

Скица № 16.

За този день, споредъ оперативната заповѣдь на армията № 35., частитѣ отъ състава на армията трѣбва да продължатъ настѣплението си къмъ северъ, като на конната дивизия се дава задача: „въ 6 ч. да настѣпи въ северо-западна посока съ цель да съдействува на войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ, които ще действуватъ съ дѣсния флангъ напредъ, за да подкрепятъ по лесно 6. пех. дивизия“. (съобщение отъ н-ка Добричкитѣ войски № 337. отъ 14. септемврий 1916. г., 5 ч. пр. пл.

Настѣплението на дивизията е организирано съгласно оперативната заповѣдь по конната дивизия № 14. отъ IX. 1916. 5 м. 30 м. пр. пл. Въ разузнаване—9. коненъ полкъ съ командира на 4. конна бригада полковникъ Табаковъ—зона на разузнаване отъ с. Хасърлъкъ до Мангалия. Главнитѣ сили се насочватъ да овладѣятъ първоначално с. Чифуть-Куюсу, като конницата отъ с. Черно-око обхожда селото отъ изтокъ, а дружината, съ колоездачнитѣ роти и пешитѣ картечни ескадрони—отъ с. Харманъ-Куюсу, насочвани отъ майоръ Соларовъ, настѣпватъ край шосето къмъ с. Чифуть-Куюсу.

Неприятелски конни части, заплашени отъ обхода на нашата конница, сж лесно прогонени отъ това село.

Следъ овладяването на с. Чифуть-Куюсу, къмъ 11 ч. пр. пл., конната дивизия е насочена къмъ с. Кара-Омеръ, съ цель да заеме селото, или най-малко да задържи противника тамъ и не му позволи да действува въ флангъ и тилъ на Добричкитѣ войски, които следъ заемаването на с. Хасарлъкъ, измѣняватъ посоката на движението къмъ с. з. (съобщение отъ н-ка на тѣзи войски № 343.).

Това решение се взима като последица на събранитѣ сутринъта сведения, които посочватъ, какво с. Кара-Омеръ и прилежащата мѣстность сж добре укрепени, заети съ по-

силенъ противникъ, а на ж. п. станция пристигатъ тренове съ войска и отъ тукъ се насочватъ къмъ западъ и юго-западъ — действието на дивизията трѣбва да се прояви въ посока, гдето, като заплаши най-чувствителното мѣсто отъ неприятелската позиция и привлѣче поаче неприятелски сили, действително да облекчи положението на войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ.

Дивизията продължава движението къмъ с. Кара-Омеръ като пешитѣ части настѣпватъ въ длѣжъ на шосето и ж. п. линия, а конницата — източно.

Противникътъ заема заблаговременно приготвената си позиция съ около 4—5 дружини и 2—3 батареи. Предъ дългата линия окопи е поставена и телена мрежа. Тѣзи окопи и телени мрежи продължаватъ на изтокъ до гората, която е северно отъ с. Канли-Чукаръ (не отбелязана на картата) и е заета отъ пехотни части съ картечници. Височината северно отъ с. Даулкьой е заета съ пехота и две батареи. Сжщо, по на изтокъ до с. Саригьолъ мѣстността е заета съ пехотни и конни части.

Конното ядро, което прави нѣколко настойчиви опити да обходи селото отъ изтокъ, следъ заемането на с. Канли-Чукаръ и Дуалкьой, е въ невъзможностъ да продължи обходното си движение, североизточно отъ с. Кара-Омеръ, поради силната съпротива на противника.

Пехотнитѣ роти съ пешитѣ и картечни ескадрони на дивизията, подкрепяни отъ огъня на конната батарея, настѣпватъ до 600 кр. отъ неприятелскитѣ окопи, спиратъ неприятелската контръ-атака, понасятъ чувствителни загуби и, за да не бждатъ изложени на по-голѣма опасностъ, праща имъ се запозѣдъ да замедлятъ движението си.

Отъ ж. п. станция при селото сж повърнати съ артилерийски огънь два трена и не имъ се позволява да стоварятъ войскитѣ си. Гарата е разрушена.

За хода на боя презъ този день, както и за събранитѣ сведения, началника на дивизията изпраща редица донесения. Тукъ помѣстяме само нѣкои отъ тѣхъ, които даватъ ясна представа за действията презъ този день.

Командующий III. армия

Копие и-цитѣ Добричкия гарнизонъ и 6. п. дивизия.

По донесенията на разузнавателни части се установява, че колоната, за която е дума въ № 140. и 141. е една и сжща. Тя е повече отъ пехотенъ полкъ съ батарея и се движи отъ с. Кара-Омеръ къмъ западъ. 4 роти пехота съ картечници сж се спрѣли на граничния гребенъ. Въ 11 ч. 10 м. пр. пл. неприятелската артилерия откри огънь по настѣпилитѣ

къмъ Кара-Омеръ наши предни части. № 142., източно отъ с. Чифуть-Куюсу. 14.IX.916. г. 11ч. 20 м. пр, пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Командующий III. армия

Копие — н-цитъ Добричкия гарнизонъ и 6. п. дивизия.

Авангардният полкъ зае граничния гребенъ с. з. отъ с. Предълъ, който се заемаше отъ противника съ около 1 коненъ полкъ. Този последния отстъпва между с. Канли-Чукаръ — Даулукъой. Въ този моментъ голѣмъ обозъ отстъпва по шосето Кара-Омеръ за Меджидие. По с. и. гребенъ се забелязватъ малки части, които види се прикриватъ отстъплението. Дивизията продължава да настъпва въ посока на Кара-Омеръ. № 143. източно отъ с. Чифуть-Куюсу 14.IX.917. г. 12. ч. на пладне.

Началникъ на 1. конна дивизия.
(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Командующий III. армия

Копие — н-ку Добричкия гарнизонъ, 6. п. дивизия.

Дивизията съ смѣло движение се изнесе на фланга на противника, заемащъ съ пехота и артилерия с. Кара-Омеръ, батареята откри огънь по лѣво-фланговата батарея на противника на к. 182. (Бали-юкъ) въ 12. ч. 40 м. сл. пл., и я накара да прекрати огъня си по дружината отъ 16. п. полкъ, настъпвающа по шосето; пренесе огъня си по противника, заемащъ хребета, южно, отъ Кара-Омеръ и по стоваренитѣ съ тренъ войски на самата гара. Въ този моментъ дружината отъ 16. полкъ приближава селото. № 144., отъ платото к. 153. — Кара-Омеръ, 14.IX.916. год. 2 ч. 35 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Въ подкрепа на настъплението на коннитѣ и пехотни части, конната батарея заема позиция южно отъ к. 153. и къмъ 1 ч. открива огънь по 2 непр. батареи, които сж при к. 182. Неприятелскитѣ батареи прекратяватъ огъня си, а нашата батарея свободно почва да обстрелва разни цели: гарата при с. Кара-Омеръ, тренъ единъ съ войски при гарата, неприятелска батарея при юго-източния край на селото, картечни гнѣзда по неприятелската позиция.

Презъ това време неприятелски батареи, западно отъ с. Кара-Омеръ, промѣнятъ разположението си по-близо къмъ конната дивизия и въ 3 часа откриватъ огънь по батареята,

пехотнитѣ и спешени части, както и по коноводитѣ и конното ядро. Последнитѣ се прикриватъ изъ царевитѣ.

Командующия III. армия

Копие — н-цитѣ Добричкия гарнизонъ и 6. пех. дивизия

Нашъ преденъ ескадронъ зае въ 4 ч. сл. пл. с. Даулукьой, другъ такъвъ зае с. Канлж-Чукаръ. Противника заема съ пехота и картечници крайнитѣ на гората, която се простира северно отъ с. Кара-Омеръ (на картата гората не е показана). Крайнината на гората, както и на с. Кара-Омеръ е окопана и обкръжена съ телена мрежа. Противника поддържа силенъ, но не ефикасенъ огънь по посока на батареята. Наши спешени части и картечници водятъ пушечна борба съ противника. № 145, 5 клм. северно отъ с. Мурафча, 14.IX. 916. г. 4 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия

(под.) Генералъ-майоръ Колевъ

Командующия III. армия

Днесъ дивизията настъпи съ цель да спечели повече теренъ задъ фланга на противника. Зае с. Чифуть-Куюсу и пристъпи къмъ овладяването на ст. Кара-Омеръ. За заемането на тази гара се насочи дружината отъ 16. пех. полкъ, пешитѣ картечни ескадрона по фронта, а конната дивизия отъ фланга. Боя се завърза особено силно срещу дружината; войницитѣ настъпиха смѣло до 600 крачки, но тукъ трѣбваше да спратъ, понеже се откри добре маскираната позиция, ю.з. отъ с. Кара-Омеръ, усилена съ непрекъснатата линия отъ окопи, предъ които е построена сжщо по дълга линия отъ телена мрежи. Силата и обширността на тази позиция не позволи нито на пехотата, нито на конницата да атакуватъ. Боя, който често ставаше много ожесточенъ, се прекрати едвамъ на смръкване, следъ което заповѣдахъ частитѣ да се оттеглятъ. Резултата отъ този бой е следния: рекогносцира се Кара-Омерската позиция, за което е донесено; разруши се гарата, кждето нѣколко трена правѣха опитъ да се стоварятъ, спре се движението на една голѣма колона по посока на западъ. При все това, обаче, нѣкои части продължиха движението си къмъ западъ.

Загубитѣ въ хора и коне още не сж точно известни, но не надминаватъ 60—70 убити и ранени, между които два до три офицера ранени. За загубитѣ ще донеса допълнително. № 31. Б. с. Черно-око, 14.IX.916. г. 10 ч. 10 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,

(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

За този бой генералъ Кирицеску, когото г. Ат. Н. обича да взема въ подкрепа на своитѣ твърдения, казва, въ помената по-рано книжка следнѣото.

„На 1/14. септемврий, 19. дивизия е атакувана отъ неприятеля на позицията, която заема на югъ отъ Кара-Омеръ. Атаката, подържана отъ артилерия е извършена само отъ конни части, които настъпватъ въ маневренъ строй. Посрещната отъ огъня на тежката артилерия, атаката е отбита; неприятелската конница отстъпва въ безредие и се скрива въ една долчина. Обаче, отъ тамъ, подържана и отъ пехота, тя подновява борбата и атакува въ флангъ нашия западенъ секторъ (бригадата Поеташъ); въ сщщото време други конни атаки сж посрещнати съ артилерийски и картеченъ огънь и сж отбити съ сериозни загуби“.

Че нашата конница не е потърпяла загуби при първия си опитъ за настъпление въ коненъ строй и споредъ това не е отстъпила въ безредие се вижда отъ загубитѣ за този день: убити 1 конь и ранени 3. Когато хора има убити 13 войника, ранени 1 офицеръ и 110 войника. Тѣзи загуби сж главно отъ пехотнитѣ роти, пешитѣ картечни ескадрони (ранения офицеръ е командиръ на картеченъ ескадронъ, ротмистръ Сиромаховъ отъ Л. Гв. к. п.

Отъ този цитатъ е явно, че конната дивизия атакува и води бой съ цѣла пехотна дивизия, снабдена и съ тежка артилерия, и ромънското командване се задоволява отъ успѣха — да отбие тази атака.

Конната дивизия, която разполага съ 2. пех. роти, 2 колоездачни роти, 1 конна батарея съ 6 орждия, 5 непълни конни полка и 7 картечни ескадрона, постигна задоволителенъ успѣхъ, като прикова противника и го накара да се задоволява само съ отбиване на атакитѣ ѝ.

За да може да се прави водопой, дивизията презъ нощта се оттегля: 1. конна бригада, колоездачн. рота, кон. батарея и щаба на дивизията въ с. Черно—око; 4 и 5 к. бригади — въ с. Рогозина, пешитѣ части—роти и картечни ескадрони — въ с. Харманъ—Куюсу. Водопоя продължава цѣла нощъ.

Конната дивизия и презъ този день изпълнява дългаси като извършва това, което положението позволява да се направи. Отъ III. армия не е изказвано незадоволство отъ дейността на конната дивизия за оттеглянето на коннитѣ и части по-назадъ за водопой и почивка. Следъ понесенитѣ загуби презъ деня този упрѣкъ би билъ незаслуженъ и неумѣстенъ: конетѣ на коннитѣ полкове и на пешитѣ картечни ескадрони трѣбва поне единъ пжтъ на 24 часа да се напоятъ. А положението позволява да се направи това оттег-

ляне, тъй като привечеръ се забелязва движение на неприятелски части къмъ северъ и западъ.

Настѣпление на дивизията къмъ северъ

15. септемврий

За този день армията, споредъ оперативната заповѣдь № 26., ще продължи настѣплението си къмъ северъ и ще преследва на бития противникъ, като движението на войскитѣ, изобщо, се отклонява, въ северо-западна посока, така, войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ се насочватъ въ посока на с. Докузачи, с. Харанкьой.

Задачата на конната дивизия остава същата — „да прикрива дѣсния флангъ на армията и съдействува на атаката на войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ“.

Дивизията настѣпва въ 9 ч. пр. пл. въ две колони презъ с. Чифутъ—Куюсу, Черкезкьой, Мамузлу за Байрамъ Деде, съ авангардъ: Командира на 1. конна бригада—полковникъ Михайловъ, Л. Гвард. коненъ полкъ, взводъ к. артилерия като се прикрива въ дѣсно, въ посока на с. Кара—Омеръ, съ странично прикритие (майоръ Смиловъ) въ съставъ I дивизионъ отъ 6. коненъ полкъ съ картеченъ взводъ. Разузнаването на изтокъ се простира презъ с. Сарж—Гьолъ до морето.

На командира на 1/16. пех. дружина, който донася, че войниците сж съ подбити крака отъ непрекъснатитѣ маршове и моли за 1 день почивка, се заповѣдва—„предъ видъ общото благоприятно положение и нуждата енергично да се притиска противника“, да продължи движението и презъ този день.

Въпрѣки проливния дъждъ и разкаляната почва, движението продължава неспирно до с. Мамузлу, отъ гдето, следъ почивка, движението продължава за с. Байрамъ-деде, съцель да се излѣзе предъ фланга на армията.

Разузнаването на дивизията е затруднявано отъ руски ескадрони, който трѣбва съ бой отъ арангарда да се изтласкватъ къмъ северъ. Още отъ сутринята се установява, какво противника презъ нощта е изтеглилъ своитѣ части отъ с. Кара—Омеръ, гдето оставя само конни части за прикриване на отстѣплението, които лесно сж отбити къмъ северъ отъ страничното прикритие на конната дивизия.

Това последното е насочено следъ това въ посока на с. Алибейкьой, КазълъМурадъ.

Съ пристигането на дивизията въ с. Калфакьой, къмъ 3 ч. сл. пл. се получава оперативна заповѣдь по армията № 27. споредъ която, армията трѣбва да продължава да преследва противника къмъ северъ на фронта Дунавъ—ж, п. ли-

ния, а конната дивизия, като се насочи към Меджидие, източно от ж. п. линия, да охранява фланга на армията и удари въ тилъ отстъпвающия противникъ.

Дивизията измѣня посоката на движението си към с. Казълъ Муратъ, като насочаа авангарда въ тази посока и допълня разузнаването съ нова разузнавателна частъ, ескадронъ отъ 1. коненъ полкъ, въ посока на движението на дивизията и два разезда към с. Кобадинъ и с. Ажемларъ.

Дивизията късно привечеръ се разполага въ района Казълъ Муратъ и Байрамъ—деде. Разузнаването установява какво противника се е изтеглилъ презъ миналата нощъ къмъ северъ, като презъ деня се прикрива само съ конница и слаби пехотни части; *противника се спира и организира на линията: Омеръ бей баиръ — с. Кобадинъ*, зоната източно отъ ж. п. линия Добричъ—Кобадинъ изглежда да е заета по-слабо.

Съ това си донесение конната дивизия още отъ 15. септемврий предизвестява за организирането на противника на Кобадинскитѣ позиции, върху които впоследствие се развива упорититѣ и решителни боеве презъ втория периодъ на войната въ Добруджа.

Презъ деня сж заловени 20 пленници: руси, ромънци, и сърби.

16. септемврий

Съ телеграма № 4702, — командующия III. армия определя задачата на конната дивизия: „да се насочи въ обща посока къмъ Меджидие, източно отъ ж. п. линия, да охранява фланга на армията, да удари въ флангъ и тилъ отстъпвающия противникъ, да сжсжа ж. п. линия Кюстенджа, Черна вода, да изпрати единъ ескадронъ, който заедно съ дружината и батареята отъ Добричкия гарнизонъ да овладѣе града Мангалия.“ Споредъ сжщата телеграма, войскитѣ на Добричкия гарнизонъ трѣбва да настѣпятъ на фронта с. Казичи, с. Енгезъ, като дѣсната колона следва по пѣтя: с. Черкезкой, с. Гювенлия, с. Енгезъ и частитѣ ѝ се държатъ въ отстъпъ по отношение на тѣзи отъ лѣвата колона.

За този денъ на конната дивизия, преди всичко, предстои да очисти фронта, на който частитѣ отъ армията има да настѣпятъ. Да се мисли за движение къмъ Меджидие, когато по сведенията, съ които конната дивизия разполага, се знае, че противника се организира на линията с. Кокарджа, с. Кобадинъ, поне за сега е преждевременно. На дивизията се възлага въ основата все сжщата задача — охрана на фланга на армията, който флангъ достига до ж. п. линия Добричъ, Ко-

бадинъ; мѣстността източно отъ тази линия до морето конната дивизия трѣбва да заеме и охранява, за да не позволи на противника да насочи своитѣ действия срещу фланга на армията, въ случай че дивизията не вземе съответнитѣ мѣрки за неговата охрана.

Ето защо дивизията е насочена отъ зоната с. Казълъ Муратъ, Байрамъ-деде, презъ Енгезъ до с. Амузача, което е почти по срѣдата между ж. п. линия и морето и отъ гдето впоследствие ще продължи движението си къмъ северъ, въ посока на Меджидие. За разузнаване на противника сж насочени две разузнавателни части: Майоръ Смиловъ въ посока с. Амузача, с. Османъ-фака, да разруши ж. п. линия Кюстенджа—Черна вода при с. Османча, къмъ нея се придава коннопионерния взводъ на 6. коненъ полкъ; разузнавателната частъ на ротмистръ Златановъ, въ посока на с. Кобадинъ.

Въ странично охранение по пжтя с. с. Безаулъ, Софуларъ Балабанъ-тепе се изпраща 1 дивизионъ (подполковникъ Войниковъ) отъ 1. коненъ полкъ.

Първитѣ донесения отъ разузнавателнитѣ части дава въ основание да се мисли, какво сведенията отъ предния денъ ще се опровергаватъ: напърво време около Кобадииъ се забелязватъ по-слаби части. Заради това отъ с. Енгезъ дивизията имѣня посоката къмъ северъ за с. Османча, страничното прикритие се насочва презъ с. Софуларъ, с. Ажемларъ за с. Османча. Сжщо и лѣвата разузнавателна частъ е тласната по-на северъ презъ с. Билбюль-маре за Меджидие.

Скоро, обаче, се уяснява, какво противника се е установилъ, организира се и се окопава съ телени мрежи по цѣлия фронтъ отъ с. Качамакъ, южно отъ с. Кобадинъ, презъ с. Узунларъ до с. Топрахисаръ. Забелязани сж отдѣлни дружини повече въ движение и на почивка, други да се окопаватъ. Нашитѣ разузнавателни части сж срещнати съ артилерийски огънь при с. Ажемларъ, гдето страничното прикритие заема гарата и единъ тренъ отъ 15 вагона съ фуражъ и при с. Топрахисаръ, гдето разузнавателната частъ на майоръ Смиловъ, е принудена да се насочи източно отъ това село и да търси отъ тукъ да продължи изпълнението на възложената му задача.

За да се провѣрятъ сведенията на конното разузнаване, дали противника заема съ добре организирана пехотна система поменатата по-горе линия, наредено е, отъ дружината да се изпратятъ силни пехотни патрули, които заедно съ разузнавателнитѣ части да се изнесатъ къмъ к. 137. (4 км. западно отъ с. Чобаниса), северно отъ с. Ажемларъ и къмъ с. Османча.

Сведенията, които до вечерята се получаватъ отъ разузнаването въ щаба на дивизията, посочватъ у противника

забелязани въ първа линия на фронта с. Качамакъ — с. Топрахисаръ около 8 дружини съ 4—5 батареи.

Отъ заловени пленници се установява, какво въ боя при Кара-Омеръ конната дивизия е имала срещу себе си на фронта Кара-Омеръ, Сарагьолъ 5—7 ромънски дружини съ 4 батареи (2 руски и 2 ромънски).

Презъ този день дейността е чисто разузнавателна и се завършва напълно задоволително: ясно се потвърждава съставеното още предния день заключение, какво противника се организира за упорна отбрана на линията — с. Кокарджа, с. Кобадинъ, само че днесъ се попълня и става, ясно какво фронта на противника се продължава източно отъ ж. п. линия — презъ с. Узунларъ, с. Топрахисаръ, до къмъ морето.

До командующия армията се изпраща следното донесение:

До командующия III. армия.

копие — началнику Добричкия гарнизонъ

Въ изпълнение оперативната заповѣдь № 27. дивизията се насочи днесъ въ 8 ч. пр. пл. въ посока Амузача, като се изпратиха разузнавателни части въ зоната—с. Качамакъ — морето. При първитъ сведения, че при Кобадинъ има слаби неприятелски части дивизията измѣни посоката на движението си къмъ северъ. По къснитъ донесения, попълняйки се и потвърждавайки се, очертаха укрепената неприятелска линия отъ с. Качамакъ до Топрахисаръ, к. 135., к. 137., к. 123., височинитъ северно отъ Османча, к. 101., Топрахисаръ, заета съ пехота и артилерия. Ефективна на частитъ, забелязани въ първитъ линии на този фронтъ, се оценяватъ на около 8 дружини съ 4 до 5 батареи.

Дивизията занощува въ с. Енгезъ, въ непосредственъ контактъ съ противника по фронта Аджемларъ, Османча, Едилкьой, гдето противника се мжчи да си възвърне първитъ две села.

№ 167., отъ с. Енгезъ, 16. IX. 916. г. 7 ч. 10 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Конната дивизия занощува въ с. Енгезъ.

Деня се използва между другото за засилване съ хора, коне, облъкло, снаряжение, пешитъ картечни ескадрони, които, формирани въ началото на действията въ Добруджа, иматъ слабъ численъ и неподготвенъ съставъ, който презъ време на действията, вследствие на загубитъ и походитъ, е разнебитенъ до толкова, че нѣкой ескадрони сж станали почти негодни за действие.

Дадени сж нареждания за смѣна на разузнавателнитъ части, — нѣкои отъ които работятъ вече 2 денонощия, като се

изпратятъ нови такива въ посокитѣ: Османча, Бюлбюль-маре; Топрахисаръ, Кюстенджа; Узунларъ, Османфака, Османча

17. септемрий

Скица № 7.

Рано сутринята се получава оперативната заповѣдъ на армията № 29., споредъ която армията трѣбва да настѣпни и атакува неприятелската позиция, а задачата на конната дивизия се опредѣля: „да охранява фланга на армията въ зоната между ж. п. линия и морето; да съдействува на атаката на Кобадинската позиция, като удари въ флангъ и тилъ противника, а въ случай на настѣпление на противника отъ с. и посока, — да го задържи до пристигане на подкрепления.“

Предъ видъ изнесеното положение на дивизията предъ фронта на армията и готовността на противника да даде съпротива на една организирана позиция, на първо време началника на конната дивизия усвоява очаквателно поведение а впоследствие, въ зависимостъ отъ добититѣ сведения за противника отъ разузнаването и положението на съседитѣ, ще опредѣли наново положението си и начина на действие.

Отъ добититѣ сведения предния день е напълно ясно какво противника е добре организиранъ по цѣлия фронтъ на с. Кобадинъ — с. Топрахисаръ.

За да се търси фланга на неговото разположение и да се разузнае по-добре положението около с. Топрахисаръ и по на изтокъ, дивизията изпраща новъ авангардъ, подъ началството на командира на 5. конна бригада, полковникъ Марковъ, съ 2. коненъ полкъ, въ посока Амузача—Топрахисаръ.

До частитѣ е изпратена следната заповѣдъ:

Командиритѣ 1., 4. и 5. конни бригади
и 1/16. пех. дружина — с. Енгезъ

Днесъ нашитѣ войски, въ лѣво отъ насъ ще, атакуватъ Кобадинската позиция.

1. конна дивизия има за задача да охранява дѣсни флангъ на армията, източно отъ ж. п. л., и да действува въ флангъ и тилъ на противника на нашитѣ войски въ помощъ Дивизията ще остане въ очаквателно положение въ с. Енгезъ

За което :

Авангардъ — полковникъ Марковъ, съ 2. коненъ полкъ безъ 1 ескадронъ, да вземе мѣрки за непосредственото охранение на дивизията,

Разузнавателни части сж изпратени отъ 9. коненъ полкъ въ посока: Османъ, Бюлбюль-маре Меджидие ; Топрахисаръ Кюстенджа, 1/2 ескадронъ отъ 9. коненъ ; полкъ въ посока на Мангалия.

Командира на 5. конна бригада да разпореда да се изпрати веднага единъ ескадронъ — 2. коненъ полкъ въ посока Узунларъ, Османфакж, Османча. По заповѣдь. № 1731. отъ с. Енгезъ, 17. IX. 916. г. 6 ч. 45 м. пр. пл.

Началникъ щаба на 1. конна дивизия,
(п) Подполковникъ Кисъовъ.

Отъ полученитѣ до вечерята сведения се очъртава, какъво позициитѣ на противника сж около 2 клм. южно отъ Топрахисаръ, състоящи се отъ добре маскирани окопи съ телени мрежи. Заети сж добре съ пехота и артилерия. Изнесенни напредъ патрули причакватъ и стрелятъ по всѣки отдѣленъ войникъ.

Бойното разположение на противника продължава и източно презъ с. Чатмаларъ до морето. Къмъ с. Текиръ-Гьолъ е била една каларашка конна бригада.

До командующия III. армия се изпращатъ следнитѣ поважни донесения:

До командующия III. армия — копие
началницитѣ Добричкия гарнизонъ и 6. п. дивизия.

По донесения отъ наши разузнавателни части противника продължава да заема още окопитѣ си непосредствено западно отъ Топрахисаръ, като е ималъ слаби пехотни части и на 1 1/2 км. южно отъ това село. К. 101. и хребета северно отъ Османча (Търла баиръ) сжщо е заетъ отъ неприятелска пехота. Въ 6 ч. 45 м. пр. пл. е забелязано движението на 4 роти съ една картечна рота, които идѣли отъ къмъ Кобадинъ къмъ с. Узунларъ. Отъ сжщата посока се забелязваше да идатъ още части. № 174., отъ с. Енгезъ, 17. IX. 916. г. 2 ч. 15 м. пр. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Командующия III. армия,

Разездъ подофицерски, изпратенъ на 13. того въ посока с. Симеоново, с. Акинджи, следъ бой съ неприятелски ромънски ескадронъ съ картечници, подпомогнатъ отъ организираната отъ разезда мѣстна чета, отхвърля противника си и на 15. того вечерята заема гр. Мангалия, напуснатъ отъ жителитѣ и противника, който се е оттеглилъ къмъ Тузла. Четата е оставена въ града до пристигането на наши войски. № 175, отъ с. Енгезъ, 17. IX. 916. г. 5 ч. пр. пл.

Началникъ 1. конна дивизия
(п) Генералъ майоръ Колевъ.

До командующия III. армия.

Копие н-ку гарнизона Добричъ и 6. пех. дивизия. Противника продължава да заема линията к. 137. к. 123., Тарла-баиръ, к. 101., Топрахисаръ, Чатмаларъ, Тузла, като се охранява съ патрулна верига, която окопана стреля по всѣки отдѣленъ челоуѣкъ. Въ 3 ч. 30 м. сл. пл. неприятелска батарея заела позиция на Тарла-баиръ и открила огънь по селото Едилъ-къой, като принудила нашия ескадронъ да се отдѣпне отъ селото. Споредъ казването на пленникъ — българинъ, 9. и 10. каралашки полкове били снощи въ Тузла въ съставъ всичко 4 $\frac{1}{2}$ ескадрона, останалата частъ била прѣсната въ разезди и по пехотата. № 185., с Енгезъ, 17. IX. 916. г 6 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Този день къмъ дивизията се присѣдиняватъ 2 ескадрона отъ 4. к. п. и 1 ескадронъ отъ 3. к. п. По този начинъ по-голъмата частъ отъ 2. конна бригада (5 $\frac{1}{2}$ ескадрона) влиза въ състава на дивизията. Другитѣ ескадрони отъ бригадата сж: 1 $\frac{1}{2}$ ескадронъ отъ 4. к. п. къмъ Моравската инспекционна областъ; 1 ескадронъ отъ сжщия полкъ — къмъ 4., дивизия 1. ескадронъ отъ 3. к. п. — къмъ Добричкитѣ войски. Конния картеченъ ескадронъ на 3. к. п. е къмъ 3. конна бригада — въ Македония; този на 4. к. п. е въ 2. армия. Тукъ, въ Добруджа, къмъ 3. к. п. се придава картеченъ ескадронъ на 7. к. полкъ, а къмъ 4. коненъ полкъ — този на 10. коненъ полкъ.

Тѣй, че на 17. септемврий конната дивизия има въ състава си: 1. 2. 4. и 5. конни бригади — 7. конни полка съ 24 $\frac{1}{2}$ ескадрони (1 ескадронъ отъ 9. к. п. е оставенъ въ Силистра). 28 конни и 28 пеши картечници, 6 конни орждия, 1/16. пех. дружина и 2 колоездачни роти.

1. атака на Кобадинската позиция

Боя при с. Топрахисаръ

18. септемврий

Споредъ оперативната заповѣдь на армията № 30. отъ 17. IX. 1916. г. армията продължава атаката на Кабадинската позиция. Задачата на дивизията за този день остава сжщата „да подкрепи атаката на армията, като действува въ флангъ и тилъ на противника“. Къмъ дивизията се придаватъ 3. роти отъ 3. погранична дружина, една с. с. батарея отъ 5. артилер. полкъ, който заедно съ 1 $\frac{1}{2}$ ескадрона на 9. к. полкъ пристигатъ отъ Мангалия.

Предъ видъ близостъта на противника, конната дивизия се предвигва въ Амузача на разсъмване (въ 4 ч. 30 м. пр. пл.), като се използва прикритието на утрината мъгла и се съсредоточава южно отъ селото въ 6 ч. пр. пл.

Следъ лично разузнаване отъ началника на дивизията, въ посока на с. Топрахисаръ се изпраща единъ дивизионъ отъ 6. к. п, подкрепенъ отъ 2 роты на 1/16. дружина; източно отъ селото, въ посока с. Муритано, с. Мулчова, 9. к. полкъ — за да произведатъ усилено разузнаване на неприятелската позиция.

Противниковитѣ окопи сж на около 2 $\frac{1}{2}$ км. южно отъ Топрахисаръ, добре приспособени къмъ мѣстността и маскирани; предъ тѣхъ е разположена телена мрежа. По неприятелската позиция не се забелязва почти никакво движение освенъ на отдѣлни хора. Въ срѣдъ селото се издига висока каменна камбанария, която служи на противника за наблюдателно мѣсто. Самото село е разположено на полско възвишение, отъ което гласисообразно се спускатъ къмъ югъ полегати гладки склонове.

Дивизиона и ротитѣ скоро сж посрещнати съ артилерийски огънь, с. з. посока отъ селото. Малкото хора на дивизиона и дветѣ роты се губятъ въ обширната равнина. Става необходимо да се засилятъ съ цѣлия спешенъ 6. коненъ полкъ, съ останалитѣ две роты на 1/16. дружина и съ колоездачитѣ.

Движението продължава до 800—1000 кр. отъ неприятелската позиция, подъ добре насочения неприятелски артилерийски огънь, подкрепяно отъ огъня на конната батарея.

Поради липса на щикове къмъ карабинитѣ и малкото хора въ 1/16. дружина и въ колоездачнитѣ роты, праща се заповѣдъ—движението да се не продължава повече.

Ротитѣ (3) отъ 3. погранична дружина и 1/5. батарея отъ Мангалия пристигатъ на смръкване.

Въ посока с. Муритано—Мулчова 9. к. п. е обстрелянъ отъ неприятелски батареи при к. 90, к. 91. (с. и отъ Топрахисаръ) и северно отъ с. Урлукъой.

Полка не може да напредне северно отъ долината с. Жючюкъ-Муритано, Карликъой. Източно неприятеля заема линията: с. Чатмаларъ, к. 51. и по на изтокъ до морето.

Неприятелската позиция се състои отъ добре маскирани окопи, високи блиндажи и е засилена съ телена мрежа.

Междината — Топрахисаръ, Узунларъ е заета сжщо отъ противника. Разузнавателната частъ въ посока на с. Узунларъ е срещната съ артилерийски огънь отъ къмъ това село. Забелязани сж, освенъ противника, който заема окопитѣ, въ движение източно и западно отъ с. Топрахисаръ: 2-3 дружини, 24 орджия и ракли, както и отдѣлни ескадрони.

Следъ усиленото разузнаване става напълно ясно, че дивизията се намира срещу една добре организирана и отбранявана позиция, която тя, съ съсредствата, съ които разполага не може да засегне. Нейното поведение въ случая не може да се изрази освенъ въ едно наблюдение и предприемане действие въ пешъ строй, които да държатъ подъ заплаха противника съ едно вѣроятно настѣпление и атака и не му позволятъ да оттегля части за засилване други участъци отъ фронта си.

За положението презъ деня до командующия III. армия сж пратени следнитѣ донесения:

До командующия III. армия — копие — н-цитѣ
Добричкия гарнизонъ и 6. пех. дивизия.

Дивизията се съсредоточи въ 6 ч. пр. пл. въ с. Амузача. По донесение отъ наши разузнавателни части, както и отъ личнитѣ ми наблюдения, противника заема линията Узунларъ Топрахисаръ, Тузла, като фронта завива въ посока Капу-Тузла, презъ Чатмаларъ и к. 51. Въ този моментъ части отъ дивизията, настѣпающи къмъ Топрахисаръ, се обстрелватъ отъ артилерия, разположена между Топрахисаръ и Узунларъ и други при к. 90. Слаби неприятелски пехотни и конни части подъ нашия натискъ се оттеглятъ отъ Муратану въ с. и посока. № 190., 2 км. източно отъ с. Амузача, 18. IX. 1916 г. 1 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия.
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

До командующия III. армия — копие
н-цитѣ Добричкия гарнизонъ и 6. пех. дивизия

Дивизията продължава да води бой съ противника, който заема Топрахисаръ. Неприятелската линия се продължава на западъ къмъ Узунларъ и на северъ къмъ Мулчова.

Състои се отъ добре маскирани окопи и високи блиндажи. Предъ окопитѣ има телени мрежи. Частитѣ настѣпили къмъ Топрахисаръ и Мулчова се обстрелватъ отъ батареи с. з. отъ Топрахисаръ и друга на к. 91. Настѣплението се извършва отъ спешена конница и ротитѣ отъ 1. дружини отъ 16. пех. полкъ.

Ротитѣ отъ Мангалия не сж пристигнали още. № 191
2 км. с. и. отъ Амузача, 18. IX. 1916. г. 5 ч. 15 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Боя при с. Узунларъ, с. Топрахисаръ 19. септемвий

Скица № 8.

Презъ този день армията, споредъ оперативната заповѣдь № 31., трѣбва да продължи атаката на Кобадинската позиция напредъ съ дѣсния флангъ, а лѣвия флангъ (1. дивизия съ бригадата Боде) трѣбва да се задържи на всѣка цена на заетитѣ позиции.

Добричкитѣ войски, следъ като оставятъ заслонъ къмъ с. Османча — да атакуватъ Кобадинската позиция заедно съ 6. дивизия.

На конната дивизия се заповѣдва: „Да продължава охраната на дѣсния флангъ на армията и съдействува на атаката, като се примъкне къмъ с. Османча и действува въ флангъ и тилъ“.

За положението презъ нощта и намѣрението за действие презъ деня, въ изпълнение възложената задача, въ армията се праща донесението: „Нощта мина спокойно. Противника продължава да заема окопитѣ западно отъ Топрахисаръ, селото Топрахисаръ и съ по слаби части южно отъ Мулчова, Урлукъой, Чатмаларъ, к. 51., южно отъ Тузла. Дивизията, като остави пехотенъ заслонъ къмъ Топрахисаръ, ще се насочи къмъ с. Узунларъ съ коннитѣ си части, колоездачитѣ и дветѣ батареи. № 199. отъ с. Амузача. 19. IX. 1916. г. 7 ч. 30 м. пр. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Командира на 1. конна бригада, полковникъ Михайловъ, е оставенъ да обедини командването на частитѣ отъ заслона: 3. погранична и 1/16. дружина съ пешитѣ картечни ескадрони, съ 2 конни орджия, южно отъ Топрахисаръ и 9. коненъ полкъ, южно отъ с. Муритано.

Дивизията се насочва въ посока на пжтя—с. Амузача, с. Узунларъ.

Втора конна бригада (полковникъ Мархоловъ) 5 1/2 ескадрона, усилено спешени, сж насочени къмъ с. Узунларъ, като лѣвия флангъ се опира на пжтя с. Амузача, с. Узунларъ. Ескадронитѣ отъ двата полка (3. и 4.) смѣло и бързо се поддаватъ напредъ подъ прикритието на огъня на дветѣ батареи. Въ лѣво отъ тѣхъ, дружина отъ Добричкитѣ всийскй сжщо настѣпва къмъ с. Узунларъ; по назадъ, задъ тази дружина, се виждатъ веригитѣ на по голѣма частъ.

Противника на първо време изненаданъ отъ бързото настѣпление на толкова вериги, заема окопитѣ си и открива чѣсть артилерийски, картеченъ и пушеченъ огънь. Влизатъ въ действие нѣколко батареи, северно отъ Узунларъ и отъ къмъ Топрахисаръ.

Къмъ 11 часа ескадронитѣ сж на 150—200 крачки отъ противника, който вкарва нови части и батареи.

Тѣзи части идатъ северно отъ Узунларѣ и отъ къмъ Топрахисарѣ. Гжститѣ вериги забелязани сутринята задъ дѣснофланговата дружина на Добричкитѣ войски сж две турски дружини, които, навѣрно, побъркали посоката, захождатъ и се развърщатъ източно отъ 2. конна бригада и запълватъ отчасти междината между Узунларѣ и Топрахисарѣ.

За да се попрѣчи на противника да прехвърли части отъ Топрахисарѣ къмъ западъ и на неговитѣ батареи тукъ да фланкиратъ частитѣ отъ 2. конна бригада, се заповѣдва на командира на 1. конна бригада да настѣпи енергично съ пешитѣ части къмъ селото отъ къмъ западъ (№ 208. отъ 12 ч. 10 м.).

Колоезачнитѣ роти, които отначало сж въ подрѣжка на 2. конна бригада, сж вкарани въ действие.

Ескадронитѣ на 2. конна бригада търпятъ чувствителни загуби: убитъ е ротмистръ Чунчевъ, раненъ е ротмистръ Калчевъ. Млади подпоручици поематъ командването на ескадронитѣ.

Превързочния пунктъ на бригадата, който е устроенъ въ една гѣнка на мѣстността, северно отъ к. 93., е скоро намѣренъ отъ неприятелската артилерия и хората разпиляни.

Поради постоянното засилване на противника, понесенитѣ загуби, липса на ножове къмъ карабинитѣ и опасността за едно влошаване на положението, на командира на 2. конна брагада се праща заповѣдъ: „да преустанови настѣпленieto, хората да се окопаятъ съ носимия инструментъ и тоя на конно-пионернитѣ команди. Съ огъня си да държи пративника да не прехвърля войски на западъ“. (№ 210., 1 ч. 45 м.).

Дружинитѣ къмъ Топрахисарѣ настѣпватъ енергично, но подавяющия неприятелски артилерийски огънь, който ги фланкира отъ къмъ Узунларѣ, имъ причинява тежки загуби и тѣхното настѣпление губи постепенно своята настойчивость за движение напредъ.

Забелязва се, обаче, раздвижване на нови неприятелски батареи, които отъ къмъ Мулчова и Урлукъой се придвигватъ въ западна посока. Сжщевременно противника срещу 9. к. п. преминава въ настѣпление и се опитва да заеме к. 74., северно отъ с. Первели, обаче, бива отхвърленъ на позицията си северно отъ линията: с. Карликъой, Кючукъ—Муригано!; Между Абдулахъ и Топрахисарѣ е забелязанъ единъ коненъ полкъ.

Къмъ 3 ч. сл. пл. положението става по натегнато. Отъ Добричкия гарнизонъ на нѣколко пжти се съобщава за засилване противника предъ фронта на тѣзи войски. По това време при наблюдателното мѣсто на дивизията минава германския майоръ Леманъ, началникъ артилерията на 25. тур-

ска дивизия. Споредъ него турската дивизия ще се развърне въ дѣсно отъ Добричкитѣ войски. Става дума частитѣ отъ турската дивизия да се развърнатъ въ лѣво отъ дружинитѣ на 75. турски полкъ, въ участъка на 2. конна бригада, за да може тя да се изтегли отъ боя презъ нощта.

Въ сжщата смисълъ се води разговоръ по телефона между началникъ щаба на конната дивизия и тоя на Добричкитѣ войски, а по-късно и между двамата Началници на дивизии, като въ сжщия смисълъ се испраща следното донесение до командующия армията.

Командующия III. армия

Презъ цѣлия день на фронта на дивизията се води непрекъснатъ и кръвопролитенъ бой. За подкрепа дѣсния флангъ на войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ въ посока к. 93., Узунларъ настѣпи 2. конна бригада въ пеши строй. Бригадата достигна на 200 крачки отъ неприятелскитѣ окопи и тамъ бѣ установена по заповѣдь.

Бригадата презъ този бой претърпя чувствителни загуби въ офицери и войници не приведени още въ известность.

Въ дѣсно отъ бригадата по-късно се разви въ боенъ редъ 74. турски полкъ. Срещу Топрахисаръ настѣпваха ротитѣ отъ 3. погранична дружина и тѣзи отъ 1/16. п. дружина.

Противника продължава да държи фронта до Тузла, като групира цѣлата руска кавалерийска дивизия при Узунларъ.

2. конна бригада, следъ претърпенитѣ загуби, ще трѣбва да се реорганизира, а сжщо и да се погрижи за конетѣ си, които презъ деня не сж хранени и поени.

Необходимо е да бжде извадена отъ бойната линия. Заради това участъка ѝ ще трѣбва да бжде заетъ отъ войски на Добричкия гарнизонъ, респективно отъ 74. низамски полкъ, който трѣбва да приеме въ дѣсно и стѣсни фронта. Моля бързото съответно разпореждане до началника на Добричкия гарнизонъ. № 217. отъ к. 93, птя за Узунларъ, 19. IX. 916. г. 5 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Отъ тѣзи разговори се разбира, че положението на армията къмъ западъ не е добро, че 8. пех. полкъ се отнима отъ Добричкитѣ войски и заради това ще се изтегли 3. погранична дружина и 1/5. с.с. батарея отъ състава на конната дивизия, а сжщо, че началника на Добричкитѣ войски смѣта презъ нощта да оттегли частитѣ си по на югъ и споредъ това, 2 к. бригада, да не остане изолирано напредъ, ще трѣбва сжщо да бжде оттеглена.

Началника на Добричките войски съобщава, какво северно от с. Узунларъ е забелязана цѣлата неприятелска конница въ три линии.

Появата на конницата, както и заповѣдта отъ армията за изтеглянето на 3. погранична дружина съ 1/5. с. с. батарея и изпращането имъ къмъ Добричките войски, излизането отъ бой на 2 турски дружини, които сжщо получаватъ заповѣдъ да се присъединятъ къмъ войските на Добричкия гарнизонъ и които веднага почватъ да се оттеглятъ отъ бойния редъ—всичко това затруднява още повече положението. Съ отнемането на 3. погранична дружина и 1/5. с. с. батарея, пехотата и артилерията на конната дивизия се намалява на половина. Изтеглянето на турските дружини, които заематъ едно значителна частъ отъ празднината между 2. конна бригада и 1/16 дружина, презъ време на самия бой, може да се претълкува твърде неблагоприятно отъ противници.

Поради всичко това, конното ядро е притеглено по-близо къмъ к. 93. — наблюдателното мѣсто на началника на дивизията—и се праща заповѣдъ до командиря на 1. конна бригада да изпрати 3 отъ най-слабо заандгажираните въ действие пеши картечни ескадрони въ участъка на 2. конна бригада (5 ч. 45 м. сл, пл.)

Съ безпокойство за общото положение и грижи за това на 2. к. бригада и нейното изтегляне отъ боя, шаба на дивизията замръква на к. 93, отъ гдето добре се наблюдава непрекъснатата силна огнева борба. Тукъ отъ армията се получава следната бележка — заповѣдъ :

„Предъ видъ невъзможността да се атакува днесъ и утре Кобадинската позиция, части отъ армията ще се оттеглятъ на вчерашните си позиции, гдето ще се силно укрепятъ до преминаването наново въ атака. Оттеглянето почва тази вечеръ. Войските на генералъ Топаловъ отъ, Добричкия гарнизонъ, да се оттеглятъ и минатъ на линията с. Мердевей-Бунаръ, презъ к. 134. (Чаталъ Юкъ) и югоизточно отъ тази котъ, до пѣтя Гюленли-Енгезъ, да охранява дѣсния флангъ на 6. дивизия.

Конната дивизия да мине презъ селото Азапларъ и продължава да охранява дѣсния флангъ на армията между морето и ж. пѣтната линия.

Началникъ щаба на III. армия.

Полковникъ Поповъ“.

По тази заповѣдъ въ конната дивизия се нарежда за презъ нощта: снемането отъ позиция на 2. конна бригада, оттеглянето по-на югъ пешите части срещу Топрахисаръ, отвозването на ранените.

Загуби този день сж :

Убити : офицери 1, войници 20;

Ранени : офицери 9, войници 208.

Убитъ е : ротмистръ Чунчевъ, отъ 3. коненъ полкъ.

Ранени сж: ротмистръ Калчевъ, поручицитъ Продановъ Мих., Гъдевъ Гждю, подпоручикъ Диковъ Георги отъ 4. коненъ полкъ.

Ротмистръ Сиромановъ Ил. отъ 2. коненъ полкъ.

Подпоручикъ Мановъ, отъ 1. коненъ полкъ.

Останалитъ ранени 3 офицери сж отъ пешитъ части, между които е майоръ Иванчевъ Хр. командиръ на 3. погранична дружина. Той почина отъ ранитъ си.

Оттегляне на конната дивизия на линията с. Мустафа Ачи, с. Азапларъ

20. септемрий

Съ оперативна заповѣдь на армията № 32. отъ 19. IX. 916. г., 7 ч. сл. пл., получена въ щаба на дивизията въ 11 ч. сл. пл. се потвърждава първата заповѣдь—за оттегляне къмъ югъ. Въ заповѣдта се казва: 1. конна дивизия, съ две роти отъ 16. пех. полкъ, да охранява и наблюдава дѣсния флангъ на армията между желѣзницата и морето, като съ пехота и картечници се заематъ селата Амузача и Первели. Главнитъ сили—при Азапларъ“.

За да се укрие движението отъ противника и да се спечели време за окопаване и организиране на новата позиция, частитъ, следъ прекъсване съприкосновението съ противника, се съсредоточаватъ въ с. Амузача, отъ гдето, следъ почивка, се насочатъ за с. Мустафа—Ачи и Азапларъ, споредъ оперативната заповѣдь по конната дивизия № 18. отъ 19. IX 916. г., 9 ч. 30 м. сл. пл.

Движението се организира по следния начинъ :

„Ариерградъ, полковникъ Марковъ, съ 5. конна бригада (2. и 9. к. п.), 2 роти отъ 1/16. дружина и 2 пеши картечни ескадрони, остава на линията Амузача, Первели, да прикрива оттеглянето на дивизията, като изпрати въ близъкъ контактъ съ противника предни ескадрони въ посокитъ: с. Едилкьой, с. Топрахисаръ, с. Чатмаларъ, да държи връзка съ войскитъ отъ Добричкия гарнизонъ. Дивизията въ две колони на 20., въ 3 ч. пр. пл., се насочва: 1. конна бригада презъ с. Каракьой за с. Азапларъ, останалитъ части и щаба на дивизията по шосето за с. Мустафа-Ачи“.

Движението се извършва въ голѣмъ редъ и тишина. На разсъмване частитъ сж по мѣстата си, като само 4. конна бригада (6. коненъ полкъ), намѣсто да остане въ Мустафа Ачи, е отклонена въ с. Еребилеръ.

Поради своята неготовност да премине въ настъпление, противника презъ този день не предприема нищо за преследване.

Само привечеръ една негова дружина настъпва къмъ Амузача и изтласква 2. коненъ полкъ въ с. Каракьой, гдето сж 2 пеши картечни ескадрона, заедно съ 2-тѣ роти отъ 1/16. пех. дружини, придадени къмъ авангарда. Срещу 9. коненъ полкъ въ с. Первели противника не предприема нищо, като се задоволява да обстрелва съ артилерийски огънь частитѣ отъ полка, които се опитатъ да настъпятъ къмъ линията—с. Муритано, с. Чатмаларъ.

Интересно е да се отбележи донесението на самостоятелния разездъ въ посока на с. Тузла, които отъ к. 41 донася: „днесъ въ пристанището на Кюстенджа, въ 6 ч. 15 м. пр. пл., влѣзоха 20 голѣми параходи, придружени съ миноносци. Ескадрата, построена въ две линии, спрѣла въ пристанището“.

Това сж нови руски войски, които се стоварватъ въ пристанището.

По-късно, въ 4 ч. 45 м. сл. пл. единъ боенъ параходъ се приближава къмъ Капу-Тузла и отъ тамъ обстрелва въ посока на к. 70, гдето се мѣркатъ ескадрони отъ 9. коненъ полкъ.

Споредъ нареждане на армията, заповѣда се на 21. септемврий, въ 6 ч., 4. конна бригада (6. коненъ полкъ) да заеме ст. Казичи, гдето е останала единствената здрава ж. п. помпа и осигури използването ѝ отъ наши локомотиви. За даденото нареждане е предупреденъ и началника на авангарда въ Каракьой.

Боя при с. Мустафа-Ачи, с. Азапларъ

21. септемврий

Скица № 9.

Пехотнитѣ и колоездачи роти продължаватъ да се окопаватъ на избраната за отбрана позиция, която се намира на единъ плоскъ хребетъ (к. 125.), отъ дветѣ страни на шосето за Топрахисаръ. Линията на окопитѣ е едва на $\frac{1}{2}$ клм. отъ с. Мустафа-Ачи, гдето сж бойнитѣ обози на дивизията. Между хребета и селото се намира една плитка долчина, която ще служи за прикритие на подръжжитѣ и конното ядро.

Едно отъ първитѣ донесения пр. пладне е това на командира на 6. коненъ полкъ, които донася, че е заелъ ст. Казичи и че на гребена, северно отъ с. Енгезъ, имало наша рота отъ 48. пех. полкъ съ 2 орджия.

По този поводъ се моли армията да възложи охраната на станцията на войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ, въ района

на които се намира, а б. конен полк да се повърне въ дивизията. (№ 238. отъ 9 ч. 15 м.)

Скоро следъ това отъ началника на авангарда, полковниковъ Марковъ Т., се получаватъ редъ сведения, отъ които се вижда, какво сутринята у противника е забелязано раздвижване и настъпление на неприятелски части къмъ югъ.

Отъ Топрахисаръ, западно отъ шосето, противника настъпва къмъ 9 ч. пр. пл. въ съставъ единъ пехотен полкъ, задъ който следва друга една колона, която на първо време разузнаването не можа да опредѣли въ каква сила е.

Началникъ щаба е изпратенъ при авангарда. Малко покъсно и началника на дивизията излиза напредъ. Западно отъ шосето Топрахисаръ, Амузача, до где око вижда, до къмъ ж. п. линия, противника е въ настъпление.

Въ 11 ч. 50 м. противника заема селото Амузача и височинитѣ източно и западно отъ него. Силитѣ на противника въ тази посока се опредѣлятъ на първо време до 3 дружини.

Донесение до командующия III. армия № 242. отъ 21. IX. 916. г., 12 ч. 15 м. пр. пл.

Командующия III. армия.

Копие началнику гарнизона Добричъ.

По донесението на командира на авангардната бригада противника, настъпвающъ отъ Топрахисаръ, настъпва енергично и безспирно напредъ. Заелъ е вече въ 11 ч. 50 м. пр. пл. с. Амузача и настъпва на югъ, оценяванъ на около 3 дружини. № 242., отъ с. Мустафа Ачи 21. IX. 916. г., 12 ч. 15 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генераль-майоръ Колевъ.

Следъ заемане на Амузача, неприятелското настъпление продължава въ посока на Каракъой, като се оживява, следъ като неприятелската артилерия открива огънь. Посрещнати съ пушеченъ и картеченъ огънь отъ нашитѣ части при това село, ромънциѣ залягатъ на около 1500 кр. и почватъ да се окопаватъ.

Отъ прибѣгнали ромънски войници се установи, какво срещу Мустафа—Ачи, Амузача действува 40. пех. полкъ съ 3 дружини и 3 батареи, а срещу Азапларъ презъ Первели к. 92, се насочва една каларашка бригада (9. и 10. полкове) съ 2 орджия и рота пехота.

Презъ това време се получаватъ нѣколко съобщения отъ началника на Добричкитѣ войски, споредъ които къмъ 11 ч. 20 м. отъ къмъ с. Едилъ—Къой за с. Енгезъ противника настъпилъ въ съставъ около 2 пех. полка съ 1—2 батареи. Моли конницата да атакува въ флангъ и тиль.

Отъ щаба на армията съ телеграма № 4858 се съобщава, какво турската 25. пех. дивизия тази вечеръ пристига при с. Гювенлия и ще продължи до Мустава—Ачи, гдето ще укрепя позиция.

При това положение, като се смѣта, че срещу конната дивизия настѣпватъ части, които не сж така опасни, началника на конната дивизия, къмъ 3 ч. сл. пл. решава, да остави авангарда, въ съставъ 2. и 9. конни полкове, 1 рота отъ 16. дружина, 2 пеши картечни ескадрони и 2 конни орджия, да прикрива фланга и тила на дивизията, а съ ядрото на дивизията да се насочи въ флангъ и тилъ на противника, който настѣпва къмъ Енгезъ срещу войскитѣ на Добричкия гарнизонъ.

Командира 5. конна бригада.

Съ 2 и 9. конни полкове, 1. рота отъ 16. п. полкъ, 1 пеши картеченъ ескадронъ и две конни орджия останете за прикриване фланга и тила на дивизията, срещу противника който настѣпва отъ с. и. посока (Топрахисаръ, к. 90.), дивизията ще се насочи въ флангъ и тилъ на противника, който настѣпва къмъ Енгезъ. № 243., отъ с. Мустафа-Ачи, 21. XI. 916. г., 3 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Въ новата посока за движение се пращатъ разезди и полковетѣ се съсрѣдоточаватъ за новото движение.

Обаче въ 3 ч. 55 м. сл. пл. се получава ново донесение отъ началника на авангарда, съ което се казва: „подъ натиска на противника и огъня на 3 батареи авангарднитѣ части отъ Кара-къой отстѣпватъ къмъ Азапларъ (№ 126, отъ 3 ч. 30 м. сл. пл.)“.

Потвърдява му се нареждането да се оттегли и заеме крайнината на Азапларъ, а една отъ ротитѣ да изпрати при дружината северно отъ Мустафа-Ачи (№ 42. Б, 4, 10 м. сл.пл.).

Къмъ 5 часа въ посока на с. Каракъой, Азапларъ настѣпва една дружина съ две батареи, така че противника къмъ това време има въ 1. линия срещу дивизията: 4 пех. дружини съ 4 батареи, които настѣпватъ отъ северъ къмъ югъ и каларашката конна бригада съ 2 орджия и рота пехота, които се насочватъ къмъ Азапларъ отъ с. изтокъ. За засилване отбраната тукъ е изпратенъ 1. коненъ полкъ.

На командующия III. армия сж изпратени следнитѣ донесения :

Командующий III. армия — копие
началнику Добричкия гарнизонъ

Противника настѣпва съ три дружини и 2 батареи въ посока Кара-къой, Азапларъ. Дивизията ще го задържи и :

линията Мустафа Ачи, Азапларъ. Отъ северо-източна посока къмъ к. 90. настѣпва 1 конна бригада съ 2 орджия и 1 рота пехота, № 244., отъ с. Мустафа-Ачи. 21. IX. 916. г., 4 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Командующия III. армия — копие
началнику Добричкия гарнизонъ:

1. конна дивизия не може да даде по-ефикасна подкрепа, понеже сега е ангажирана аъ бой. Въ този моментъ ми донасятъ, че нова една дружина съ две батареи се насочва отъ Каракьой за Азапларъ срещу дѣсния флангъ на дивизията. № 247. отъ с. Мустафа Ачи, 21. IX. 016. г. 5 ч. 20 м. следъ пладне.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Конната дивизия разполага: северно отъ Мустафа Ачи съ 2 колоездачни и 3 пехотни роти, 6 картечни ескадрона, 6 конни орджия; при Азапларъ: съ 11 ескадрона, отъ които 6 спешени и 5 въ коненъ строй отъ 1., 2. и 9. конни полкове съ 3 пеши картечни ескадрона и една рота; конно ядро между дветъ села отъ Лейбъ-Гвардейския, 3. и 4. конни полкове, — 9 $\frac{1}{2}$ ескадрона; 6. коненъ полкъ е къмъ ст. Казичи, отъ гдето въ течение на боя прикрива непосредствено фланга на войскитѣ отъ Добричкия гарнизонъ.

Споредъ К. Кирицеску настѣплението отъ ромънска страна се извършва отъ 19. дивизия въ три колони: най-източната презъ с. Муритано, което заема и се разполага на височинитѣ южно отъ селото; срѣдна колона — 17. бригада, 19. стрелкови и 40. пех. полкъ, отъ Топрахисаръ къмъ Амузача и дѣсната колона образувана отъ 5. смѣсена бригада — отъ Енидже Махала къмъ с. Енгезъ.

Подъ прикритието на артилерийския огънь ромънскитѣ вериги непрекъснато настѣпватъ къмъ позициитѣ, заети отъ частитѣ на конната дивизия, които отъ своя страна ги посрещатъ съ честъ огънь. Конната батарея на дивизията подкрепя съ най-голѣмо напрежение на огъня си пешитѣ части, като се нахвърля ту срещу нѣкоя отъ неприятелскитѣ батареи и я кара да замлъкне, ту срещу пехотнитѣ вериги, които сж най-изнесени, или сж въ движение. Широкия неприятелски фронтъ, обаче, почва да обхваща лѣвия флангъ на частитѣ, западно отъ шосето. Къмъ тази страна огъня на нашитѣ стрелци става неспокоенъ, колооздачитѣ и лѣвофланговия картеченъ ескадронъ привършва патронитѣ си; ромънцитѣ наближаватъ все повече и повече, на нѣкои мѣста сж на 200 крачки и по-близо отъ нашитѣ окопи. Конната батарея стреля

съ най-малки мѣрници и преминава на шрапнеленъ огънь съ картечнѣ действие.

Въ тѣзи последни минути на най-голѣмо напрежение, почти при залезъ слънце, пристигна при началника на дивизията полковникъ Шукри-бей, началникъ на 25, турска дивизия, придруженъ отъ майоръ Леманъ, излѣзли напредъ предъ турската дивизия; да се запознаятъ съ положението.

Догдето става размѣна на първитѣ думи за взаимно представление, при началника на конната дивизия се изправя и майоръ Векилски, командиръ на конната батарея и докладва какво: „ромънциѣ сж предъ нашитѣ вериги, на 400 кр. отъ батареята, ще взематъ орждията“.

Това не бива да стане. Първоначалната идея за боя—да се разстрои противника съ огънь и контръ-атакува съ конница, трѣбва да се приложи до край. Началника на дивизията веднага заповѣдва: „коннитѣ полкове да атакуватъ противника“.

Коннитѣ полкове, разположени въ резервенъ редъ, Гвардейския и 3. конни полкове въ първа линия: първия въ дѣсно, втория въ лѣво и 4. коненъ полкъ въ втора, се разгвѣватъ—разредяватъ се отъ мѣсто на галопъ и изчезватъ съ громко и страшно ура, съ блѣснали сабли, въ облака димъ и прахъ къмъ северъ.

При разврѣщанието, ескадронитѣ отъ 3. коненъ полкъ минуватъ въ дѣсно и задъ тѣзи на Гвардейския полкъ, който е въ пълния сисъставъ, и който атакува първи съ 4 ескадрона отъ дветѣ страни на шосето. 4. коненъ полкъ остава въ втора линия.

Като че ли кѣнтежа на копитата заглушава тѣтнежа и трескотнята на неприятелския огънь, който постепенно замлъква, — първоначално пушечния, после картечния и най-после артилерийския. Неприятелскитѣ батареи се стремятъ да образуватъ огнева преграда за нашитѣ ескадрони, но тѣ бързо я преминаватъ.

Противника избѣгва на северъ, гоненъ и сѣченъ отъ ескадронитѣ.

Тъмнината туря край на преследването.

Противника срещу Азапларъ сжщо настѣпва до 200 кр. отъ крайнината на селото, но тукъ е спряенъ отъ огъня на нашитѣ части, които сж добре прикрити задъ земляния валъ, съ който е обкржжено селото отъ всички страни. Каларашката бригада, която се насочва юго-източно отъ селото, е спрѣна отъ конното ядро при Азапларъ (3. еск. отъ 9. к. п. и 2. еск. отъ 1. к. п.), което е на крайния дѣсенъ флангъ юго-източно отъ селото.

При смъркване, следъ конната контръ-атака при Мустафа-Ачи, противника и тукъ, при с. Азапларъ, отстѣпва.

За развилитѣ се презъ деня действия въ армията се праща следното донесение:

Командующия III. армия — копие
началнику Добричкия гарнизонъ

Противника настъпва отъ Топрахисаръ въ посока на Амузача въ 11 ч. 30 м. пр. пл. Първоначално силитѣ на противника се оценяваха на повече отъ 1 пехотенъ полкъ съ две батареи, Противника настъпи енергично и безспирно и къмъ пладне зае селото Амузача. Следъ заемането на това село противника продължи съ сжщия устремъ настъплението си южно къмъ Каракьой, което бѣ заето отъ насъ съ две роты и два пеши картечни ескадрона. Противника, обстрелянъ съ залповъ огънь отъ тѣзи наши части, се отдръпна на северъ отъ дветѣ страни на с. Амузача и се задоволи известно време да обстрелва селото и подстъпнитѣ къмъ него съ огъня на дветѣ свои батареи. Къмъ това време се получи първата, а скоро и редъ други донесения отъ началника на Добричкия гарнизонъ, че голѣми сили се насочватъ къмъ него и моли за подкрепа. Спирането на неприятелското настъпление даде поводъ да се върва, че срещу конната дивизия е насочено само едно странично прикритие. Направиха се нуждитѣ разпореждания да се остави единъ заслонъ срещу противника, настъпващъ отъ Амузача и конната неприятелска бригада, настъпвающа отъ къмъ с. Муратано и дивизията се насочи на западъ къмъ Енгезъ въ 3 ч. сл. пл. Скоро, обаче, противника продължи настъплението си на югъ отъ Каракьой съ три дружини и две батареи, поддържанъ на лѣвия си флангъ отъ конната си бригада. Въ 5 ч. 20 м. се очърта твърде ясно въ осамотена посока, къмъ с. Азапларъ настъплението на друга колона отъ 2 дружини съ една батарея, Колоната, настъпвающа отъ Кара Кьой къмъ Мустафа Ачи, поддържана съ силенъ артилерийски и картеченъ огънь, се приближи на 200 крачки отъ окопитѣ на ротитѣ отъ 16. полкъ, колоездачитѣ и спешенитѣ ескадрони. Вследствие на широкия фронтъ и липсата на подрѣжки, противника бѣ готовъ да се нахвърли върху самитѣ орждия, стоящи на 400 крачки отъ веригитѣ. Благодарение на неустрашимостта на артилериститѣ, противника е срещнатъ съ силенъ артилерийски огънь, а въ сжщото време атакуванъ отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ и ескадронитѣ отъ 3. и 4. конни полкове.

Ударътъ на конницата бѣ стремителенъ и напора ѝ неударжимъ. Противника въ пълно бѣгство; захвърляйки оръжжия и раници, преследванъ отъ нашитѣ ескадрони, отстъпи къмъ Топрахисаръ. Турскитѣ войски, които къмъ това време дебушираха отъ с. Мустафа Ачи, насочени къмъ Енгезъ въ подкрепа на войскитѣ на Добричкия гарнизонъ, не можаха да влѣзатъ въ действие. По разпитъ на избѣгаль австриецъ, установява се съ положителность, че срещу 1. конна дивизия

зия е действала 17. пех. бригада отъ 9. и 40. пех. полкове, съ три батареи и 1 ескадронъ, както и каларашката бригада отъ 9. и 10. конни полкове съ две орждия. Загубитъ отъ днешнитъ боеве, както и оставенитъ отъ противника трофеи ще могатъ да се констатиратъ днесъ на самото мѣсто. Дивизията заночува въ с. с. Мустафа-Ачи и Азапларъ, като взема мѣрки за посрещане на всѣка контъръ атака. № 248., отъ с. Мустафа-Ачи, 21. IX. 916. г. 8 ч. 20 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Частитъ отъ 25. турска дивизия пристигатъ при Мустафа-Ачи, при падането на нощта, следъ завършека на контъръ атаката на конницата, когато ескадронитъ постепенно се събиратъ и завръщатъ къмъ позициитъ на дивизията.

Тѣ продължаватъ пжтя си презъ нощта къмъ с. Енгезъ.

Въ действията презъ този день конната дивизия има убити: 1 офицеръ, войници 30, коне 73; ранени: офицери 3, войници 152, коне 67. Изчезнали коне 2.

Отъ тѣзи загуби само: 3, коненъ полкъ и Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ иматъ убити: войници 11, коне 60; ранени: офицери 2, (ротмистръ Малчевъ М. отъ Л. Гв. к. п. и поручикъ Поповъ Ив. — 3. к. п.), войници 39, коне 46.

Предвигване на конната дивизия къмъ с. Геринджекъ

22. септемврий

Презъ цѣлата нощъ срещу 22. продължава рѣдка стрѣлаба между стражевитъ постове и патрули на дивизията и противника.

Рано сутринята (6 ч. 30 м.) неприятеля, приближилъ се наново до нашитъ окопи, започна настѣпление по цѣлия фронтъ, подъ прикритието на артилерийски огънь.

Посрешнатъ отъ огъня на конната батарея, картечницитъ и стрелцитъ и вѣроятно забелязалъ насочването на една турска дружина (случайно изостанала назадъ) къмъ бойния редъ на дивизията, противника спира настѣплението си и постепенно преминава въ отстѣпление къмъ с. Акузача, с. Топрахисаръ, като къмъ 8 часа боя напълно затихва.

Това действие на противника може да се обясни съжеланието да прибере своитъ ранени и материали, изоставени презъ нощта на полето, както и да разузнае дали българитъ не сж отстѣпили.

На командующия III. армия, който е държанъ въ течение за неприятелското движение отъ тази сутринъ съ № 249.

50. и 251., е донесено за окончателното отбиване съ следното донесение.

Командующия III. армия.

Противника въ сжщия съставъ. както вчера, следъ като настъпи тази зарань, къмъ 6 ч. пр. пл. по посока на Мустафа-Ачи, фронтранъ веднага отъ конната дивизия, къмъ 8 ч. се оттегли къмъ Амузача и Топрахисаръ, преследванъ отъ артилерийски огнь. Навърно противника е предприелъ нова настъпление съ цель да прибере раненитѣ и убититѣ отъ вчерашната контъръ-атака на конната дивизия, както и разпръснатитѣ по полето военни материали.

При това положение, дивизията остава на позиция северно отъ Мустафа-Ачи и с. Азапларъ, като изпрати разузнавателни части да поддържатъ тѣсенъ контактъ съ противника.

Пристигналитѣ снощи турски части отъ 25. дивизия, една часть сж къмъ Енгезъ, а около 5 роти сж въ участъка на конната дивизия; последнитѣ се развърнаха тази зарань, обаче, не взеха участие въ отбиването на противника.

№ 44. Г. отъ с. Азапларъ, 22. IX. 916. г. 8 ч. 30 м. пр. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ майоръ Колевъ.

Конната дивизия преследва съ изнесени напредъ полски чести, но за преследване съ по-голѣмъ размахъ нѣма необходимия просторъ: конната дивизия скоро би попаднала подъ огнь на неприятелската артилерия отъ Топрахисаръ и за лишенъ пжтъ би била спряна предъ окопитѣ на противника, южно отъ селото (между позицията на к. дивизия, северно отъ с. Мустафа-Ачи и тая на противника, южно отъ Топрахисаръ има 10—12 кл.

Ето нѣкои отъ донесенията на разузнавателния ескадронъ, изпратенъ въ посока Амузача, Топрахисаръ.

Началнику 1. конна дивизия.

До с. Амузача не забелязахъ противникъ. Неприятелски разезди отстъпиха отъ с. Амузача въ посока на Топрахисаръ и Узунларъ. Хребета Балабанаръ-тепе, северно отъ Амузача е заетъ отъ слаби неприятелски части. Продължавамъ да разузнавамъ. Имамъ единъ раненъ конникъ. № 2, 22. IX. 916. г. 11 ч. 10 м. пр. пл. отъ с. Амузача.

Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 12 ч. 40 м. сл. пл.

(п) Подполковникъ Фтичевъ.

Началника конната дивизия.

Отъ с. Топрахисаръ излѣзоха единъ коненъ полкъ и една дружина пехота и се направляватъ по пжтя за Тузла

Селото Топрахисарь продължава да бжде заето отъ пехон верига, около една дружина, юго-източно.

Отъ село Едилъ-кьой настъватъ по пжтя за с. Амузача взвода конница съ малка пехотна застава. Отъ с. Топрахисарь отстъпватъ два взвода конница по шосето за Абду

Продължавамъ да разузнавамъ. № 4, северно отъ Амузача, 22. IX. 1916. г. 1 ч. 40 м. сл. пл. Получено въ 1 та Д. сжщия день въ 2 ч. 55 м. сл. пл.

(п) Подполковникъ Фтичевъ.

Съ успѣшно завършения боя при Мустафа-Ачи-Азаплар; конната дивизия и този пжть блѣскаво изпълни задачи си по охраната на фланга на армията и съ това доприне твърде много за спокойното затвърдяване на частитѣ о армията на новата линия.

Противника, отъ своя страна, разбра какви последици би имало успѣшното отхвърляне на конната дивизия о фланга на армията и въпрѣки даденитѣ жертви, (предъ фронта на конната дивизия той остави повече отъ 250 трупа), прѣ последующитѣ дни, особено въ боеветѣ презъ време на пжвитѣ дни на месецъ октомврий, вкара голѣми срѣдства срещу конната дивизия и съ упорити боеве се мжчи да я колебае и отхвърли.

Обаче, духътъ на бойцитѣ отъ състава на конната дивизия е нарасналъ твърде много; вѣрата въ командването е ста непоколебима, а последния решителенъ успѣхъ при Мустафа-Ачи, добитъ при такива трудни условия, дохожда възбуди още повече самонадеяността и готовността за самопожертвуване въ всички офицери и войници отъ дивизия

Къмъ 11 ч. отъ армията се получава телеграма № 488 съ която се съобщава, какво „на войскитѣ отъ Добричкия полнизонъ е заповѣдано да заематъ линията: с. Софуларь, с. Бегезь, а конната дивизия да преследва противника и заемелата Амузача и Первели.“

Следъ смѣната на частитѣ отъ конната дивизия, въ устрѣтка северно отъ Мустафа-Ачи, отъ 25. турска пехотна дивизия, конната дивизия се насочва презъ Азапларь за Геренджикъ. Движението започва къмъ 4 ч. сл. пл. Въ авангардъ на дивизията е 5. конна бригада, полковникъ Марко (Гвард. и 9. конни полкове).

Съ приближаване къмъ с. Геринджекъ, противника, който заема селото, открива пушеченъ огънь отъ крайнината, който и съ артилерия южно отъ Первели,

Заповѣдано е авангарда да разпростре действието си точно и западно отъ селото, но понеже въ това време разразява силна буря съ проливенъ дъждъ, действията сж вънредно затруднени; тѣ замиратъ съвършенно съ прибли

ването на нощта, която като че ли пада по-рано, поради лошото време.

Привечеръ се получават донесения, споредъ които около 5 1/2 ескадрона въ две групи се насочватъ отъ с. Татладжа-Микъ къмъ Геринджекъ; отъ с. Топрахисаръ къмъ с. Амузача — една пехотна кмпона съ артилерия.

Дивизията се насочва за ношуване въ с. Копучи, а авангарда занощува северно отъ к. 82. (2 км. с. и. отъ селото).

23. септемврий.

Презъ нощта вали непрекъснатъ студенъ дъждъ, който продължава и на 23. Почвата е напоена дълбоко съ вода и движението затруднено.

Въ авангардъ на дивизията, въ посока Геленджикъ, Первели, е изпратена вмѣсто 5.—2. конна бригада, полковникъ Мархоловъ, съ задача да разузнае за противника и го изтика северно отъ с. Первели. Главнитѣ сили на дивизията оставатъ на почивка въ с. Копучи. (5. конна бригада, изморена отъ охранителелната служба поради лошото време презъ нощта, е изпратена на почивка въ с. Сарж-Гьоль.)

Сутринтъ сж получени следнитѣ донесения:

Началника 1. конна дивизия.

Отъ разузнавателнитѣ органи на авангарда на дивизията вчера е констатирано:

1) Поручикъ Еманоиловъ донася, че въ 4 ч. сл. пл. к. 90. е била заета отъ два спешени взвода, а следъ малко и отъ едно пехотно отдѣление. На западъ отъ Первели видѣлъ два е-на, между които сж забелязани пики. Отъ Топрахисаръ сж насочени къмъ Амузача около 4 ч.—2 ескадрона, 1 батарея и 1 рота;

2) Подпоручикъ Пармаковъ, изпратенъ по посока Азларъ-Геринджекъ—Тузла, забелязалъ: а) източно отъ с. Геленджикъ — 3 ескадрона, движущи се къмъ Первели; б) западно около 2 кл. отъ Первели — 2 неприятелски орджия стрелятъ по нашитѣ разузнавателни елементи къмъ Геренджикъ. Отъ къмъ к. 90. се чували сжщо артилерийски изстрели, снарядитѣ на които падали къмъ с. Геринджекъ; в) отъ юго-западъ на Первели — два спешени ескадрона обстреляли разезда, когато се намиралъ на к. 92.

3) Подпоручикъ Атанасовъ, изпратенъ отъ мене, когато авангарда се намиралъ на 2 км. южно отъ с. Геринджекъ да разузнае по посоката к. к. 92. и 90. донася, че к. 92. била заета отъ неприятелски разездъ, когото изгонилъ; отъ наблюденията отъ тази точка константиралъ: к. 90. се заема отъ 2 конни взвода. Между к. 90. и Первели — нѣколко конни поста. Въ 4 ч. 30 м. сл. пл. единъ коненъ полкъ излѣзълъ единъ клм. източно отъ Первели, но се спрѣлъ.

4) Поручикъ Керезовъ донася: къмъ 3 ч. 30 м. сл. около 2 дружини и 1 коненъ полкъ настъпили отъ Топра саръ къмъ Амузача. Цѣлата мѣстность, северо-източно Амузача, почерняла отъ ромънска пехота, не повече стъ на дружина. Една батарея се намира на позиция 1 км. северо-източно отъ Амузача, като открила огънь по ескадрона на 3. коненъ полкъ. № 124. отъ к. 82. 23. IX. 916. г. 8 ч. 4 пр. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 9 ч. 15 м. пр.

Командиръ 5. конна бригада
(п) Полковникъ Марковъ,

Началника конната дивизи.

Влѣзохъ въ свръзка съ командира на турската бригада отъ която две дружини заематъ крайния й дѣсенъ флангъ на позиция, 1 1/2 км. северно отъ с. Азапларъ. Иматъ за въждъ да спратъ настъплението на противника на заематъ отъ бригадата позиция.

Организирахъ охранението на дѣсния флангъ на полковната бригада.

Сведения за противника още нѣмамъ. № 5., отъ с. Азапларъ, 23. IX. 916. г. 6 ч. 30 м. пр. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 10 ч. 15 м. пр. пл.

Началникъ разузнав. ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ
(п) Подполковникъ Фтичевъ.

За да усигури разузнаването предъ фронта на 25. турска дивизия, на к-ра на разузнавателния ескадронъ, къмъ Калкыой, е изпратена следнята заповѣдъ:

Началника раз. ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ.

Продължавайте разузнаването си и предъ фронта на 25. турска дивизия, разположена въ Азапларъ, Мустафа-Ачи и по-на западъ, като за цельта настъпите къмъ Кара-Ачи и Амузача. Донасяйте и началника 25. п. турска дивизия Мустафа-Ачи. Дивизията за сега е въ Копучи. Авангардъ настъпва къмъ Геренджикъ, гдето вѣроятно и дивизията се премѣсти, ако не има сериозна съпротива отъ противника. № 262. 23. IX. 916. г. 10 ч. 15 м. пр. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

За да се осигури една по здрава свръзка съ началника на 25. турска дивизия и да бжде запознатъ съ положението праща му се следното съобщение:

Началника на 25. турска дивизия.

1. конна дивизия за сега е разположена: авангардъ при к. 82. главни сили — Копучи и Сарж-Гьолъ. Сведения за противника следующитѣ: вчера къмъ 4 ч. сл. пл. колона въ съставъ: 1 дружина, 1 батарея и 1 ескадронъ настѣпиха отъ Топрахисаръ за Амузача, батареята се установила на позиция $4\frac{1}{2}$ —2 клм. северно отъ Амузача; с.с. Геринджекъ и Первели, заети отъ противникъ. При с. Геринджекъ вчера забелязани спешни конни части; при с. Первели забелязанъ около 1 коненъ полкъ, между когото имало части и съ пики. Неприятелската артилерия обстреля вчера нашитѣ части при Геринджекъ отъ къмъ к. 90, и западно отъ Первели.

При Азапларъ има единъ ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ, който е натоваренъ да разузнава въ посока с. Кара-къой, с. Амузача и да донася и на началника на 25. турска дивизия. Телефонъ има за Мустафа Ачи. Моля да се постави постояненъ постъ, който да служи за свързка между 25. турска дивизия и 1. конна дивизия. Да се назначатъ хора, които да слушатъ постоянно на телефона. 1. конна дивизия изпраща хора за тоя постъ, тѣ ще предаватъ всички съобщения, адресирани до 25. турска дивизия. Моля и 25. турска дивизия да дава известия за себе си. № 264, 23. IX. 916. г.; 1 ч. 30 м. сл. пл. Изпраща отъ с. Копучи.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Командира на 2. конна бригада, който намира с. Геленджикъ заето, се задоволява да действува срещу него само съ разезди и слаби разузнавателни части. Следъ като става известно това негово поведение, началника на дивизията му изпраща категорична заповѣдъ — да настѣпи съ бригадата и заеме селото. Къмъ 8 ч. сл. пл. началника на авангарда донася, че е заелъ селото Геринджекъ, преследвалъ противника къмъ северъ по посока на Топрахисаръ и се е разположилъ съ всички мѣрки за охрана. Споредъ заловенъ пленникъ срещу фронта на конната дивизия действувала цѣлата руска конна дивизия на генералъ Леонтовичъ.

За действията на следния день отъ армията се получаватъ нареждания (№ 4970. отъ 23. IX. 916. г. 8 ч. 20 м. сл. пл.), споредъ които, понеже срещу войскитѣ на Добричкия гарнизонъ и 25. турска дивизия противника е предприелъ разузнавателни действия, тѣзи части на 24 да приематъ въ настѣпление (25. дивизия за заемане на Амузача); конната дивизия да действува едновременно съ 25. турска дивизия, въ флангъ и тилъ на противника, като заеме с. Геринджекъ и с. Первели.

Боя при с. Амузача и с. Первели

24. септемврий

Скица № 10.

За действизта на конната дивизия презъ този ден о отдава следнята оперативна заповѣдь:

Оперативна заповѣдь

по

1. конна дивизия

№ 19.

Щабъ с. Копучи.

23. IX. 1916. г. 11 ч. сл. пл.

Карта 1:200,000

§ 1. Противника въ съставъ 3 дружини, 1 батарея, 4 ескадрона днесъ въ 1 ч. сл. пл. е настѣпилъ отъ Амузача къмъ Мустафа-Ачи, но е билъ отбитъ отъ турскитѣ войски. Предъ фронта на 1. конна дивизия действуватъ части отъ руската конна дивизия.

§ 2. Въ лѣво отъ насъ действуватъ войскитѣ на 25. турска дивизия, които, утре 24. того, ще настѣпятъ къмъ Амузача. Авангарда на дивизията, днесъ 7 ч. 30 м. сл. пл., е овладѣлъ с. Геринджекъ.

§ 3. Утре, 24. того, дивизията ще настѣпи къмъ северъ съ цель да овладѣе с. Первели и да съдействиува на 25. турска дивизия за овладяването на с. Амузача.

За което:

А). Авангарда на дивизията, полковникъ Мархоловъ, с 2. конна бригада да продължи движението си къмъ с. Первели, въ 7¹/₂ ч.

Б). Дивизията да следва въ две колони: лѣва колония майоръ Петковъ, 1 дружина отъ 16. п. полкъ, съ пешитѣ картечни ескадрона и съ 1 взводъ артилерия, да трѣгне утре въ 6 ч. пр. пл. отъ Копучи и следва лѣвия пѣтъ отъ с. Геленджикъ и отъ тамъ сѣщо лѣвия (пунктирания) пѣтъ за с. Первели.

Дѣсната колония, подъ мое началство, 1., 4. и 5. конна бригада, 1. конна батарея, 1. и 3. колоездачни роти и радиотелеграфното отдѣление, да следватъ дѣсния пѣтъ отъ Копучи за с. Геринджекъ и Первели. Трѣгва въ 6 ч. сл. пл.

В). Разузнавание: 1) разузнавателната часть на подполковникъ Фтичевъ да настѣпи въ 5 ч. пр. пл. въ посока Кара-кьой, Амузача, Топрахисаръ да разузнава за противника като освѣтлява лѣвия флангъ на дивизията и фронта на дѣсния флангъ на 25. турска дивизия.

Г). Разузнавателенъ ескадронъ отъ 2. конна бригада да настѣпи въ 5 ч. пр. пл. въ посока Первели, Карликьой, като освѣтлява зоната к. 90. (Ташли-юкъ) до морето.

§ 4. Свързката съ 25. турска дивизия да се поддържа:
1) от разузнавателната част на подполковникъ Фтичевъ,
които за целта да изпрати и специаленъ разездъ съ добъръ
подофицеръ при щаба на 25. турска дивизия; 2) по телефона,
като грижата за това се възлага на заведующия съобщене-
нията въ дивизията.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Началникъ щаба,
Отъ генералния щабъ
(п) Подполковникъ Кисъвъ.

На началника на 25. турска дивизия е изпратено след-
ното съобщение за предстоящитъ действия:

Началнику на 25. турска дивизия.

1. конна дивизия утре, 24. того, ще настъпи въ 6 ч. пр.
пл. презъ с. Геринджекъ за Первели, съ цель да съдействиу-
ва на 25. турска дивизия за овладяване на Амузача.

Разузнавателния ескадронъ на подполковникъ Фтичевъ
ще настъпи въ 5 ч. пр. пл. по посока на Кара-къой, Амузача,
Топрахисаръ да разузнава за противника, освѣтлява фронта
и дѣсния флангъ на 25. турска дивизия и лѣвия флангъ на
1. конна дивизия. Подполковникъ Фтичевъ ще поддържа
свързката между 25. турска дивизия и 1. конна дивизия,
като зацельта остави и специаленъ подофицерски разездъ
при щаба на 25. турска дивизия. Разузнавателната частъ на
подполковникъ Фтичевъ донася и на 25. турска дивизия и на
1. конна дивизия. За цельта може да използва и телефона
между дветъ дивизии. По заповѣдь. № 269., отъ с. Капу-
чи, 23 . . . ?

Началникъ щаба на 1. конна дивизия
(п) Подполковникъ Кисъвъ

На другия день — 24. септемврий, когато главнитъ сили
на дивизията почватъ да се източватъ отъ с. Капучи, начал-
никъ на дивизията съ щаба си, по обикновеному, излиза на-
предъ. Отъ к. 82. се вижда какво 2. конна бригада, намѣсто
да продължава движението презъ и северно отъ Геринджекъ,
е южно отъ селото, което е още заето отъ противника. Про-
тивника стреля съ артилерийски огънь отъ батареи, разполо-
жени северно отъ селото, гдето се забелезватъ и вериги.

Командира на бригадата при поисканитъ обяснения, до-
нася, че презъ нощъта билъ на нѣколко пжти нападанъ въ
селото и най-последно билъ изтиканъ отъ селото отъ
неприятелска атака на 4 пеши ескадрона и силни конни час-
ти. При това положение, за да може полесно да се дей-

ствува върху фланга на противника в Геринджек, за да съдействува и поддържа свързка с 25. дивизия, посоката на движението на дивизията е измѣнена през к. 102. за к. 101 (Сирти-баиръ), а авангарда е насоченъ на к. 92.

Скоро следъ това (8 ч. 10 м.), съ изнасянето на ядрото на дивизията къмъ с. з. 2. конна бригада заема с. Геленджикъ и се насочва на к. 92.

До командующия III. армия, копие началнику,
25. турска дивизия, се изпраща следното донесение

Авангарда на дивизията е билъ атакуванъ на нѣк дни пѣти презъ нощта отъ пехотни и спешени части въ с. Геринджекъ. Тази сутринъ, въ 5 ч. пр. пл., противника на оръжията атакувалъ авангарда, като обстрелялъ селото съ артилерийски огънь. Съ поддаване дивизията напредъ противника отстъпва къмъ Первели. С. Асчиларъ е заето още отъ противникъ. Въ 8 ч. 45 м. пр. пл. се забелязва колона около 1 коненъ полкъ, която настѣпва отъ къмъ Карликъой за Первели. Къмъ сѣщото село въ 9 ч. 15 м. пр. пл. настѣпва отъ с. Муритану 1 батарея съ две роти. Другата батарея, която обстрелва селото, северно отъ Первели, продължава и въ този моментъ стрелбата си по Геринджекъ. Самостоятеленъ подофицерски разездъ отъ къмъ к. 65. донася: „Неприятелски коненъ полкъ настѣпва отъ Тузла край морето къмъ отъ Дѣсниа флангъ на турскитѣ войски въ този моментъ насочва къмъ Каракъой. Разездитѣ имъ сѣ около това село.“

Авангарда на 1. конна дивизия е при к. 90. (Ташляукъ). № 272. отъ к. 92., с. Геринджекъ, 24. IX. 917. г., 10 ч. преди пладне.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

При по-нататъшното движение на дивизията въ посока на крепостта на 25. турска дивизия въ посоката Амузача, Топрахисаръ, изпѣква необходимостта на първо време да се овладѣе к. 90. (4 км. западно отъ Первели), отъ гдето се има обширенъ изгледъ и се заема командно положение по отношение прилежащата мѣстностъ въ посоките: Топрахисаръ с. Муритано, с. Чатмаларъ, с. Первели.

Ето защо, когато, следъ 10 ч. пр. пл., се зачува на западъ артилерийска стрелба и се получава отъ разузнавателния ескадронъ донесение, какво отъ с. Кара-къой къмъ Амузача се движи една неприятелска конна бригада, конната дивизия се насочва къмъ Амузача, а въ заслонъ къмъ северо-изтокъ сѣ оставени: 2. конна бригада, съ задача да овладѣе к. 90 а при к. 92. срещу неприятелскитѣ части, северно отъ Геринджекъ—2 пехотни роти съ 2 пеши картечни ескадрона

и правят невъзможно по-нататъшното действие на разузнавателния ескадронъ напредъ. Една неприятелка батарея е разположена на позиция северно отъ к. 90., около 1 км. разстояние, която обстрелва к. 90. и не позволява приближаването на наши части до нея.

Една неприятелска конна бригада съ 2 конни орждя се движи непосредствено задъ гребена по посока отъ западъ къмъ изтокъ. Азъ се намирамъ южно на около 1 кл. отъ к. 90. — № 116., южно отъ к. 90. 24. IX. 916. г. 3 ч. сл. пл. Получено въ Ц. на Д. сжщия день, 3 ч. 15 м. сл. пл.

Командиръ на 2. конна бригада.

(п) Полковникъ Мархоловъ.

Догдето главнитѣ сили сж още къмъ Амузача, къмъ 2 ч. сл. пл. при началника на дивизията се явяватъ последователно 2 конни ординарци отъ нѣкакъвъ разездъ къмъ с. Ахчиларъ, които докладватъ, какво „неприятелска конна а ококо 2 бригади настѣпва къмъ к., 92. к. 102“.

Началника на конната дивизия веднага праща заповѣди: конната батарея да промѣни фронта, за да може да стреля въ тази посока, сжщо 1. конна бригада да се насочи въ ю. и. посока отъ к., 92., следъ нея следватъ въ линия отъ колони и останалитѣ части на главнитѣ сили.

Обаче скоро се уяснява, по докладъ на началникъ щаба на дивизията, какво отъ къмъ с. Ахчиларъ въ посока на к. 92. е настѣпилъ единъ руски коненъ полкъ, своевременно развърнатъ въ широко разредени строеве и поради площадъта, която е заелъ, вѣроятно, е станало причина за преувеличеното донесение отъ разезда. За да се избѣгнатъ нови грѣшки въ тази посока се изпраща 1 ескадронъ (майоръ Смиловъ) въ разузнавателна часть.

За да се приключатъ действията на този фронтъ, въ посока на к. 90. и с. Первели, на командира на 2. конна бригада е пратена писменна категорична заповѣдъ отъ началника на дивизията, съ която му се заповѣдва да настѣпи и земе к. 90. като къмъ бригадата се придаватъ 2 орждия отъ конната батарея и 2 роты отъ 1/16. дружина; 1. конна бригада е насочена къмъ с. Первели. Останалата конница е групирана ю. з. отъ к. 92.

За положението се изпраща следното донесение:

Командующия III. армия — копие
н-ку 25. турска дивизия.

За да подкрепи 25. турска дивизия въ настѣпленieto ѝ къмъ Амузача 1. конна дивизия продължили настѣпленieto си къмъ северо-западъ (к. 101. южно отъ Каракъой). Дивизията отхвърли къмъ с.-и. неприятелския коненъ полкъ съ 2 орждия, насочилъ се къмъ с. Каракъой отъ северо-източна посо-

ка, а въ последствие съ артилерийски огънь въ флангъ и тилъ на противника отстѣпающъ отъ с. Каракьой го накара да отстѣпва непрекъснато къмъ Амузача и Топрахисаръ.

Дивизията въ движението си въ северо-западна посока се прикриваше отъ къмъ изтокъ, с. Первелия, съ заслонъ отначало рота, а въ последствие цѣлата 1. дружина отъ 16. п. полкъ съ взодъ артилерия и нѣколко пеши картечни ескадрони. Противника съ тази посока разгъна, къмъ 1 ч. 30 м. сл. пл., около една дружина пехота, която настѣпи къмъ с. Геринджекъ. Обстрелвана въ флангъ отъ нашия артилерийски взодъ, тази дружина промѣни посоката си, като се насочи право къмъ западъ — позицията на дружината. Обстреляна съ ефикасенъ огънь, противника заема и се окопава въ дола северно отъ Геринджекъ и северо-източно отъ к. 92.

Къмъ 3 ч. 30 м. сл. пл. конна колона, оценявана на около една бригада, се насочи отъ с. Татладжа въ интервала между Геринджекъ и Апчиларъ. Забелязва се оттегляне на пехотна колона 2—3 дружини съ артилерия отъ с. Первели къмъ с. Муритано.

Противника прикрива отстѣпленieto на своитѣ части съ огъня на две батареи, разположени с. и. отъ с. Первели.

Кота 90. е заета отъ противника съ картечници и пехотни части, силитѣ на които началника на авангарда неможа да опредѣли. Дивизията се стреми да овладѣе к. 90., за да накара противника да напусне с. Первели, гдето се е окопалъ. № 273., северно отъ к. 92., 24.IX.916. г., 4 ч. сл. пл.

Началника на 1. конна дивизия

(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Този пжтъ действието срещу к. 90. се развива бързо, — следъ нѣколко артилерийски изстрели и следъ развърщането на ротитѣ неприятелскитѣ части напуцатъ височината и командира на 2. конна бригада можа да донесе, че въ 6 ч. сл. пл. е заелъ висотата.

Последицитѣ отъ заемането на това възвишение веднага се обрисуватъ и сж по-голѣми отъ колкото се очакваха: отъ къмъ Геринджекъ и Первели противника почва да се оттегля къмъ северъ; това е първо, една голѣма конна маса, която отъ с. и. край на Первели се насочва къмъ с. Тузла; пешитѣ части (около 2 дружини), северно отъ с. Геренджикъ, сжщо отстѣпватъ къмъ северъ, движението се прикрива отъ огъня на 2 батареи.

За силата и положението на неприятелскитѣ части къмъ това време се получаватъ следнитѣ донесения:

Въ 6 ч. 50. м. отъ разузнавателната частъ къмъ Ахчиларъ (майоръ Смиловъ) — № 15., споредъ което: „при Ахчиларъ има единъ коненъ полкъ, между с. Геренджикъ с. Первели, другъ коненъ полкъ отъ 6 ескадрона; на източния

край на последното село други конни части, силата на които не може да се опредѣли“.

Още по-късно отъ командира на 1/16. дружина се получава донесение № 37.: „неприятелски 8 ескадрона се изтеглиха източно отъ с. Геринджекъ. Други 2—3 ескадрона се прибиратъ къмъ с. Первели. Отъ Геринджекъ пехотнитѣ части (вѣроятно спешена конница) се изтеглиха почти по-голѣмата частъ“.

Тѣзи донесения идатъ да потвърдятъ всички други сведения и наблюдения, споредъ които този день въ зоната източно отъ с. с. Первели, Геринджекъ, Татладжакъ действа руската конна дивизия, подкрепена съ пехотни части (или пеше ескадрони) въ съставъ около 2 дружини.

Вечерта въ армията се праща следното донесение:

Командующия III. армия,
копие началнику 25. турска дивизи .

Следъ като изпълни задачата да подпомага на 25. турска дивизия за овладяване с. Амузача, 1. конна дивизия насочи усилията си за овладяване на к. 90.; следъ като тази височина бѣ заета (въ 5 ч. 30. м. сл. пл.) забеляза се общо отстъпление на противника въ с. и. посока. Отъ с. Геринджекъ се изтеглиха 8 ескадрони, артилерия и картечници; отъ с. Первели две дружини съ артилерия и обозъ. Въ с. Геренджикъ влѣзоха наши части. № 277., отъ с. з. частъ на с. Геренджикъ, 24. IX. 918. г. 9 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Дивизията презъ деня има загуби: убити войници 2, рени 10.

Глава IV.

Отбранителни боеве при к. 90, с. Первели

Затишие предъ буря

25. септемврий

Още при зори, 5 ч. пр. пл., 1. конна бригада заема с. Первели. Дивизията пристъпва къмъ организирането си на фронта к. 90., с. Первели, въ изпълнение заповѣдта на армията № 5033. отъ 24. IX. 1916. г., 10 ч. 10 м. сл. пл. Задачата на конната дивизия споредъ тази заповѣдъ се опредѣля: „да охранява фланга на 25. турска дивизия до морето; да се затвърди здраво съ пехотнитѣ и колоездачни роти, картечни ескадрони на линията: к. 90., Первели; да организира разузнаването къмъ Топрахисаръ и с. Тузла. Въ случай, че турската дивизия бжде контръ-атакувана — да ѝ се притече на помощ“.

1. конна бригада (подполковникъ Михайловъ) получава заповѣдъ да заеме и организира линията: к. 90. с. Первели. На к. 90. сж разположени: Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ, 3 роти отъ 1/16. п. дружина, 4 п. карт. ескадрона съ 1 взводъ к. артилерия, а 1. коненъ полкъ съ 2 роти и 3 к. ескадрона заема с. Первели. (Въ състава на дивизията отъ днесъ влиза и 1 рота отъ 15. погранична дружина). Разузнавателната частъ на подполковникъ Фтичевъ продължава да разузнава къмъ с. Топрахисаръ и поддържв връзка съ 25. турска дивизия. Друга разузнавателна частъ е изпратена въ посока с. Чатмаларъ да разузнава на северъ презъ с. Урлукъой и на изтокъ къмъ с. Тузла.

Главнитѣ сили на дивизията се разполагатъ: 2. и 5. к. бригади, колоездачнитѣ роти, радиотелеграфното отдѣление—въ Геренджикъ. 4. к. бр. (6. к. п.)—въ Татладжа-Микъ.

Отъ заловено донесение на карнета Балюти до началника на руската конна дивизия се вижда, какво вчера освенъ коннитѣ части и тѣхната артилерия, въ с. Первели е имало 1 полкъ пехота съ 1 батарея, които късно презъ нощта отстъпили за с. Муритано.

За положението презъ деня се донася въ армията следнитѣ донесения:

Командующия III. армия — копие
началника 25. турска дивизия

По донесение на наши разузнавателни части, изне е на линията к. 70., 74. и по назадъ, противника се е окопал на линията Муритано, Карликъой, Чатмаларъ, к. 51. Окопите му сж не добре маскирани и по всѣка вѣроятность—предня позиция. На линията Муритано—Чатмаларъ се забелязва добръ маскиранъ окопъ за батарея. Противника заема тѣзи окопи съ слаби части. По назадъ и по-горе на хребета се очертаватъ добре, на линията Топрахисаръ—Муритано, 11 окопа с високъ профилъ — вѣроятно блиндажи за подръжки. № 28 отъ к. 90. (Ташлж-юкъ), 25.IX.916. г., 2. ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия.

(п.) Генералъ-майоръ Колевъ

Командующия III. армия — копие
началнику 25. турска дивизия

Презъ течение на деня по фронта на дивизията спско но. Къмъ 4 ч. 15 м. сл. пл. неприятелски групи се събра отъ окопитѣ източно отъ Топрахисаръ и въ колона, въ съставъ около 2 дружини, се изтеглиха по пътя за Мулчи. Тази колона къмъ 4 ч. 25 м. сл. пл. се последва отъ колона обозъ. Дивизията се разположи привечеръ на почивка като следва: авангардъ 1. конна бригада, 1/16. п. дружина, 1/ погранична рота, 1 взводъ артилерия—на линията к. 90., Первелия; главни сили: щаба на дивизията, 2. и 5. конни бригади, колоездачнитѣ роты, радиотелеграфното отдѣление—Геринджекъ; 4. конна бригада (6. коненъ полкъ) въ Ташлжа-Микъ. № 288. отъ с. Геринджекъ, 25.IX.916. г. 6 ч. м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Този е първия по-спокоенъ день следъ като дивизията е на дѣсния флангъ на армията. Между другото, той се ползува за уреждане на нѣкои организационни въпроси. Успѣхитѣ боеве, които дивизията изнася до сега и понесените загуби даватъ да се почувствува: слабостъта на артилерията по отношение на възлагани задачи и силата на конната дивизия; недостатъчното число офицери, намаляло чувствителността поради претърпенитѣ загуби.

Началника на дивизията донася за това въ армията моли поне единъ взводъ отъ 2. конна батарея да бжде даденъ къмъ дивизията. За усиляване офицерския съставъ искатъ поне по 8 души школници на полкъ,

Състава на дивизията към този ден въ бойци — офицери и долни чинове е следния :

Гвардейския полкъ — офицери	16,	долни чинове	503.
1. коненъ полкъ — офицери	17,	долни чинове	485.
2. коненъ полкъ — офицери	16,	долни чинове	466.
3. коненъ полкъ — офицери	15,	долни чинове	435.
4. коненъ полкъ — офицери	9,	долни чинове	359.
6. коненъ полкъ — офицери	17,	долни чинове	420.
9. коненъ полкъ — офицери	15,	долни чинове	461.
1. конна батарея — офицери	2,	офиц. кандид.	
	2,	долни чинове	205.
1. колоез. рота — офицери	1,	долни чинове	48.
3. колоез. рота — офицери	2,	офиц. кандидати	
	1,	долни чинове	74.
2. погр. рота — офицери	1,	долни чинове	264.

1. дружина отъ 16. пехотенъ полкъ — съ придаденитъ ѝ 8 пеши картечни ескадрони — офицери 12, долни чинове 1212.

Или всичко конната дивизия: бойци — офицери 123, офиц. кандидати 3, долни чинове 4932.

Отъ 25—30. септемврий конната дивизия прекарва единъ сравнително спокоенъ периодъ време, презъ който нейнитъ части продължаватъ да се организиратъ на линията к. 90., с. Первели, а съ разузнавателни части и наблюдение следи за промѣнитъ въ разположението на противника.

За владението на к. 74. и к. 70., северно отъ Первели ставатъ редица сблъсквания между разузнавателнитъ части; противникътъ напраздно се мжчи да овладѣе тѣзи възвишености, отъ които се наблюдава цѣлата низина къмъ с. Топрахи-саръ, Тузленското блато и морето и даватъ едно чувствително преимущество на нашитъ части.

При тѣзи сблъсквания, както и за да покровителствува движението на своето разузнавание отъ Тузла къмъ с. Татладжакъ, противника вкара въ действие артилерията на военни параходи. Тази артилерия обстрелва всѣка по-голяма разузнавателна частъ на конната дивизия, която се мърне около к. к. 70., 51., 39., 63., а сжщо така и селата Татладжакъ Первели, Геленджикъ.

Тази подкрепа, която противника има отъ своя флотъ, създава една нова грижа за началника на дивизията и щаба му, понеже, при липсата на подходящи отбранителни средства, фланга на дивизията на мѣсто да може да се опре здраво на морето, остава откритъ и въ въздуха; морето се явява като една постоянна опасностъ срещу сигурността на фланга на дивизията.

За тѣзи свои опасения началника на конната дивизия донася въ армията.

Презъ сжщия този периодъ се нарежда изнасянето на хлѣбпечението и домакинскитѣ служби на дивизията отъ с Девня въ с. Кара—Омеръ.

Настоява се наново за снабдяването на коннитѣ части съ окопенъ инструментъ и съ ножове къмъ карабинитѣ, нуждата отъ които се почувства особено силно въ боя на 19. и 21. септемврий и необходимостта отъ които се почувства въ по-силна степенъ съ огледъ на новата задача на дивизията: да заеме и брани упорно даденъ участъкъ отъ позицията на армията.

Взематъ се мѣрки да се усилятъ и превознитѣ сръдства на дивизията, както и да се попълнятъ бойнитѣ припаси.

На 30. септемврий, въ Геленджикъ, при щаба на дивизията, пристигна фелдмаршалъ Макензенъ, придруженъ отъ началникъ щаба си, полковникъ Тапфенъ, майоръ Хенихъ, капитанъ Ланге и др. офицери. Отъ името на Кайзера лично украсява гърдитѣ на началника на дивизията съ първия желѣзенъ кръстъ, който се дава въ конната дивизия. Полковникъ Тапфенъ окачи сжщия кръстъ, по заповѣдъ на маршала, на гърдитѣ на началникъ щаба на конната дивизия.

Маршала съ жаръ изказва своето задоволство отъ действията на конната дивизия. Между другото той каза: „у насъ не вѣрватъ, че сега конницата може да атакува пехота, вие доказахте обратното.

Нашитѣ голѣми кавалерийски началници ви завидятъ и не вѣрватъ това що извършихте“.

Говори за вѣроятното нападение на противника.

Препоръчва, като начинъ за действие — винаги направо и въ страни.

Сжщия день се получава отъ щаба на III. армия телеграма (№ 2998.), съ която конната дивизия се предупреждава за предстоящото нападение за следния, или другия день и се иска да се работи денонощно за укрепяването на позицията и *засилването ѝ съ телена мрежа*.

Бодлива телъ и колци въ дивизията нѣма ни единъ метъръ и тази заповѣдъ остава само като едно неизпълнено пожелание.

Командующия III. армия съобщава, какво къмъ дивизията се придава една с. с. батарея (5.) отъ 12. пех. дивизия (Добричкия гарнизонъ), която батарея ще чака заповѣдъ на съ Гювенлия за присѣдиняване къмъ дивизията.

Боеветѣ при к. 90 с. Первели

1. октомврий

Скица № 11.

Презъ нощъта вали. На разсъмване сж насочени 4. конни полкове да смѣнятъ: Лейбъ Гвардейски конент

полкъ при к. 90. съ 4. коненъ полкъ и 9. коненъ полкъ при с. Первели и к. 74. съ 2. коненъ полкъ.

Още рано сутринята (7 ч. 40 м.) въ щаба на дивизията се получава донесение, което като че ли иде да потвърди, какво предупреждението отъ армията ще се изпълни.

Командира на 5. конна бригада, подполковникъ Марковъ, началникъ участъка при с. Первели, донася; „Отъ с. Мулцова къмъ с. Муритано настѣпватъ две дружини въ походенъ редъ съ авангардъ и охранителни части. Отъ с. Мулцова къмъ с. Урлукъой настѣпва една дружина и вѣроятно една картечна рота. Северно отъ Урлукъой се намиратъ около 3 ескадрона спешени“.

Къмъ 8 ч. пр. пл. вече се зачува артилерийската стрелба къмъ с. Первели. Ново донесение отъ началника на авангарда при с. Первели потвърждава, какво къмъ к. 74. настѣпватъ 5 строеви и една картечна роти, подкрепени отъ огъня на една батарея отъ къмъ с. Муритано. Скоро и частитѣ, настѣпили отъ Мулцова презъ с. Муритано, се развърщатъ срещу к. 90. и продължаватъ настѣпленieto си, подкрепени отъ огъня на неприятелскитѣ батареи около Топрахисаръ.

При настѣпленieto на противника 4. кон. полкъ не може да смѣни Л. Гвар. кон. полкъ при к. 90., а засилва фронта съ 1 смѣсенъ ескадронъ. При с. Первели 2. коненъ полкъ смѣня 9. коненъ полкъ и този последния остава въ поддръжка задъ лѣвия флангъ къмъ с. Татладжа.

Началника на дивизията съ щаба си излиза на наблюдателното мѣсто, на 3 км. южно отъ к. 90. Началникъ щаба е изпратенъ на к. 90; свободнитѣ конни полкове сж извикани въ дола при наблюдателното мѣсто на началника на дивизията. Тукъ е привлеченъ по късно и 9. коненъ полкъ.

Къмъ обедъ настѣпленieto на противника, който успѣва да изтласка разузнавателнитѣ и изнесени напредъ части, се обрисова така: западно отъ линията Муритано, к. 90. 1—2 дружини; източно отъ тая линия, пакъ къмъ к. 90. 2 дружини; къмъ к. 74., Первели—1 дружина. Настѣпленieto на противника е подкрепено отъ огъня на 2—3 батареи. Следъ заемане на к. 74., противника насочва всичкото си усилие къмъ к. 90.

Следъ пладне, къмъ 1 ч. 30 м., частитѣ на противника срещу к. 90. достигатъ 800—1000 кр. отъ позицията на конната дивизия. Въпрѣки огъня на конната батарея, която има 2 взвода южно и западно отъ к. 90. и 1 взводъ между к. 90. и Первели, въпрѣки картечния и пушеченъ огънь, въпрѣки засилване на бойната линия съ колоездачнитѣ роти и единъ втори спешенъ ескадронъ на 4. коненъ полкъ, настѣпленieto на противника, който вкарва нови части, продължава и почва да обхваща лѣвия флангъ. Патронитѣ у нѣкои

стрелци и картечници се привършватъ, положението ст опасно.

За да спре неприятелското настъпление и подкр спешенитѣ части, началника на дивизията заповѣдва: 1. коненъ полкъ, въ две линии, да контра-атакува противника.

Атаката на полка е срещната отъ противника съ пулченъ, картеченъ и артилерийски огънь. 1. дивизионъ атакува право на северъ; отъ 2. дивизионъ—4. ескадронъ атаква северозападна посока и попада подъ фланговъ огънь; 3. ескадронъ остава въ разположение на командира на полка.

Поради калната почва, въ която конетѣ тънатъ отъ оръжия и голѣмото разстояние, — атаката търпи чувствителни загуби, но постига целта си: противника е разколебанъ и вечерята остава прикованъ къмъ окопитѣ си.

Понеже противникътъ, следъ заемането на к. 74., показва слаба настойчивостъ въ настъплението си къмъ селото Певне, което е и по-пригодно за отбрана, отъ тамъ е изваждатъ 1 рота (3 взвода) отъ 1/16. дружина, 2 стрелбачни и картечния ескадронъ отъ 2. коненъ полкъ, за да закрилятъ междината между к. 90. и селото.

Къмъ 3 часа въ участъка на дивизията пристигатъ дружина (38. пехотенъ полкъ) отъ 25. турска дивизия, която е поставена въ 2. линия задъ к. 90; пристига и 3. с. с. батарея (отъ 12. пехотна дивизия), на която се посочва позиция отъ к. 90. на мѣстото на крайния взводъ на левия флангъ на конната батарея, който се прехвърля къмъ десния фланговия взводъ на сѣщата батарея.

По този начинъ днесъ положението е напълно закръпено.

Презъ деня до командующия III. армия и началника VI. турски корпусъ сж изпратени следнитѣ донесения.

До началника на VI. корпусъ.

Противника въ съставъ около 3—4 дружини съ 2 батареи настъпва къмъ к. 90. и к. 74., северно отъ с. Певне. Следъ упоритъ бой, настъплението му е задържано сръбски артилерийски огънь, а срещу к. 74. въпрѣки това, че нашитѣ части се отстъпиха, сжщо бѣ спрѣнъ. Дружината отъ 38. турски полкъ не стигна къмъ 2 ч. 30 м. сл. пл. и за сега е въ резервъ. Положението предъ фронта за сега е успокоително. — № 100. В. отъ к. 90., 1. X. 916 г., 3 ч. 10 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генераль-майоръ Колевъ.

Командующия III. армия — копие
н-цитѣ 25. турска дивизия и Добричкитѣ войска

Противника е спрѣлъ на 1000 кр. отъ позицията на дивизията, следъ като бѣ контръ-атакуванъ отъ 1. конна

полкъ въ коненъ строй. Положението за единъ моментъ бѣ критическо, но следъ тази конна атака се затвърди и съ пристигането на турската дружина и батареята. Направиха се разпореждания за контър-атакуване и отхвърляне на противника тази нощъ.

Загубитъ на 1. коненъ полкъ сж твърде чувствителни. № 352, отъ к. 90, 1. X. 916. г., 7 ч. 30 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Въ този день загубитъ сж : убити—войници 45, коне 75; ранени—офицери 10, войници 118, коне 102, отъ които ранени: 4 офицери, войници 68, коне 68 и убити войници: 43, коне 63 сж отъ 1. коненъ полкъ.

Между раненитъ офицери сж : полковникъ Михайловъ, контузенъ, майоръ Босилковъ и поручикъ Блъсковъ Симеонъ — отъ Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ; ротмистръ Балабановъ, поручикъ Йотовъ Нако, подпоручикъ Кушевъ и подпоручикъ Ивановъ Хр. отъ 1. коненъ полкъ, подпоручикъ Ноновъ — отъ 4. коненъ полкъ за свръзка съ дивизията, корреспондента Протичъ, отъ щаба на дивизията, подпоручикъ Златевъ отъ 1/16. пехотна дружина.

Полковникъ Мачевъ замѣстя полковникъ Михайловъ като командиръ на 1. конна бригада при к. 90.

2. октомврий

Презъ нощта и сутринта вали ситенъ дъждъ и духа студенъ северенъ вѣтъръ.

Въ бойната линия на дивизията при к. 90. е вкарана и турската дружина.

Следъ разсѣмване, подъ прикритието на падналата мъгла и дъжда, противника незабелязано приближава до 600 кр. отъ окопитъ на дивизията, но тукъ, срещнатъ съ пушеченъ, картеченъ и артилерийски огънь, е спрѣнъ и повърнатъ назадъ, като се прикрива въ окопитъ, които предния день и нощта изкопава на 1000—1500 кр. предъ фронта на конната дивизия.

Ромънитъ настѣпватъ срещу меджината между к. 90. и с. Первели, както и срещу селото, но тукъ тѣхния натискъ е по-слабъ и по-лесно спрѣнъ.

Отъ заловени 2-ма пленници отъ 8. и 52. пех. ромънски полкове се узнава, какво въ Мулчова е съсредоточена цѣлата 5. ромънска дивизия въ съставъ 10. бригада отъ 8. и 9. п. полкове, сжщо 51. и 52. пех. полкове и 6 с. с. батареи. Пехотнитъ полкове сж съ по 3 дружини, дружинитъ — съ по 4 роти, по 160 человекъ, въ полкъ по 4 картечници; 10. бригада е командвана отъ полковникъ Танасеску, 8. п. полкъ — полковникъ Вайческу, 51. п. п. — полковникъ Ба-

тезъ Нолъ. Въ боя срещу дивизията предния денъ взъ участие 51. и 52. пехотни полкове; 8. и 9. полкове били назадъ въ резервъ. (Донесение до командующия III. арм. № 357. отъ 2. X. 1916. г. 9 ч. 10 м. пр. пл.).

Тъзи сведения се препращатъ въ щаба на III. арм. който отъ своя страна има сжщо сведения, какво противникъ сърѣдоточава части срещу участъка на конната и турск. дивизии, поради което заповѣдва другитѣ дивизии да изп. тятъ напредъ силни разузнавателни части къмъ противни. за да не му позволятъ да прехвърля части къмъ изп. (№ 77. отъ 2. X. 1916. год.).

За засилване на конната дивизия е изпратена една вт. турска дружина (отъ 56. пех. полкъ).

По късно въ щаба на конната дивизия се узна а офицера за свръзка при турския корпусъ, че при турската дивизия сж пристигнали 2 дружини отъ 6. маршеви полкъ турски батареи, отъ които турската дивизия нѣма за с. нужда, понеже положението по фронта ѝ е покойно.

Командующия III. армия се съгласява щото къмъ конната дивизия да се придадатъ, вмѣсто 2-тѣ турски дружини 2 дружини отъ 6. маршеви полкъ съ 1 турска батарея.

На командира на 6. маршеви полкъ (с. Кара-къой) а. пратена заповѣдъ да се насочи съ дружинитѣ си въ с. и. п. ка и да атакува противника въ флангъ, западно отъ к. 9.

Следъ пладне, къмъ 3 ч., положението на турската дивизия се промѣня: противника настѣпва по цѣлия фронтъ. Началника на турската дивизия моли за съдействие.

Втората турска дружина (отъ 56 п. п.), която по въ. та заповѣдъ трѣбваше да се присъедини къмъ конната дивизия остава въ състава на своята дивизия и се развърща, за с. съ турската батарея, въ междината между конната и турската дивизии и допринася твърде много за запазване на положението по фронта на турската дивизия.

Отъ 6. маршеви полкъ, по нова заповѣдъ на армията трѣбва да се предаде на конната дивизия само 1 дружина, другата да остане въ състава на турската дивизия. Дружината пристига въ участъка на конната дивизия късно вечер.

Този денъ въ състава на дивизията влиза една рота Мангалския гарнизонъ (207 человекъ, подъ командата единъ подофицеръ). Ротата е придадена къмъ разузнавателния ескадронъ (подполковникъ Фтичевъ) при с. Татла.

Вечеръта за положението предъ фронта на дивизията до командующия III. армия е изпратено следното донесение:

Командующия III. армия
копие — началнику 25. турска дивизия

Положението предъ дивизията остава безъ чувствителни промѣни. Ротата отъ Мангалия влезе въ състава на

визията още тази нощъ и остава съ разузнавателенъ ескадронъ въ Татладжа. Предъ Первели противника се оттегли на 2000 кр. Опитва се да настъпи съ отдѣлни групи, но отбиванъ съ огънь, залѣгаше наново. На лѣвия флангъ, въ интервала на 1. конна и 25. турска дивизии се подаде една дружина отъ 25. турска дивизия, въ охрана на фланга на дивизията си.

Дружината отъ 6. маршеви полкъ още не е пристигнала при дивизията. Противника замръкна на позицията си. Боя продължава презъ цѣлия день.

№ 368. 2. X. 916. г. 7 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Презъ този день убити: войници 2, коне 5; ранени: офицери 2, — ротмистръ Жилковъ отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ и поручикъ Паскалевъ отъ 6. коненъ полкъ, войници 26, коне 9.

3. Октомврий

Продължава да вали и духа студенъ вѣтъръ. Окопитѣ се пълнятъ съ вода и калъ.

Отъ армията се получава предупреждение, какво противника се готви да атакува презъ нощта, или презъ дня.

Частитѣ прекарватъ нощта въ очакване на атаката. Наредено е презъ нощта 9. к. п., спешенъ, да смѣни спешенитѣ ескадрони на 3. к. п. при к. 90, а пристигналата дружина отъ 6. маршеви полкъ и колоездачнитѣ роти изморени и претърпѣли сериозни загуби сжшо въ участъка при к. 90.

Сутринъта отъ началника на 25. турска дивизия се получава следното съобщение:

Командующия III. армия — копие
началнику 1. конна дивизия.

Очакваното тази нощъ нападение на противника не стана. Противникътъ не ни атакува. Предъ фронта на дивизията нѣма промѣна.

Противникътъ е доближенъ отъ 800—1000 крачки. Отъ половинъ часъ се води силенъ бой. Българската дружина отъ 6. маршеви полкъ, която вчера замина за конната дивизия се върна съ картечната рота. Тя е поставена като дивизионенъ резервъ задъ срѣдата на 56. полкъ. № 85., 3.X.916. г. 7 ч. 20 м. пр. пл,

Началникъ на 25. турска дивизия
(п.) Полковникъ Шукри.

По поводъ исканитѣ отъ него подкрепления въ армията се донася следното :

Командующия III. армия — копие
25. турска дивизия

Началника на 25. турска дивизия съ донесение отъ снощи, 7 ч. 20 м. сл. пл., като донася, че по сведение отъ щаба на фелдмаршалъ Макензенъ, днесъ срещу него щѣли да се насочатъ значителни неприятелски части, моли да му се повърнатъ дветѣ турски дружини, заедно съ турската с. с. батарея.

Боя по фронта се води отъ разсъмване и дветѣ турски дружини сж ангажирани. Да се вадятъ части отъ боя е крайно неудобно. При все това ще извадя дружината отъ 38. полкъ, ако действително положението предъ 25. турска дивизия днесъ е таково, че е необходимо да се изпрати дружината заедно съ турската батарея. Моля екстрено указание по въпроса.

Конетѣ на батареята сж изтощени, а калъта е непроходима. Батареята изпратихъ веднага заедно съ 1 рота отъ 38. пех. полкъ, но кога ще стигне е въпросъ. № 371., отъ позицията при к. 90., З.Х.916. г. 8 ч. пр. пл.

Началникъ 1. конна дивизия,
(н.) Генералъ-майоръ Колевъ

На което донесение отъ армията се отговаря:

Началнику 1. конна дивизия.

371. Турската дружина и турската батарея да останатъ при конната дивизия. Ако последната има нужда и бждѣ атакувана, то вие ще му съдействувате. За размѣстване на частитѣ да се изпълняватъ само заповѣдитѣ отъ щаба на армията. № 86., З.Х.916. г., 10 ч. 25 м. пр. пл.

(п.) Подполковникъ Давидовъ.

Съ проясняване на времето, противникътъ открива наново силенъ огънь. Неговата артилерия, както и предидущия денъ по указание на наблюдатели отъ камбанарията въ Топрахи саръ и въздухоплаването, систематически търси конното ядро на батареитѣ, както и съ точна пристрелка — пехотнитѣ окопи. Пехотата, обаче, се задоволява да поддържа единъ честъ непрекъснатъ огънь по нашитѣ окопи.

Отъ заловени нови пленници наново се установява, какво срещу к. 90. действува 36. пех. бригада (51. и 52. п. полкове); срещу с. Первели — 8. п. полкъ, който съ 9. пех. полкъ образувалъ 10. бригада отъ състава на 5. дивизия.

Следъ обѣдъ положението у противника се оживява. Огъня му се усили и се започна настѣпление по отдѣлен

группи, главно срещу междината между к. 90. и Первели, както и срещу тази между конната и турската дивизии.

Към 3 ч. 30 м. сл. пл. се забелязват вериги и колони във съставъ около 3 дружини, които, отъ къмъ Мулчова, презъ Муритано и Карликъой, се насочватъ първоначално къмъ к. 74., а впоследствие по дола измѣнятъ посоката си къмъ к. 90. и „Голѣмитѣ слами“ (въ срѣдата на междината между к. 90. и Первели).

Въ тази междина сж по голѣмата частъ отъ пешитѣ картечни ескадрони (около 20 картечници). Отъ тѣхния огънь противника е спрѣнъ.

Въ междината между лѣвия флангъ на конната дивизия и дѣсния на турската, въпрѣки че е наблюдавана отъ 1 ескадронъ (ротм. Филиповъ отъ Л. Гв. коненъ полкъ), има една празнина около 500—600 метра, къмъ която противника насочва нови части. Своевременно е изпратена една рота отъ 1/16. дружина, тъй че когато противника приближава и тукъ е спрѣнъ.

Неприятелскиятъ огънь добива най-голѣма сила къмъ 5 ч. сл. пл. Забелязва се какъ противника вкарва нови вериги въ бойната си частъ и отдѣлни опити на групи да настѣпятъ напредъ. Чувствува се, че противника ще се опита на всѣка цена да атакува. Заради това, частитѣ сж предупредени спокойно да срещатъ съ огънь противника. Конното ядро е изнесено напредъ, готово за всѣки случай. Началника на дивизията се готви да атакува на чело и посочва свой замѣстникъ въ случай на злополука. На нѣкои мѣста противника достига на 200 кр. отъ нашитѣ окопи, но неговитѣ опити да атакува сж задушени отъ огъня на картечниците, орждията, пушкитѣ и карабинитѣ.

Противника се опитва да атакува лѣвофланговата турска дружина (отъ 56. п. т. полкъ), но е контър-атакуванъ и отбитъ.

Отъ заловенъ пленникъ се узнава, какво срещу дѣсния флангъ на турската дивизия е действувала презъ вчерашния день нѣкаква смѣсена бригада, съставена отъ резервнитѣ дружини на 12., 24., 52., и 64. п. полкове.

Споредъ К. Кирицеску „На 3. и 4. октомврий, (20. и 21. септемврий с. с.) срещу с. Амузача действува 17. пех. бригада, срещу к. 90. действува 36. бригада, а срещу Первели — 10. бригада. Рускитѣ войски, освенъ отъ конница, се състоятъ отъ конна артилерия, стрелци и колоездачи“. Неговото твърдение, че при с. Первели сме имали силни телени мрежи е невѣрно, — такива нигде не е имало по фронта на конната дивизия.

Едновременно съ засилване на действието на ромѣнитѣ срещу конната дивизия, къмъ 5 ч. се зачува усилване на огъня и срещу турцитѣ. Отъ схванатитѣ разговори по телефона се

разбира, какво руски и ромънски части атакуватъ, но съ огън били отбити.

Презъ това време се получаватъ нареждания отъ армията—по взаимно споразумение, да се размънятъ презъ нощта турските батареи и дружини отъ участъка на дивизията останалата дружина на 6. маршеви полкъ въ състава на турската дивизия.

Правятъ се съответни нареждания за изваждане на 3 турска дружина и заемане мѣстото ѝ на първо време отъ колоезачитъ. Участъка при к. 90. се раздѣля на 2 подучастъка — западенъ — подполковникъ Топалджиковъ (к-ръ 9. к. 1) и източенъ — полковникъ Мачевъ.

Догде се правятъ тѣзи и други нареждания, офицера свързка при турската дивизия съобщава, въ 7 ч. 40 м., къ турския 75. п. п., който е на дѣсния флангъ на турската дивизия, е отстѣпилъ. Свързката съ турската дивизия по телефона следъ това се губи.

По късно въ щаба на дивизията се получава следна бележка: „Турската дивизия отстѣпва. Поради това кончатъ дивизия да отстѣпи. Отстѣпленieto да стане бавно, да отстѣпи само к. 90. и с. Первели. При удобенъ случай дивизията да атакува въ флангъ. Да се влѣзе въ най-тъмната връзка съ 25. турска дивизия и при всѣки удобенъ случай да ѝ се съдействава.

Писменна заповѣдь ще последва.

Това е устна заповѣдь, предадена въ 9 ч. 45 м. отъ подпоручикъ Маджаровъ.

Ротмистръ Николаевъ“.

Въпрѣки сериозното положение, въ което дивизията попада: опасностъ отъ една нощна атака срещу сравнително слаби части; обходъ отъ западъ отъ врѣзалия се въ участъка турската дивизия противникъ; обходъ отъ изтокъ, гдето фланга на дивизията остава откритъ подъ огъня на неприятелския флотъ, който и презъ деня обстрелва с. Татладжа, часи отъ този участъкъ и 2. конна бригада отъ дивизионния резервъ; освенъ това, знае се още, какво руската конна дивизия се съсредоточава около Топрахисаръ и Мулчова въпрѣки всички тия съображения, още при първото съобщение отъ армията, се праща следното донесение:

Командующия III. армия

Положението на дивизията е непромѣнено, тя стои здѣло на позициитъ си при к. 90. и с. Первели. Не е ли възможно положението на 25. турска дивизия да се поправи и да се не отстѣпва. Наши надзорници по телефонната линия срещнали турски патрули при с. Амузача.

№ 383. 3. X. 1916. г., 10 ч. 35 м. сл. пл.

Н-къ 1. конна дивизия

Генералъ-майоръ Колевъ.

Въ 10 ч. 45 м. въ щаба на дивизията се получи следната заповѣдь:

Началнику 1. конна дивизия

Влѣзте въ най-тѣсна връзка съ 25. турска дивизия и ѝ укажете най-ефикасно съдействие, за да заздрави положението си. По едни сведения турската дивизия се е оттеглила, а споредъ други—тя се държи на позициитѣ си. Провѣрете горното добре и съобразявайте съ това вашето съдействие, като употребите енергично усилие за да не се открие флангът на армията.

№ 8. отъ с. Кара Омеръ 3. X. 1916. г., 9 ч. 50 м. сл. пл.

Командующъ III. армия.

(п) Генералъ лейтенантъ Тошевъ.

Нѣколко минути по-късно се праща въ армията друго донесение :

„Дивизията взе сигурни мѣрки да влѣзе въ връзка съ 25. турска дивизия, Гвардейския полкъ е насоченъ къмъ Амузача. Дивизията стои здраво на позицията си и не мисли да отстъпва.

№ 384., 3. X. 1916. г, 10 ч. 55 м.“

На първото донесение на конната дивизия отъ армията се отговаря :

На № 383. Не трѣбва да се отстъпва безъ причина. Дадени ви сж инструкции съ № 8. Провѣрете какво е положението предъ 25. турска дивизия и съобразявайте съ това вашитѣ действия, като употребите енергични усилия за да не откриете фланга на армията.

№ 11., 4. X. 1916. г. 12 ч. 5 м.“

Първитѣ донесения отъ командира на Гвардейския коненъ полкъ, полковникъ Банановъ, който изпраща 2 разезда: пор. Тончевъ въ посока с. Кара-къой и вахм. Д. Стояновъ—с. Амузача гласятъ: „ескадрона за свръзка и крайната дѣснофлангова турска дружина сж на мѣстата си на фланга на конната дивизия. Ескадрона за свръзка ималъ разездъ за свръзка въ Кара-къой; споредъ него турцитѣ до 7 ч. сл. пл. били по мѣстата си“.

Препращатъ се въ армията съ 385. отъ 4 X, 1916. г. 1 ч. пр. пл.

По второ едно донесение отъ командира на полка, възъ основа на донесение отъ началника на разезда вахмистръ Д. Стояновъ, се установява какво: „Привечеръ противникътъ е успѣлъ да отблъсне турскитѣ части на позиция северно отъ Амузача и да проникне въ Амузача, гдето е контръ атакуванъ отъ наши 3 роти на 4. маршеви полкъ, пристигнали въ 6 ч. 30. м. въ с. Амузача. Тѣзи три роти изблъскватъ про-

никналия въ селото противникъ и се установяватъ на северната му окрайнина, заедно съ 7 турски роти.

Споредъ казване на заловени пленници, заловени отъ тѣзи наши роти, въ ржцетѣ на противника сж попаднали 6 или 9 орждия, отъ които и нѣкои гаубици. По на западъ какво е положението, не е установено. Началника на 25. турска дивизия билъ съ автомобиля си на пжть между с. Каракьой и Азапларъ."

Препратено въ армията съ № 387., 4. X. 1916. год. 4 ч. пр. пл.

Бъ боеветѣ на 3. октомврий усилената конна дивизия има загуби: убити войници 8, коне 11; безследно изчезнали 5 войника; ранени войници 28, коне 6.

4. октомврий

Скица № 12.

Освѣнь Гвардейския полкъ, изпратенъ презъ нощта къмъ Амузача съ цель да разузнае за положонieto и влѣзе въ свръзка съ 25. турска дивизия, за да ѝ укаже съдействие, на разсъмване за сжщата цель е изпратено и едно малко пехотно подкрѣпление въ съставъ: 2 роти отъ 38. турска дружина съ 1 взводъ артилерия отъ турската батарея, придадена къмъ конната дивизия, подъ началството на старшия адютантъ майоръ Соларовъ.

Отъ полученитѣ заранѣта сведения въ дивизията се установява, какво положонieto на турцитѣ не е толкова лошо, отстжпилъ е само 75. турски полкъ, който е билъ на дѣсниъ флангъ на дивизията, обаче, 59. и 56. турски полкове, разположени по-зъ лѣво, били на мѣстата си. Вънъ отъ това, положонieto е било възстановено и по фронта на 75. турски пех. полкъ чрезъ контъръ-атака на ротитѣ отъ 4. маршеви полкъ.

Турската дружина отъ 56. пех. полкъ, на лѣвия флангъ на конната дивизия, е сжщо на мѣстото си, но е останала безъ патрони. Попълването е крайно затруднено, поради забърканото положонieto на 25. турска дивизия, отъ гдето трѣбва да се подвозватъ патрони; българскитѣ патрони не подхождатъ на турската пушка.

Наредено е да се взематъ по 10—15 патрона отъ хората на 38. турска дружина и се раздадатъ на тѣзи отъ 56. дружина.

Въ течение на боя предния день ромънската артилерия успѣва да разбие една ракла и да повреди 1 орждие отъ 3. батарея на 12. дивизия.

Съ изпращането на частитѣ къмъ западъ, при липса на патрони за турскитѣ части, дивизията е чувствително отслабена.

Това отслабване може да стане опасно, поради готвещото се настъпление срещу конната дивизия, за което от армията се получава следното предупреждение.

Началнику 1. конна дивизия

Според заловено сведение на утрешния ден нѣкаква неприятелска колона, навѣрно кавалерийска, ще се опита да настѣпнѣ отъ с. Тузла къмъ с. Первели и Геленджикъ за да атакува. Дадена е заповѣдь началнику гарнизона Мангалия да влѣзе въ ваше подчинение. За това изпратете заповѣдь на началника на гарнизона Мангалия да се изнесе напредъ съ батареята и единъ взводъ прикрытие. Освенъ това, дадена е заповѣдь на нашитѣ хидроплани да заобиколятъ утре този край.

Въ случай, че нападението срещу дивизията не се състои, то дивизията, продължавайки да бѣде въ тѣсна връзка съ 25. турска дивизия, да съдѣйствува на последната.

№ 135. — 4. X. 916. г. 8 ч. 5 м. пр. пл.

Следъ това предупреждение, въпрѣки че положението на лѣвия флангъ на дивизията не е напълно заздравено, даватъ се най-необходимитѣ нареждания за засилване дѣсния флангъ. За тази целъ въ с. Татладжа се изпраща командира на 4. конна бригада, полковникъ Табаковъ, съ 6. коненъ полкъ, 2/15. погранична рота, съ взводъ артилерия. Пратена е заповѣдь на началника на Мангалския гарнизонъ да изпрати въ подчинение на полковникъ Табаковъ една полурота съ единъ артилерийски взводъ.

Отъ заловени пленници се установява, какво смѣсената бригада отъ резервнитѣ дружини на 12., 24., 52. и 64. полкове дѣйствува източно отъ Топрахисаръ.

Къмъ 10 ч. пр. пл. се обрисова, че противника презъ този денъ ще иска наистина да насочи своитѣ усилия къмъ дѣсния флангъ на дивизията.

Забелязана е пехотна колона въ съставъ около 2 дружини да се насочва на югъ отъ Муритано, презъ к. 74. срещу интервала на к. 90, и Первели; по-на изтокъ отъ тази колона се движи друга пехотна колона, вѣроятно бригада, която се насочва къмъ с. Татладжа. Конна колона около бригадата се насочва отъ Топрахисаръ къмъ Муритано и друга конна колона въ сжщата голѣмина се забелязва да се насочва отъ Муритано презъ к. 74. за къмъ с. Татладжа (донесение до командующия армията № 395. отъ 11 ч. 40 м.).

Наредено е конната батарея да се снесе отъ позиция при к. 90. и да бѣде готова за движение къмъ изтокъ. Полковникъ Мачевъ да извади отъ бойната линия коннитѣ картечни ескадрони и ги замѣни, до колкото е възможно, съ пеши такива. Гвардейския коненъ полкъ, като остави 1 ескадронъ

за наблюдение на лъвия флангъ, да се прибере при конния резервъ на дивизията отъ гдето малко по-късно е изпратенъ южно отъ с. Первели. Майоръ Соларовъ — съ дветъ роти и артилерийския взводъ да се повърне назадъ и насочи къмъ дѣсния флангъ на дивизията.

Отъ армията се получава съобщение, че въ разпореждане на началника на конната дивизия се даватъ: 1 дружина отъ Добричкитъ войски, 2 роти отъ 8. приморски полкъ, насочени—първата отъ Мустафа-Ачи къмъ Геленджикъ, а вторитъ отъ Кара-къой за Геленджикъ (№ 6095. отъ 1 ч. сл. пл.).

Къмъ обѣдъ боя се оживява и разгорещява по цѣлия фронтъ. Противника развива най-силенъ артилерийски и пушеченъ огънь, подъ прикритието на който веригитъ му настѣпватъ.

Началника на лъвия участъкъ, подполковникъ Топаджиковъ, донася по телефона, че положението е много сериозно, противника е на 400 кр. и полка едва ли ще удържи. Началника на дивизията лично му заповѣдва: „Ни крачка назадъ, последния живъ човѣкъ да падне, но позицията да не дава“. Наредено е полковникъ Мачевъ да действа за отбива на тази атака, като използва всички свободни подразделения и самъ да отиде при 9. коненъ полкъ. На командира на 2. конна бригада: „да се изнесе съ бригадата задъ участъка на 9. коненъ полкъ, за да го поддържа въ случай на нужда и запази батареитъ, които сж въ този участъкъ“.

Нашитъ части съ огъня си и вкаранитъ въ действие и поддръжки осуетяватъ неприятелската атака при к. 90.

Къмъ 1—2 часа положението става опасно при с. Первели и при с. Татладжа.

За отбрана на селото Первели командира на 5. конна бригада разполага само съ 5 пех. взвода, 2 пеши картечни ескадрона и 2 конни спешени ескадрони. Срещу него противника насочва презъ к. 74. и к. 70.—4 дружини.

Единственната подкрепа, която може да му се даде — това е единъ взводъ отъ конната батарея, подъ командата на капитанъ Векилски. Благодарение на умѣло използване на огъня на тѣзи две орджия, както и съдействието на другитъ съседни орджия (взвода при „Сламитъ“) противника все таки е спрѣнъ предъ окопитъ около Первели и не отива въ атака.

Къмъ Татладжа се насочва голѣма конна колона още пр. пл. и тукъ подполковникъ Фтичевъ разполага само съ единъ ескадронъ (4/3. к. п.), 1 картеченъ взводъ, и 2/15. погранична рота.

Ротата е атакувана отъ руската конница и понася загуби отъ убити и ранени. Само намѣсата на взвода отъ не с. с. батарея отъ Мангалския гарнизонъ, който открива огънь отъ позиция южно отъ Малка Татладжа и, по-късно, пристига

нето на командира на 4. конна бригада, полковникъ Табаковъ, съ 6. коненъ полкъ и на втория взводъ отъ не с. с. батарея (тази батарея е изпратена съ волове) закрепватъ и тукъ положението, като 6. коненъ полкъ се спешва и заема хребета западно отъ к. 63. и с. Малка Татладжа.

Къмъ 2 ч. 20 м. сл. пл. полковникъ Табаковъ донася, че противника въ съставъ 3 дружини и една батарея се движи между Первели и Голъма-Татладжа. Тия дружини съ срещнати съ огънь отъ артилерийския взводъ, който едва успѣва да заеме позиция на 500 м. южно отъ с. Малка-Татладжа и да открие огънь. Нови подръжки нѣма отъ гдето да се изпратятъ.

Цѣлия фронтъ на конната дивизия по протяжение на 12 км. : 3 км. западно отъ к. 90., тази височина, с, Первели, к. 63., с. Малка-Татладжа, сж подъ най-силенъ артилерийски и пушеченъ огънь. Отъ всѣкжде заплахата съ атака е сигурна, отъ всѣкжде се искатъ подкрепления, съ каквито дивизията не разполага — обещанитѣ отъ армията части не само че не пристигатъ, но нѣма още никакво известие за тѣхното наближаване.

Къмъ 3 ч. началника на лѣвия участъкъ, подполковникъ Топалджиковъ, донася, какво нови неприятелски колони се насочватъ отъ къмъ Муритано къмъ к. 90. и на западъ. Тази нова вълна иде да влѣе прѣсни сили по цѣлия фронтъ на противника отъ Первели до срещу дѣсния флангъ на 25. турска дивизия.

Отново огъня на батареитѣ се пренася и къмъ северъ. Съ вкарване въ действие на части (отдѣлни роты и взводове) изтеглени отъ по-спокойни участъци, противника и този пжтъ е задържанъ.

Къмъ 5 часа противника прави новъ опитъ да атакува, но пакъ е спрѣнъ и принуденъ да залѣгне.

Срещу Первели положението, въпрѣки едно временно затишие, става все по-опасно. Противникътъ съ кръстосанъ артилерийски огънь отъ къмъ с. Карли-кьой и отъ к. 70. и по-на югъ, обстрелва селото и всички гънки южно и западно отъ него. Отъ огъня въ селото избухватъ на нѣколко мѣста голѣми пожари — горятъ купитѣ слама, горятъ кжщитѣ, повечето отъ които сж съ сламени покриви.

Въ разпореждане на командира на 5. к. бригада сж изпратени и останалитѣ 2 ескадрона отъ 2. коненъ полкъ въ пешы строй, които до това време сж при „Голѣмитѣ слами“ между к. 90. и с. Первели, гдето на тѣхно мѣсто е изпратенъ цѣлия 1. к. полкъ. Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ е привлѣченъ въ коненъ строй, южно отъ с. Первели, за непосредствената подкрепа на селото.

Като общъ резервъ на дивизията оставатъ само нѣколко (5) ескадрона отъ 2. к. бригада, безъ картечници, които,

освен това, иматъ частичната задача да служатъ за непосредствена подкрепа на 9. коненъ полкъ и за охрана на двете батареи задъ този участъкъ.

Благодарение на силния картеченъ огънь, съ който фронта на дивизията е браненъ, и упоритостта на бойците противникътъ е прикованъ на 200—300 кр. отъ окопитъ на дивизията. Привечеръ противника не само, че не предприема нови действия, но се отдръпва по назадъ — на 500, 600 м. а нѣкъде и по-далечъ.

Едва въ 9 ч. въ с. Геленджикъ пристига дружината отъ 35. п. полкъ. Две роти сж веднага изпратени въ с. Первели, гдето противника къмъ 8 ч. сл. пл., подъ прикритието на тъмнината, се опитва да атакува; другитѣ две роти с оставени въ общъ резервъ на дивизията.

Вечерта пристига въ Геленджикъ една германска рота безъ патрони и полурота портови моряци отъ Варна.

Къмъ 11 ч. сл. пл. се получава заповѣдь, съ която се съобщава отъ щаба на армията, че противникътъ се готви да прави десантъ при Мангалия, конната дивизия да повземе 3-тъ взвода на пограничната рота (2/15.) и единъ отъ взводетѣ на не с. с. батарея отъ Мангалския гарнизонъ и съдействува на гарнизона за отбиване на десанта, въ случай че противника се опита да прави такъвъ.

На Мангалския гарнизонъ сж повърнати посочени части и дивизията поддържа редовна телефонна свързка.

Презъ деня загуби: убити войници 28, коне 13; ранени 1 офицеръ, подпоручикъ Терзиевъ Хр. отъ 9. коненъ полкъ и войници 111, коне 42.

5. октомврий

Презъ нощта стрелбата по фронта на нѣколко пункта се оживява при опитъ на противника да приближи и атакува.

Подчинението на частитѣ отъ състава на конната дивизия е уредено съ следната оперативна заповѣдь.

Повѣрително.

Оперативна заповѣдь

по

1. конна дивизия

№ 20.

Позиция при к. 90.

5.X.1916. г., 8 ч. пр.

§ 1. Противника въ съставъ около 1 пехотна дивизия, 6 батареи и 1 конна бригада въ боеветѣ отъ последните дни дена прави усилия да овладѣе к. 90. и с. Первели, съ целъ да провали фланга на армията.

§ 2. Въ лѣво нашитѣ войски продължаватъ да водятъ успешни боеве на линията с. Амузача, к. 104., с. Енгезъ по-на западъ.

§ 3. 1. конна дивизия, съ придаденитѣ части, да продължава да охранява фланга на армията, като се задържа на сегашнитѣ си позиции.

За което:

А) Лѣвъ участъкъ, полковникъ Мачевъ, съ три роти отъ 1/16. дружина, 1. дружина отъ 6. маршеви полкъ, 2. рота отъ дружината на 38. турски полкъ, 3 ескадрона отъ 2. и 4. конни полкове, 3. с. с. батарея отъ 12. дивизия, 1 с. с. взводъ отъ 1. конна батарея и 1 взводъ отъ турската батарея на 25. дивизия, 1. и 3. колоездачни роти, да отбранява участъка около к. 90., като поддържа свързка съ 25. турска дивизия и съ срѣдния участъкъ.

Б) Срѣденъ участъкъ — полковникъ Марковъ, съ две роти отъ 2/35. дружина, 1 рота отъ 1/16. дружина, 1 рота отъ 3. погранична дружина съ коннитѣ картечни ескадрони на 2. и 9. конни полкове, 2 взвода отъ 1. конна батарея и 2. коненъ полкъ да отбранява позициитѣ около с. Первели, като поддържа свързка съ съседнитѣ участъци.

В) Дѣсенъ участъкъ, полковникъ Табаковъ, съ Лейбъ Гвардейския и 6. конни полкове, 1 ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ, 1 рота отъ Мангалския гарнизонъ и 1. артилерийски не с. с. взводъ отъ същия гарнизонъ, да охранява дѣсния флангъ на бойното разположение на дивизията до морето.

Г) Войски въ мое разпореждане: 2. конна бригада, 1. кон. полкъ, 2 роти отъ 2/35. дружина, 1 германска рота, 1/2. портова рота, да останатъ на сегашнитѣ си мѣста.

§ 4. Частитѣ да се попълватъ съ бойни припаси отъ 4. армейски артилерийски складъ на гара Кара Омеръ.

§ 5. Превързоченъ пунктъ — въ с. Геринджекъ.

§ 6. За охрана на крайния лѣви флангъ на дивизията и за свързка съ 26. турска дивизия да се изпрати 1 ескадронъ отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ.

§ 7. Възъ ще се намирамъ на позицията южно отъ к. 90., където началницитѣ на частитѣ да се свържатъ съ телефонъ.

Началникъ 1. конна дивизия,

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Началникъ щаба, отъ генералния щабъ.

(п) Подполковникъ Косъвъ.

Командира на 9. коненъ полкъ, разположенъ западно отъ к. 90., на нѣколко пѣти донася за умората на хората, липса на патрони и моли смѣна. Заповѣдва му се „да се грижи за попълване на патронитѣ самъ съ срѣдствата на полка, понеже дивизията не разполага съ свободни части. умората е действително голѣма, но е еднаква за всички“.

Че и днесъ противника ще продължи атаката си, въ щаба на дивизията става ясно отъ заловена заповѣдь (у единъ плененъ ромънски подофицеръ) на генералъ Павловъ

(отъ с. Голъма Татладжа) до командира на шасъорския баталионъ, съ която му се заповѣдва: „да подържа боя съ противника, напредвайки, докато въ случай на нужда пристигне 5. кавалерийска бригада, която се държи въ резервъ. Подобна заповѣдъ сж получили и войскитѣ, които сж в дѣсно отъ васъ“.

Срещу противниковитѣ части, за които въ щаба на конната дивизия има сведения, че действуватъ срещу нея, състоящи се отъ: 8., 9., 52. и 56. пех. полка, на 5. ромънска пех. дивизия, съ 12 дружини, 6 батареи, 6 картечни роти, смѣсената бригада отъ резервнитѣ дружини на 12., 24. 52 и 56. пех. полкове, 1 шасъорски баталионъ; руската конна дивизия отъ 24 конни ескадрона, 2 конни батареи съ 6 орждия, 4 пеши ескадрона; ромънската каларашка бригада отъ 8 ескадрона, всичко: 15 пех. дружини, 32 конни, 4 пеши ескадрона, 36 орждия, 40 картечници, конната дивизия има на разположение: 24 строеви ескадрона, 7 конни и 5 пеши картечни ескадрона, по една дружина отъ 16. пех., 35. пех. и 6. маршеви полкове, 2 роти отъ 38. турска дружина, рота отъ 3. погранична дружина, 2 колоездачни роти (70 души); 1. конна батарея — 6 орждия, една турска, 3 с. с. батарея отъ 12. дивизия, единъ не с. с. взводъ отъ Мангаски гарнизонъ; всичко: 4 дружини, 24 ескадрона, 16 оржди, 6 картечници.

При явната несъразмѣрностъ на силитѣ на двете страни ясно е какви усилия е трѣбвало да се проявятъ отъ командването и отъ всички участници въ боя, за да може конната дивизия да запази до край положението.

Боя и този день почна съ артилерийски огънь, като противника, използвайки надмощието си, търси да заглуши огъня на нашитѣ орждия и да изтрѣбва стрелци и подръжници.

Загубитѣ отъ кръстосания артилерийски огънь по Первели сж чувствителни: тежко раненъ е командира на пограничната рота поручикъ Бочевъ Боянъ. Командира на 2. картеченъ ескадронъ, ротмистъръ Анковъ командира на 7 рота отъ 35. п. п. поручикъ Шкодревъ Георги, отъ сжщата дружина, офицерскитѣ кандидати Шарапчиевъ Хр. и Ивановъ Василь. Контузени сж: командира на Лейбъ Гвардейскя коненъ полкъ, полковникъ Банановъ, помощникъ командира на 2. коненъ полкъ — майоръ Марковъ; отъ 1. коненъ полкъ — ротмистъръ Мирковъ Мирко и подпоручикъ Золотовичъ Георги, тежко раненъ, починалъ отъ рани.

За засилване дѣсния участъкъ, при к. 63. с. Малъчъ Татладжакъ, сж изпратени въ 2 ч. 20 м. сл. пл. току що пристигналитѣ 2 роти отъ 8. пех. полкъ, съ 1. арт. с. с. взводъ, тъй като противника все повече и повече засилва действието си въ посока на изтокъ отъ Первели и к. 63.

Положението въ Первели става почти неудържимо; пешия картеченъ ескадронъ отъ 6. коненъ полкъ, който заема източната окрайнина на селото, отъ понесенитѣ загуби (ранени сж командира на ескадрона—ротмистръ Дончевъ и младшия офицеръ поручикъ Порковъ) почва да се оттегля. Влизането въ действие на последнитѣ две роти отъ дружината на 35. п. полкъ, запазени като общъ резервъ на дивизията, спасява и тукъ положението и влива нова струя отъ бодростъ и сила всрѣдъ защитниците на селото.

Едва тукъ положението е закрепено, отъ началника на лѣвия участъкъ (полков. Мачевъ) се получава, въ 4 ч. 45 м., донесение, какво „срещу участъка настѣпватъ нови неприятелски части отъ къмъ с. Топрахисаръ, въ съставъ 2—3 дружини. Нови части нѣма за подкрепа на лѣвия флангъ“.

Началника на дивизията не разполага вече съ никакви срѣдства. Единственното нѣщо което, може да се направи е да се използва германската рота, която дошла безъ патрони, е изнесена напредъ, за да бжде използвана въ случай на нужда за контръ атака на ножъ.

Въ това време на крайно напрежение, като отъ небето паднала, пристига картечната рота на 6. маршеви полкъ, която веднага е пратена да засили дружината си въ лѣвия участъкъ.

Въ тази посока, наново сж приближени и ескадронитѣ на 2. конна бригада.

Влизането въ действие на картечната рота на 6. маршеви полкъ влива и тукъ бодростъ и желание да се устои до край. Съ артилерийски и пушеченъ огънь противника най-после е спрѣнъ и повърнатъ. И тази му атака е отбита. Тукъ е раненъ поручика отъ 6. маршеви полкъ Кабакчиевъ П.

Привечеръ въ Геринджекъ пристига една дружина отъ 7. пех. полкъ (капитанъ Недевъ), още една полурота моряци съ 2 картечници, една погранична рота (3/15.) отъ Мангалския гарнизонъ съ единъ не с. с. артилерийски взводъ.

Тѣзи части, колкото малки и да сж въ сравнение съ нуждитѣ, даватъ нови надежди и срѣдства на началника на дивизията, за да продължи отбраната на участъка, отъ сѣдбата на който зависѣше и тази на армията.

Разположението на частитѣ по фронта на дивизията се вижда отъ следното донесение:

Командующи III. армия

На № 6140. На крайния лѣвъ флангъ, 3. клм. западно отъ к. 90., единъ ескадронъ отъ Л. Гв. коненъ полкъ, за свързка съ 25. турска дивизия, следватъ три роти отъ 6. маршеви полкъ съ 2. пеши картеченъ ескадронъ, 9. коненъ полкъ, 3 спешени ескадрони съ 4. пеши картеченъ ескадронъ, една турска рота отъ 38. п. турски полкъ, 1. и 2. колоездачни роти,

1 пеши картеченъ ескадронъ на к. 90., 2 роти отъ 1/16. дружина, 1 рота отъ 38. туски полкъ, 3. пеши картеченъ ескадронъ. Въ интервала между к. 90. и с. Первели—1 рота отъ 1/16. дружина съ 2. коненъ картеченъ ескадронъ. При с. Первели една рота отъ 1/16. дружина, 1 погранична рота отъ 15. дружина, 9. коненъ картеченъ и 6. пеши картеченъ ескадрони, Л. Гвард. коненъ полкъ — 3 ескадрона. Въ интервала между с. Первели и с. Малъкъ Татладжакъ 2 специални ескадрона съ 1 коненъ картеченъ ескадронъ отъ 6. коненъ полкъ и при с. Малъкъ Татладжакъ 2. ескадронъ отъ 6. коненъ полкъ, 3 ескадрона отъ 2. коненъ полкъ, 1 спешенъ ескадронъ отъ 2. коненъ полкъ и на крайния дѣсенъ флангъ, при к. 65. — 1 ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ съ 3 картечни и. Въ поддръжка задъ 1/6. маршева дружина: 1 рота при к. 60, 1 рота отъ сжщия полкъ на източния край на с. Геленджикъ, 1 рота отъ гарнизона Мангалия съ 2. не с. с. орждия.

Батареитѣ сж разположени: 1 турски взводъ—задъ дѣсния флангъ на 6. маршеви полкъ, 1. коненъ артилерийски взводъ, задъ дѣсния флангъ на 9. коненъ полкъ. 3. с. с. батарея отъ 12. дивизия—при к. 90., 1 коненъ артилерийски взводъ—въ интервала с. Первели—Малъкъ Татладжакъ — 1 коненъ артилерийски взводъ и къмъ Малъкъ Татладжакъ 2 роти отъ 8. Приморски полкъ съ 1 взводъ отъ 5/15. батарея. Въ общъ резервъ, южно отъ к. 70. и при Геринджекъ, 1., 3. и 4. конни полкове, 1/7. дружина, 1 германска и 1 портова полурота № 410. отъ позицията при к. 90., 5. X. 1916. г. 5 ч. 20 м. сл. пладне.

Началникъ 1. конна дивизия,
(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Продължителнитѣ и упорити боеве изчерпватъ твърде лесно бойнитѣ припаси на частитѣ. Конната дивизия нѣма никакви обози, освенъ тѣзи на частитѣ за подвозъ. Гривата за попълване и подвозъ съ бойни припаси и оржежно масло сж голѣми,

Загубитѣ презъ деня сж: убити войници 39, коне 26; ранени офицери 11, войници 153 коне 75.

6. октомврий

Нощто 5—6. октомврий минава сравнително спокойно, като не се смѣтатъ честитѣ престрелки между охранителето на дветѣ страни, които понѣкога се засилватъ, обхващатъ цѣлата линия и съ това държатъ въ напрежение всички бойци, които отъ 5 дни сж подложени на извънредна умора.

Командующия III. армия, преценявайки тежкото положение, съ което конната дивизия има да се справи, макаръ и съ слаби части, постепенно засилва нейния съставъ.

Така, още през нощта се получава заповѣдь, какво въ разпореждането на началника на конната дивизия се дава една втора дружина отъ 16. пех. полкъ, подъ командата на командира на полка полковникъ Ивановъ, заедно съ една доброволческа дружина отъ добруджанци.

Вънъ отъ това, командующия армията нарежда наново дивизиитѣ отъ останалия фронтъ на армията да изпратятъ, подъ прикритието на силенъ артилерийски огънь, разузнавателни отряди къмъ противника, за да го приковатъ и не му позволяватъ да прехвърли части къмъ изтокъ.

Къмъ 10 ч. пр. пл. въ участъка на дивизията сж пристигнали 2/16. пех. дружина, 2/6. маршева дружина (подполковникъ Василевъ Сл.) и 2. с. с. батарея отъ 14. артилерийски полкъ. Съ пристигналитѣ подкрепления, въпрѣки, че противника отъ ранни зори бѣ почналъ своя унищожителенъ артилерийски огънь, силата на който ясно показва, какво той готви нова атака, положението се смѣта напълно осигурено и затвърдено. Въпрѣки силния артилерийски огънь и опититѣ на противника да настѣпи, положението презъ фронта на дивизията остава чувствително безъ промѣни: предъ к. 90. противника достига на около 900 кр. източно отъ Первели на нѣкоя мѣста той е на 200—300 кр. При Татладжа противника проявява по слаба пехотна дейность.

При това положение, въ 1 ч. 15 м. въ щаба на дивизията се получава телеграф. заповѣдь № 6170. отъ армията, съ която, като се съобщава, какво натиска на противника срещу турския корпусъ билъ силенъ, иска се: конната дивизия да държи тѣсна свръзка съ тоя корпусъ и гарнизона въ Мангалия и да съдействува за отбиване на противника, действащъ срещу турцитѣ.

Отъ прѣката свръзка съ началника на 25. турска дивизия се разбира, че положението тамъ не е по-сериозно, отколкото е по фронта на конната дивизия. Противника поддѣжалъ отъ сутринята силенъ артилерийски огънь. Неприятелската пехота се намирала 1000—1500 кр. отъ окопитѣ на турцитѣ, само на крайния лѣвъ флангъ била на около 500 кр. Следъ плане пристига доброволческа Добруджанска дружина, която се състои отъ около 600 души, които едва иматъ по нѣкоя войнишка вещь и сж въоръжени съ трилинейни руски пушки. Освенъ дружинния командиръ има само двама офицера. За да може горе—доле да се устои и използва този народъ, който затруднява твърде много снабдяването на дивизията, превознитѣ сръдства на която сж нищожни, формирани сж две роти, а останалитѣ хора сж дадени за попълване на дружинитѣ отъ 16. пех. полкъ.

Къмъ 5 ч. сл. пл. противника, следъ като преди това засилва частитѣ си, западно отъ к. 90., съ около една дружина, вкарва въ бойния си редъ, въ посока на с. Мулчова, с.

Муритано, к. 90., части въ съставъ около 3 дружини въ първа линия и една дружина въ втора съ артилерия.

Тъзи неприятелски части, посрещнати отъ съсрѣдо-точения огънь на всички батареи на дивизията, бързо се спускатъ и изгубватъ изъ гънкитѣ на дола при с. Муритано и до вечерята тѣхното действие не се проявява.

Вечерята въ участъка на дивизията пристига 5. с. с. батарея (капитанъ Хесапчиевъ) отъ 5. артилерийски полкъ.

Презъ деня загубитѣ сж:

Убити офицери 1 (отъ 8. пех. полкъ поручикъ Мановъ Хр.) войници 10, коне 3; ранени: офицери 3 (отъ 3. к. полъ санитар. майоръ-ветеринаръ Славовъ М. и подпоручикъ Стефановъ Др.) войници 92, коне 16.

7. октомврий.

Нощта преминава въ доста оживена стрелба отъ две ъ страни. По донесение, че противника готви и предприема мощна атака, батареитѣ откриватъ огънь, който, следъ като се уяснява положението, е скоро прекратенъ. На разсъмване се установява, какво противникътъ е отдръпналъ по-назадъ всички по-изнесенни части, които предния денъ сж се били приближили по-близо до окопитѣ на конната дивизия.

Обикновенната дейность на неприятелската артилерия презъ този денъ не потвърждава предупрежденето отъ артилерията, споредъ което неприятелскитѣ части отъ предъ фронта на дивизията сж се оплаквали отъ липса на бойни припаси.

Но положението и въ частитѣ на конната дивизия въ това отношение наистина не е добро. По липса на снаряди батареитѣ подържатъ най-необходимия огънь; сжщо е съ стрелцитѣ и картечницитѣ.

Противника отъ сутринята подържа силенъ артилерийски огънь. Проявява по-оживена пехотна дейность сл. пл. къмъ 4—5 часа около Первели и къмъ к. 90., като батареитѣ му харчатъ обилно снарядитѣ си. Нашитѣ батареи, въпреки липсата на снаряди, сж принудени да стрелятъ сжщо твърде оживено, за да задушатъ всѣки опитъ на неприятелската пехота за настъпление.

Загуби убити: войници 5, коне 2; ранени: войници 19, коне 14.

8. октомврий

Презъ нощта на нѣколко пжти се засилва пушечната трѣскотня и артилерията открива огънь. Презъ деня, отъ време на време, противникътъ открива ураганенъ огънь по

зициитѣ; пушечната и картечна стрелба се оживява. Противникътъ къмъ 5 ч. сл. пл. насочва една колона отъ 4 ескадрона, 1 рота и 1 батарея къмъ провлака между блатото при Татладжа и морето. Отъ конната дивизия веднага се взематъ мѣрки да се осигури крайния дѣсенъ флангъ и се заематъ к. 65-3 км. източно отъ с. Ахчиларъ, като се изпраща 2. к. бригада (1. и 3. к. п.) съ 1. коненъ артилерийски взводъ.

Въ 4 ч. сл. пл. пристига Н. Ц. В. Престолонаследника Князь Борисъ и отъ името на Н. В. Царя и отъ Свое име благодари на началника на дивизията за упоритата и умѣла отбрана на фланга на армията.

Презъ деня — загуби, — убити: 1 войникъ, коне 6; ранени подполковникъ Топалджиковъ, командиръ 9. к. п., леко раненъ, войници 16, коне 29.

По този начинъ до тукъ може да се смѣта, какво първи периодъ на боеветѣ на конната дивизия при к. 90. с. Превели е приключенъ. Презъ този периодъ конната дивизия води отбранителни боеве съ цель да спре неприятелския ударъ срещу дѣсния флангъ на III. армия. Тази си задача тя изпълнява напълно успѣшно, въпрѣки оскъдицата на сръдства въ бойци, оржжия, бойни припаси и сръдства за отбранителни действия.

Конницата въ по голѣмата си часть е спешена и води непрекъснатъ позиционенъ бой презъ течение на цѣла седмица, готова да срещне атаката на противника съ саблитѣ си и окопавайки се съ голи ржце, и съ ножнитѣ на саблитѣ. Едва по-късно, за нападателнитѣ действия, полковоетѣ почватъ да получаватъ линеманови лопатки и шампованитѣ желѣзни щикове за карабинитѣ си.

Подкрепления на дивизията се даватъ по капка; тѣ сж отъ най-разнообразенъ съставъ и понеже сж все малки части отъ разни единици и се хвърлятъ тамъ, гдето нуждата е най-голѣма, мъчно е да се организира и обедини тѣхното командване.

Липсата на бойни припаси, която е обща за армията по него време, е особено чувствителна за конната дивизия, превознитѣ сръдства на която сж твърде оскъдни и съобразени отъ мирно време само за нейнитѣ най-насъщни нужди. Презъ време на тѣзи боеве нейния съставъ нарастна твърде много. Снабдяването на частитѣ съ бойни и хранителни припаси и извозването на ранени, пада изцѣло върху неинитѣ скромни сръдства и служби.

Разнообразието на придаденитѣ части къмъ конната дивизия създава нови затруднения. Окопенъ инструментъ, ножове къмъ карабинитѣ, както се каза и по-горе, коннитѣ части нѣматъ. Бодлива тель, колци сжщо въ дивизията нѣма.

Всички тѣзи и редъ затруднения сж преодоляни само чрезъ желанието на командването на частитѣ да се изпълни до край възложената задача, желание подхранвано отъ най-дълбоко съзнание за родолюбие и необходимостъ да се изпълни дълга.

Подъ постоянния гнетъ на численното превъзходство на противника въ бойни срѣдства, на неговитѣ последователно подноваващи се атаки ту въ една, ту въ друга позиция срещу фронта на дивизията, при тежкия кризисъ преживяна на 3. октомврий, вечерята, при пробива на фронта срещу турцитѣ, началника на конната дивизия запазва пълно самообладание, спокойствие, яснота въ преценка на обстановката, пълна готовностъ и за лично самопожертвуване въ изпълнение на дълга.

Праживияната физическа умора е голѣма. Началника на дивизията прекарва непрекъснато отъ 1. до 7. октомврий на командното си мѣсто, 2 км. ю.-з. отъ к. 90., като първата нощъ даже нѣма и палатка, подъ която да се подслони, а почива 1—2 часа презъ нощъта въ единствения файтонъ на штаба на дивизията, подъ предницата на когото се настанява телефонната централа на дивизията, а подъ задницата се прибиратъ началникъ щаба и старшия адютантъ.

Примѣра за лична готовностъ къмъ самопожертвуване и за сподѣляне на несгодитѣ не може да не даде своитѣ резултати: всички чинове отъ конната дивизия съ пълна готовностъ за всички жертви понасятъ умора и лишения съ единственото желание да се устои до край.

За офанзивата на ромѣнитѣ, започната на 1. октомврий (18. септемврий) К. Кирицеску въ поменатата вече брощура казва следното:

„Нашата контръ-офанзива на фронта на южнитѣ армии се състои отъ две успоредни действия: преминаване Лунава отъ III. армия при Фламънда и офанзивата на Добруджанската армия.

Последното действие се замисля по следния начинъ:

На дѣсния флангъ (западния) на армията ромѣнската група Радянъ — образувана отъ 2., 15. и 18. дивизии и руската група Фрейманъ иматъ за целъ да не допускатъ щото неприятеля да вземе отъ тукъ частъ отъ силитѣ си и да ги изпрати къмъ изтокъ, на главния фронтъ на атаката.

Главния ударъ ще бжде произведенъ отъ лѣвото крило отъ Кобадинъ до морето. Атакующитѣ групи сж: въ Кобадинъ — групата Симанески, образувана главно отъ 61. руска дивизия и ромѣнската група Хартелъ, образувана отъ 19. и 5. дивизия, съ центръ Топрахисаръ.

На крайния лѣви флангъ единъ руски коненъ полкъ е назначенъ да наблюдава мѣстността около Тузла, по брѣга

на морето. Останалата частъ отъ руско ромънската конница е оставена въ разпореждане на командването, за да преследва при пробивъ на неприятелския фронтъ.

Руската Черноморска флота трѣбва да държи подъ огъня на своята артилерия мѣстността Первели—Мангалия. * Оставени сж въ общъ резервъ сръбската и 9. ромънска дивизия.

За боя при Амузача сжщия казва:

„Обектива на частитѣ отъ ромънската група Хартелъ е завладяването на линията Амузача—Первели, която бѣ заета отъ насъ следъ боеветѣ на 8/21. септемврий, обаче, по-после на 11/24. септемврий бѣ паднала отново въ ржцетѣ на неприятеля. Нашитѣ части заемаха старитѣ си позиции: 19. дивизия при Топрахисаръ, 5. — между Мусуратъ (Мулчова) и Муританъ“.

Следъ описанието на действията на 19. дивизия въ посока Топрахисаръ—Амузача следва:

„Въ лѣво отъ бригадата Поеташъ (лѣвофлангова отъ 19. дивизия—б. отъ автора), частитѣ отъ 36. бригада успѣватъ да завладѣятъ, на 18. септемврий, безъ да се гледа на силния артилерийски огънь, съ който сж посрещнати, дветѣ села Муританъ и височината Каралукъ. Атаката на една неприятелска конна бригада, извършена въ три линии, е отбита отъ огъня на залѣгналитѣ на земята наши пехотинци. Неприятелскитѣ позиции оставатъ въ наши ржце.

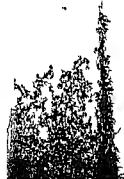
„По-на изтокъ 10. бригада не е могла да завладѣе Первели. На разстояние 600 м. частитѣ отъ 8. и 9. полкове сж посрещнати съ убийственъ огънь отъ картечници скрити по таванитѣ на кжщитѣ въ селото. Редоветѣ на нашитѣ войници сж покосени. Ромънската артилерия бомбардирва и запалва селото, обаче напредването на нашитѣ предни и пострадали части е спрѣно отъ силнитѣ телени мрежи предъ неприятелската линия. Действието на руската флота е нула.

„Сжщо такова е и действието на рускитѣ войски, които, освенъ конница, се състоятъ и отъ конна артилерия, стрелци и колоездачи.

„На 22. септемврий (5. октомврий н.с.) командването на ромънската група, съставена отъ дветѣ дивизии, е поето отъ генералъ Рашку“ . . .

Нашата контръ-офанзива на южния фронтъ се свърши съ пѣяенъ неуспѣхъ“.

Отъ какво значение сж били изнесенитѣ боеве на конната дивизия за общия ходъ на действията въ Добруджа, свидетелствува интереса, съ който тѣ сж следени отъ всѣкжде и благодарноститѣ и поздравитѣ, които сж отправени следъ завършването на тѣзи боеве къмъ началника на конната дивизия.

Н. В. Царя изпраща своитѣ поздрави и благодарности чрезъ флигель адютанта си; командующия III. армия—чрезъ Н. Ц. В. Престолонаследника.

Този последния лично изказа своето задоволение и удивление.

Командующия III. армия, генералъ-лейтенантъ Тошевъ главнокомандующия действующата армия, генерал-лейтенантъ Жековъ, Фелдмаршалъ Макензенъ съ най-възторжени изрази изразяватъ своето задоволение и благодарностъ за извършеното отъ конната дивизия.

Глава V.

Нападателни боеве въ посока на с. Первели, Кюстенджа

Подготовка на атаката на неприятелската позиция с. Топрахисаръ — с. Урлукъой

Нощта срещу 9. октомврий минава спокойно. Сжщо и деня. Това дава възможност на частитѣ да отджхнатъ по-спокойно.

Къмъ 4 ч. сл. пл. въ щаба на дивизията пристигатъ Н. Ц. В. Престолонаследника съ командуция III. армия г.-л. Тошевъ.

Командуюция армията запитва при какви условия конната дивизия може да премине въ настжпление, за да заеме к. 74. и к. 70. Началника на конната дивизия посочва необходимостта отъ засилване съ пехота и артилерия, особено гаубична, каквато въ участъка на дивизията нѣма.

По-късно, вечеръта, (9 ч. сл. пл.) съ телеграма № 6349. командуюция армията съобщава, какво на следния день въ разпореждане на началника на конната дивизия ще пристигнатъ: 2 гаубични, 15 с/м и 3 полски с. с. германски батареи. Батареитѣ да сж готови да откриятъ огънь на 11. октомврий. Съ пристигането на тѣзи части конната дивизия да атакува и отхвърли противника отъ к. 74., к. 70., гдето да се затвърди.

Командира на 5. конна бригада, полковникъ Марковъ, получава друго бойно назначение на южния фронтъ и излиза отъ състава на дивизията. На негово мѣсто началникъ на срѣдния участъкъ е назначенъ полковникъ Мачевъ, а на лѣвия участъкъ — командира на 16. п. полкъ полковникъ Ивановъ.

Привечеръ въ щаба на дивизията пристигна Мекленбургския херцогъ Адолфъ Фридрихъ.

Нощта срещу 10. октомврий премина съ доста оживена стрелба, особено на дѣсния участъкъ — при с. Татладжа.

Въ подготовка на предстоящата проектирана атака сеправятъ прегрупирвания на частитѣ въ състава на участъцитѣ. Срѣдния и дѣсния участъци, които ще иматъ задача да настж-

пять къмъ к. 74. и к. 70. сж засилени съ пехота. Въ срѣдния участъкъ, при с. Первели, е назначенъ полковникъ Ивановъ, а полковникъ Мачевъ е повърнатъ въ лѣвия участъкъ.

Конната дивизия къмъ този день е усилена съ 8 дружини (2 — отъ 16. пех. полкъ, 2 — отъ 6. пех. маршеви, 1 — 7. пех. полкъ, 1 отъ 35. п. полкъ, 2 роти отъ 8. п. полкъ 2 роти добруджанци доброволци, 2 погран. роти, 1 портова рота, 1 германска рота и 6 $\frac{1}{2}$ батареи съ 25 орждия (2/14, 6/5, 5/15, 3/12, 1. конна, 1 германска и 1 не с. с. арт. взводъ; 2/14, 3/12. и 1. конна батарея иматъ по едно орждие повредено презъ време на боеветѣ).

Другитѣ германски батареи не сж още пристигнали въ участъка на дивизията.

Въ 1 ч. сл. пл. пристигатъ въ щаба на дивизията Н. Ц. В. Престолонаследника съ генералъ Тапфенъ, началникъ щаба на фелдмаршалъ Макензенъ. Отъ негово име съобщаватъ какво нови руски части сж стоварени въ Кюстенджа и че атаката за 11. того се отлага за по-късно.

Нощта и деня 11. октомврий минаватъ сравнително спокойно. Отъ време на време стрелбата се оживява.

Отъ състава на дивизията: излизатъ германската рота и 2-тѣ роти на 38. пех. турски полкъ. Пристигатъ: 3/16. пехотна дружина, 2 гаубични и една 10 $\frac{1}{2}$ см. далекобойна германска батареи.

Презъ нощта срещу 12. октомврий отъ началника на дѣсния участъкъ се получава донесение, какво противника се готви да атакува междината между с. Первели и с. Малъкъ Татладжакъ.

Понеже тази междина е сравнително слабо заета и а о противника успѣе да проникне отъ тукъ въ линиитѣ на конната дивизия би попадналъ на батареитѣ южно отъ с. Первели, както и на германскитѣ батареи, които се устройватъ, тукъ, веднага (4 ч. пр. пл.) се насочватъ въ тази междина Л. Гв. коненъ полкъ и 3/6. маршева дружина. Противникътъ, обаче, срещнатъ съ огънь, не предприема нищо по-сериозно.

Презъ деня — артилерийска дейность. Забелязана килона отъ 3 батареи съ обозъ, която е излѣзла отъ Топрахи-саръ и се е спрѣла при к. 90. с. и. отъ селото.

Къмъ 1 ч. сл. пл. на к. 134. (Чаталъ-Юкъ), южно о ъ с. Казичи въ една среща на която присѣтствува Н. Ц. В. Престолонаследника, началникъ щаба на фелдмаршалъ Макензенъ, генералъ Тапфенъ, началника на конната дивизия, съ началникъ щаба си, началника на артилерията, полковникъ Берендъ и др., генералъ Тапфенъ съобщава плана за предстоящата атака позициитѣ на противника. Въ този първоначеленъ планъ на конната дивизия се опредѣля посока за атака к. 74., к. 70. и задача да отреже и унищожи противника южно отъ Тузленското благо; въ лѣво отъ нея ше

действуват германски части въ посока на с. Топрахисаръ, Карли-къой; — въ непосредствено съседство съ конната дивизия ще действува германската бригада Боде.

Понеже: 1) направлението за настъпление на конната дивизия има посока ексцентрична съ тази на съседнитѣ германски части, отъ което би се появила празнина между конната дивизия и бригадата Боде; 2) противникътъ южно отъ блатото не може да има сили, унищожението на които да бжде отъ нѣкакво по-голѣмо значение; 3) освенъ това, конната дивизия би попаднала въ положение по-късно, при настъплението си на северъ да се източва презъ една тѣснина, началникътъ на конната дивизия изказва мнение, да се даде посока за настъпление на дивизията право на северъ к. 74. с. Карликъой, к. 82., като следъ пробива на неприятелската позиция на линията Топрахисаръ, с. Урлукъой конната дивизия разпростре действията си къмъ изтокъ, въ тилъ на противника при с. Тузла и северно отъ блатото.

Генералъ Тапфенъ възприема предложениа проектъ. На конната дивизия се дава участъка к. 90. (Ташли-юкъ) изключително, к. 74. — с. Чатмаларъ вкочително.

Срещу противника, по на изтокъ решава се да се действува съ послаби части, за да се прикове къмъ позициитѣ си. Нощта срещу 13. октомврий минава спокойно. Презъ деня по-слаба, артилерийска дейность, която се засилва отъ 8-9. 30. пр. пл. и отъ 9 ч. 30 — 10. 30 сл. пл. Противникътъ продължава да усъвършенствува окопитѣ си. Отъ време на време картечната и пушечна стрелба се оживяватъ.

Въ участъка на дивизияга пристига: 2. (Шуменския) тежкъ артилер. полкъ (полковникъ Ангеловъ,) съ 6 гаубични батареи и 3 п. с. с. батареи; 2. конна батарея — поручикъ Доросиевъ; излиза 3/1. с. с. батарея отъ 12. пехотна дивизия

Въ щаба на дивизията се получава оперативна заповѣдъ на III. армия № 36., споредъ която армията се подѣля на 2 групи: западна, отъ Дунава до ж. п. линия — генералъ Тошевъ, източна — отъ ж. п. линия до морето — генералъ Кантраджиевъ. Общото ржководство поема Фелдмаршалъ Макензенъ.

Следъ пладне въ събрание, на което присжтствуватъ: началника на дивизията съ началникъ шаба си, Мекленбургския херцогъ, полковникъ Берендъ — началникъ на артилерията въ щаба на Фелдмаршалъ Макензенъ, полковникъ Ангеловъ началникъ на артилерията въ конната дивизия, подполковникъ Хабихтъ — началникъ на германската артилерия въ участъка на конната дивизия, се обсжда начинъ на действие по подготовката и извършването на атаката.

Положението срещу и на 14. октомврий е както и предидущитѣ дни. Стрелбата по фронта се оживява при всѣко раздвижване на неприятелски или наши части. Отъ дветѣ

страни се извършват прегрупироване и смѣна на части. Споредъ наблюденията на привързания балонъ противникътъ има въ участъка си отъ к. 93. (Балабанаръ-тепе) до Тузленското блато — 12 батареи.

Въ щаба на дивизията пристига командующия източната група, генералъ Кантарджиевъ, придруженъ отъ началникъ щаба си, подполковникъ Рачевъ, и става размѣна на мисли по предстоящата атака и начина на действие на усилената конна дивизия, задачата на която, опредѣлена споредъ заповѣдта на командующия източната група № 1. отъ книжката за донесения, получена сутринъта него денъ, не е така както отъ началъ се съзприе. Споредъ тази заповѣдъ :

„Генералъ Либескиндъ (217. пех. дивизия) и придадена та бригада Бодѣ ще настѣпи въ участъка: Ташла-юкъ (к. 90), с. Мулчова и Сърта-баиръ, Топрахисаръ, Абдулахъ, включително поменатитѣ села.

Генералъ Колевъ, съ усилената конна дивизия, да настѣпи отъ к. 90. и Малъкъ Татладжакъ къмъ к. 70., с. Тузла, като лѣвия флангъ бжде по-силенъ и настѣпи презъ с. Чатмаларъ; да изпрати по възможностъ по-силна конна частъ северно отъ Тузла-Гьолъ въ с. и. посока, до колкото бригадата Бодѣ това ще позволи, за да може да се пресѣче пътя на отстъплението на противника край морето.

Бригадата Бодѣ да се постави въ промежутъка на конната и 217. дивизия и като смѣта настѣплението си въ една линия съ горнитѣ две дивизии“.

Отъ дезертиралъ ромънски войникъ се получаватъ следи на сведения за промѣни въ разположението на противника. За тѣхъ се праща въ армията следното донесение :

Командующия III. армия — копие
командующи групата въ с. Азапларъ

Дезертиралъ тази сутринъ ромънски войникъ на име . . . казва, че е отъ картечната рота на 23. пехотенъ полкъ предаль се при с. Малъкъ-Татладжакъ, полка му—4. баталонъ тръгналъ преди 3 дена отъ с. Иаринезъ на дѣвсия тѣленъ флангъ и на 13. следъ обѣдъ отишелъ въ с. Топрахисаръ, вечеръта сж тръгнали и сж достигнали Големъ-Татладжакъ, полкътъ е настѣпвалъ нощемъ, а денемъ почивалъ; на ноември си мѣсто смѣнилъ 51. полкъ и 9. каларашки полкъ; 23. за дено съ 63. полкъ образуватъ 19. бригада; 19. бригада и 17. (75 и 76.) образували 9. пехотна дивизия, командвана отъ новъ началникъ, понеже генералъ Бесарабеско билъ подъ сѣдъкъ къмъ лѣвия флангъ идѣлъ и 63. полкъ; за другата бригада отъ дивизията не се знае дали и тя ще дойде. До сега 9. дивизия била въ резервъ и не взела участие въ последнитѣ

боеве, тъй като загубитъ ѝ въ боя при с. Первели били много голѣми. Полкътъ ималъ по рано 21 картечници, сега, обаче, останали 10; всѣки полкъ билъ получилъ по около 15 картечници отъ Франция още въ началото на войната. Говорѣло се, че на мѣстото на 19. бригада въ с. Ивринезъ щѣла да дойде друга бригада, въ която влизалъ 80. полкъ. Задъ ромънскитѣ позиции около Первели билъ видѣлъ руски войници съ № № 200. 115. Вчера 13. билъ изтегленъ отъ Муритано, 9 стрелкови полкъ, който заелъ следъ това позиция около Топрахисаръ. Задъ Топрахисаръ нѣмало пехотни части. № 115. Б., отъ с. Геринджекъ, 14. X. 1916. г.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(п) Генераль-майоръ Колевъ

Положението срещу и на 15. октомврий безъ промѣна. За да се заблуди противника за намѣреніята ни, наредено е да се избѣга всѣко движение на части денемъ, да се усилятъ окопнитѣ работи, като се строятъ и телени мрежи.

Отъ щаба на източната група е поискано проектъ за действие и разпредѣлението на силитѣ.

Отговора е изпратенъ съ началникъ щаба на дивизията, който да даде и необходимитѣ обяснения. Проекта за действие на конната дивизия предвижда да се насочатъ:

1) Въ посока: Первели, к. 74. с. Чатмаларъ—5¹/₂ дружини, 3 пеши картечни ескадрона, 2 пех. карт. взвода, 5 гаубични и 3 с. с. п. батареи.

2) Въ посока: к. 63., к. 70., с. Тузла—2 дружини, 2 пеши картеч. ескадрони, 1 картечна рота, 2 гаубични батареи.

3) Въ посока: с. Малкъ Татладжакъ к. 51, с. Тузла—1¹/₂ роти, 2 конни и 2 не с. с. орждия, Л. Гв. и 2. к. п. полкове съ 2 конни картечни ескадрона.

4) Задъ лѣвия флангъ на дивизията, конно ядро отъ 1, 3, 4, 6 и 9 к. полка съ 5 конни картечни ескадрона.

5) Една далекобойна не с. с. батарея ще подържа атаката въ посока на к. 70. с. Чатмаларъ и к. 63., с. Тузла. Една далекобойна германска батарея наблюдава морето.

6) К. 90. да се не включва въ фронта на дивизията, който въ такъвъ случай става много широкъ.

7) На частитѣ, които ще извършатъ атаката, да се даде поне 1 нощъ и 1 день за да заематъ мѣстата си, да се запознаятъ съ мѣстността и се подготвятъ за атаката.

Привечеръ пристига майоръ Илиевъ съ 2 батареи, (2/5. и 9/15.), които заедно съ 5/5. батарея отъ състава на дивизията ще образуватъ придружаваща артилерия на бригадата Боде.

Пристигатъ въ щаба на дивизията 304 добруджанци запасни кавалеристи, които се разпредѣлятъ за попълване на коннитѣ полкове. Получаватъ се 1700 карабини съ ножове за попълване и превъоръжаване.

До сега карабинитѣ на конниците сж безъ ножове.

Получава се и окопенъ инструментъ.

Нощта срещу 16. октомврий минава спокойно. Това нѣ-колкодневно спокойствие отъ страна на противника, забулвано отъ време на време съ артилерийски огънь, поражда мисълта въ свързка съ забелязаното прегрупиране на части, да не би противника отъ своя страна да готви новъ ударъ съ изненада, като използва прикритието на нощната тъмнина, заради което се даватъ съответни нареждания за бойната готовность и взаимна подкрепа.

Въ 11 ч. началника на конната дивизия съ началникъ щаба сж извикани въ с. Азапларъ — щаба на командующия източната група, гдето въ присъствието на генералъ Тапфенъ става размѣна на мисли по извършване на атаката. Разглежда се и въпроса за своевременното смѣняване на частитѣ отъ конната дивизия на к. 90. и западно.

Наредено е разформирането на дветѣ добруджански доброволчески роти и попълването съ тѣхъ на 16. пех. и 6. маршеви полкове.

Положението срещу и на 17. октомврий е спокойно и безъ промѣна. На началника на пехотата въ с. Первели, полковникъ Ивановъ, к-ръ на 16. п. п. (решителната посока за на стѣпление), на началника на артилерията, на санитарната частъ и на интенданта се даватъ подобни улжтвания за предстоящата имъ работа.

Наредено е частитѣ да си приготвятъ бойни припаси и хлѣбъ за три дни, като попълнятъ неприкосновения си ранцевъ запасъ.

За да се възпрепятствува на противника да продължава да усъвършенствува окопнитѣ постройки, както и да се затрудни наблюдението му, наредено е, избрани стрелци да го държатъ подъ точния си огънь.

Положението на 18. октомврий е непромѣнено, спокойно. Отъ командующия източната група се получава оперативната заповѣдъ № 1., отъ 17. X. 916. г. 4 ч. сл. пл. за предстоящата атака.

Въ тази заповѣдъ задачата на усилената конна дивизия се опредѣля:

„А. 1. конна усилена дивизия, генералъ Колевъ. а) отъ фронта Татладжа—Су—Микъ, единъ км. източно отъ к. 90. да атакува противника въ посока с. Тузла, като съ лѣвия си флангъ, който трѣбва да бжде по-силенъ, атакува неприятеля въ посока на с. Чатмаларъ; б) да помогне на бригадата Боде, като изпрати една конна частъ северно отъ Тузла-Гьолъ (севеяо-източна посока) съ задача да отсѣче пътя на отстъплението на противника къмъ морето.

Съ оперативна заповѣдъ № 2. 17. X. 916. г., 4 ч. 50 м. сл. пл. отъ сжщата група се даватъ улжтвания, какъ да се

извърши подготовката и самата атака, споредъ указанията на фелдмаршалъ Макензенъ.

Споредъ тази заповѣдь:

1) Атаката ще се извърши на 19. октомврий, като:
2) артилерията отъ 6.50 — 8 ч. пр. пл. да извърши своята престрелка*), а отъ 8—9.30 м. да премине на поражение;

3) подъ прикритието на артилерията и презъ време до гдето тя стреля на поражение, пехотата да се приближи до неприятелската позиция;

4) въ 9 ч. 30 м., по свѣрени часовници, артилерията да пренесе огъня си по главната позиция, въ сщщото време пехотата навлиза въ преднитѣ неприятелски позиции, преминава ги и достига до неприятелската артилерия, която е между предната и главната му позиции;

5) пехотата, следъ заемане на преднитѣ позиции и презъ време когато артилерията пренася огъня си отъ предната на главната позиция, следва безспирно къмъ главната позиция, като не оставя нито минута свободно време на противника;

6) целта за действие презъ първия день е, най-малко заемането на главната позиция и артилерията;

7) безъ да се опредѣля деня и часа, всички офицери и войници да бждатъ запознати съ начина на действие при атаката; часа за атаката да се съобщи на офицеритѣ не по-рано отъ 18 вечерята;

8) за да не стреля нашата артилерия въ нашата пехота да се употрѣбаватъ бѣли ракети.

По конната дивизия за предстоящата атака се отдаватъ следнитѣ оперативни заповѣди: № 27., съ която се предава на частитѣ оперативна заповѣдь № 2. по източната група, а следъ това следната

Оперативна Заповѣдь

по

1. Конна дивизия

Щабъ с. Геринджекъ № 28 18. октомврий 1916. г.
10 ч. пр. пл.

Карта 1: 200,000

§ 1. Противника продължава да заема и усилва окопитѣ си южно отъ к.74., к. 63., с. Маре-Татладжаку и височинитѣ северно отъ к. 65.

§ 2. Въ лѣво отъ насъ ще действува германската бригада Боде съ обща посока къмъ с. Карликъой, още по на западъ отъ която ще настѣпва германската дивизия № 217. съ обща посока: с. Муритано, с. Топрахисаръ.

*) При лошо и мъгливо време часа може да се промѣни по заповѣдь на маршала.

§ 3. На 1. конна дивизия, усилена съ пехотни и артилерийски части, е заповѣдано:

а) да атакува отъ фронта к. 65, с. Микъ—Татладжаку с. Первели, единъ к. м. източно отъ к. 90., съ обща посока къмъ с. Тузла, като съ лѣвия си флангъ, който трѣбва да бже по силенъ, атакува неприятеля по посока на с. Чат маларъ;

б) да помогне на бригадата Боде, като изпрати една конна частъ северно отъ Тузла—Гьолъ (с. и. посока) съ задача да отсѣче пжтя на отстжплението на неприятелскитѣ части, действующие край морето.

Заповѣдвамъ

1) Лѣвъ участъкъ — командира на 16. п. полкъ, полковникъ Ивановъ, съ 16. пех. полкъ (1., 2. и 3. друж.)—3 др. отъ 16. п. п.; 1 карт. взводъ; едно 53 мм. орджие; 2 дружини отъ 6. маршеви полкъ (1. и 3.); 1 кар. рота отъ 6 мар. полк.; 1 дружина (1.) отъ 7. Преслав полкъ; 1 дружина (2.) отъ 35. Вратчански полкъ; една рота (2.) отъ 6. пионерна дружина 1 рота и 1 карт. взводъ отъ портовата дружина; 1 рота отъ 15. погр. дружина (3.); пешитѣ картечни ескадрони на 3. и 6. конни полкове (3 ескадрона), а всичко 7 дружини и 2 роти (отъ които 1/17 и 1/6 отъ по три роти), 1 пионерна рота, 1 орджие и 20 картечници. Да настжпи отъ фронта 1 к. м. източно отъ к. 90 — с. Первели — к. 63. съ цель а завладѣе неприятелската позиция на к. 74. и 70. и е затвърди тамъ, следъ което да продължи настжплението и съ частъ отъ войскитѣ къмъ с. Тузла, за да пресѣче пжтя на отстжплението на противника, действующъ край морето

2) Дѣсенъ участъкъ — командира на 4. конна бригада — полковникъ Табаковъ — съ 1 дружина (2.) отъ 6. маршеви полкъ; 2 роти отъ 8. п. Приморски полкъ; 1/2. рота отъ Мангалския гарнизонъ; 2 орджия отъ 2. к. батарея; 2 орджия 8·7 с/м; 2 картечни ескадрона отъ 1. и 2. конни полкове; 8 ескадрона отъ Л. Гвардейския и 6. конни полкове, а всичко: 1 3/4 др., 4 орджия, 8 картечници и 8 ескадрона — да настжпи отъ фронта к. 63. — с. Микъ—Татладжаку — к. 65. въ обща посока с. Тузла, като поддържа свръзка съ лѣвия участъкъ къмъ к. 70.

3) Артилерия въ района на дивизията — командира на 2. тежкъ артилерийски полкъ — полковникъ Ангеловъ — съ 3 батареи отъ 2. тежкъ артилерийски полкъ (1 с. с. 15 с/м. гаубично отдѣление); едно не с. с. 15 с/м. гаубично отдѣление отъ 2. т. арт. полкъ — 3 батареи; отъ 2. т. арт. полкъ две 10 1/2 с/м. дълги батареи; 2-ро полско 7·5 с/м. с. с. отдѣление — 6 батареи; 1 конна 7·5 с/м. батарея, а всичко 32 тежки орджия и 26 полски съ, обща задача да поддържа настжплението на пехотата въ опредѣленитѣ по-горе бойни

зони, като огъня за престрелване на батареитъ по даденитъ му обективи и тоя на поражение ще се открие по заповѣдь. Съ заемането на първитъ неприятелски линии отъ нашата пехота, артилерийския огънь да се пренесе по следующитъ задъ тѣхъ окопни линии. Съ заемането на неприятелската позиция на к. 74. и 70. да се изпрати едно полско артилерийско отдѣление, като придружаваше, което да заеме и затвърди владението на позицията. Сжщо така едно 155 см. гаубично отдѣление и 105 см. германска дълга батарея да настъпятъ въ сжщата посока и да заематъ позиция въ сжщия районъ, като откриятъ огънь по укрепената позиция при с. Урлукъой, съ цель да поддържатъ заедно съ полското отдѣление атаката на тази позиция отъ бригадата Боде. Отъ оставената артилерия при с. Первели да се изпратятъ придружаващи батареи въ посока на к. 70. и с. Тузла.

4) Войски въ мое разпореждане: а) командира на 2. конна бригада, полковникъ Мархоловъ, съ 1., 2., 3., 4. и 9. конни полкове — 5 конни полка, 1. конна батарея — 5 орджия. Да се съсредоточатъ въ долината, северно отъ с. Геринджекъ.

б) 2 роты отъ 16. и 6. пех. полкове, 1 колоездачна рота, подъ командата на старшия ротенъ командиръ да се разположи въ долината 1 клм. южно отъ с. Первели.

§ 4. Да се обърне внимание върху ешелонирането на частитъ въ дълбочина; задъ веригитъ да вървятъ пионерни команди, снабдени съ ножици за рѣзване на тель, кждето такава се укаже.

§ 5. Да се обърне особено внимание на свързката между частитъ презъ време на настъплението, а тѣй сжщо и на поддържането въ изправностъ на телефонната свързка между частитъ и наблюдателния пунктъ, като се изпращатъ постоянно надзорници по линиитъ.

§ 6. Частитъ да се попълнятъ съ бойни припаси — пехотната и полската артилерия въ с. Геринджекъ, тежката артилерия въ с. Мустава-Ачи, а съ изчерпването имъ отъ тѣзи пунктове — въ разходнитъ огнестрелни складове при гара Кара-Омеръ.

§ 7. Дивизионнитъ санитарни и ветеринарни лѣкари да разпоредятъ откриването превързочни пунктове въ с. Геленджикъ.

§ 8. Заповѣдь за започване на действията ще се даде допълнително.

§ 9. Възъ ще се намирамъ първоначално на наблюдателния пунктъ на хребета между к. 90. и с. Геринджекъ

(северната могила), а въ последствие възнамѣрявамъ да премина презъ с. Первели на к. 74.

Началникъ на 1. конна дивизия.

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Началникъ щаба
отъ генералния щабъ
(п) Полковникъ Кисъвъ

Повѣрителна

Да се съобщи днесъ 6 ч. вечеръта само
на г. г. офицеритѣ.

Оперативна заповѣдь

по

1. конна дивизия

№ 29.

Щабъ с. Геринджекъ. 18. октомврий 1916. г., 4 ч. сл. пл
Карта 1:200,000

§ 1. Атаката на неприятелската позиция ще се произведе утре, четвъртъкъ, 19. того пр. пл., споредъ улжтванията, дадени въ оперативни заповѣди № № 26. и 28.

Частитѣ да заематъ изходнитѣ си мѣста за атака до 5 ч. 30 м. пр. пл.

Престрелката на артилерията да трае отъ 6 ч. 30 м. пр. пл. до 8 ч. пр. пл.

Приближаването на пехотата къмъ неприятелскитѣ позиции трѣбва да стане презъ това време и колкото се може по-близо.

Въ 9 ч. 30 м. пр. пл., по свѣрни часовници, артилерията ще пренесе огъня си по дълбочината на неприятелската позиция, веднага следъ това нашата пехота, безъ да губи ни най-много време, трѣбва да се нахвърли върху противника. По нататъкъ действията да се развиятъ, както е указано въ оперативната заповѣдь № 26.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Началникъ щаба (п.) Подполковникъ Кисъвъ.

А отъ своя страна началницитѣ на участъцитѣ разпореждатъ

Оперативна заповѣдь

по

1. конна бригада

№ 33.

Щабъ с. Геринджекъ 18. октомврий 11 ч. 40 м. пр. пл

Б) Дѣсенъ — участъкъ — Командира на 4. конна бригада, полковникъ Табаковъ; отъ 6. маршеви полкъ 1 дружина (2.); отъ 8. Приморски полкъ 2 роти; отъ Мангалския гар-

низонъ 1/2 рота; отъ 2. конна батарея—2 орджия; отъ 8·7 см. не с.с. батарея—2 орджия; пешитѣ картечни ескадрони на 1. и 2. коненъ полкъ—8 картечници; Лейбъ Гвард. и 1. конни полкове—8 ескадрона; всичко 1³/₄ дружини, 4 орджия, 8 картечници и 8 ескадрона. За което да настѣпи отъ фронта к. 63. Микъ Татладжаку—к. 65. въ обща посока с. Тузла, като поддържа свръзка съ лѣвия участъкъ къмъ к. 70.

а) Лѣвъ подучастъкъ—командира на 2/6. дружина, майоръ Цековъ, отъ 6. маршеви полкъ 3 роти; отъ 8. пех. полкъ 1 рота; пешитѣ картечни ескадрона на 1. и 2. конни полкове, да настѣпи отъ фронта к. 63. — Микъ-Татладжаку въ обща посока Маре-Татладжаку къмъ к. 39., като поддържа свръзка съ лѣвия участъкъ къмъ к. 70.

б) Дѣсенъ подучастъкъ — командира на Лейбъ Гвард. коненъ полкъ, полк. Банановъ; отъ 8. пех. полкъ—1 рота; отъ 6. маршеви полкъ 1 рота; отъ Мангалския гарнизонъ 1/2 рота; отъ Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ—4 ескадрона и 4 картечници; отъ 2. конна батарея—2 орджия. Да настѣпи отъ фронта к. 65., въ обща посока Маре-Татладжаку, като по брѣга на морето охранява фланга, кждето да насочи 1 рота къмъ провлака, източно отъ блатото.

в) 6. коненъ полкъ, обща поддръжка, да застане въ лъщината задъ наблюдателния пунктъ. Не с. с. артилерийски взводъ да заеме позиция 2 клм. източно отъ с. Геринджекъ.

Командиръ на 4. конна бригада

(п) Полковникъ Табаковъ.

Оперативна заповѣдь

по

Лѣвия участъкъ на 1. конна дивизия

№ 1

Щаба позицията при с. Первели. 18. октом. 916. г. 3 ч. сл.пл.

§ 4. На войскитѣ въ повѣрениа ми участъкъ е заповѣдано да настѣпятъ отъ фронта 1 клм. източно отъ к. 90. — с. Первели к. 63., съ цель да завладѣятъ неприятелската позиция на к. 74. и к. 70., кждето здраво да се затвърдятъ. Следъ заемането на тия пунктове, съ часть отъ войскитѣ да се продѣлжи настѣпленieto къмъ с. Тузла, за да се пресѣче пътя на отстѣпленieto на противника, действующъ край морето, за което:

А. Лѣвата колона — майоръ Петковъ — отъ 16. пех. Ловчански полкъ (2 дружини (1. и 2.); отъ 7. пех. Преславски полкъ—1 дружина (1.); отъ 16. пех. Ловчански полкъ 1 картечна рота—6 картечници; отъ 3. коненъ полкъ 1 картеченъ ескадронъ—4 картечници; отъ 6. коненъ полкъ 1 картеченъ ескадронъ—4 картечници; отъ 6. пионерна дружина 1/2 рота,

всичко—3 дружини (безъ една рота), 1/2. рота пионери и 14 картечници, да настъпни отъ фронта 1 клм. източно отъ к. 90. — с. Первели, включително, и атакува противника на к. 74., която да овладѣе и се затвърди здраво на нея.

Б. Дѣсна колона — майоръ Савовъ — отъ 35. пех. Врачански полкъ—1 дружина (2.); отъ 6. пех. маршеви полкъ 1 дружина (3.); отъ 15. погранична дружина 1 рота (2.); отъ портовата дружина 1 рота; отъ 6. маршеви полкъ 1 картечна рота—4 картечници; отъ 9. коненъ полкъ 1 картеченъ ескадронъ—3 картечници; отъ 6. пионерна дружина 1 картеченъ взводъ—2 картечници; отъ 6 пионерна дружина 1/2 рота, всичко 2 1/2 дружини, 1/2 рота пионери и 9 картечници. Да настъпни отъ фронта: дветъ могили, югоизточно отъ с. Первели — к. 63. и атакува противника на к. 70., която да овладѣе здраво се затвърди.

В. Войски за маневриране — майоръ Печевъ, отъ 16 пех. Ловчански полкъ 1 дружина (3); отъ 6. пех. маршеви полкъ 1 дружина (1.); отъ 16. пех. Ловчански полкъ едно 50 м.м. орждие—1 орждие. Всичко 2 дружини (безъ 1 рота) и 50 м.м. ромънско орждие. Да застане при югоизточната окраина на с. Первели, а при настъпление да се движи задлъвния флангъ на бойното разположение.

Началникъ на лѣвия участъкъ
(п) Полковникъ Ивановъ

Тѣй като въ атаката артилерията има едно решающее участие, помѣстяме тукъ и заповѣдта на началника на артилерията, отъ която се вижда разпредѣлението и задачите на всѣка група и начина за действие.

Строго повѣрително

Оперативна заповѣдъ

по

Артилерията въ 1. конна дивизия

№ 18.

Щабъ с. Геринджекъ 18. ноемврий 916. г. 12 ч. пр. п.

Карта 1 : 200000

§ 1. Съгласно заповѣдта по усилената конна дивизия отъ днесъ повѣрениа ми полкъ, усиленъ съ батареи отъ тежъкъ артилерийски полкъ и съ две полски артилерийски отдѣления, трѣбва да съдействува за атакуването и завладяването на неприятелскитѣ позиции къмъ к. 74. — с. Чатмарь и к. 63.—70. — къмъ с. Тузла.

За което заповѣдвамъ:

1) 15 см. с. с. гаубично отдѣление на майоръ Максимовъ съ една своя батарея да фланкира окопитѣ при к. 70.

а съ другитѣ две батареи да бие последователно единъ задъ другъ окопитѣ до к. 60. и северно отъ нея, следъ овладѣванетоо на които окопи отъ нашата пехота ѝѣлото отдѣление да съсредоточи огъня си противъ окопитѣ около к. 74.

2) Полското с. с. отдѣление на майоръ Илиевъ да съдействува за изпълнение задачитѣ на отдѣлението на майоръ Максимовъ, като насочи едната си батарея къмъ к. 75., а другитѣ две — по батареята, северно отъ к. 74. Главната задача на това отдѣление ще бжде биене живитѣ цели, които изкачатъ отъ окопитѣ, или имъ идатъ на помощъ въ бойната зона, и неприятелскитѣ батареи, или картечници, които биха пречили за настѣпленieto на нашата пехота.

3) 15 с/м. не с. с. отдѣление на майоръ Стояновъ да насочи едната си батарея въ окопитѣ, югозападно отъ к. 63. а другитѣ две батареи, северно отъ сѣщата кота.

10. 5 с/м. не с. с. дълга батарея на капитанъ Пановъ да се насочи за анфилиране целитѣ по посока к. 63.—70. и биене, следъ завладяване к. 63., на окопитѣ окло к. 70.

4) Полското с. с. отдѣление на подполковникъ Даневъ, съ едната полска батарея, ще трѣбва да бие неприятелската сатарей северно отъ с. Татладжаку-Маре, а съ другитѣ две батареи да помага на пехотата за овладяване на позицитѣ при к. 63. и биене ония живи цели, които отстъпватъ или настѣпватъ въ тая бойна зона. Сѣщо така, важна задача на тия батареи е да биятъ батареи и картечници, които се откриятъ въ сектора на обстрела и които прѣчатъ за настѣпленieto на нашата пехота и конница. За сѣщата цель се придава къмъ отдѣлението и втора конна батарея отъ 4 орждия.

5) 10.5 с/м. с. с. гаубична батарея на поручикъ Юстъ ще следи и бие неприятелския воененъ флотъ и ще помага за биене целитѣ, които въ сектора на обстрела ѝ се откриватъ и който по слабо се биятъ отъ другитѣ батареи.

§ 2. Престрелката въ деня на настѣпленieto ще се води до 8 часа пр. пл. Стрелба на поражение — отъ 8 ч. пр. пл. Огъня ще се открие по моя заповѣдь. Пехотата ще навлѣзе къмъ 9 ч. 30 м. пр. пл. въ преднитѣ неприятелски позиции, когато командиритѣ на отдѣленията да внимаватъ, за да пренасятъ огъня.

§ 3. Всички командири на отдѣления да ме държатъ въ известностъ непрекъснато върху дейността на батареитѣ и положението на боя.

§ 4. Командиритѣ на отдѣленията лично само и съ помощта на спомагателни наблюдатели да следятъ и откриватъ неприятелскитѣ батареи и картечници, за да ги обстрелватъ съ ефикасенъ огънь. За сѣщата цель, съ премѣстването на нашитѣ вериги напредъ, наблюдателнитѣ пунктове на

батареинитѣ командири и на връзкитѣ съ пехотата да се изнасятъ напредъ.

§ 5. Щомъ нашата пехота стигне до 300 крачки отъ неприятелскитѣ окопи, огъня отъ батареитѣ да се усилва, а когато пехотата се хвърли на ножъ, огъня да се пренася на по-заднитѣ цели.

§ 6. Съ завладяването на първитѣ обективи, полското отдѣление на майоръ Илиевъ да придружава пехотата и заеме позиция непосредствено при к. 74. Къмъ същата посока да се насочи и гаубичното с. с. отдѣление на майоръ Максимовъ, като заеме позиция непосредствено на югъ, въ дола, на к. 70., съ директриса: позициитѣ при с. Урлукъой.

Цельта на промѣняването позициитѣ на отдѣленията майоръ Илиевъ и майоръ Максимовъ е да се съдействува за атакуването и завладяването на укрепенитѣ позиции при с. Урлукъой отъ действующата непосредствено въ лѣво отъ насъ германска бригада Боде.

За същата целъ ще промѣни позицията си къмъ к. 74. батареята на поручикъ Юстъ.

§ 7. Съ завладяването на позициитѣ около к. 63. и преследване противника къмъ к. 70. и с. Тузла, подполковникъ Даневъ да изпрати конната батарея за придружаваща къмъ к. 70., а другитѣ две полски батареи—за гребена южно отъ к. 70. (Балдара-Югъ баиръ), гдето да се установятъ на позиция и биятъ окопитѣ и неприятеля около к. 33, южно отъ с. Тузла.

Останалата полска батарея да се изпрати, споредъ развитието на боя, къмъ к. 70., или при другитѣ две батареи.

§ 8 15 с/м. гаубично отдѣление на майоръ Стояновъ, усилено съ 105 с/м. дълга батарея на капитанъ Пановъ, щомъ овладяватъ неприятелскитѣ позиции около к. 63., да промѣнятъ позициитѣ си въ Буюкъ дере, за да биятъ окопитѣ около к. 33., южно отъ с. Тузла.

Едновременно съ това батареята на капитанъ Пановъ, да бжде готова за да бие неприятелскитѣ параходи, които въ тоя секретаръ се появатъ въ морето.

§ 9. Да се взематъ мѣрки за охраняване на орждията при стрелбата и всѣкой батареенъ командиръ ще отговаря лично ако повреди орждията си отъ неблагоприятно бърза стрелба, или отъ не вземане препоръчанитѣ отъ началството мѣрки за запазване материалната частъ, или некономическо разходване на бойнитѣ припаси.

§ 10. Предницитѣ и запряжкитѣ на орждията, раклитѣ и колата да се приближатъ за своевременно закачане, понеже въ единъ джхъ трѣбва да се свърши съ съпротивата на противника.

Парковитѣ взводове да се привлекатъ напредъ — на закрито.

§ 11. Хората да бждат снабдени съ суха храна за два дена, а колата отъ водния транспортъ и бѣчонкитѣ да подвзватъ вода отъ с. Геринджекъ.

Да се предупредятъ хората, че вѣроятно противника е заразенъ отъ холера, затова да не се взиматъ вещи отъ окопитѣ му и, въобще, да се предпазватъ отъ заразата.

§ 12. Балона да се издигне въ деня на атаката и свързанъ съ мене, да дава сведения и да управлява огъня на оная батарея отъ групата на майоритѣ Илиевъ и Максимовъ която ще стреля по неприятелски батареи, за което да ми се дълга, та да ги туря въ връзка.

§ 13. Моя наблюдателенъ пунктъ първоначално ще бжде при к. 90., а впоследствие, около к. 74.

Началникъ на артилерията.

(п) Полковникъ Ангеловъ.

Съ подполковникъ Бодѣ и командиря на 22 ландверенъ полкъ е уговорено, смѣната на частитѣ отъ конната дивизия на к. 90 и западно да стане на 18. октомврий.

Атака на укрепената позиция с. Топра-Хисаръ, с. Урликъой

Скица № 13.

19. октомврий

Атака и заемане преднитѣ неприятелски позиции

Нощта минава съвършено спокойно и се използва за смѣна на частитѣ и попълването имъ съ бойни и хранителни припаси, тамъ гдето то още не е довършено.

Началника на дивизията, придруженъ отъ Макленбургския херцогъ Адолфъ Фридрихъ и оперативния щабъ се отпраща рано сутринята на наблюдателното мѣсто (к. 84), 2 1/2 км, ю. з. отъ с. Первели.

Сутринята бойното поле е покрито съ мъгла, която става причина да се мисли, че атаката може да бжде отмѣнена, обаче, лека по-лека тя се вдига и изчезва.

Артилерията започва своята престрелка. Съ нетърпение се очаква отъ всички да се видятъ последицитѣ отъ артилерийския огънь. Престрелката отива съ рѣдък огънь, който слабо промѣня скоростта си следъ изтичане определеното време за престрелка. Това дава поводъ за запитване следъ известно време, до началника на артилерията: кога ще започне стрелба на поражение?

Отговора на този последния е, че батареитѣ отдавна стрелятъ на поражение, пехотата да настѣпва и използва

артилерийския огън, който може да отслабне, понеже снарядитѣ сж малко.

Този отговоръ причинява известно вълнение въ щаба на к. д., защото огъня на нашитѣ батареи (разпрѣснатъ на широкъ фронтъ) не прави впечатление съ своята сила, — картината отъ него далечъ не е оная, която се наблюдава къмъ Топра-Хисаръ, гдето селото скоро е запалено, земята възврѣла отъ изригвания и въздуха затъмненъ отъ черъ димъ; второ — че снарядитѣ ще се привършатъ, заявление, което се прави още въ началото на боя.

Въпрѣки предаденитѣ заповѣди до началницитѣ на участъцитѣ пехотата да настѣпва, тя продължава да стои въ окопитѣ; всѣки опитъ за излизане е свързанъ до загуби съ неприятелския артилерийски и пушеченъ огън, това пока ва че противника не е достатъчно задушенъ отъ нашия артилерийски огън.

Само дружинитѣ на майоръ, Савовъ, които трѣбва да настѣпятъ между к. 63 и с. Первели въ 9 ч. 30 м., смѣло излизатъ напредъ, заематъ първитѣ неприятелски окопи и продължаватъ настѣпването въ с. и посока.

Това има за последица, както се и предвижда отъ торано, отстъплението къмъ с. и на противника, южно отъ к. 63. Едновременно съ това, обаче, се забелязва настѣпването на гжсти неприятелски вериги отъ к. 74. и к. 70 к мѣ югъ. Ротитѣ отъ резерва сж извикани въ южната крайнина на Первели. Нашитѣ части около Первели все още не настѣпватъ.

Началника на дивизията не може да търпи това неопредѣлено положение: съ затегане на действията се губятъ преимуществата отъ изненадата. Щаба напуска наблюдателното мѣсто и се премѣства въ с. Первели. Отъ тукъ се даватъ нови нареждания за настѣпване, а началника на дивизията, придруженъ отъ Мекленбургския херцогъ, трѣбва напредъ изъ окопитѣ лично да се осведоми за положението и въздействува съ личния си примѣръ и авторитетъ за по смѣли действия.

Забелязва се следъ това, какъ нашитѣ вериги напускатъ окопитѣ, изкачатъ напредъ, и следъ това скоро залѣгатъ на 10—20 кр. предъ тѣхъ, но движението вече се започва и макаръ бавно, продължава да напредва къмъ северъ.

Съ изяснението на частитѣ на конната дивизия напредъ тѣ почватъ да страдатъ отъ фланговия огън, насоченъ отъ с. з. посока. Бригадата Боден и 217. дивизия, въпрѣки огромната артилерийската подготовка предъ тѣхния фронтъ, не настѣпватъ.

За това положение на нѣщата се донася въ щаба на командующия Източната група.

За посрещане контръ-атаката на противника, настъпвашъ отъ къмъ к. 74 и к. 70. срещу майоръ Савовъ, сж дадени 2 роти отъ резерва и е дадена заповѣдъ на артилерията да пресрещне и спре неприятелското настъпление.

По нареждането на командющия Източната група, въ боя сж вкарани 2 дружини отъ 11. маршеви полкъ на лѣвия флангъ на конната дивизия. Тѣзи дружини, запазени до сега като армейски резервъ къмъ к. 92., се подчиняватъ на началника на конната дивизия и имъ се дава посока за настъпление с. Карликъой.

Дружинитѣ отъ този полкъ влизатъ въ действие къмъ 3 ч. сл. пл. Тѣ запълватъ междината между бригадата Боде и конната дивизия и привличатъ къмъ себе си огъня на противника, който бие съ страниченъ огънь частитѣ на дивизията северно отъ с. Первели.

Тѣзи последнитѣ по-лесно и смѣло продължаватъ настъплението къмъ к. 74. Противика започва въ безредие да се оттегля въ сжщата посока.

На крайния дѣсенъ флангъ, край морето, действува командира на Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ, полковникъ Банановъ, съ полка си, 2¹/₂ роти и 1 взводъ отъ 2. конна батарея. Отъ къмъ 9¹/₂ часа пр. пл. тази колона достига 1 клм. южно отъ к. 39.

Противника, въ свързка съ предприетото отъ него контръ-настъпление отъ фронта к. 70. — к. 74., насочва, къмъ 3 ч. 45 м. сл. пл. край морето, една колона въ съставъ 8 ескадрона, 1 дружина и 1 батарея, срещу колоната на полковникъ Банановъ. Този последния, следъ като привлича къмъ себе си б. коненъ полкъ, отбива настъплението на противника, като му отнема и 2 картечници. По-късно той е засиленъ съ 9. к. полкъ, а на началника на участъка, полковникъ Табаковъ, е заповѣдано да продължи съ по-голъма настойчивостъ настъплението къмъ с. и.

По този начинъ и съ подкрепата на артилерийския огънь, къмъ 5 ч. сл. пл. частитѣ на конната дивизия заематъ гребена к. 74., к. 70.

За да се даде още по-голъмъ тласкъ на дѣсния флангъ и се земе до вечеръта с. Тузла, изпратенъ и полковникъ Мачевъ съ 2. коненъ полкъ да обедини командването на Лейбъ Гвардейския, 6. и 9. конни полкове.

Вечеръта и презъ нощъта отъ командющия Източната група се получаватъ нѣколко нареждания, които очертаватъ положението Западно отъ конната дивизия доста неопредѣлено:

№ 102.: — „Преди смръкване да се взематъ всички неприятелски предни позиции, като частитѣ се приближатъ колкото се може по-близо до неприятелската главна позиция, кждето силно да се окопаятъ. По този начинъ артилерията ще

може презъ нощта да заеме втора позиция, отъ която утре сутринта ще подготви атаката за заемане главната неприятелска позиция“ (получено въ 5 ч. м, сл. пл.).

№ 106. отъ 5 ч. сл. пл. — „Тази вечерь непременно да се заематъ с. Чатмаларъ, с. Тузла. Оставете достатъчно части къмъ Тузла, останалитѣ пренесете къмъ Карликъой. Въ мое разпореждане оставете 6 дружини (3 отъ 11. маршеви полкъ и 3 отъ вашитѣ дружини съ артилерия). Тия части да сж готови още тая нощъ и се разположатъ 1 км. южно отъ с. Карликъой“.

№ 108. — „217. дивизия въ 3 ч. 50 м. зае Топрахисаръ, до смръкване 217. дивизия ще преследва и ще се установи на линията Мулчова, Узунларъ. Съ всичкитѣ си конни части, картечници и полска артилерия още тази вечерь да отидете въ с. Топрахисаръ, за да сте готови утре въ 5 ч. за влизане въ действие.

Изпратете офицеръ въ с. Азапларъ да получи заповѣдь за утрешнитѣ действия“.

№ 111. отъ 8 ч. 20 м., получено въ щаба на дивизията въ 8 ч. 50 м.

„Противника, споредъ имеюцитѣ се сведения, нѣма да се задържи опорно на позициитѣ си между с. Карликъой и морето. Възможно е тази нощъ да отстъпи, като остави въ окопитѣ си слаби части за маскиране. Затова лѣвата ви колона да атакува нощесъ и заеме с. Чатмаларъ; 11. п. маршеви полкъ да държи свързка на западъ съ бригадата Боде, която е южно отъ Муритано-Маре и тази нощъ има заповѣдь да атакува противника, за да заеме с. Муритано-Микъ, 11. п. маршеви полкъ да заеме тази нощъ с. Карликъой. За направеното донесете“.

Отъ началника на дивизията се правятъ своевременно съответнитѣ нареждания.

По-късно вечерта се разбра, отъ разговоръ по телефона, какво 217. дивизия не е заела с. Топрахисаръ и съ това се отмѣнява отиването на конницата тамъ, а сжщо и нощната атака на с. с. Муритано-Микъ, Карликъой и Чатмаларъ.

На 20.X. — къмъ 1 ч. 30 м. пр. пл., се получава оперативна заповѣдь № 3. съ дата 19.X. 10 ч. сл. пл. отъ командующия Източната група, споредъ която конната дивизия има да заеме съ дѣсната си група с. Тузла, съ лѣвата — с. Чатмаларъ, 11. п. маршеви полкъ, с. Карликъой. Вънъ отъ това се иска да се отдѣлятъ 4 дружини, които да се оставятъ въ разпореждане началника на групата, на 1¹/₂ клм. южно отъ с. Карликъой.

Тази заповѣдь не разяснява повече положението; заповѣдта за заемане на Тузла е дадена по рано, атаката на с. Чатмаларъ е отмѣнена малко преди това, а сега наново се

посочва като цел на дивизията за следния ден, без да се посочват нови по-далечни цели и да се дават по пълни сведения за положението.

Отъ заловенитѣ пленници се узнава, какво атаката за противника е била неочаквана, вследствие на което, въпрѣки численото си надмощие, той не успѣва да се задържи.

Споредъ К. Кирицеску срещу конната дивизия на фронта с. Первели, с Татладжа е 19. бригада, въ Муритано е 40. бригада, които формиратъ 9. дивизия. Тази дивизия има 2 артилерийски полка, половината отъ орждията на които били не скорострелни. Къмъ 9. дивизия били придадени 2 руски гаубични батареи.

• Частитѣ на дивизията иматъ загуби: убити войници 2, ранени: офицери 1—поручикъ Билдиревъ отъ 9. коненъ полкъ, войници 65, изстреляни снаряди 3415.

Заемане главната неприятелска позиция

Боя при с. Урлукьой

20. октомврий

Нощта минава въ приготовления за предстоящитѣ действия: изнасяне напредъ на батареи (не с. с. отъ тежкия полкъ, запрегнати съ волове), попълване на бойни припаси окопаване.

Между преднитѣ части отъ дветѣ страни — постоянна стрелба, която отъ време на време се засилва.

Съ разсъмване частитѣ започватъ наново настѣпление то си: лѣвия участъкъ въ посока с. Чатмаларъ, с. Урлукьой, а дѣсния участъкъ—къмъ с. Тузла.

Скоро се уяснява, какво противника е напусналъ с. Чатмаларъ и е заелъ главната си позиция, която се добре очертава съ свѣтлитѣ си окопи и блиндажи, телени мрежи и засѣтки, по хребета северно отъ с. Муритано-Микъ, с. Карликьой и прегражда настѣплението къмъ северъ, западно отъ Тузленското блато, което е непроходимо.

Настѣплението на нашитѣ части отъ к. 74. и к. 70. къмъ северъ се посреща съ артилерийски огънь на неприятелски батареи, разположени: ю.-и. отъ к. 90 (1½ км. с.-и. отъ Топрахисаръ), — южно отъ с. Мулчова, с.-з. отъ с. Урлукьой, южно отъ к. 82.

Въ 9 ч. 40 м. въ щаба на дивизията се получава съобщение № 120. отъ командующия Източната група: „по наблюдение отъ нашъ авиаторъ противника се оттеглилъ по цѣлата линия, да се следи и да се не оставя да отстъпва безнаказано“.

Съ № 121. отъ сщия, полученъ въ щаба на конната дивизия въ 9 ч. 50 м. се съобщава, какво срещу конната дивизия действували 9. и 19 ромънски дивизии; въ заловена радиотелеграма се споменувало, какво срещу неприятелския лѣви флангъ настъпвали превъзходни сили и той едвамъ се държалъ съ слабитѣ си сили.

Конната дивизия да настъпи енергично, да пробие неприятелската главна позиция и се направлява къмъ с. Хаджи-Дюлюкъ.

Отъ тази заповѣдъ се вижда, какво командующия Източната група, убеденъ вече, какво германскитѣ части не ще могатъ извърши пробива, възлага тази задача на конната дивизия, усилията на която се насочватъ този пътъ въ посоката, която началника на конната дивизия бѣ очерталъ още на 12. октомврий предъ генералъ Тапфенъ.

Въ изпълнение тази заповѣдъ, на началника на лѣвия участъкъ, полковникъ Ивановъ, се изпращатъ заповѣди № 562 и № 563, отъ 10 ч. 40 м. и 11 ч. 40 м., съ които се нарежда, като обедини командването и на 11. маршеви полкъ, да настъпи за с. Урлукъой, а съ втората заповѣдъ — да продължи настъплението въ посока Урлукъой, к. 82., Хаджи-Дюлюкъ.

На началника на дѣсния участъкъ, полковникъ Табаковъ, който бѣ донесълъ, че частитѣ му сж наближили и заематъ Тузла, съ № 561. отъ 11 ч. пр. пл. се заповѣдва — да земе и укрепи Тузла съ 2 роты, 1 батарея, 1 пешъ картеченъ ескадронъ и усигори тила на дивизията, а останалитѣ час и да насочи къмъ к. 70.

Къмъ 12 ч. се получава нова заповѣдъ, този пътъ отъ името на фелдмаршалъ Макензенъ, съ която се настоява „конната дивизия да настъпи и облекчи положението на германцитѣ, които сж все още предъ с. Топрахисаръ“.

Забелязва се добре какъ противника насочва нови части отъ задъ хребета при с. Абдулахъ къмъ с. Топрахисаръ и къмъ с. Урлукъой и движение на обози, кола, хора къмъ северо-изтокъ.

Въпрѣки предупреждението отъ командующия групата за забелязаното отстъпление на противника, този последния поддържа силенъ огънь по нашитѣ части и тѣхното настъпление е бавно.

Отъ групата последватъ редъ запитвания за положението и нареждания за настъпления, които предизвикватъ не по малко енергични заповѣди до началника на лѣвия участъкъ за по-смѣло настъпление.

При него за сщцата целъ се изпраща младшия адютантъ при дивизията, майоръ Николаевъ Н.

Последватъ нови запитвания отъ командующия групата, отъ Н. Ц. В. Престолонаследника, който лично предава, че

турцитѣ сж настѣпили и че и конната дивизия трѣбва да настѣпи.

Вѣпрѣки видимото надмощие на нашата артилерия — пехотата не настѣпва, макаръ че началника на участъка въ донесенията си твърди обратното.

Генералъ Колевъ е човѣка, който може да търпи най-малко подканяния и самъ той гори отъ желание да се отива по-бързо на северъ.

Началника на дивизията най-сетне изпраща къмъ 2 ч. 30 м. сл. пл., началникъ щаба си при полковникъ Ивановъ да му обясни положението и предизвика по-енергично действие отъ страна на пехотата.

Предъ началникъ щаба на дивизията този последния наново твърди, че споредъ донесенията по телефона, частитѣ настѣпвали и протестирали противъ твърдението, че не настѣпвали, както това се следи добре отъ командното мѣсто на началника на дивизията при к. 74.

Началникъ щаба на дивизията се увѣрява лично, че отъ полковникъ Ивановъ не може да се очаква нищо. Придруженъ отъ конния си ординарецъ, прегазва полкови, дружинни ротни подрѣзжкв и по линията на веригитѣ, съ команди и подканвания, вдига всички напредъ. Обхожда цѣлия фронтъ на участъка отъ Тузленското блато до Муритано — гдето сж частитѣ на бригадата Боде. Въ обратенъ пжтъ наново дига залѣгналитѣ части.

Противника посрѣща частитѣ съ ураганенъ огънь; по веригитѣ въ лѣво, въ дѣсно той сѣе смъртъ, но движението е пласнато напредъ и скоро неприятелската позиция е нагазена и заета отъ нашитѣ части; противника отхвърленъ, отстъпва къмъ Мулчова, к. 82., преследванъ съ артилерийски и пушеченъ огънь.

Главната неприятелска позиция е пробита.

По севернитѣ склонове на к. 74., като пѣрой се смичатъ коннитѣ части на дивизията, коннитѣ батареи и 2 полски с. батареи, които първи заематъ позиция по хребета, северно отъ Карликъой, и спомагатъ твърде много съ огъня си за отбиването на неприятелската контръ-атака, подкрепена съ нови батареи, които се развърщатъ и заематъ позиция северно отъ Мулчова, при Еки-тепе (к. 91.). Боя продължава въ тъмнината до късна вечеръ.

Частитѣ на конната дивизия вечерята заношуватъ на линията с. Муритано-Микъ, хребета северно отъ Карликъой, 1/2 км. северно отъ с. Урлукъой.

Отъ телеграмата на командующия Източната група № 129., съ дата 20.X.1916. г., 9 ч. сл. пл., се вижда, какво германскитѣ части (217. дивизия и бригадата Боде) сж още предъ окопитѣ на главната неприятелска позиция. Тѣй че, вмѣсто 217. дивизия и бригадата Боде да направятъ пробива и уле-

снятъ настѣжлението на конната дивизия, както първоначално се проектира, става обратно.

Началника на дивизията съ щаба си заносува въ една кариерна яма край пѣтя Карликъой, Урлукъой. Храни се, както най-често става, отъ войнишката храна на 1. конна батарея.

Загубитѣ презъ деня сж: убити войници 2, ранени 22 — сравнително малки, което може да се обясни съ численото надмощие и огъня на нашата артилерия, която този пѣтъ разполага съ удобни наблюдателни мѣста около к. 74., както и съ лошата стрелба на противника.

Заеманието на с. Мулчова, с. Текиръгьоль.

21. октомврий

Нощта минава доста спокойно. Къмъ 2 ч. 30 м. се получава телеграма № 131. отъ командующия Източната група, съ която се иска: „Две дружини отъ 11. пех. маршеви полкъ да се изпатратъ и въ 6—30 м. пр. пл. застанатъ въ резервъ при к. 90 (Ташла-югъ). Тѣзи дружини ще бждатъ въ прѣко разпорежоание на маршала“.

Веднага е наредено до началника на участъка, полковникъ, Ивановъ, да изтегли две отъ дружинитѣ на 11. п. маршеви ги замѣни съ други въ бойния редъ.

На разсъмване, при смѣната на дружинитѣ, противникъ предполагайки, че съ новитѣ части ще се произведе атака открива преграденъ огънь. Сжщото впечатление добива въ нашитѣ части отъ 1. линия и при приближаване на новитѣ две дружини преминаватъ въ настѣпление. Началника на артилерията, предполагайки че се извършва атака, открива огънь съ всички готови батареи. Боятъ изведнажъ се оживява твърде много.

Батарейтѣ на конната дивизия сж всички смѣнати презъ нощта въ дола с. Муритано, Карликъой и отъ новитѣ с позиции подкрепятъ частитѣ.

Изтеглянето на дружинитѣ отъ 11. п. маршеви полкъ става невъзможно.

Въ 7 ч. пр. пр. въ щаба на дивизията се получава оперативна заповѣдь № 5. по Източната група. Споредъ тази заповѣдь „противника заема главната си позиция предъ фронта на Сборната и 217. дивизии и бригадата Боде, — самата конната дивизия е успѣла да пробие и заеме съответната частъ отъ тази позиция. За днешния денъ се иска: Сборната дивизия да атакува противника предъ себе си; 217. дивизия да продължи атаката си на Топрахисаръ, ако разчита на сигуренъ успѣхъ, — въ противенъ случай да се утвърди здраво на заетото мѣсто; съ дѣсния си флангъ — (бригадата

Боде), подпомогнатъ отъ конната дивизия, да атакува и овладѣе главната позиция; конната дивизия въ 7 ч. пр. пл. да настѣпи съ по-голѣмата си часть къмъ северъ и овладѣе височинитѣ северно отъ пѣтя: с. Текирь-Гюль, к. 91. (Еки Тепе), с. Абдулахъ; съ по-малката си часть да съдействува на атаката на 217. дивизия (бригадата Боде); да разузнава отъ Урлукъой посокитѣ: с. Ажижа, с. Хаджидюлюкъ, с. Омурджа с. Османфака, с. Ебекъой“.

Тѣй както се развиватъ действията тѣ съвпадатъ съ исканието на командующия Източната група.

За да се използва постигнатия вече частиченъ успѣхъ, заповѣдано е (9 ч. 45 м) на началника на артилерията да поддържа настѣпленieto на пехотата.

За да се разузнае и осигури дѣсния флангъ къмъ с. Текирь-Гюль е насочена, съ началникъ щаба на дивизията, отначало 2. конна бригада, която е ношувала източно отъ Урлукъой, а следъ това и 5. конна бригада; 1. конна бригада е оставена западно отъ Урлукъой въ подкрепа на пехотнитѣ части.

Следъ заemanето на с. Текирь-Гюль, въ 10 ч. 30 м. пр. пл. на командира на 4. конна бригада е заповѣдано да настѣпи съ ротитѣ и батареята презъ Тузленския провлакъ на северъ къмъ с. Текирь-Гюль (заповѣдь № 571.),

Къмъ 10 часа противника, който не издържа напора на нашитѣ части, е въ пълно отстъпление, източно отъ с. Мулчова. Обаче, южно отъ с. Мулчова частитѣ на конната дивизия сж на 1 км. отъ селото. Неприятеля се групира източно отъ к. 91. (Еки-тепе).

Следъ заemanето на Текирь-Гюль отъ 2. конна бригада, началникъ щаба на дивизията е изпратенъ при дѣснофланговитѣ дружини да ги насочи за овладяването на кръстопѣтя 2 км. северно отъ к. 82.

Къмъ 12 ч. по пладне вериги отъ нашитѣ роти, настѣпили въ тази посока, се прикриватъ задъ голѣми купчини слама. Въ момента, когато началникъ щаба на дивизията предупреждава ротнитѣ командири да се отстранятъ отъ сламитѣ. Противникътъ, вкаралъ нови сили пехота и артилерия, открива бързъ огънь съ нѣколко батареи по сламитѣ, които скоро се запалватъ; нашитѣ пехотници сж принудени да излѣзатъ на открито и търпятъ чувствителни загуби. Тукъ е раненъ подъ яздача си и почива отъ раната си до вечерята коня на началникъ щаба.

Докато действията на дѣсния флангъ се развиватъ сравнително леко и бързо, срещу лѣвия флангъ — при Мулчова, тѣ се затѣгатъ. Противника вкарва нови части и се опитва да контръ-атакува отъ дветѣ страни на селото. Селото известно време стои напуснато отъ ромнитѣ и незаето отъ насъ.

За подкрепа на атаката е насочено напредъ полското с. с. отдѣление на подполковникъ Даневъ. Къмъ 12 ч. и 30 м. сл. пл. селото е заето отъ нашитѣ.

Съ заемането вододѣла (кръстопжтя) отъ частитѣ на дѣсния флангъ, на с. Мулчова — отъ лѣвия флангъ, и подаването напредъ на бригадата Боде, противника напуска Топрахисаръ и се оттегля къмъ Еки-тепе (к. 91.),

Къмъ 2 ч. 20 м. въ щаба на дивизията се получава телеграма № 143. отъ командующия Източната група, споредъ която: „конната дивизия да продължи настѣплението си до заемане на линията: с. Омурча, с. Хаджи-Дюлюкъ, като бжде поддържана въ лѣво отъ 217. дивизия. Преследването да се извърши безспирно, за да не се даде възможностъ на противника да се организира“.

Презъ това време конницата и пехотата отъ дѣсния флангъ продължаватъ да настѣпватъ къмъ северъ, изблъсквайки коннитѣ и пехотни части на противника. Коннитѣ батареи съ своя фланговъ огънь твърде много улесняватъ настѣплението на пехотнитѣ части. Конницата достига до 4 км. южно отъ с. Хаджи-Дюлюкъ, южно отъ което и на изтокъ — до морето се забелязва добре очертана телена мрежа предъ окопитѣ на противника. Презъ време на движението си къмъ северъ тя е обстрелвана и отъ дветѣ бойни единици отъ морето. Къмъ 5 ч. сл. пл. и лѣвия флангъ заема вододѣла северно отъ с. Мулчова. Противника се държи още на к. 91. (Еки—Тепе).

Презъ този день противника изоставя въ участъка на дивизията, южно отъ к. 82., две батареи съ по 3 орджия.

За боеветѣ при Первели, Муритано и Мулчова на 19. 20 и 21. октомврий (6. 7. 8. октомврий с. с.) К. Кирицеску казва следнѣото:

„На 6. октомврий неприятеля съсрѣдоточава действието си между Первели и Татладжаку, въ сектора отбраняванъ отъ 19. бригада. Тукъ той успѣва да пробие фронта и да предизвика общо отстѣпление на дивизията, която вечерята се настанява на линията Муритано — на югъ отъ Урлукъой западния жгълъ на езерото Тузла. Боя продължава на 7. и 8. октомврий съ възрастающа сила. Неприятеля съсрѣдоточава огъня на тежката си артилерия срещу Муритано, гдето частитѣ отъ 40. бригада се държатъ съ трудъ. Други две тежки батареи, разположени на височината при Тузла, отъ дѣсно на фара, при входа въ провлака, който отдѣля езерото Тузла отъ морето, заетъ отъ руситѣ, обстрелватъ надъ езерото — склоноветѣ на височината, на северъ отъ Урлукъой и изкарватъ отъ строя едно следъ друго орджията на 3. полкъ, като заравятъ въ земята и раклитѣ и избиватъ прислугата и офицеритѣ.

„Пехотата е изморена и деморализирана; отъ три дни продълствието не е възможно. Една маса отъ 20 неприятелски аероплани хвърля непрекъснато бомби върху служебните задъ фронта. Кладенците, изчерпани отъ вода, следствие голъмата нужда на войниците и за поене на конете, сж пълни съ калъ. Съобщенията съ командването сж прекъснати.

„Къмъ 11. часа пехотата отъ 19. бригада начева да отстъпва въ безредица; движението се придава въ дъсно, като обхваща и 40. бригада. Цълия фронтъ на 9. дивизия, пехота и артилерия, е въ отстъпление; отстъплението е ускорено отъ обхвата на лъвия флангъ. Презъ провлака, между езерото Тузла и морето, българската конница успъва да настъпи и да заеме Текир—Гьолъ и Аджиджа, при всичко, че тамъ има много руски войски, а въ морето се намира руската флота на адмирала Патонъ, образувана отъ броненосци, въоръжени съ тежки орджия. Руския адмиралъ, обаче, избъгва да вземе действително участие въ боя отъ страхъ отъ миноносците и отъ германските подводници, за които той знае, или мисли, че се намиратъ на близо.

„Отстъплението е общо по цълия фронтъ на 9. дивизия на линията Махаметча—Хаши-Дурукъ (Хаскорлюкъ). 20. бригада отъ дивизията (полковникъ Фриму), държана въ резервъ на групата Рашку, се намъсва и успъва да спре, къмъ вечерята, неприятеля и да прикрие отстъпващите войски. Въ рововете на шосето, въ вода и калъ, войниците отъ 7. стрелкови полкъ приковаватъ отстъплението на остатъците отъ другите две бригади отъ 9. дивизия презъ желъзопътната линия.

„Позицията при Топрахисаръ, следъ отстъплението на 9. дивизия, е открита отъ къмъ изтокъ. Макензенъ може да атакува, както отъ фронта, така и отъ фланга, дупката на плъховете, която го спре цъли два и половина дни.

„Полковникъ Скоришоряно (началникъ 19. дивизия въ Топрахисаръ) праща всичките резерви, съ които още разполага (две дружини отъ 11/51. и 39. п. полкове), да попълни празнината, която се е образувала въ лъво и да продължи фланга на бригадата Поеташъ.

„Всичко е напраздно. Дъсното крило на отстъпващата съседна дивизия е много назадъ въ Мусуратъ (Мулчова) и героичните защитници на Топрахисаръ почватъ да бждатъ бити отъ огъня на тежката артилерия въ флангъ и тилъ. Лъвото крило на позицията при Топрахисаръ е обхванато вода правъ жгълъ. Лишена отъ всъкакъв резервъ, обстрелвана постепенно съ по-силенъ и по-силенъ огънь въ тила, дивизията напуска позицията и въ 1 ч. 30 м. сл. начева трудното отстъпление, презъ което, особено 40. полкъ, претърпява тежки загуби“.

Атака и заемане на втората отбранителна линия и гр. Кюстенджа. Преследване край морето

22. октомврий

Поройниятъ дъждъ, който започва вечерята на предния день продължава цѣлата нощъ, не дава възможность на хората да отдѣхнатъ, затруднява премѣстването на артилерията на нова позиция.

Презъ нощта въ щаба на дивизията се получава оперативната заповѣдь № 6. отъ командующия Източната група, споредъ която „Конната дивизия да настѣпи въ 6 ч. пр. пл. въ зоната: морето до линията включително с. Мулчова, 1 км. източно отъ к. 91. (Ески Тепе) крайната буква „а“ на надписа „Хасанча“.

Отъ тази заповѣдь се вижда цѣлия фронтъ на дветѣ армейски групи и ясно проличава успѣха на конната дивизия. Този фронтъ минава отъ Дунава, к. 159., 147., с. Качамакъ, с. Кобадинъ, к. 123., 2 км. северно отъ с. Османча и отъ с. Узунларъ, 2 км, южно отъ с. Абдулахъ, 1 км. южно отъ к. 91. (Еки Тепе), 4 км. южно отъ к. 68. (Пипилига-юг), 2 км. северно отъ Текиръ-Гьоль.

Съ оперативна заповѣдь по конната дивизия № 30 отъ 22. X. 1916. г., 5 ч. 30 м., се нарежда: 1) „пехотата на полкъ Ивановъ да настѣпи въ зоната ограничена отъ западъ съ линията 1 клм. източно отъ к. 91. (Еки-Тепе) и крайната буква „а“ на надписа Хасанча; отъ изтокъ — к. 68., източния край на с. Хаджи-Дюлюкъ съ обща посока к. 71. (Тешли-югъ) и държи свръзка въ лѣво съ 217. германска дивизия. 2) Конницата, подъ началството на началника на дивизията, ше настѣпи източно отъ пехотата, като полковникъ Мачевъ съ 5. конна бригада и единъ взводъ отъ 2. конна батарея спомогне на полковникъ Табаковъ за завладяването на к. 39. (Тузла юкъ), следъ което се присъедини къмъ дивизията“.

На полковникъ Табаковъ се праща заповѣдь: следъ овладяването на к. 39., да настѣпи съ отряда си по посока на с. Ласъ-махле, като заема последователно хребетитѣ и се заздравява на тѣхъ.

Настѣплението започва рано, следъ разсъмване, поддържано съ силенъ артилерийски огънь на полската и гаубична артилерия, която скоро задаша огъня на неприятелскитѣ 3—4 батареи, разположени северно отъ Хаджи-Дюлюкъ. Нашата пехота настѣпва въ многочислени вериги почти безспирно и скоро достига слабитѣ телени мрежи, южно отъ Хаджи-Дюлюкъ, прегазва ги лесно и къмъ 10 ч. заема селото. Противника въ състава 2—3 дружини и 1. коненъ полкъ отстъпва къмъ северъ.

Наши 2 дългобойни батареи отговарят на 6 бойни параклада, които обстрелват дъснофланговитъ части и конницата и причиняватъ загуби, особено въ коннитъ части.

Града Кюстенджа блѣсти съ своитъ постройки въ с.-и. посока. Скоро снаряждъ отъ конната батарея попада въ единъ отъ петролнитъ резервуари при града и го запалва — избухва високъ черъ стълбъ отъ пушакъ, примѣсенъ съ огнени езици.

По ж. п. линия бързатъ последни тренове за къмъ западъ.

Сждбата на града, перла на Черното море, е решена.

Отъ щаба на Макензенъ се получаватъ сведения отъ въздушното разузнаване, какво между Хаджи-Дюлюкъ и Кюстенджа имало втора отбранителна линия съ телена мрежа. За подготовка на нейното овладяване се нарежда артилерията да промѣни позиция и се изнесе по-на северъ.

Тъй като движението на пехотата продължава безспирно и безъ сжпротива отъ страна на противника, изпраща се отъ 2. конна бригада разузнавателенъ ескадронъ въ зоната к. 91. (Еки-Тепе), к. 85. отъ западъ и морето отъ изтокъ.

Но скоро става ясно, че противника е напусналъ третата си отбранителна линия и гр. Кюстенджа.

Фелдмаршалъ Макензенъ, който пристигна съ началникъ щаба си при командното мѣсто на началника на дивизията — кръстопжтя 3 клм. северно отъ к. 82., заповѣдва преследването да продължи отъ конницата за к. 91. (Ислямъ Тепе), с. Канара, а въ Кюстенджа изпраща една германска дружина съ една тежка батарея.

Конницата е насочена къмъ северъ, пратена е заповѣдъ на полковникъ Табаковъ: „да заеме съ 6 роти гр. Кюстенджа и въдвори редъ. Да не допуска никакво грабене и изпрати патрули за запазване петролнитъ извори. Да притегли въ помощъ германската дружина. Да се внимава да не се предизвикватъ никакви инциденти съ германскитъ войници и се запазятъ всички складове. № 12. Е. отъ 11 ч. 50 м.“

Конницата въ обща взводна колона се пониса къмъ северъ. Скоро минава край с. Хаджи Дюлюкъ, пресича ж. п. линия, Траяновия валъ, минава край Ташли-югъ, надминава пехотата и край Чаталь-югъ, — привечеръ, когато къмъ 6 часа се разразява силна буря, достига к. 91. (Исямъ Тепе), крайната целъ за днешния день.

Заповѣдъ за преследване северно отъ ж. п. линия се получава и отъ командующия Източната група.

Тя гласи :

Екстренна

Началнику 1. конна дивизия

Повѣрената ми група да достигне непременно днесъ линията к. 91. (Ислямъ Тепе) и село Киостель, кждето дивизи-

зиитъ здраво да се укрепятъ. Конната дивизия съ необходимото число дружини и батареи да продължава най-енергично и бързо да преследва противника.

При достигане на поменатата линия, дивизиитъ да заематъ следующитъ участъци: конната дивизия—дѣсния участъкъ отъ Черно море и к. 91. (3 клм. западно отъ могилата 91); 217. дивизия срѣденъ участъкъ—отъ лѣвия флангъ на дѣсния участъкъ до 2 клм. западно отъ пѣтя с. Назарча—Чикрачи. Сборната дивизия да заеме лѣвия участъкъ отъ лѣвия флангъ на срѣдния участъкъ до Киостель (включително).

Дивизиитъ постоянно да поддържатъ сигурна връзка. Сборната дивизия да поддържа свързка съ дѣсния флангъ на западната група (4. дивизия). № 161. отъ к. 90., 22. X. 916. г.

Началникъ на Източната група,

(п) Генералъ-майоръ Кантарджиевъ.

Въз основа на полученитъ заповѣди се изпраща на началника на пехотата въ конната дивизия, полковникъ Ивановъ, следната заповѣдь.

Командующий 16. пехотенъ полкъ

Съ всички пехотни части отъ колоната, безъ 2/35. дружина и една дружина отъ 16. пех. полкъ, съ всичката полска и тежка артилерия заемете позиция при к. 91. (Ислямъ Теге) източно отъ морето и западно 3 клм. отъ тази височина. Тази позицията се утвърдете здраво, за да можете да противодѣствате на противника, въ случай на контръ-атака. Ще се сношавате направо съ командующия Източната група, като отнасяте за положението въ 5 ч. пр. пл., а въ останалото време за всѣки по важни прѣмѣни. Въ лѣво отъ васъ ще дѣйствува 217. дивизия, а въ Кюстенджа остава полковникъ Табаковъ съ 2/6. маршева дружина и 2 роты отъ 8. Приморски полкъ.

2/35. дружина и една дружина отъ 16. пех. полкъ, добре попълнени съ патрони и съ всичко необходимо имъ за самостоятелни действия, заедно съ 5 пеши картечни ескадрони да бждатъ готови за действие (утре 25. того), въ 5 ч. пр. пл. при к. 91., където ще получатъ указания за по-нататъшните действия. Конната дивизия ще се сношава съ групата чрезъ васъ, заради това поддържайте постоянно телефонна свързка съ групата.

1. конна дивизия, съ коннитѣ батареи, съ дветѣ пехотни дружини и пешитѣ картечни ескадрони (подъ началството на майоръ Савовъ) ще премине въ самостоятелно преследване на противника утре 23. того. № 580., отъ с. Камара, 22 X. 916. г., 8 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

До командующия Източната група се изпраща следното твърде бързо донесение:

Тв. бързо

Командующия Източната група

Усилената конна дивизия преследва безспирно противника до 6 ч. сл. пл. и зае към това време к. 91. (Ислямъ юкъ), гдето се и утвърди съ пехота и артилерия. Утре, 23. того, 1. конна дивизия, съ 2/35. дружина, една дружина отъ 16. пех. полкъ и конно-артилерийското отдѣление ще продължи преследването на противника. Полковникъ Ивановъ съ останалата пехота, полска и тежка артилерия ще остане на к. 91. въ прѣко подчинение вамъ. Въ Кюстенджа остана за комендантъ на града командира на 4. конна бригада, полковникъ Табаковъ, съ 2/6. маршева дружина, 3. и 4. роти отъ 8. пехотенъ Приморски полкъ. № 582. отъ с. Канара, 23. X. 916. год.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Глава VI. Преследване покрай морето

Атаката при Карамуратъ

23. октомврий

Скица № 14.

Началника на дивизията решава да продължи преследването със конницата и придаденитѣ му дружини, като за посока на преследването взема шосето с. Канара, с. Карамуратъ. Преследвайки въ тази посока, конницата застрашава фланга и тила на противника, който още се държи срещу фронта на частитѣ отъ 3. армия.

Движението почва въ 6 ч. пр. пл, Въ авангардъ на дивизията следва 6. коненъ полкъ отъ 5. конна бригада, съ една конна батарея. Бригадата следва на чело на дивизията; другитѣ две конни батареи следватъ въ лѣво и назадъ, насочени отъ майоръ Соларовъ.

Достигайки пжтя Ислямъ-тепе с. Кожела, разездитѣ и челнитѣ части на авангарда сж посрещнати съ огънь отъ противникъ, разположилъ се между дветѣ шосета.

Авангарда спешва картечния си ескадронъ, батареята откива огънь, ескадронитѣ се насочватъ въ обходъ лѣвия флангъ на противника. Този последния (около една дружина) не издържа и още съ първитѣ артилерийски изстрели почва да отстъпва и изчезва задъ гребена.

Движението продължава. Отъ гребена се разкрива съвсемъ неочаквана гледка. Цѣлото пространство между шосето за с. Карамуратъ и пжтя за с. Чикрачи е покрито отъ разпръснати неприятелски части, които отстъпватъ къмъ северъ.

Веднага началника на дивизията заповѣдва цѣлата 5. конна бригада (6., 9. и 2. к. полкове) да преследватъ съ огънь, подготвятъ и подпомогнатъ атаката. Главнитѣ сили на конницата да следватъ въ посока шосето за Карамуратъ.

6. коненъ полкъ, който е развърнатъ, се насочва въ обща посока на шосето за с. Чикърчи. 9. коненъ полкъ е насоченъ въ лѣво отъ 6. коненъ полкъ въ посока на с. Караму-

ра, к. 119., а 2. конен полк следва отъ начало въ втора линия задъ 9. конен полкъ.

Движението къмъ северъ продължава отначало на трясъ, а после на галопъ. Батарейтѣ мѣнятъ позициитѣ си по ешелонно и поддържатъ непрекъснатъ огънь по противника. Движението продължава 5—6 км. по леко вълнистата, добре разработена почва, засѣяна съ царевица, която отъ дѣка е мека и ровка, лепи се по краката на пехотинцитѣ, но и конетѣ затѣвватъ до киткитѣ.

Полковетѣ достигатъ противника, почва се съчъ.

За да се атакува противника, изостаналъ въ междината между 9. и 6. конни полкове, развърнатъ е 2. конен полкъ и е насоченъ въ обща посока на к. 103. Полка се развърща: 1. и 2. ескадронъ — майоръ Мирковъ Ал. въ 1 линия въ поддръжка 4. и картечния ескадрони; 3. ескадронъ е оставенъ за прикритие на конната артилерия.

Развиватъ се отдѣлни схватки между конницата и ромънцитѣ, които изобщо указватъ слабо съпротивление, предаватъ се и сж отвеждани на групи назадъ.

Къмъ 7^{1/2} часа атаката на бригадата е въ пълненъ разгаръ

1. ескадронъ отъ 6. конен полкъ, усиленъ съ 2 картечници отъ 9. конен полкъ, следва въ 1. линия на лѣвия флангъ и достига до 2 клм. ю. и. отъ с. Карамуратъ. Къмъ това време се забелязва неприятелска пехотна колона, която настѣпва отъ ю. з. къмъ селото; единъ, впоследствие и втори руски ескадронъ се насочватъ отъ гората, източно отъ селото, срещу ескадрона на 6. конен полкъ. Командира на ескадрона спешава ескадрона и открива пушеченъ и картеченъ огънь по неприятелскитѣ ескадрони.

Ескадронитѣ на 9. конен полкъ преследватъ противника между шосето за Карамуратъ и това за к. 103, с. Палас-Микъ, съ обща посока на к. 118.

Къмъ 8^{1/2} часа на шосето с. Карамуратъ, с. Чекарчи преазватъ нѣкакъвъ ромънски обозъ. Северно отъ това шосе двѣ офланговитѣ ескадрони на полка (2. и 4.) попадатъ на нѣкакви по сгъстени ромънски части. Отдѣлни групи отъ по 10—20 человекъ, подъ водителството на командира на полка, на командира на 2. дивизионъ и подпоручикъ Атанасовъ Александъръ атакуватъ отъ 3 страни. Ромънитѣ отначало сж готови да се сдадатъ, но като виждатъ слабитѣ и тънки линии откриватъ огънь. Подпоручикъ Атанасовъ пада убитъ. Отъ с. Карамуратъ противника открива пушеченъ, а отъ к. 118 — артилерийски огънь. Забелязватъ се и два руски ескадрона отъ къмъ с. Карамуратъ. Противника успѣва да се оттегли къмъ селото.

Дѣснофланговия ескадронъ (3.) продължава преследванито на северъ къмъ к. 103. Тукъ настига нова колона — руската опълченска 265, Оренбурска дружина. Ескадрона за-

едно съ лѣвофланговия ескадронъ на 2. коненъ полкъ (2) атакуватъ дружината и следъ кървави и ожесточени схватки (раненъ е и командира на 2/2 ескадронъ, ротмистръ Добриловъ) я пленяватъ заедно съ дружинния командиръ, подполковникъ Поповски, и знамето на дружината.

По-въ дѣсно 1. ескадронъ отъ 2. к. п. достига до к. 103 и забелязва въ посока на шосето и по склоноветъ западни отъ с. Долуфака дълга неприятелска колона обозъ и артилерия. Първи взводъ на ескадрона (поручикъ Поповъ Герасимъ) се понася да го атакува. Въ това време отъ кѣмъ Чакърчи и к. 90. се появява неприятелска конница околна бригада. По сигнала „сборъ“, подаденъ по заповѣдъ на командира на дивизиона, 1. ескадронъ се събира и среща неприятелските конници, които първи атакуватъ. Събира се и 2. ескадронъ.

Челните два неприятелски ескадрони, които се стремятъ да освоятъ последнитъ заловени пленници и обозъ, сж обстреляни съ картеченъ огънь, спрѣни сж и отстъпватъ.

Но и нашитъ ескадрони сж разпрѣснати и твърде много изморени. Появата на новия противникъ спира преследването на 1. и 2. ескадрони на 2. коненъ полкъ се събиратъ по-назадъ кѣмъ 4. ескадронъ (само 2 взвода, 2 взвода придружават пленниците); 3. ескадронъ е прикритие на коннитъ батареи.

Последенъ се присъединява въ полка 1. взводъ отъ 1. ескадронъ, който, увлѣченъ въ атаката си на неприятелския обозъ е атакуванъ отъ неприятелска конница поддържана съ артилерия и картеченъ огънь. Той понася по-чувствителни загуби и е принуденъ да изостави обоза и отстъпи.

По-на-дѣсно 3. и 2. конни и картечния ескадрони отъ 1. коненъ полкъ, останали при развършането на бригадата и дѣсниятъ флангъ, преследвали противника въ посока на Чакърчи, посрещатъ съ пушеченъ и картеченъ огънь челните ескадрони отъ ядрото на неприятелската конна бригада и ги спиратъ.

При откриването огънь отъ неприятелските батареи и влизането въ действие на свежи пехотни и конни части при к. 118., 103. и к. 90. нашитъ разпрѣснати ескадрони се спиратъ, привеждатъ въ редъ, заловенитъ пленници се изпращатъ назадъ.

Отъ разпитъ на пленниците се узнава, какво среду дивизията тукъ сж действували 7. стрелкова дружина и част отъ 23., 35., 38., 63. и 78. пех. полкове. Частитъ въ намиренъ составъ образували 9. дивизия. Съ нея действувала и ларашката бригада отъ 9. и 10. полкове и една руска бригада съ 1 конна батарея.

На командующия Източната група се праща следното донесение:

Командующия Източната група.

1. конна дивизия, съ две дружина пехота и коннитѣ батареи, въ 5 ч. пр. пл. настѣпи въ посока къмъ Карамуратъ-Смѣсената, бригада, която заемаше позиция на гребена, западно отъ кръстопѣтя—к. 91., с. Канара и с. Карамуратъ, бѣ атакувана и преследвана. Командира на бригадата, полковникъ Фримо, заедно съ много войници, е взетъ въ пленъ. Взето е сѣщо едно руско знаме на 265. опълченска Оренбургска дружина, която е действувала въ лѣво отъ бригадата Фримо. Дивизията ще продължи настѣплението си къмъ с. Карамуратъ, с. Чакърчи и въ последствие — споредъ обстановката. Моля известете ми за общото положение. № 585. Отъ чифлика Ионеску, 23. IX. 916., 9 ч. 5 м. пр. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ,

Въ това време майоръ Соларовъ отъ кота 103., като донася че: „неприятелски каларашки полкъ се движи отъ с. Каратай къмъ северъ; по гребена южно и източно отъ сѣщото село се виждатъ неприятелски пехотни части“, моли да му се изпрати 1 конна батарея на к. 103., гдето се установява съ пехотнитѣ части.

При това положение — противника отъ три страни, началника на дивизията смѣта да продължи преследването въ посока на к. 130., но съ една по-голѣма предпазливостъ, до гдето се получатъ сведения за положението по-фронта на армията, както и за намѣренията на противника.

Пратена е заповѣдъ до командира на 5. конна бригада да преустанови преследването и приведе полковетѣ въ редъ. Конното ядро е при чиф. Ионеску—3. км. северно отъ к. 103. (Карамуратъ-тепе). 5. конна бригада се събира на 3 км. северно отъ този чифликъ, съ охранение на шосето Карамуратъ — Чакърчи.

Нови донесения посочватъ две конни колони отъ по 7—8 ескадрона съ по една батарея въ движение по посоката с. Каролъ I., с. Естеръ.

На командующия Източната група е изпратено следното донесение:

Твърде бързо.

Командующи Източната група.

Разположението на конната дивизия е следующето: 2 пехотни дружини съ 7 орджия на к. 103., 5. конна бригада съ три конни полка на фронта—с. Чикрачи до къмъ с. Карамуратъ, ядрото на конницата—при чифлика Ионеску (нѣмаго на картата 1:200000) — 3 км. северно отъ к. 103. Противника

има слаби пехотни части къмъ к.103., около 3 дружини съ 2—3 ескадрона на к. 130., заема с. Карамуратъ и има къмъ к. 118. и с. Дулафакж 1—2 ескадрона съ малка пехота (нѣколко взвода). Неприятелската конна бригада, която тази сутринъ се показва къмъ с. Чикрачи, се държа, види се, негде прикрито. Въ атаката срещу бригадата Фримо и 265. Оренбургска дружина сж взети повече отъ 700—800 души пленници съ 12 офицера, отъ които единъ подполковникъ русинъ. По допълнителни сведения отъ командира на 5. конна бригада — една колона, 7—8 ескадрона, съ 1 батарея, по после друга една колона въ сжщия съставъ забелязани на пята Кароль Естеръ. Една отъ батареитѣ открива огънь въ 1 ч. 12 м. по нашитѣ разузнавателни части. Единъ тренъ отъ 10 вагона отива въ посока на Естеръ. Ще усиля конната дивизия съ още 1 дружина и 1 полска батарея и ще продължа преследването въ посока к. 130., западно отъ с. Карамуратъ. № 587. отъ чифлика Йонеску, 23. X. 916. г. 2 ч. 10 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ майоръ Колевъ

Нашитѣ загуби презъ време на атаката сж: убити офицери 2, поручикъ Малакчиевъ П. Ивановъ и подпоручикъ Атанасовъ Ал. отъ 9. коненъ полкъ, войници 17, коне 27; ранени — ротмистръ Добриловъ и офицерския кандидатъ Милевъ Юр. — отъ 2. коненъ полкъ, войници 17, коне 25.

По-късно е забелязана друга една конна колона отъ 4 ескадрона съ 2 орджия въ движение отъ с. Шаманъ къмъ провлака между ез. Ташавлу и морето.

За наблюдение и противодействие на противника, който настъпва въ тази посока, е изпратенъ подполковникъ Стояновъ П. съ 2 ескадрона и картеченъ взводъ отъ 6. коненъ полкъ.

Оперативната заповѣдь № 7. по Източната група за днешния день се получава въ щаба на дивизията къмъ 2 ч. 30 м.

Споредъ тази заповѣдь на днешния день Западната група продължава да преследва противника, като го атакува на линията Черна Вода, с. Кьостелъ (изключително); на източната група се възлага да се укрепи на линията с. Канара, с. Кьостелъ, а на конната дивизия—многобройни и разнообразни задачи, именно:

1) Да земе (съ пехотнитѣ части на подполковникъ Ивановъ) участъка отъ с. Канара до 2 км. западно отъ Ислямъ—Тепе.

2) Съ конницата, коннитѣ батареи и две дружини, да преследва противника отвъдъ линията Ислямъ—Тепе, Меджидие.

движението си към западъ, за обкръжаване на противника при Черна-вода отъ северъ“.

Началника на конната дивизия предупреждава веднага голковникъ Ивановъ да се насочи съ пехотнитѣ си части къмъ с. Естеръ и к. 177., като съобразява своитѣ действия съ тѣзи на 217. дивизия, съ която се държи въ свръзка.

При това положение, когато цѣлата Източна група се насочва къмъ западъ, съ цель да притисне противника къмъ унава и му пресѣче пътя на отстъплението, конната дивизия не може да продължава къмъ северъ, но същщо трѣбва да се насочи къмъ западъ и да бърза къмъ Дунава.

Заради това, дружинитѣ, придадени къмъ дивизията, сж насочени къмъ с. Шереметь, а конницата продължава движението си въ с. з. посока (по гребена) къмъ с. Кожелакъ. За полученото съобщение и направеното се донася на маршалъ Макензенъ съ следното донесение:

Твърде бързо

Щаба на групата Макензенъ.

Дивизията бѣ задържана при дебуширането си презъ Пала Касамчия отъ 14 неприятелски ескадрона. При с. Палазъ-Микъ, въ 2 ч. 30 м., отъ офицера за свръзка отъ бригадата Боде получихъ съобщение, че тази бригада и 217. германска дивизия измѣнятъ посоката на движението къмъ западъ — с. Доробанцу, въ обходъ на противника. Пратихъ съобщение полковнику Иванову да съобрази движението си съ това на бригадата Боде, като още тази вечеръ заеме с. Естеръ, к. 177. и напусне к. 145. (Беришь-Тепеси). Самостоятелната конна дивизия продолжи движението си къмъ с. Кожелакъ, за да разузнае за противника. Пехотата ѝ е насочена къмъ к. 134., южно отъ с. Шереметь.

Следъ разяснение на обстановката, самостоятелната конна дивизия още тази нощъ ще се насочи къмъ западъ, ако до тогава не получи нова заповѣдь. № 605., отъ с. Паласъ-Микъ, 24. X. 916. г., 3 ч. 40 м. сл. пл.

Началника на 1. конна дивизия,
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Изтиквайки неприятелскитѣ конни части съ движение и артилерийски огънь къмъ северъ (3 конни полка къмъ с. Тари-Верде и 2 конни полка къмъ с. Кожелакъ), дивизията достига к. 133., следъ заемането на която, при смръкване, сж насочени; 2 конни бригади въ с. Кожелакъ, а 1. и 5. конни бригади съ коннитѣ батареи за с. Тари-Верде. Пехотнитѣ части заношуватъ при с. Шереметь. Охраната на разположението въ с. Тари-Верде се възлага на командира на 5. к. бригада съ 2. и 9. к. полкове.

Разполагането на конните части въ тѣзи две села се налага отъ нуждата да се даде фуражъ и да се поятъ конетѣ; с. Паласъ Микъ и близките чифлици сж запалени отъ руситѣ и тамъ не може да се намѣри нищо за храна на хората и конетѣ.

Къмъ 11 ч. една неприятелска дружина, идяща отъ къмъ с. Кожелакъ, влиза въ с. Тари-Верде и се натъква на постове за непосредствена охрана, при изхода на селото, отъ Гвардейския коненъ полкъ въ ю. западната крайнина на само село. Ромънциѣ, изненадани, откриватъ огънь и подаватъ сигналъ „сборъ“, команда — „движение напредъ“ и бърза да излѣзатъ на северъ отъ селото.

Вистрелитѣ, сигналитѣ и виковетѣ ставатъ причина за известно безредие между хората отъ 1. и 5. конни бригади, които водятъ конетѣ си на водопой. Има изплашени и изстървани коне.

Картечния ескадронъ на Л. Гв. к. полкъ (ротмистръ Ценовъ), който е въ ю. з. частъ на селото, открива пръвъ огънь по ромънциѣ — тѣ оставятъ 22 трупа. Скоро временно безредие се прекратява и всички сж по мѣстата си.

Изненадата става възможна, понеже противникътъ се явява отъ югъ, отъ посока (с. Кожелакъ), отъ която не се очаква, — още повече, че с. Кожелакъ трѣбваше да се заеме отъ 2. конна бригада.

Положението на 2. конна бригада се узнава по-късно презъ нощта по донесението отъ началника на разезда изпратенъ къмъ с. Кожелакъ и отъ офицера за свръзка на 2. конна бригада, явилъ се при началникъ щаба на дивизията въ с. Тари-Верди. Този последния изказва недоволство предъ офицера за свръзка отъ 2. конна бригада за гдето бригадата не е изпълнила задачата си по заемане на селото Кожелакъ и не е донесла своевременно.

Но при приближаването на тази бригада къмъ селото, се установява, че то е заето отъ противника и командира на бригадата, предъ видъ настъпилото нощно време, решава да не предприеме нищо и дочака разсъмването на платото, южно отъ селото (к. 145).

За да избѣгне нѣкоя нова изненада, понеже височинитѣ северно отъ селото предния день не сж разузнати, началника на дивизията заповѣдва частитѣ да се изтеглятъ на к. 133. подъ прикритието на 2. коненъ полкъ, който последенъ на разсъмване напуска селото и при когото е оставенъ и началникъ щаба на дивизията.

Глава VII

Преследване към западъ

25. октомврий — с. Тари-Верде, с. Сатиской

Скица № 15.

Следъ случката въ с. Тари-Верди, нощта минава спокойно.

Движението към западъ започва въ 6 ч. пр. пл. Дивизията настъпва въ 3 колони: главнитѣ сили на конницата (7. Гв. 1., 3., 4., 6. к. п.) 1. и 2. к. батареи презъ к. 145. к. 158. (Кашкалакъ-Баиръ), к. 195. (Буюкъ Кожелакъ-Тепе), с. Токсовъ, въ авангардъ — 2. к. бригада, полковникъ Марколевъ; дѣсна колона (флангардъ) — 5. конна бригада, полковникъ Мачевъ (2. и 9. к. полкове) съ 3. конна батарея презъ с. Тари-Верде, к. 117., к. 131., к. 171; лѣва колона — пехотнитѣ части — отъ с. Шереметь, презъ с. Киришликъ, к. 214. (Хаджи-Байрамъ-Тепе).

Движението е освѣтлявано отъ разузнавателни ескадрони; въ посока на долината на р. Касимча — 4/4. ескадронъ (ротмистръ Пеневъ); по посока на гребена Кашкалакъ Баиръ, Буюкъ-Кожелакъ-Тепе, с. Кючюкъ-Кьой — 4/3 ескадронъ (ротмистръ Захариевъ); отъ дѣсната колона единъ ескадронъ (2/2) по пѣтя на следването на флангарда, к. 171 къмъ к. 204. и други—презъ к. 117., к. 131., с. Инамъ — Чешме.

Още съ започването на движението, противника, който се е окопалъ на к. 117., открива артилерийски огънь по частитѣ отъ дивизията. Сѣщо и селото Кожелакъ е заето. Коннитѣ батареи 1. и 2. откриватъ огънь по с. Кожелакъ, отъ гдето излизатъ нѣколко ескадрона и се оттеглятъ къмъ к. 132; 3. конна батарея открива огънь по противника на к. 117.

Понеже целта на движението е да се прекъсне пѣтя на отстъплението на противника при Черна вода, дивизията трѣбва да продължи движението си безспирно къмъ западъ, заради това на командира на 5. конна бригада се праща заповѣдь; „да остане на хребета Кашкалакъ-Баиръ, за да прикрива фланга и тила на дивизията. № 611. отъ 9 ч. 45 м.“

Дивизията продължава движението.

Къмъ това време въ щаба на конната дивизия се получаватъ следнитѣ донесения:

Командира на бригадата.

По донесение отъ начальника на челния разездъ единъ коненъ полкъ се намира на 6 км. северно отъ с. Кожелакъ Единъ коненъ взводъ маневрира около полка. Веригата, която бѣше задъ хребета на 3 км. с. Кожелакъ, около 50 душ пехота, отстѣпи. № 8., 25.X.916. г. 8 ч. 25 м. пр. пл. Получено въ бригадата сѣщия день, 8 ч. 45 м. пр. пл.

(п) Поручикъ Поповъ

Началника 1. конна дивизия

Противника заема гребена въ страни отъ к. 117. с. около 2 роти и артилерия. Заехъ гребена при к. 133. и почнахъ да го обстрелвамъ.

По движението отъ дветѣ страни на шосето, изглеждатъ че тамъ е неприятелската конница.

Чакамъ указания да задържамъ ли до пристигането на нашитѣ пехотни части, или да продължавамъ въ дадената ми посока настѣпленieto. № 242., южно 2 км. отъ с. Тари-Верд. 25.X.916. г. 8 ч. 20 м. пр. пл. Получено въ щаба на дивизията въ 9 ч. 10 м. пр. пл. сѣщия день.

Командиръ на 5. конна бригада.

(п.) Полковникъ Мачевъ.

Началника 1. конна дивизия.

Разездитѣ ми донасятъ за присѣтствието на една неприятелска конна бригада, която се е събирала въ лѣхчината ю-з. отъ с. Инамъ-Чешме. Обози въ това направление се забелязватъ. Съ два вистрела неприятелската артилерия стреля по посока на с. Кожелакъ. № 5., с.-з. отъ с. Кожелакъ, 25.X.916. г. 9 ч. пр. пл. Получена въ Щ. на Д. сѣщия день 9 ч. 30 м. пр. пл.

Командиръ IV. ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ

(п) Ротмистръ Захариевъ.

Командира на бригадата.

По донесение на начальника на дѣсния № 2. разездъ около 3 конни полка се намиратъ на височината, 4 1/2 км. с. и. отъ с. Юначези*), които завили съ дѣсното рамо напредъ. № 9, отъ к. 204, 24. X. 916. г. Получено въ бригадата сѣщия день, 10 ч. 20 м. пр. пл.

(п) Поручикъ Поповъ.

*) с. Инамъ Чешме — бел. автора.

Началника 1. конна дивизия.

Заловени двама ромънски пленници (нѣмци) отъ 9. катарашки полкъ казватъ: вчера срещу дивизията сж действували 9. и 10. ромънски конни полка, 4 ескадрона отъ 3. руски коненъ полкъ съ пехотни полкове. Днесъ ромънскитѣ два полка сж на изтокъ отъ к. 117. Западно отъ сжщата били срѣдоточени близо 4 руски полка. Офицеритѣ имъ ги препреждавали да бждатъ готови, че ще предприематъ атака рещу конната дивизия. Въ страни отъ шосето к. 117. е настанена на позиция една 4 орждейна конна батарея. Въ атаката на 23. при Карамуратъ 9. дивизия се прѣснала. Началника на дивизията избѣгалъ. № 243., южно 2 км. отъ с. Тарирерди, 25.X.916. г. Получено въ Ш. на Д. сжщия день, 10 ч. 5 м. пр. пл.

(п) Полковникъ Мачевъ.

На командира на 5. конна бригада се праща нова заповѣдь—да се държи по-близо до дивизията, като следва къмъ ашла Захария и държи свръзка въ лѣво съ дивизията. № 90 ть 10 ч. 25 м.

При това положение, когато 2. конна бригада (авангарта на срѣдната колона) достига к. 195. (Буюкъ-Кожелакъ-Теле) се забелязватъ 3 пехотни колони да се изтеглятъ отъ с. Оксовъ за с. Кулели.

По колонитѣ веднага е откритъ артилерийски огънь ть 1. и 2. конни батареи. Противника продължава отстъплението си, като бързо се прѣска въ разредени строеве.

Колкото и да е примамлива плѣчката (спомена за успѣлната атака при с. Карамуратъ е отъ два дни само), но предъ идъ пристѣпствието на фланга и въ тила на дивизията голѣми конни части и безъ по точни сведения за мѣстонахождението на нашата пехотна колона, началника на дивизията заглушава въ себе си порива за една нова атака, като запазва конното ядро готово за да действува срещу руската конница, съ която 5. конна бригада води артилерийски бой.

Противника е преследванъ съ артилерийски огънь до предѣленъ вистрелъ, като оставя по полето убити, ранени, пленници.

При това положение пристига на к. 195., къмъ 11 ч. гр. пл., Мекленбургския херцогъ Адолфъ Фридрихъ и предава заповѣдь отъ маршалъ Макензенъ: „Черна вода е падналъ. Конната дивизия да преследва противника въ посока на Хърсово“.

Решението на началника да дивизията е да продължи движението къмъ западъ и да пресѣче шосето за Хърсово при с. Еркесеръ, по близо къмъ Хърсово, отколкото къмъ Черна вода.

Къмъ това време въ щаба на дивизията сж получени следнитѣ донесения :

Началнику 1. конна дивизия.

Донсямъ ви, г-нъ генералъ, че колоната въ 10 ч. и 30 м. пристигна и зае с. Киришли.

По сведения отъ българското население нощесъ е носувала около 1 1/2 дружина въ селото и тази заранъ рано е отстѣпила по посока на Хърсово, изобщо противника се интересува за крайдунавски мѣстности — кждето има мостове. — 118., отъ с. Киришли, 25. X. 916. г., 10 ч. 30 м. пр. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день 12 ч. 5 м. сл. пл.

Старши адютантъ на дивизията,

(п) Майоръ Соларовъ.

Началника 1. конна дивизия.

Неприятелската полубатарейа съ 2 ескадрона и 8 коа обозъ отстѣпва бързо по пѣтя за с. Инамъ-Чешме — отъ чифлика Кашла Захария.

Отъ с. Токсовъ презъ чифлика Кашла Захария отстѣпиха около 4 неприятелски ескадрона (съ щандартъ) и неприятелски пехотни части около 1 полкъ по посока на с. Кулеи (к. 160). № 6. ю и. отъ чифлика Кашла-Захария. 25. X. 916. г. Получено отъ Щ. на Д. сжщия день, 12 ч. пр. пл.

Командиръ 4. ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ

(п) Ротмистръ Захариевъ.

Началника 1. конна дивизия.

Село Кулеи свободно отъ противника.

Неприятелска колона около 2 пехотни полка съ картеци бързо отстѣпва по хребета, западно отъ рѣката П р. Казимча (к. 131.—158.) на северъ.

Показанитѣ два ескадрона съ полубатарейа въ донесение № 6. отъ 25. того отстѣпватъ по шосето за Сарж-Гьолъ. Неприятелски 4 ескадрона и 1 пех. полкъ, показани въ донесение № 6. отъ 25. того отстѣпиха по посока с. Кючукъ-кьои и на северъ.

Узнахъ отъ пленници, че всички отстѣпватъ къмъ Хъртово и Мачинъ, гдето имало построени мостове на Дунва на понтони. № 6., южно отъ с. Кулеи, 25. X. 916. г., 12 ч. на пладне, Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 12 ч. 45 м. сл. пл.

Командиръ на 4. ескадронъ отъ 3. коненъ полкъ.

(п) Ротмистръ Захариевъ.

Главнитѣ сили на дивизията сж насочени презъ с. Токсовъ, с. Чаталь-Османъ за с. Еркесекъ; 5. конна бригада презъ с. Терзикьой за с. Еркесекъ; пехотнитѣ части на дивизията — къмъ к. 171. (6 клм. източно отъ с. Сатискьой).

На фелдмаршалъ Макензенъ е изпратено следното до-
несение.

Чрезъ начальника на Източната група за
щаба на фелдмаршалъ Макензенъ.

При настѣплението си дивизията въ 8 ч. 20 м. пр. пл.
срещна на линията к. 117.— с. Инамъ-Чешме 4 руски конни
полка, два ромънски и 4. орждия, съ които се завърза арти-
ерийска стрелба, полковетъ се насочиха западно отъ Инамъ-
Чешме, като оставиха ромънскитъ конни полкове на к. 117.

Въ 9 ч. 20 м. пр. пл., при настѣплението на дивизията къмъ
Токсовъ, забеляза се на едно разстояние отъ около 8 км.
отстъплението на три колони: единъ ариергардъ отъ единъ
хотентъ полкъ, две дружини и две батареи, посока на хре-
титъ с. з. отъ Токсовъ; по-на западъ отряда на втората
колона въ сщия съставъ; по-на изтокъ авангарда на трета
колона около — две дружини. Ариергардитъ, силно обстре-
пани отъ нашата артилерия, отстъпиха, като измѣниха посо-
ката си вмѣсто на северъ—на северо-западъ.

Отъ пленени българи войници и нѣмци установява се,
че срещу конната дивизия действуватъ руски и сръбски вой-
ски. Споредъ показанията на сжщитъ, дадени имъ сж били
указания, даже на отдѣлнитъ войници, ромънитъ да се от-
теглятъ въ посока на Хърсово, Браила, а рускитъ и сръбски
части — къмъ гр. Тулча, обаче, вследствие силния натиск на
конната дивизия посоката на общото отстъпление е насочено
къмъ Хърсово и Браила, а само кавалерията, усилена съ пе-
хотни части, прекрива пътя на отстъплението за Тулча.

Полковникъ Ивановъ настѣпва отъ Естеръ въ посока
на к. 129. (Могила Биларларъ).

Конната дивизия се насочва къмъ к. 214. (Хаджи Бай-
рамъ-Тепе). № 16. Е, отъ к. 195. (Буюкъ-Кожелакъ), 25. X.
916. г. 12 ч. на пладне.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Презъ време на движението къмъ западъ сж получени
и следнитъ донесения:

Началника на 1. конна дивизия.

Колонитъ, за които донесохъ, отстъпватъ на северъ. Се-
ло Жосъ—Римнику свободно отъ противника; селени отъ се-
лото (българи) казватъ, че неприятеля (сърби и руси) отстъп-
ва за с. Сарж-Гьолъ и отъ тамъ за Тулча. Неприятелски ко-
ненъ полкъ, който вече напусна с. Кютуклеръ прикри отстъп-
лението на пехотнитъ имъ части. Неприятеля пали всички се-
ла, сега е подпалилъ и с. Казъмча.

Съгласно дадената заповѣдь, ескадрона се прибира при
дивизията въ с. Токсовъ. № 9, отъ с. Кютели, 25. X. 916. г.

1 ч. и 15 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. същия день, 2 ч. сл. пл.

(п) Ротмистръ Захариевъ.

Началника 1. конна дивизия.

Неприятелскитѣ конни полкове останаха задъ северна а крайна на Инамъ—Чешме.

Огъ тѣхъ единъ дивизионъ заминава по пжтя Инам - Чешме, Сара-Гьолъ, а единъ другъ ескадронъ, въ северо и - точна посока.

Изпратихъ донесение съгласно заповѣдта ви до начальника на бригадата, г-нъ полковникъ Мачевъ. № 30, отъ к. 195. 25. X. 916 г. 1 ч. 20 м. сл. пл. Получено въ Щ на Д. същия день, 2 ч. 35 м. сл. пл.

(п) Поручикъ Марковъ.

Пристигайки въ зоната на к. 171., къмъ 3 ч. сл. пл., о донесенията отъ разузнавателнитѣ части се разбира, че ту ѣ противника е вече отстѣпилъ. Само въ посока на Дуна а се чуватъ артилерийски изстрели.

Това става причина да се вземе ново решение — да е измѣни движението къмъ северъ, въ посока на Хърсово и да се търси тамъ да се пресѣче пжтя на отстѣпающитѣ не-приятелски части край Дунава.

Пращата се нови разузнавателни части отъ Лейбъ Гв р-дейския коненъ полкъ 2.-ескадронъ (ротм. Филиповъ) край Дунава и 3 ескадронъ (ротм. Богдановъ) въ посока на л о-сето Ескесенъ, Хърсово.

И въ новата посока на движение противника вече е т-стѣпилъ. Когато главнитѣ сили пристигатъ въ Сатискьой 4 ч. 30 м. Движението е преустановено. Частитѣ заночув гъ въ селото.

Огъ разузнавателнитѣ части се получаватъ сведения, какво и въ пространството до Дунава, до с. Тикилещи с. Капужи нѣма неприятелски отстѣпающи части.

За фелдмаршалъ Макензенъ се праща следното о-несение:

Твърде бързо.

Чрезъ командующия Източната група,
за щаба на фелдмаршалъ фонъ Макензенъ.

Дивизията продължи движението си къмъ западъ съ цель да се яви въ тилъ на частитѣ на противника, които от-стѣпватъ къмъ Хърсово. Въ 4 ч. 30 мин. сл. пл. дивизи та зае с. с. Турско и Ромънско Сатискьой, безъ да срещне съ-противление отъ противника.

Неприятелски конни части до 3 конни полка и дружини, северно от с. Кожелакъ, frontiраха конната дивизия до 1 ч. 45 м. сл. пл., следъ което се оттеглиха презъ Инамъ-Чешме за Сарж-Гьолъ. Въ същата посока отстъпи неприятелска колона, въ съставъ около 1 пехотенъ полкъ, съ единъ коненъ полкъ, която отстъпи отъ с. Киришликъ и с. Токсовъ.

Тѣзи части сж изключително руси и сърби. Въ с. Куле-ли е взета отъ противника 1 картечница въ пълненъ комплектъ съ 15 сандъка патрони.

Заловени сж повече отъ 30—40 пленници отъ 37., 38., 244., 40., 34. руски пехотни полкове, както и такива отъ 9. стрелкови, 74. и 7. стрелкови полкове — ромънски, както и двама души отъ 9. каларашки полкъ. Сжщо пленници сърби отъ 4. пех. сръбски полкъ, които сега броятъ не повече отъ — 5 хиляди души. № 615, отъ с. Турско Сатискьой, 25 X 16. г., 4 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Презъ деня дивизията залавя около 250 души пленници, руси и сърби, между които единъ поручикъ и единъ офицерски кандидатъ (донесение № 616. отъ 25. X. 916. г., 8 ч. 25 м. сл. пл.).

Преследване къмъ северъ, покрай Дунава

26. октомврий

Утрото е влажно и мъгляво.

Дивизията започва движението въ 6 ч., като се насочва къмъ Хърсово. Въ авангардъ на дивизията е 1. конна бригада съ полковникъ Табаковъ, като на чело следва Гвардейския коненъ полкъ съ разузнавателни части къмъ Хърсово, Сарай и Касимча. Движението е бързо. По пжтя дивизията залавя пленници, коли, разхвърляно оржие. Но отъ донесенията на разузнавателнитъ части скоро става ясно, че противника отстъпва къмъ северъ, заради това отъ с. Еркесекъ 2. конна бригада е насочена презъ с. Капужи, к. 168. за с. Карапелитъ, с. Балджиу.

За заемане на гр. Хърсово е изпратенъ Гвард. коненъ полкъ (полковникъ Банановъ) съ 1 артилерийски взводъ. Главнитъ сили сж групирани около с. Муслу бей, преди да се продължи движението къмъ северъ и да се даде време на разузнавателнитъ части да измѣнятъ посоката на движението.

Къмъ 11. ч. се получава въ щаба на дивизията следната заповѣдъ на фелдмаршалъ Макензенъ.

„До 1. конна дивизия — чрезъ 217. германска дивизия.

1. Черна вода, следъ кратъкъ бой на 25. X. е взетъ. Дивизията отъ нападателната група (източната) отъ 25. X. нѣма предъ себе си противникъ.

2. Операциитѣ на Добруджанската армия достигнаха съ това за сега своя край. Не се възнамѣрява да се продължатъ операциитѣ съ преследване на противника съ голѣми сили на северъ отъ общата линия—езеро Ташавлу, височинитѣ северно отъ сжщата линия, с. Доробанцу—с. Бонасчикъ, а сжщо и северно отъ Черна вода, задъ Дунава.

На горепоменатата линия, III. армия, която наново се подчини на генералъ Тошевъ, ще изработи и укрепи една позиция и ще осигури тази линия съ изнесени напредъ части

Задачата на кавалерийската дивизия за следнитѣ близки дни ще бжде:

а) Преследване и вредене на противника, доколкото силитѣ на хора и коне позволяватъ.

б) Установяване дали противника се събира и къде строи ли позиция и дали има намѣрение по-сетне да настѣпни

в) Безпокоене противника, намиращъ се при Хърсов и на западния брѣгъ на Дунава.

г) Установяване дали противника при Хърсово получава подкрепления.

д) Основателно унищожаване желѣзопѣтнитѣ и телеграфни линии предъ нашия фронтъ.

4) Особено важно е бързо да се установи и донесе дали ж. п. линия Каролъ I.—Хърсово е завършена и въ експлоатация, както и линията Каролъ I.—Тулча.

5) Донесенията отъ сега нататъкъ да се изпращатъ на генералъ Тошевъ въ Меджидие. Препоръчва се построяванъ телефонно съобщение до Каролъ I., 26. X. 1916. г.

Отъ щаба на фелдмаршалъ Макензенъ.”

Скоро следъ това се получава донесение за заемане на Хърсово отъ Гвардейския коненъ полкъ.

Отъ донесенията на началника на авангарда, командира на 4. конна бригада, както и отъ разузнавателнитѣ части, се установява какво северно отъ линията на с. Сарай се отелятъ отдѣлни войници, съ групи отъ бѣгашето къмъ северъ ромънско население, прикривани съ конница.

При това положение, когато конната дивизия се намиа изнесена предъ линията: с. Бонасчикъ—езеро Ташавлу, предъ армията, на повече отъ 30—40 км.; когато споредъ сама а заповѣдъ на фелдмаршала, операциитѣ на Добруджанска а армия сж достигнали своя край; когато конната дивизия завършила предписаната ѝ задача и е въ непрекъснати действия отъ 8 дни; когато се е изнесла на повече отъ 110—120 км. предъ своитѣ последни позиции при с. Геленджикъ и на 140—150 км. отъ гара Кара-омеръ, отъ гдето се снабдява съ хлѣбъ и бойни припаси, безъ да има никакъвъ дивизионенъ

транспортъ, началника на конната дивизия смѣта, че може преустанови по-нататъшното преследване, за което и самата заповѣдъ на маршала му дава свобода, като го поставя въ зависимостъ отъ умората на хората и конетѣ, които отъ 8 дни не сж имали почивка, и когато частъ отъ хората днесъ не сж получили хлѣбъ, а на утрешния день такъвъ не ще има за всички.

Съ оперативна заповѣдъ на конната дивизия № 32. отъ 26.X 916. г. 2 ч. 30 м. сл. пл. се опредѣля новата задача на конната дивизия и начина за изпълнение:

§ 1. Противника е въ пълно отстъпление къмъ северъ, преследванъ отъ конната дивизия.

§ 2. Нашитѣ пехотни части отъ Източната и Западни групи. следъ заемането на Кюстенджа и Черна вода, ще се укрепятъ на линията: Беришъ-Тепе (к. 145.), с. Доробанцу, Ленаръ-Баиръ.

§ 3. Конната дивизия има заповѣдъ: да преследва, да следи въ кои посоки се оттегля, гдѣ се укрепява, дали получава подкрепления противника.

Заповѣдвамъ :

А. Разузнаване.

Лѣвъ участъкъ, Полковникъ Табаковъ, 1. коненъ полкъ, разузнава въ зоната отъ Дунава до в. Дюлгеру (к. 252.), изключително.

Дѣсенъ участъкъ — полковникъ Мархоловъ, съ 2. конна бригада, разузнава въ зоната к. 252. (в. Дюлгеру) включително до Черно море (езеро Головица).

Б. Главнитѣ сили на дивизията ще се разположатъ:

Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ — въ с. Капуджи; 6. коненъ полкъ съ конната батарея на поручикъ Христовъ — въ с. Токсовъ,

5. конна бригада — (2. и 9. конни полкове) съ коннитѣ батареи на капитанъ Векилски и поручикъ Доросиевъ — въ Турско и Ромънско Сатискъой.

Щаба на дивизията, пехотнитѣ части, полската артилерия, колоездачнитѣ роти, радиотелеграфното отдѣление — въ с. с. Сатискъой Турско и Ромънско.

В. Обозитѣ на коннитѣ части отъ дивизиитѣ — въ с. Карамуратъ.

§ 4. Заведующия съобщенията да разпореда за устройване на сигурна телефонна свръзка съ щаба на III. армия, презъ с. Каролъ I. въ Меджидие.

Н-къ 1. конна дивизия, генералъ-майоръ Колевъ

Н-къ щаба отъ генералния щабъ, подполковникъ Кисьовъ

Тази заповѣдъ, обаче, не се привежда изцѣло въ изпълнение: къмъ 4 ч. сл. пл. последва ново нареждане отъ

фелдмаршала, съ което се иска: „конницата да преследва д последни сили на конетѣ.

Малко по-късно германския офицеръ за свръзка пояснява: „какво пехотнитѣ части на дивизията трѣбва да останатъ назадъ, за да прикриватъ укрепяването на III. армия, а само конницата да преследва“.

Къмъ 4 ч. 30 м. сл. пл. конното ядро започва движение то къмъ северъ въ посока на с. Сарай.

Пехотнитѣ части (3 дружини) и 1 1/2 полски батареи с оставени въ с. Муслу-бей, 1 дружина съ 1/2 батарея е изпратена въ с. Хърсово да смѣни Л. Гвардейския коненъ полк който веднага е насоченъ къмъ с. Сарай — на северъ, съ конната дивизия.

Обозитѣ на дивизията сж извикани въ с. Каролъ I, а на интенданта на конната дивизия е заповѣдано да устрои въ Харсово хлѣбопечене, като използва мѣстнитѣ сръдства въ хранителни припаси и хора.

Преследването на противника, застиганъ отъ авангар а и разузнавателнитѣ части на дивизията, почва да се очертава твърде благоприятно: цѣли неприятелски части сж разпаяни съ артилерийски огънь и изоставятъ орждия, други атакувани отъ разезди се разбѣгватъ и изоставятъ сжщо орждия и обози. Това се вижда отъ следнитѣ донесения:

Началнику 1. конна дивизия.

Следъ обстрелването на една неприятелска дружина въ батарея, която отстъпваше къмъ с. Сарай, дружината съ конетѣ отъ батареята се разбѣга, като напустна орждията. Орждията сж нескорострелни, отъ тѣхъ едно прибрахме а за останалитѣ три разпоредихъ да извадятъ затворитѣ.

Майоръ Димитровъ намира, че нѣма нужда да се ствеждатъ орждията назадъ. № 308., 26. X. 916. г., 2 ч. 20 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 4 ч. 30 м. сл. пл.

Командиръ на 4. конна бригада
(п) Полковникъ Табаковъ.

До началника 1. конна дивизия

Съ взвода атакувахъ една полска батарея, отъ която достигнахъ само последното орждие, а останалитѣ, подъ прикритието на една полурота и 1 ромънски ескадронъ, успѣха да отвлѣкатъ едно орждие, коневодитѣ на останалитѣ две орждия и тѣхнитѣ затвори. Заловихъ три орждия и пред ицитѣ, 6 коня, 5 ракли — 10 коли. Отъ моята стрелба при удихъ една полска болница да остави колитѣ си, повече отъ 10, пълни съ медикаменти. Две колони пехотни, около 3 дружини, и още 2 батареи отстъпиха въ безпорядкъ къмъ с. Даяни, уплашени отъ припускашитѣ къмъ тѣхъ коневоди на

зетата отъ менъ батарея. Оставамъ да наблюдавамъ къмъ Гърличу. № 53., 5 км. южно отъ с. Гърличу, 26. X. 916. г. 1 ч. 10 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 4 ч. 5 м. сл. пл.

Началнику на самостоятеленъ разездъ

(п) Подпоручикъ Кушевъ.

Вечеръта ядрото и щаба на конната дивизия заношува: 1. и 5. конни бригади въ с. Сарай; 2. конна бригада — с. Карапелитъ, разузнавателни части на линията с. Докузача, к. 88. (в. Аракларъ), с. Касимча, с. Сара-Гьолъ. Разузнавателни части, споредъ по-късно полученитъ сведения, сж на линията с. Гърличу, в. Кара-Тепе (к. 193.) — ескадрона на ротмистръ Богдановъ, с. Круджа — ескадрона на ротмистръ Цаневъ отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ.

Ето и самитъ имъ донесения:

Началника 1. конна дивизия.

Къмъ 1 ч. 30 м. сл. пл. влѣзохъ въ селото. По сведения отъ намиращитъ се бежанци и пленници, неприятелски войски, артилерия, пехота и малко конница вчера и нощесъ ж отстъпили къмъ с. Али-факж за Бабадагъ. Питали сж талечъ ли е Дунава. Сноши въ с. Касимча сж ношували — 3 хиляди руси и сърби съ 2 батареи и тая сутринъ сж отстъпили за Тулча. Колари, върнали се отъ Браила, казватъ, че къмъ Мачинъ отивали много войски. Пленихъ около 20 руси и ромъни и 10 двуколки. № 37., отъ с. Кураджея, 26. X. 916. г. од., 6 ч. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 10 ч. сл. пл.

Началникъ на разузнавателния ескадронъ

(п) Ротмистръ Цаневъ

Началнику 1. конна дивизия

Въ 7 ч. сл. пл. достигнахъ съ ескадрона кръстопътя 2¹/₂ км. южно отъ Фагарашу-Ноу неприятелски части по шосето в. Рахманъ, заето отъ неприятелски части — въроятно руси. Изпратения разездъ къмъ с. Фагарашу-Ноу намѣри въ селото шумъ и огънове. Не може да се установи дали е заето отъ войски, или бежанци. Хванати два пленници руси при с. Рахманъ, неизвѣстно отъ кой полкъ, понеже разезда ги предаде на 1. ескадронъ.

Оттегленъ ескадрона за ношуване по шосето 1 км. южно отъ Д. Каратепе (136.).

Споредъ сведения отъ настигнати бежанци, ромънски неприятелски части (ромъни, руси и сърби) днесъ къмъ пладне отстъпили къмъ Тулча и Мачинъ. По голѣмата частъ — презъ Фагарашу-Ноу за Мачинъ.

Ако ескадрона не бжде смѣненъ до разсѣване моля да се укаже следната посока на разузнаване — Мачинъ, или Тулча. № 12, 1/2 км. източно отъ Кара Тепе, 26. X. 916. г. 7 ч. 45. м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 10 ч. 10 м. сл. пл.

Командиръ на 3. ескадронъ отъ Л. Гвард. коненъ полкъ
(п) Ротмистръ Богдановъ

Вечеръта за фелдмаршалъ Макензенъ се изараща следното донесение, въ което ясно сж очертани действията презъ този день:

Твърде бързо.

Чрезъ щаба на III. армия за щаба на групата фелдмаршалъ фонъ Макензенъ.

До 10 ч. 40 м. пр. пл. е забелязано отстъпването на пехотни части и обози, следъ това време по пѣтя северно отъ с. Сарай е забелязано само движение на отдѣлни групи хора, а по после — само на отдѣлни хора. При с. Топалу отъ снощи къмъ северъ (Хърсово) не е имало движение на по-големии неприятелски части освенъ 50—80 человекъ отъ рани руски части. Нашата колона, насочена къмъ Хърсово, следъ кратъкъ бой съ пехотни части, които сж заемали града, е овладяла града въ 1 ч. сл. пл. Моста надъ Дунава е билъ разрушенъ отъ самитѣ ромѣни още тази сутринъ. Продължавало е чрезъ лодки подъ ораната на 2 монѣора и 3 катера. При приближаването на пехотнитѣ колони мониторитѣ сж открили огънь, но сж принудени да се оттеглятъ къмъ северъ отъ нашата артилерия. Нашиѣ колони, преследвайки противника къмъ север, сж разпрѣснали по пѣтя за Сарай 1 дружина съ 1 полска батарея, като сж заловили четиритѣхъ ѣ орждия. Друга колона е атакувана край Дунава и сж заловени 3 орждия съ предницитѣ, 6 коня, 5 ракля, 10 кола пълни съ медикаменти. Въ тѣзи посока сж отстъпили 3 дружини съ 2 батареи. Вчера, въ 4 ч. 30 м. сл. пл., въ с. Куружа е имало единъ руски полкъ пехота съ тежка артилерия, споредъ казването на пленникъ. Споредъ казването на други пленници, снощи въ с. Касъмча сж спали 2—3 хиляди руси и сърби. Заловени сж днесъ повече отъ 200—300 пленници отъ разни полкове: 8, 9, 12, 7. стрелкови: 34, 39, 51, 52, 66 ромѣнски и 4, 10, 11. и 12. стрелкови отъ 3. стрелкова руска дивизия; отъ 34. пех. полкъ отъ 9. Сибирска дивизия, която отъ 5 дена била докарана тукъ. Въ състава ѣ влизали 33, 34, 35. и 36. полкове. Такива отъ 241, 242, 243, и 244. руски полкове отъ 61 дивизия. Всички сж повечето хора изостанали и насочени къмъ Хърсово, гдето имъ било казано, че ще минатъ Дунава.

Споредъ тѣхнитѣ показания мостове на Дунава имало при Браила, Исакча и Тулча. Споредъ казването на руси пленници — 9 и 10. Сибирска дивизия отъ 4. Сибирски корпусъ сж били насочени за въ Ромъния. Отъ тѣхъ 9. дивизия е пречесена цѣла въ Добруджа, а отъ 10. дивизия, отъ сжщия Сибирски корпусъ, били дошли само три полка.

Конната дивизия се разположи на почивка съ главнитѣ си сили на линията: Сарай, Карапелитъ, съ разузнавателни части на линията: с. Гърлица, к. 173. к. 168, с. Касимча, с. Сарж-Гьоль. Утре, 27. того, дивизията ще продължи настѣпленieto си, като остави въ гр. Хърсово 1 дружина съ 2 орджия. Въ с. Муслу-Бей — останалитѣ три баталиона, 1 1/2 полски батареи, които още тази вечеръ сж заели тамъ мѣсто и които безъ заповѣдь не мога да взема, № 622. отъ с. Сарай, 26. X. 916 г., 7 ч. 50 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия.

(п) Генералъ майоръ Колевъ.

27. октомврий

Движението къмъ северъ започва въ 6 ч. 30 м. пр. пл. съ разузнавателни части: единъ ескадронъ (3/9) въ посока с. Сарай, к. 188. к. 228., други ескадронъ (2/9) — с. Сарай, с. Романъ-Топологъ; дивизията следва въ 3 колони: лѣва колона — полковникъ Табаковъ, съ 1. коненъ полкъ и 1 взводъ, а к. батарея поручикъ Доросиевъ, преследва противника въ посока: с. Островъ, с. Айгаръ—Аметъ; срѣдна колона — полковникъ Мачевъ, съ Лейбъ Гвардейския и 9. к. полкове, съ 1 1/2 конни батареи — преследва противника въ посока на шостето за с. Романъ-Топологъ; дѣсна колона, полковникъ Мархоловъ, съ 4. и 6. конни полкове и конната батарея на поручикъ Христовъ, преследва въ посока на с. Доеранъ.

3. коненъ полкъ, подполковникъ Митовъ, получава самостоятелна задача — да разузнава и преследва на крайния дѣсенъ флангъ, презъ с. Чамурли Де-Жось, за Бабадагъ.

Колонитѣ едва изминаватъ по нѣколко клм. на северъ отъ Сарай и н-ка на дивизията получава следното донесение

Началника 1. конна дивизия.

Донасямъ ви, г-нъ генералъ, че вчера, 26. того, въ 11 ч. 50 м. сл. пл. въ с. Сатискъой се яви при менъ единъ германски офицеръ съ около 1/2 ескадронъ конница отъ 217. германска дивизия, който ми каза, че търси Н. Височество Магленбургския херцогъ за да му съобщи, че пжтя: с. Сатискъой—Карамурадъ е не сигуренъ и да не минава по него, тъй като въ германската дивизия имали сведения, че въ с. Токсовъ била цѣлата конна руска дивизия и че имало хора ранени по пжтя отъ рускиѣ кавалеристи.

На въпроса ми колко полка има — отговори ми, че има 4 руски и 2 ромънски конни полка. Каза ми, че дивизията се направлявала отъ с. Таксовъ за с. Сатискъой.

Поръча ми тѣзи сведения да дамъ на началника на конната дивизия. № 92. Б. отъ с. Мослу Бей, 27. X. 1916. г. 7 ч. пр. пл.

Поручикъ Ботевъ.*

Колкото и невѣроятно да изглежда това донесение, предвидъ общото положение на противника до този моментъ, всътаки, трѣбва да се държи смѣтка за категоричността и на стойчивостта, съ която то твърди за настъплението на съединената руско-ромънска конница въ тила на дивизията. Началника на дивизията взема решение да усили разузнаването къмъ изтокъ, да съсредоточи дивизията и се упре пехотнитѣ си части при с. Мослу-Бей.

Въ посока с. Капуджи, с. Токсовъ е изпратенъ 3/2. ескадронъ — ротмистръ Кемилевъ, да провѣри донесението на германския офицеръ.

На командира на 3. коненъ полкъ — началникъ на крайната дѣсна колона, като се съобщава за полученитѣ сведения и за установяването на конната дивизия при с. Муслу-Бей, се заповѣдва „да провѣри дали противника настъпва южно отъ линията с. Кючюк-Къой, с. Инамъ-Чешме и въ случай, че противника не е южно отъ тази линия, да се установи на тази линия, като изпрати разузнавателни органи къмъ северъ и северо-изтокъ. Ако противника настъпва, а се държи въ близостъ на дивизията (№ 623. отъ 10 ч. 45. м.).

По това време въ с. Муслу-Бей нѣкои отъ бригадитѣ и полкови командири докладватъ на началника на дивизията за твърде неблагоприятното положение по отношение на прехраната: хората не получаватъ хлѣбъ и почватъ да боледуватъ отъ подозрително разстройство на стомаха, вследствие на употребление на недоварена царевича, жито и всичко каквото имъ попадне подъ ръка. Единъ войникъ отъ 6. коненъ полкъ умира отъ холера.

Въ 11 ч. при събранитѣ конни и пехотни части на конната дивизия пристига Н. В. Макленбургския херцогъ и предава на началника на дивизията следната заповѣдъ.

„Строго повѣрително

29. октомврий 1926. г.

До генералъ Кантарджиевъ

До генералъ Колевъ

Заповѣдва се:

1. Войскитѣ въ Ромънска Добруджа, съ изключение на тѣзи споменати въ § 9., влизатъ подъ общо командване, като III. армия, на генералъ-лейтенантъ Тошевъ.

2. Българската III. армия има следната задача:

а) Съ усилената дивизия да продължава преследването на неприятеля, да го разпръсне и унищожи, като изчисти цъла Северна Добружа отъ неприятель.

б) Да се укрепи съ всички стрѣдства на общата линия: Лакъ Ташавлу, с. Бонасчикъ и се задържа здраво на нея. Линията за укрепяването трѣбва да се опредѣли възъ основа на най точно разузнаване.

в) Да отбранява брѣга на Черно море, същевременно заеме Кюстенджа (1. дружина отъ 21. германски полкъ и брѣговата дългобойна батарея № 4. оставатъ за тази целъ въ нейно разположение) и тоя на Дунавъ, на изтокъ отъ ез. Олтина, като заеме Черна вода и моста надъ него.

Пристанищнитѣ съоръжения на Кюстенджа и ж. п. мостъ при Черна вода да се подготвятъ за разрушение (самото разрушение ще стане по заповѣдъ на фелдмаршала).

3. За по-нататъшнитѣ действия ще се пренесатъ по желѣзницата, или ще отпътуватъ по сухо: а) германската и австрийска тежка артилерия, съ изключение на батарея № 4.; б) германската 217. п. дивизия, въ чието разположение влиза 45. пех. германски полкъ и стрелковия полкъ; в) уланския полкъ № 6. съ 3 ескадрона отъ 1. коненъ резервенъ шасьорски полкъ; г) 1. пех. дивизия съ изключение на 16. пех. полкъ; д) 6. турски корпусъ.

4. Така щото да останатъ въ Добруджа освенъ конната дивизия, германската дългобойна батарея № 4. въ Кюстенджа, българската тежка артилерия (освенъ тази на 1. пех. дивизия) — всичко 43¼ дружини.

5. Заповѣдта за пренасяне на войскитѣ ще последва допълнително.

(под.) Фелдмаршалъ Макензенъ.

Едновременно съ това се получава и заповѣдъ отъ командующия III. армия:

Началника 1. конна дивизия.

„Генералъ фелдмаршалъ Макензенъ заповѣдва:

Повѣрената ви дивизия, съ придаденитѣ ѝ 4 дружини и 2 полски батареи, да преследва противника въ северна посока, да го разпръсне и унищожи, като по този начинъ цъла Северна Добруджа се очисти отъ противникъ. Първоначално дивизията ще завладѣе Хърсово, следъ което да се насочи къмъ Тулча, като остави заслонъ къмъ Исакача и Мачинъ. Въ случай, на сериозно съпротивление на противника, да го задържате и ще донесете за положението, а въ екстрени случаи, веднага.

„Армията ще се установи на линията с. Бонасчикъ и ез. Ташавлу и ще изпрати авангардъ на линията с. Балтажещи, Геленджикъ, Пелифлия.

№ 7058, 26. X. 1916. г. Получено въ Щ. К. Д. 27. X. 916. г., 11 ч. 15 м.

Командующия 3. армия
Генералъ лейтенантъ Тошевъ“.

Въ отговоръ на тѣзи заповѣди, подъ впечатлението за настѣпление отъ неприятелската конница въ тила на конната дивизия и мъчнотииитѣ по снабдяване съ бойни припаси и по прехраната, началника на конната дивизия изпраща до командующия III. армия следното донесение чрезъ старшия адютантъ, който трѣбва да даде и при нужда необходимитѣ пояснения :

„Заповѣдта Ви № 7058 получихъ въ 11 ч. 15 м. пр. пл. днешъ, тѣкмо когато конната дивизия отиваше да пресрещне неприятелската конна маса, която се движи предъ фронта на армията ни. Съ разузнавателнитѣ си части конната дивизия е далечъ напредъ отъ паралела на с. Сарай; ядро̀то тази заранъ бѣше трѣгнало да се движи още на северъ.

Заповѣдта Ви да преследвамъ къмъ Тулча и Исакча посрѣщамъ колкото съ радостъ, толкова и съ смущение, че не ще ми бжде възможно да я изпълня, а за това има не само чисто тактически съображения — присѣтствието на неприятелската конница и нѣкакви пехотни части задъ нея, но и чисто логистически пречки. Последнитѣ именно свързватъ бжджитѣ ми действия — въпроса за снабдяването на цѣлата конница, 4-тѣ пехотни дружини и 5 полски батареи—съ бойни припаси, съ сръдствата, които се иматъ подъ ржка и на такова голѣмо разстояние, безъ достатъчно сигурна комуникационна линия, считамъ невъзможно; снабдяването на цѣлия ми отрядъ съ храна главно съ хлѣбъ при подвижността, която имаме е фактъ, че е сжщо тѣй невъзможно.

Ето нѣколко деня вече частитѣ не сж получили ни трохица хлѣбъ отзадъ, а хлѣбопочене не може да се устрои, понеже всички села сж напуснати отъ населението и мелници липсватъ. При тази дилема, да изпълня задачата си като кавалеристъ и да изпълня дълга си като началникъ, азъ се обръщамъ къмъ васъ и вѣрвайте съ истинско съжаление, да моля да отмените заповѣдта си за преследванието, тѣй като то е не осжществимо щомъ като главнитѣ ни сили оставатъ толкова назадъ на позиция и щомъ не можемъ да удовлетворимъ стомаха на войника. Единствения изходъ да се излезе отъ това положение е да се подвезе храна и припаси съ нѣколко камиона. Следъ това съ готовность ще пристѣпя къмъ преследване, или ако това бжде късно—къмъ

действие още по на северъ. № 141 Б, отъ с. Мослу Бей, 27 Х. 916. г., 12 ч. по пладне“.

Началникъ 1. конна дивизия
Генералъ-майоръ Колевъ.

До разяснение положението и получаване отговоръ на това донесение конната дивизия остава въ с. Муслу-бей.

Тъй като въпроса за прехраната ще влезе въ една по остра форма при новото положение, когато подвоза отъ задъ ще се затрудни, на командира на 1/7 п. дружина, разположена въ гр. Хърсово, се праща следното нареждане:

Командиру 1/7. п. дружина.

Най-голѣма услуга и служебенъ дългъ ви се налага да вземете всички и най-енергични мѣрки за приготвление по възможностъ повече хлѣбъ за конницата и пехотата. Използвайте за целта всички хора и материали въ града. Важното е по скоро и повече хлѣбъ да се приготви, понеже подвоза отъ задъ е затрудненъ. Щомъ имате известно количество хлѣбъ готовъ, насочете го къмъ с. Муслу-бей. По заповѣдь. № 626 отъ с. Муслу-Бей, 27. Х. 1916. г.

Началникъ щаба 1. конна дивизия
(под) Подполковникъ Кисъвъ.

Този е именно единствения случай, гдето началника на конната дивизия временно се отклонява да изпълни заповѣдта да преследва, получена отъ командующия III. армия и отъ фелдмаршалъ Макензенъ.

За да се вини или извини началника на конната дивизия за неизпълнението на тази заповѣдь, трѣбва добре да се прецени. дали при тогавашнитѣ условия тази заповѣдь е била изпълнима, дали той е правилно постъпилъ, като е усвоилъ временно едно пасивно поведение съ частъта си.

Частитѣ на усилената конна дивизия отъ 18. октомврий, навечерието на нападателнитѣ действия срещу противника, сж въ непрекъснати боеве и походи; въ денонощна работа по разоранитѣ и кални поля, безъ възможностъ за почивка и редовно хранение.

По отношение на прехраната и снабдяването съ бойни припаси дивизията е въ твърде лошо положение.

Освенъ коннитѣ полкове съ тѣхнитѣ конни и пеши картечни ескадрони, 3-тѣ конни батареи, колоездачнитѣ роти, къмъ конната дивизия се придаватъ още 4 дружини, съ 2 полски батареи.

Всички тѣзи части трѣбва да се снабдяватъ ежедневно преди всичко съ хлѣбъ; месо все таки се намира, изъ полето има доста изостаналъ добитъкъ.

По селата, опразнени отъ населението имъ, брашно не се намира. Въ Хърсово действително има мелница, но тя е отчасти повредена и не може да се използва. Сжщо и фурни, хлѣбари и удобства за замѣсане на такова голѣмо количество хлѣбъ нѣма. Хлѣбопеченето на дивизията до сег е било на ст. Кара-Омеръ. На интенданта на конната дивизия наистина е заповѣдано да го пренесе въ Хърсово, но затова се иска време, то не се осществява до края на действията на конната дивизия предъ фронта на армията по липса на срѣдства и време.

Дивизията нѣма продоволственъ транспортъ, какъ то иматъ пехотнитѣ дивизии. Полковетѣ иматъ само домакински обозъ, който може да се използва за подвозъ само на единъ преходъ, а дивизията е вече на 140—150 км. предъ своите фурни. Исканитѣ отъ армията камиони още на 23. октомврий не сж получени.

Хората гладуватъ и сж принудени да се хранятъ съ арено жито и царевица, каквито не всѣкога се намиратъ и емогатъ за всички да се приготвятъ. Появяватъ се случаи съ холера.

Подвоза на бойни припаси е въ сжщото положение.

Съ изнасянето на конната дивизия къмъ северъ може да се очаква, че тя ще има случай да влѣзе въ по сериозни действия съ противника, които ще предизвикатъ и по-голямъ разходъ на бойни припаси. Безъ възможность да ги попълни, конната дивизия би изпаднала въ критическо положение.

Въ момента за вземане решение неприятелската конница, — руска конна дивизия и ромънска бригада, се насочва въ тила на конната дивизия и прави още по-опасно изненадото ѝ положение предъ фронта на армията, като заплава да прекъсне всѣкакъвъ подвозъ отъ тила.

Вънъ отъ тѣзи съображения въпросъ е дали конната дивизия, съ силитѣ съ които разпола, заедно и съ тѣзи, които сега и се придаватъ, би могла да изпълни тази обширна задача — да разпръсне и унищожи противника и изчисти тѣ него цѣла Северна Добружа, задача отъ която армията се въздържа за сега да се товари, задача която общото стратегическо положение на ромънския фронтъ още не позволява, задача въ изпълнението на която самия командующъ на III. армия се съмнява и внася условность за изпълнението, задача която по-късно цѣлата III. армия постига съ голѣми усилия и редица продължителни боеве.

Какви сж опасноститѣ отъ едно вдълбочаване въ Северна Добруджа преди противника да е отблъснатъ отъ Влашко и предвидъ преживѣнатата криза едва преди единъ месецъ съ минаването на ромънитѣ при Рахово, ясно се очертаватъ. При изнесеното положение на III. армия на линията Ташавлу, Бонасчикъ тѣзи опасности сж станали по-големи, отколкото

когато тя е била на линията Кобадинъ. Тъ ще станатъ още по-голъми съ напредването къмъ северъ.

При наличността на неприятелскитъ сили въ Северна Добруджа, при усвоеното поведение отъ III. армия да се спре и укрепява, конната дивизия можеше ли да си позволи свобода да продължи своето настъпление къмъ северъ на единъ тѣсенъ фронтъ, какъвто силитъ ѝ позволяватъ да заематъ, каква би била ползата отъ това настъпление. Не била се изложила тя на отдѣлно поражение, заедно съ приданитъ ѝ части, вмѣсто да постигне разпрѣсването и унищожението на неприятелскитъ сили.

Разглеждането и преценяването на всички тѣзи въпроса на така създалото се положение, при което началника на конната дивизия е ималъ да взема своето решение, ще разрешатъ въпроса дали това му решение е правилно и съобразно съ обстановката и дали въ сжщностъ може да става дума за изпълнението на заповѣдта, когато самата заповѣдъ з момента е неизпълнима. Неизпълнимостта на заповѣдта в случая се състои въ това, че нейното изпълнение намѣст да бжде отъ полза би принесло само пакости и би вошло намѣсто да подобри общото положение, понеже с рискъ да се изложи на пълно разстройство и поражение е конната дивизия, заедно съ приданитъ ѝ части.

И при все това, началника на конната дивизия изказва своя готовностъ, следъ задоволяване стомаха на войника, следъ разяснение положението, да продължи преследването и действията къмъ северъ. Готовностъ, която той привежда въ изпълнение още на следния денъ, като се задоволява отъ обещанието, че прехраната ще бжде уредена и следъ като се разяснява невѣрното донесение за настъплението на неприятелската конница въ тила на конната дивизия.

Отъ сведенията, които се получаватъ презъ деня се установява, какво ромънскитъ и руски войски продължаватъ да отстъпватъ, като използватъ всички пжтища къмъ северъ. Главнитъ маси сж преминали височинитъ Гхюнъ—Гхюрмезъ и Султанъ-Баиръ предния денъ, а презъ днешния денъ южно отъ тѣзи височини сж останали отдѣлни прикриващи дружини и конни части, които се окопаватъ по височинитъ северно отъ с. Айгаръ—Аметъ, с. Урумъ бей, с. Дсеранъ.

Въ посока източно отъ с. Муслу-Бей, къмъ с. Токсовъ противникъ не е откритъ. (Донесение отъ ротм. Кямилевъ № 40. отъ 26. X. 916. г., 2 ч. сл. пл. Получено Щ. Д. въ чага?).

Пленени обози на конната дивизия не е имало, — нѣмало е кой да ги плени въ сжщностъ.

Заловени сж презъ деня отъ преднитъ части на дивизията, които продължаватъ преследването, около 500 души

пленници, между които телефонната команда на 4. руски корпусъ, заедно съ началника ѝ, единъ офицерски кандидатъ.

Привечеръ (5 часа) отъ щаба на III. армия въ щаба на дивизията се получава следната радиотелеграма:

„Щабъ на 1. конна дивизия.

Къмъ провѣрената дивизия се придаватъ цѣлия 8. полкъ, останалитѣ две дружини отъ 16. пех. Ловчански полкъ и 1 артилерийско отдѣление отъ 4. Преславска дивизия, подъ началството на полковникъ Габаревъ. Така усилената дивизия да прогони противника задъ Дунава и съ пехотата заеме градоветѣ Хърсово, Бабадагъ, Тулча, Исакча и др. Разпоредено е утре, 28. октомврий, къмъ обѣдъ, горнитѣ части да бждатъ съсрѣдоточени при с. Киришликъ и влѣзатъ въ ваша подчиненостъ. Разпоредете частитѣ да взематъ съ себе и толкова обозъ. За получаването донесете.

№ 7072. отъ гр. Меджидие 27. X. 1916. г.

Съ телеграма № 477. командующия на 3. армия съобщава, че щаба на III. армия се е настанилъ въ Меджидие и иска конната дивизия да се свърже съ телефонно и телеграфно съобщение, работа, която армията трѣбва да извърши, а не конната дивизия, която нѣма срѣдства за това.

28. октомврий

Скица № 16.

Благодарение своевременната разпоредителностъ на заведующия съобщенията въ дивизията, майоръ Величковъ, дивизията още сутринята влиза въ телефонна свръзка съ армията, като използва ромънскитѣ постоянни линии.

Въпроса за уреждане подвоза се урежда на книга а дивизията се даватъ 12 камиона, 10 отъ които да пренася хлѣбъ отъ Кюстенджа и 2 — бойни припаси, но понеже тѣзи камионни сж на ст. Кара Омеръ, днесъ не успѣватъ а достигнатъ дивизията.

Отъ полученитѣ презъ нощъта сведения се вижда, какво разузнавателнитѣ части сж продължили движението си още по-на северъ и презъ нощъта сж заночували на линията с. Островъ, Алифака, Сара Гьолъ, Инамъ Чешме. (Донесение до командующия 3. армия № 633. отъ 28. X. 916. г., 7 ч. 30 м. пр. пл.).

Така че въ сжщностъ преустановяване на преследването не е имало по отношение на противника.

Конната дивизия продължава преследването и въ подготовка настѣпления, заедно съ пехотнитѣ части къмъ северъ, засилва разузнаването, като сж изпратени нови разузнавателни части:

Ескадронъ (ротмистръ Златановъ) отъ 1. коненъ полкъ въ посока с. Островъ — гр. Мачинъ. ескадронъ (майоръ Беронъ) отъ 6. коненъ полкъ, въ посока Топологъ, Башъ-Къой, Тулча; отъ 4. коненъ полкъ ескадронъ — (поручикъ Стефановъ) с. Касимча, Башбунаръ, Камберъ, Тулча.

На командира на 3. коненъ полкъ въ с. Касъмча се съобщава за новата задача на дивизията — да настъпи къмъ северъ и изгласка противника задъ Дунава, като му се заповѣдва „да продължи движението си къмъ Бабадагъ, да поддържа близко съприкосновение съ противника и не му дава възможност да се урежда“.

Съ полковникъ Габаревъ, къмъ с. Киришли, е потърсена свръзка, като му се съобщава за заповѣдта на армията и желанието на началника на конната дивизия пехотния отрядъ да се предвигне на северъ и заеме поне селата Кулели и Ръмнику—Де—Жосъ. Предупреденъ е, че предъ него се намира 3. коненъ полкъ, който ще настъпва къмъ Бабадагъ и който ще изпраща и нему събранитѣ сведения. (№ 635. отъ 28. X. 10 ч. пр. пл.).

Поискано е отъ армията да се открие за дивизията промежутъченъ разходенъ складъ въ с. Естеръ (на ж. п. линия).

Отъ армията се получава съобщение, какво пехотата на полковникъ Габаревъ ще се съсредоточи въ с. Карталъ, вмѣсто въ с. Киришли.

Най-после, отъ самия полковникъ Габаревъ се получава донесение (6 ч. сл. пл.), споредъ което той е пристигналъ въ с. Киришли съ 8. пех. полкъ и 2 батареи, обаче, дружинитѣ отъ 16. пех. полкъ не сж се още присъединили. № 3. отъ 28. X. 916. г., 12 ч. 40 мин.

Съ второ донесение (№ 5. отъ с. день, 5 ч. 40 м.) той донася, „че дружинитѣ на 16. пех. полкъ не сж още пристигнали и че следъ тѣхното пристигане ще се насочи презъ с. Ръмнику—Де—Жосъ за Сара—Гьоль, гдето предполага да нощува.

Разузнавателнитѣ части и 3. коненъ полкъ развиватъ презъ деня усилена деятелностъ и по цѣлия фронтъ влизатъ въ съприкосновение съ противника, който не само че прекратилъ отстъплението си къмъ северъ, но изглежда засилень, спира се и търси да се организира на по-удобна позиция южно отъ гориститѣ височини. Конната дивизия се намира предъ нова отбранителна линия, която противника се готви да брани.

Така: противника се окопава по хребета южно отъ с. Островъ. Той заема к. 39. и к. 197. съ около една дружина, окопава се на к. 228. (Ешилъ-тепе) и по височинитѣ с. отъ с. Топологъ. Селото Топологъ се заема отъ конна колона—4 ескадрона, съ 1 батарея, дошла отъ къмъ с. Чукурова; отъ с. Топологъ 2 ескадрона сж насочени на югъ по шосето за Са-

рай, други 2 ескадрона презъ с. Дойранъ за с. Калфа. Противника заема съ конни части с. Каиль-Дере; с. Сара-Гьоль и с. Бейдаудъ, сж заети съ около бригада неприятелска конница, сжщо силни конни части има и по-на изтокъ къмъ с. Сариуртъ.

Ето нѣкои отъ полученитѣ донесения:

Началника 1. конна дивизия.

Неприятелска (руска) конна бригада (12—16 ескадрона) заема село Сариуртъ три спешени ескадрона сж заели коти (височинитѣ) 160., 109., 124. и 104.

Село Сарж-Гьоль е заето отъ единъ ескадронъ, селата Тари-Верде, Инамъ-Чешме, Рамнику, Качамакъ, Карталъ, Муслу сж свободни отъ противникъ. № . . ?

Отъ ротмистръ Захариевъ.

Командира 2. конна бригада.

Неприятелска дружина зае върха Езилъ тепе. 1 спешенъ ескадронъ за сега е 1 клм. предъ с. Айгаръ-Аметъ. 4 ескадрона съ 1 картеченъ ескадронъ настѣпватъ отъ с. Татаръ—Топологъ къмъ с. Романъ-Топологъ и заематъ последното село. Разездитѣ обстрелватъ тѣхнитѣ. Северно отъ с. Романъ-Топологъ въ гората се забелезватъ още части. Оставамъ да наблюдавамъ. № 53, могилата два км. южно отъ с. Топологъ. 28. X. 916. г. 12 ч. 40 м. сл. пл. Получено на 28. X., 4 ч. 15 м. сл. пл.

(п) Майоръ Беронъ.

Началника 1. конна дивизия.

Селата Алифакъ. Чаушъ-Кьой, Коюнъ-Дере сж свободни. Въ 9 ч. 15 м. пр. пл. с. Сарж-Гьой се зае отново отъ противника. По сведения, събрани отъ пленници отъ 3 хусарски полкъ, се установява: бригадата отъ 3 улански и 3 драгунски полкъ е въ с. с. Сарж-Гьоль—Бейдаудъ, единъ въ първа линия, а другия въ резервъ. Бригадата отъ 2. хусарски и 3. казашки полкъ е въ лѣво отъ тѣхъ, до морето, сжщо въ две линии заедно съ 1 ромънски коеннъ полкъ. Черноморския полкъ придаденъ къмъ пехотата за полицейска служба. Имало слухъ, че 8. кавалерийска дивизия щѣла да се присъедини къмъ 3., но той не я видѣлъ. Въ дѣсно отъ тѣхъ има пехота. Въ дивизията имали 12 орждия, при всѣки полкъ по единъ взводъ (2 орждия). — № 62 отъ с. Касимча, 28. X. 916.. 12 ч. 30 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день 4 ч. 15 м. сл. пл.

Командиръ на 3. коненъ полкъ,
(под.) Подполковникъ Митовъ.

Командира 9. коненъ полкъ

До тукъ стигнахъ безъ да срещна противникъ. Отъ к. 23, наблюдавахъ с. Коюнъ-Пунаръ. При него съ фронтъ на юго-изтокъ сж окопани около 2 роти. По хребета отъ с. с. Татаръ-Аметъ, Коюнъ-Пунаръ, Урумбей се е окопала 1 дружина. Въ лѣво, надъ с. Урумбей, се виждатъ около 2 ескадрона, отъ които единъ спешенъ. По шосето отъ с. Чукурово къмъ Топологъ отъ 12 ч. 30 м. сл. пл. почна да се вижда конница, придружена съ картечници и 1 конна батарея. До сега влѣзоха въ селото 4 ескадрони и 2 раздѣлени, тъкмо слизаха, обаче ние три разезда обстреляхме. Появилитѣ се десетина души презъ с. Романъ и движението се спрѣ. Непосредствено следъ това почнаха да откачатъ артилерия и ние се оттеглихме по шосето на югъ. Сега наблюдавамъ отъ една могила, западно отъ шосето, на около 3 клм. отъ с. Романъ.

Конница продължава да слиза, сега се чуватъ пушечни тукоти. Стрелятъ по нашитѣ наблюдатели, изнесени напредъ — № 2, по шосето 1 к. м. юго-западно отъ с. Романъ, 28. X. 916. г., 1 ч. 20 м. см. пл. Получено въ 5 ч. 20 м. сл. пл.

(под.) Подпоручикъ Цаневъ.

Командира 2. конна бригада

Още 4 ескадрона и 1. батарея се спуснаха отъ гората, идящи отъ с. Татаръ-Топологъ въ с. Романъ-Топлогъ и батареята следъ нашата престрелка взе посока за Доеранъ. Единъ взводъ настѣпи къмъ ескадрона, но обстрелянъ, спрѣ. Другъ ескадронъ се насочи по долѣтъ за с. Калфа. Пратихъ разездъ да го наблюдава. По сведения на разузнавателния ескадронъ отъ 4. коненъ полкъ въ с. Калфа имало 2 ескадрона и 2 картечници.

Заб. Въ тоя моментъ дружината, която заемаше височината Урумбей се спуща къмъ самото село. — № 54, на височината на шосето за Тулча, срещу с. Фагарашу Ноу. 26. X. 927. г., 3 ч. 35 м. сл. пл. Получено . . . ?

(под.) Майоръ Беронъ.

Началника конната дивизия

Самостоятелния разездъ № 2, изпратенъ по посока на Ешилъ-тепе донася отъ к. 125. въ 1 ч. 31 м. сл. пл. следното: 1) Два спешени неприятелски ескадрони заематъ Ешилъ-тепе; 2) Единъ спешенъ ескадронъ заема с. Урумбей, рѣкичката, която минава по южната крайнина на с. Агараметъ и 3) Единъ коненъ полкъ съ батареи и картеченъ ескадронъ настѣпвали по шосето отъ Тулча при Топологъ и южно отъ

него. № 279, 28. X. 916. г., 4 ч. 5 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 4 ч. 15 м. сл. пл.

Командиръ на 9. коненъ полкъ.

(п) Подполковникъ- Топалджиковъ.

Началника 1. конна дивизия

с. Сарж-Гьоль противника съ силни спешени части о заелъ и е на западната окрайна на близкия хребетъ.

Въ 1 ч. 30 м. сл. пл. се забележиха два ескадрона въ картечници по направление къмъ Инамъ-Чешме, отъ Сарж-Гьоль къмъ к. 195.

Селото Каиль-Дере е заето сжщо отъ спешени каваерийски части.

Отъ заловени (предали се) ромънски кавалеристи, пехотата отъ 16. пех. полкъ, потвърждава се, че четири конни полка руски и ромънски сж около Сарж-Гьоль и море о.

Четвърти ескадронъ на ротмистръ Захариевъ се прибравъ къмъ полка и изпратихъ взводъ къмъ пехотнитъ на полковникъ Габаровъ части и влизамъ въ свръзка. № 73. отъ с. Касимча; 28. X. 916. г., 5 ч. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 6 ч. 30 м. сл. пл.

Командиръ на 3. коненъ полкъ,

(п) Подполковникъ Митовъ.

Началника 1. конна дивизия.

Противника заема и се окопава на линията к. 93. и к. 197., южно отъ с. Островъ. По височината Гюнъ-Гюрмесъ, северно отъ с. Островъ, се забелязва слабо движение и се спуснаха около два взвода пехота къмъ Островъ. Предъ фронтъ на линията, безъ много да се отдалечаватъ, се движатъ и колко разезди. По сведения отъ заловената ромънка, която била изпратена отъ противника да събере сведения за настъпвайтъ и германскитъ войски и колко сме, което сама призна, противникътъ ималъ около 4,000 пехота ромънска и сръбска и окопи на височината Гюнъ-Гюрмесъ; орждията били окопани. Сжщата каза, че имало и кавалерия ромънска много, но о вече напредъ, сжщо имало около 3,000 пехота която правела окопи при с. Чамурли, южно отъ Бабадагъ.

Жената се изпраща, а нужно е населението въ с. Докузача и Сарай да се изтегля. № 40., отъ к. 145., юго-източно отъ с. Острово, 28.X.916. г., 3 ч. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день. . . ?

(п) Ротмистръ Златевъ (Златановъ, бел. авт.)

Началника конната дивизия

Резултатъ отъ днешното разузнаване е следуюция: 1. конна бригада съ 1 картеченъ ескадронъ, 1 батарея и 1 рота

—въ с. Романъ-Топологъ. Къмъ 3¹/₂ ч. сл. пл. 2 ескадрона съ 2 картечници настъпиха отъ Доеранъ за Калфа. Къмъ 4¹/₂ ч. сл. пл. 2 ескадрона отъ бригадата се изнесоха напредъ на около 2¹/₂ км. предъ с. Романъ Топологъ. 1. пех. дружина презъ денътъ заемаше к. 228. и къмъ 5 ч. сл. пл., по ротно, въ походна колона, се спусна къмъ с. Урумбей и зае стрелковитъ трапчета, южно 1 км. отъ селото, като почна да се окопава, на югъ, 2 км. отъ с. Айгаръ-Аметъ една верига около една рота окопана. Къмъ 5 ч. сл. пл. 1 коненъ взводъ отиде въ с. Фагарашу-Ноу; като се стъмни ескадрона съ разездитъ отъ 9. и 4. конни полкове се оттегли малко назадъ къмъ с. Рахманъ (северно 1 км. по пжтя за Фагарашу-Ноу), гдето ще ношува и утре ще продължи наблюдението си. № 55, 1 км. северно отъ Рахманъ, 28. X. 916. г., 6 ч. 35 м. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день. . . ?

(п) Майоръ Беронъ.

Вечеръта конната дивизия занощува: 1. коненъ полкъ 2. конна батарея, 3 дружини пехота—въ с. Сарай; 1¹/₂ полска батарея, 5. конна бригада (Лейбъ Гвардейския 2. и 9. конни полкове) и 1. конна батарея — въ с. Балджиу; 2. конна бригада (4. и 6 конни полкове) съ 3. конна батарея — въ с. Карапелитъ; 1/7. пехотна дружина — въ с. Хърсово; колоната на полковникъ Габаревъ — с. Киришли.

На този последния е пратена заповѣдъ на следния день да се предвигне въ с. Карталъ, като за охранение на колоната се насочва 4. коненъ полкъ, презъ с. Карталъ, с. Кючукъ-Къой, с. Кулели, с. Токсовъ.

До командующия III. армия сж изпратени привечеръ следнитъ донесения:

Твърде бързо.
Командующи III. армия.

По сведения отъ нашитъ разузнавателни части противника се окопава по хребета южно отъ с. Островъ, к. 39. и к. 197., заема съ пехотни части около дружина и се окопава на Ешилъ-Тепе, (к. 228.). По хребета Гюнъ-Гюрмесъ — слабо движение. Руски коненъ полкъ 4 ескадрона съ картечници и една батарея днесъ е заелъ с. Топологъ—Романъ—Ергизбъ-Тепе (к. 392.) заедно съ две роты. Отъ тамъ се спуснали два ескадрона съ 2 картечници въ с. Доеранъ. Селата Чаушъ-Къой, Каилъ-Дере не сж заети отъ противника. С. Сарж-Гьоль, днесъ, въ 9 ч. 15. м. пр. пл., е било наново заето отъ противникъ — 3. уланска бригада — единъ полкъ въ първа линия, другъ въ втора (това по сведения събрани отъ пленникъ; сжщия казва, че по-въ лѣво била другата бригада, до морето.

Отъ донесения до началника на 9. и 19. дивизии (полковникъ Скарморяно) въ с. Коюнъ-Пунаръ (датирани 13. X. старъ стилъ) отъ с. Туркоя, се разбира, че артилерийскитѣ полкове на тѣзи дивизии сж групирани при с. Туркоя; иска се разрешение една продов. колона да се остави като напълно достатъчна за тѣзи дивизии, а другитѣ да се оттеглятъ. Продоволственитѣ колони били групирани при Мачинъ, а полковитѣ обози — въ Сатулъ-Ноу. Снабдяванетоъ било трудно, понеже пжтя за Мачинъ билъ задръстенъ отъ бежанци и кола. № 642. отъ с. Сарай, 28. X. 916., г. 5 ч. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия,
(п.) Генералъ-майоръ Колевъ.

Твърде бързо.
Командующи III. армия.

Споредъ донесение отъ наши разузнавателни части, въ 5 ч. 30 м. сл. пл. 4 ескадрона и 1 батарея се спуснали отъ Татаръ-Топологъ въ Романъ Топологъ. Батареята заела позиция задъ селото. 2 ескадрона настъпили отъ Романъ-Топологъ за с. Сарай. 2 ескадрона съ 2 картечници, 1/2 рота настъпили за с. Калфа. Полковникъ Габаревъ донася отъ с. Киришликъ, 12 ч. 40 м. сл. пл., че е пристигналъ съ 8. Приморски полкъ, но дружинитѣ отъ 16. п. полкъ ги очаква. По причина пжтищата, както и закъсняванетоъ на 16. п. полкъ едвали утре 29. того ще бжде възможно да се съединятъ 2-тѣ колони. № 643., отъ с. Сарай, 28 X.916. г. 8 ч. 55м. сп. пл.

Началникъ 1. конна дивизия
(подп.) Генералъ-майоръ Колевъ

29. октомврий

Презъ нощта вали, почвата се разкалва, падатъ мъгли, които затрудняватъ разузнаванетоъ и наблюдението.

Отъ командующия III. армия се получава въ 11 ч. 15. м. заповѣдъ, съ която се иска: „усилената конна дивизия да настъпи веднага и не дава възможностъ на противника, състоящъ се отъ слаби конни части. да се организира (№ 7144., 29, X. 916. г., 10 ч. пр. пл.)“.

Донася се въ армията, какво: „догдето се не формира колоната на полковникъ Габаревъ, отстояща 30 км. назадъ за да се иматъ всички срѣдства подъ ржка, движението къмъ северъ на може да се предприеме; неудобно е да се пръскатъ силитѣ на дивизията въ гонитба на неприятелскитѣ разезди и единични ескадрони“.

(№ 653, 29. X. 916 г., 11 ч. 45 м.).

Дивизията, която е въ непосредствено съприкосновение съ противника има възможностъ да чувствува дали този по-

следния е само отъ слаби конни части, или напротивъ, се засилва и готви за отбрана на една благоприятна за целта мѣстность и дали е благоразумно да се влезе въ действие по части, преди всички бойни срѣдства да сж подъ ржка.

Нервнитѣ нареждания на армията даватъ да се предполага, че командването ѝ въ случая не е опредѣлено и твърдо, нѣма едно ясно становище за начина, по който трѣбва да се извърши преследването. Или конната дивизия съ придаденитѣ ѝ части може да се справи съ противника, или не ѝ трѣбва да се засили. Щомъ се взима това последно решение, трѣбва да се даде възможность и време на подкрепленията да се присъединятъ къмъ дивизията и тогава само да се иска отъ началника на сжщата започване на нови действия. Но и при това положение, разузнавателнитѣ части на дивизията сж въ непосредствено съприкосновение съ противника, а ядрото ѝ е едва на 16. км. отъ позицията му.

Събранитѣ отъ разузнаването сведения презъ този день обрисуватъ положението безъ значителни промѣни, но се долавя, какво противника продължава да урежда по плътно разположението си въ южната крайнина на гориститѣ височини.

За предстоящитѣ действия се отдава по конната дивизия оперативна заповѣдь № 33. съ която движението на дивизията къмъ северъ на 30 октомврий се урежда както следва:

„§ 3. На усилената конна дивизия е заповѣдано да преследва противника и го изтласка задъ Дунава.

Заповѣдвамъ:

А. Конницата да настѣпи утре, 6 ч. пр. пл., въ посока с. Мохамедча, с. Чаушкѡй, с. Тестемель, и изпрати:

1) Полковникъ Табаковъ съ 1. коненъ полкъ и 1 взводъ отъ 2. конна батарея да настѣпи въ посока с. Фогарашу—Ноу и разузнава въ зоната отъ Дунава до с. Топологъ включително.

2) Майоръ Беронъ съ 1 ескадронъ отъ 6. коненъ полкъ да настѣпи въ посока Ергизбѣ-Тепе (к. 392.), като разузнава въ зоната с. Топологъ (изключително), в. Долама (включително).

3) Полковникъ Митовъ съ 3. коненъ полкъ (3 строеви и 1 картеченъ ескадронъ) да настѣпи въ посока с. Квиль-Дере и разузнава въ участъка в. Долама (изключително), с. Сара-Гьолъ (включително).

4) *Главни сили:* Лѣва колона, полковникъ Мачевъ, съ Лейбъ Гвардейския 2., 9. конни полкове, 1. конна батарея, 1 взводъ отъ 2. конна батарея, да настѣпи по пѣтя с. Балджиу, с. Мохамедча, западно отъ к. 313., к. 304. и 325.

б) Дѣсна колона, полковникъ Мархоловъ, съ 4. и 6. конни полкове 3. конна батарея, да настѣпи по пѣтя с. Мохамедча, с. Куруджа, с. Чаушкьой, к. 325.

Б). Пехота, полковникъ Габаревъ, да настѣпи въ 3 колони въ обща посока с. Хаджи-Омеръ и заема гребена Ергизбя-Тепе (к. 392.), в. Долама.

а) Лѣва колона, майоръ Савовъ, съ 1 дружина отъ 35. пех. полкъ и 2 дружини отъ 16. полкъ съ пешитѣ картечни ескадрона на 2., 6. и 9. конни полкове 1¹/₂ полски батареи отъ 14. артилерийски полкъ, да настѣпи по пѣтя с. Мохамедча, к. 243, к. 392 (Ергизбя-Тепе).

б) Срѣдня колона, полковникъ Ивановъ, съ 1. и 4. дружини и картечната рота на 16. пех. полкъ, 1 полска с. с. батарея, да настѣпи по пѣтя с. Карталь, по долтъ, източно отъ к. 170., с. Куруджа, к. к. 313, 304, 281, с. Хаджи-Омеръ.

в) Дѣсна колона, подполковникъ Цаневъ, съ 3¹/₂ дружини и 1 картечна рота отъ 8. пех. полкъ, 1. полска с. с. батарея, да настѣпи по пѣтя с. Карталь, к. 252 (ю. и. отъ с. Караджа), к. 227., с. Чаушкьой, в. Долама.

г) Дружината отъ 7. полкъ съ 1 полски артилерийски взводъ отъ 14. артилерийски полкъ заема Хърсово и охранява тилтъ на дивизията отъ десанти.

§ 5. Пехотнитѣ колони да достигнатъ линията с. Мохамедча, с. Касимча въ 10 ч. пр. пл.

§ 6. Всички домакински обози трѣгватъ 1 часъ следъ колонитѣ и се спиратъ на линията Мохамедча—Касимча.

§ 7. Началника на дивизията ще следва съ дѣсната колона на пехотата, като ще спре на к. 313. и к. 304., въ случай че се започне бой

Началникъ I. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Началникъ щаба

(п) Подполковникъ Кисьовъ.

На командира на 2/4 пех. бригада, полковникъ Габаревъ заповѣдта е изпратена съ предупреждение да я приведе въ изпълнение само ако днесъ пристигнатъ дружинитѣ на 16. пех. полкъ, за което да донесе на 30 октомврий въ Сарай — щаба на дивизията, предъ 5 ч. пр. пл. (№ 656, 29. X. 916. г., 10 ч. сл. пл.).

Отъ полковникъ Габаревъ се получава донесение № 12., споредъ което, въ 8. пех. полкъ сж установени 7 холерни случая въ лека форма. Между коннитѣ части има 2 такива случая и 2 смъртни.

Твърде бързо.
До командующи III. армия.

По сведения отъ нашитѣ разузнавателни части положението е безъ особена промѣна. Противника продължава да заема к. 39. 197. и 196, южно отъ Островъ. На к. 39. има около 1 дружина. По на изтокъ държи съ отдѣлни групи и взводове отдѣлни височини. Нашитѣ разезди сж срещнати съ огънь. Противника заема височината южно отъ Романъ Топологъ съ около 1 пеши ескадронъ; въ Татаръ—Топологъ има около 1 коненъ полкъ съ 1 батарея и картечници. Три Ешилъ-тепе имало окопи заети отъ 1 дружина; отзадъ въ втора линия имало втора дружина. Въ южната крайнина на Айтаръ Аметъ имало 1 рота, или 1 спешенъ ескадронъ. По казване на предалъ се българинъ конникъ отъ 10. каларашки полкъ ромънската конна бригада съ двата си щандарта се премѣстила отъ Сариуртъ въ Тестемелъ; единъ руски коненъ полкъ назначенъ за Хаджи—Омеръ; при с. Ески—Баба имало окопана 3 роты пехота руска, които се окопавали. Полковникъ Габаревъ донася, че днесъ въ 8 ч. пр. пл тръгналъ за с. Картапъ, безъ дружинитѣ отъ 16. пехотенъ полкъ, които били получили заповѣдъ отъ армията да се насочатъ направо за Картапъ. № 654, отъ с. Сарай, 23. X. 1916. г., 3 ч. 30 м. следъ пладне.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Твърде бързо
Командующи III. армия.

Разузнавателнитѣ части донасятъ: Къмъ 3 ч. сл. пл. противника усили позицията си източно отъ к. 197. (ю. и. Островъ) съ 2 роты, които започнали да се окопаватъ. По хребета южно, отъ Урумбей и Романъ Топологъ се вижда голѣмо живление и огънове. По сведения отъ заловени пленници тукъ е разположенъ 1/2 полкъ отъ 3 стрелкова дивизия. Противника усилено се окопава по хребета между с. Романъ—Топологъ и с. Доеранъ. Сжщо и въ това последно село голѣмо живление отъ пехота и конница. При Ешилъ—Тепе (к. 228.) противника ималъ окопи въ първа линия за 1 дружина и въ втора линия за друга дружина. Въ Романъ—Топологъ имало коненъ полкъ съ 1 батарея и картечници.

Противника заема к. 392. (Ергизбъ—Тепе), в. Долама, Тестемелъ, като се е установилъ на крайнината на леса южно отъ с. Башъ-Бунаръ. Противника заема с. Сарж-Гьоль, и говъ разездъ е изгоненъ отъ с. Инамъ—Чешме. Споредъ извѣстието на едно българче, вчера дошло отъ Мачинъ, всичките ромънски части били прехвърлени задъ Дунава, а въ Фабруджа останали да действуватъ само руси. Споредъ каз-

ването на пленници руските 16. и 115. дивизии били съвършено разбити и пренесени задъ Дунава. На тѣхно мѣсто ои-ли дошли 3. стрелкова дивизия и 4. Сибирски стрелковъ корпусъ — 9. и 10. дивизии. 9. дивизия е съставена отъ 33., 34., 35. и 36. Сибирски стрелкови полкове. Всѣки полкъ — отъ по 4 дружини, съ по 4 роты отъ по 200—250 человекъ.

1. конна дивизия остава групирана въ района с. Сарай, с. Карапелитъ; колоната на полковникъ Габаревъ — само 8. Приморски полкъ, съ 2 батареи, е минала днесъ въ 3 ч. сл. пл. въ с. Карталъ. Дружинитѣ отъ 16. п. полкъ сѣ не сж донесли, че сж пристигнали. Нашитѣ разузнавате ни части сж на линията: к. 117., Фагарашу-Ноу; к. 223., к. 197. южно отъ Дойранъ, к. 281., к. 280 и к. 201. № 655., отъ с. Сарай, 29. X. 916. г., 9 ч. 15. м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

30. октомврий

Презъ нощта вали. Полетата сж плувнали отъ в да. Въ 6 ч. 40 м. полковникъ Габаревъ донася, какво 16. пех. полкъ е пристигналъ презъ нощта въ с. Терзик ой, следъ като е направилъ 35 км. преходъ и че ще бжде въ с. Карталъ преди пладне.

Оперативна заповѣдь № 31. ще приведе въ изпълнение следъ ново нареждане отъ началника на конната дивизи.

(№ 13. отъ 30. 916. г. 4 ч. пр. пл.)

Налага се отлагане изпълнението на оперативната заповѣдь № 33.

Въпрѣки, че частитѣ сж се още почти на мѣсто, тѣ не сж снабдени съ хлѣбъ и бойни припаси — камионитѣ н сж пристигнали.

Тѣ се доволствуватъ главно съ месо и варена царевица, събрана изъ полето, съ малко хлѣбъ приготвенъ отъ сачитѣ тѣхъ, отъ брашно, намѣрено по изоставенитѣ отъ населението къщи.

Отъ събранитѣ презъ деня сведения и разпита на заловени пленници се установява, че е положението по фронта е безъ чувствителни промѣни. Противника, изключително руси, (само при с. Тестемелъ коннитѣ части — около бригада сж ромѣнци) заема: 10. дивизия, съ 37. и 38. полкове, позиция западно отъ Топологъ, а източно отъ това село сж 11. и 12. пех. полкове отъ 3. стрелкова дивизия.

До командующия III. армия презъ деня сж изпратени следнитѣ донесения:

Твърде бързо
Командующи III. армия.

Противника заема вчерашнитѣ си мѣста. Снощи въ с. Фагарашу-Ноу е влѣзла една неприятелска рота. Фронта, южно отъ Урумбей, презъ Топологъ, Каиль-Дере и по на изтокъ, е заетъ отъ руски пехотни и конни части. Само въ с. Тестемелъ има още ромънска конница. Дружинитѣ отъ 16. пехотенъ полкъ сж пристигнали въ с. Терзикьой снощи, 9 ч. 30 м. сл. пл., следъ като сж направили 36 клм. Днесъ, 10 ч. пр., се присъединиха къмъ колоната въ с. Карталъ.

Отъ 26. того въ 8. Приморски полкъ сж констатирани 7 холерни заболявания. Въ конната дивизия сж констатирани 2 случая и двата смъртни. № 661. отъ с. Сарай, 30. X. 916. г., 3 ч. 40 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Командующия III. армия

Отъ русинъ плененъ се узна следното: къмъ състава на 4. Сибирски полкъ има единъ сборенъ коненъ полкъ, 6. Ровненски, отъ който полкъ е самия пленникъ; отстѣпленieto е било извършено въ голѣмъ безпорядкъ, частитѣ били съвсемъ разбъркани и пленника заключава, че такова отстѣпление никжде въ войната, гдето е участвувалъ, не е видѣлъ. Конния полкъ достигналъ по погрѣшка до единъ мостъ на Дунава (изглежда при Мачинъ) и следъ това билъ върнатъ назадъ къмъ югъ. При моста пленника видѣлъ 12 кораба натоварени съ руски войници, които заминавали по течението на рѣката, тѣзи войници били невъоръжжени и не взели участие въ боеветѣ (трѣбва да сж били за попълнение). На връщане по шосето видѣлъ голѣми ромънски обози и ромънски войници въ безпорядкъ да се движатъ къмъ сжщия мостъ. Рускитѣ части не напушали Добруджа, напротивъ, организирали се и чакали да пристигне много артилерия за да преминатъ въ настѣпление. За разположението имъ знае, че 37. и 38. полкове, отъ 10. дивизия, заемали позиция западно отъ Топологъ и вѣроятно още по-назадъ предполага да бжде 9. дивизия, все отъ 4. Сибирски корпусъ; източно отъ сжщото село били 11. и 12. полкове отъ 3. стрелкова дивизия. Въ участъка на 10. дивизия имало 12. орджия. Противника укрепявалъ 4 линии, отъ които последната—близо до моста при Мачинъ. Сръбската 1. дивизия била много пострадала и чувалъ, че по настоящемъ брой само около 2500 души. Говорило се, че генералъ Брусилонъ и 8. корпусъ отивали на ромънския фронтъ. Отъ 9 дена не било давано храна на войницитѣ, освенъ черъ сухаръ, който раздали преди 3 дена. Войницитѣ били вече изморени отъ войната. За идване на

нови войски въ Добруджа нищо е чувалъ. Между конетъ отъ полка му имало болестъ, отъ която конетъ се вдървявали и скоро умиратъ; въ течение на 9 дена въ ескадрона му измръбли 27 коня. № 156 Б, отъ с. Сарай, 30. X. 916. г. 10 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Спиране на конната дивизия

31. октомврий

Рано сутринъта (4 ч. 35 м.) отъ щаба на III, армия се получава заповѣдъ, споредъ която задачата на усилената конна дивизия се измѣня.

Споредъ тази заповѣдъ, „Дивизията да продължава да разузнава за противника, безъ да се заангажира въ сериозни действия съ превъзходящъ противникъ. Авангардитъ на 4. дивизия ще бждатъ измѣстени утре при с. Капуджи и Д. Тепе (к. 185.), северно отъ с. Геленджикъ, а дивизионната конница при с. Терзиковъ“. № 7239.

За да се влѣзе въ по близко съприкосновение съ противника и да се спечели повече пространство къмъ северъ, заповѣданото съ оперативна заповѣдъ движение се предприема и когато къмъ, 10 ч. 30 пр. пл., пехотнитъ части достигатъ линията с. Мехомедча, с. Куруджа, с. Касимча, тѣ сж спрѣни на тази линия. За усилване разузнаването къмъ североизтокъ, на мѣстото на 3. коненъ полкъ е изпратена 5. конна бригада, полковникъ Мачевъ, съ 2. и 9. конни полкове.

Събранитъ презъ деня сведения не даватъ нѣщо ново за разположението на противника, който продължава да се окопава на линията: к. 39 (южно отъ с. Островъ), к. 197., к. 196, к. 123, к. 223, с. Дойранъ, с. Хаджи-Омеръ, к. 325, с. Тестемель, к. 287, к. 289 (Караджа-Пунаръ), к. 201 (южно отъ Сара Гьолъ). Изнесълъ е предни части на к. 117 и 128, за падно отъ с. Фагарашу-Ноу.

Вечеръта частитъ отъ дивизията заношуватъ: 1. коненъ полкъ и колоната на майоръ Савовъ — въ с. Мохамедча, колоната на полковникъ Ивановъ и 2. конна бригада — въ с. Куруджа, дѣсната колона, Лейбъ Гвардейския и 3. коненъ полкове, щаба на дивизията — въ с. Касъмча. Късно вечеръта тукъ се прибира и 5. конна бригада.

Линия на стражевото охранение: к. к. 212 (2 км. сев. отъ с. Мохамедча). к. 280 (6 км. с. и. отъ с. Касимча).

Въ армията е пратено следното донесение;

Твърде бързо.

Командующия III. армия.

Положението безъ промѣна. Началника на конния разузнавателенъ отрядъ съ артилерия изпратенъ въ посока на Кра-Тете, Фагарашу-Ноу, потвърждава досегашнитѣ сведения за фронта Дунава-Топологъ. Противника продължава да се окопава на старитѣ си мѣста, като е изнесълъ предни части при к. 117. и к. 228. (северно отъ Фагарашу-Ноу). № 666, отъ с. Касимча, 31. X. 916. г., 4 ч. сл. пл.

Началникъ на 1, конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Настѣпление на армията

1. ноемврий

Скица № 16.

Рано сутринъта се получава заповѣдь отъ армията да се изпрати въ с. Кожелакъ единъ коненъ полкъ въ разпореждането на началника на Сборната дивизия. Изпратенъ е в 7 ч. 15 м. пр. пл. 3. коненъ полкъ.

Къмъ 9 ч. 30 м. пр. пл. отъ разузнавателния ескадронъ в посока на с. Хаджи-Омеръ се получава донесение, споредъ което противника е настѣпилъ южно отъ това село къмъ к. 304 и ескадрона билъ принуденъ да се оттегли къмъ с. Ч ушъ-Кьой,

За спиране на неприятелското настѣпление, въ посока на к. 313 е изпратенъ командира на 2. конна бригада, полковникъ Мархоловъ, съ 4. и 6. конни полкове, 3. конна батарея и 2 роти отъ 16. п. полкъ. Къмъ 1 ч. 30 м. сл. пл. се получава донесение отъ командира на бригадата, какво: „настѣпилия противникъ: 3 роти пехота и 1. коненъ полкъ, е отбитъ и се оттеглилъ — пехотата къмъ с. Хаджи-Омеръ, а конницата, презъ с. Калфа, к. 223, къмъ с. Фагарашу Ноу“.

За да се даде по голѣма устойчивостъ на разузнавателнитѣ части, изнесени сж разузнавателни отряди отъ по 1 дружина съ по 2 орджия на в. Кара-Тепе (к. 193). и на к. 313. (5 км. с.-и. отъ с. Куруджа). Наредено е 1. коненъ полкъ съ щаба на бригадата да се установи въ с. Рахманъ, 3. конна бригада да се прибере вечеръта въ с. Куруджа.

Въ армията се съобщаватъ следнитѣ нови донесения:

Твърде бързо

Командующия III. армия

Отъ заловенъ пленникъ ромънецъ, младши подофицеръ отъ 40. п. полкъ, се установява, че 5. и 19. ромънски дивизи-

зии заемали позиции между Островъ и Мачинъ. На к. к. 39., 197., 196. и източно отъ к. 125. имало по една дружина отъ 33., 39., 49. и 62. полкове, другитѣ били назадъ по селата между Островъ и Мачинъ. 5. дивизия била въ лѣво отъ 19., а въ лѣво отъ тѣхъ били руски части. Съ 19. дивизия имало 1 артилерийски полкъ, който билъ на позиция по хребета к. 39., 197. и 196. Споредъ него отъ 40 я полкъ едва били осназили 300 човѣка. Другитѣ полкове имали 600, 800 до 1000 човѣка. № 673., отъ с. Касимча, 1.XI.1916. г., 9 ч. 45. м. пр.пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Отъ опита за настѣпление на противника южно отъ с. Хаджи-Омеръ, както и отъ по оживената му дейность по цѣлия му фронтъ да се изнесе съ разузнаванието си по на югъ, сѣщо и отъ разпита на пленници се дохожда до заключение, че противника е получилъ значителни подкрепления, организиралъ се е и укрепилъ и е напусналъ за сега идеята за отстъпление къмъ северъ.

Отъ разпита на пленници се установява, че край Дунава отъ с. Островъ до Мачинъ и въ участъка с. Островъ, с. Фагарашу-Ноу сж разположени освенъ рускитѣ части, но и 5. и 19. ромънски дивизии, отъ които имало по една дружина ча к. к. 39., 197., 196., 125: другитѣ дружини били по назадъ. Селата Сара-Гьоль, Каилъ-Дере, Тестемелъ сж заети отъ конни части съ артилерия; задъ тѣхъ пехотни части (4—6 роти въ 1. линия), се окопаватъ по хребета Д. Чамурли (к. 316.). к. 217., к. 165.

Къмъ 4 ч. се получава отъ щаба на III. армия оперативна заповѣдь № 47., споредъ която армията получава задача: „да настѣпи къмъ северъ, съ цель да прогони оттатъкъ Дунава всички неприятелски части“.

На усилената конна дивизия се възлага задача: „на 1. и 2. ноемврий да продължава да разузнава за противника, като на 2. ноемврий вечеръта достигне съ преднитѣ си части линията: к. 117., северно отъ с. Докузачи, к. 188. (Аракларъ Баиръ), Кору-Баиръ, а на 3. сѣщия, въ 7 ч. пр. пл., да настѣпи и действува срещу противника на фронта отъ с. Островъ до с. Топологъ, включително. Следъ разбиването на противника да го преследва съ цель да му пресѣче въроятния пѣтъ за неговото отстъпление къмъ Мачинъ“.

За изпълнение на тази заповѣдь по усилената конна дивизия се отдава оперативна заповѣдь № 34. отъ 1. XI. 1916. г., 7. ч. сл. пл., споредъ която:

„§ 3. На усилената конна дивизия е заповѣдано на 2. ооемврий да земе съ преднитѣ си части к 117. (северно нтъ с. Докузачи, к. 188. (Аракларъ Баиръ) и Кара-Баиръ.

а) Пехотата, полковникъ Габаревъ, съ 8. и 16. пех. полкове, 2/35, п. дружина, съ 3¹/₂ полски батареи, да настѣпи въ 9 ч. пр. пл. и се затвърди здраво съ авангарда на к. 188. и Кору-Баиръ, като съ главнитѣ си сили се групира въ района к. 193. (Кара-Тепе), с. Рахманъ, с. Хайдаръ.

б) Конница, полковникъ Табаковъ, съ 1 коненъ полкъ, 2 орджия отъ 2. конна батарея, да продължи разузнаването въ дадения му участъкъ, като съ главнитѣ сили се установи въ чифлика Терки.

Разузнавателнитѣ части на 2. и 6. к. п. да продължатъ разузнаването си въ даденитѣ имъ участъци до като бждатъ смѣнени отъ дивизионната конница на 4. дивизия, следъ което да се присъединятъ къмъ частитѣ си.

§ 4. Главнитѣ сили на конницата утре ще заночуватъ: 2. конна бригада и Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ—въ с. Сарай, 5. к. бригада въ с. Карапелитъ. Командиритѣ на бригадитѣ да предвигнатъ частитѣ си въ 2 ч. сл. пл. къмъ поменатитѣ пунктове.

§ 5. Остава гарнизонъ въ гр. Хърсово, капитанъ Недевъ, съ 1/7. пех. дружина, 2 с. с. орджия съ задача да не позволява на противника да прехвърля войски презъ Дунава и заплашва съ това фланга и тила на армията.

§ 6. Щаба на дивизията ще бжде въ с. Касимкьой до 12 часа, следъ което ще се премѣсти въ с. Сарай“.

Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генералъ-Майоръ Колевъ

Началникъ щаба,

(п) Подполковникъ Кисьовъ.

2. ноемврий

Сутринта пехотнитѣ части започватъ заповѣданото групиране, подъ прикритието на изнесенитѣ напредъ разузнавателни части и до вечерята заематъ опредѣленитѣ имъ мѣста. Въ дѣсно челнитѣ части на 4. дивизия достигатъ с. Куруджа къмъ 4 ч. сл. пл.

Въ щаба на дивизията се изработва оперативна заповѣдь № 35. отъ 2. XI. 916. г., 6 ч. сл. пл., която урежда начина на действие на частитѣ въ боя на следния день.

Споредъ тази заповѣдь дивизията настѣпва както следва: . . .

§ 3. а) *Лѣва колона*, полковникъ Табаковъ, 2/16 дружина, 1. коненъ полкъ, пешитѣ картечни ескадрони на 3. и 6. конне полкове, 1 конно артилерийско отдѣление, всичко: 4 ескадрона, 1 дружина, 11 орджия, 8 картечници, да настѣпи отъ к. 188. (Аракларъ-Баиръ) къмъ к. 196. (Гюлджикъ-Тепе) съ цель да овладѣе височинитѣ, южно отъ с. Айгаръ-Аметъ,

да осигури позиция за артилерията, която въ послѣдствие да съдействува за настѣпленieto на дѣсната колона.

б) *Дѣсна колона*, полковникъ Габаревъ, съ 3 $\frac{1}{2}$ др. отъ 8. пех. полкъ, 3 дружини отъ 16. пех. полкъ, 3 $\frac{1}{2}$ п. с. с. батареи, 1 ескадронъ отъ 6. коненъ полкъ, всичко: 6 $\frac{1}{2}$ дружини, 8 картечници, 14 орджия, 1 ескадронъ, да настѣпги отъ с. Рахманъ, източно отъ с. Фагарашу-Ноу и да завладѣе височинитѣ Ешилъ-Тепе (к. 228.) и Гюлжи-Баиръ.

в) Войски въ разпореждане на началника на дивизия а — конницата, 6. конни полка, да се съсрѣдоточи 1 км. южно отъ к. 193. (Кара Тепе), 2/35. пех. дружина и пешия картеченъ ескадронъ на 9. коненъ полкъ да се разположатъ а кръстопгтя на шосето Сарай, Топологъ и пгтя Рахманъ, Фагарашу-Ноу.

§ 4. а) Домакинскитѣ обози да се съсрѣдоточатъ: а пехотнитѣ части въ с. Рахманъ и с. Хайдаръ, на коннитѣ — въ с. Сарай и с. Карапелитѣ.

б) Парковитѣ пехотни взводове — на 4 км. южно отъ к. 193. (Кара тепе).

в) Междиненъ огнестреленъ складъ — с. Сарай.

§ 5. а) Отдѣлението дивизионенъ лазаретъ на 1. пех. дивизия — въ с. Рахманъ.

б) Полската болница отъ 4. пех. дивизия — въ с. Сарай.

в) Поредния автомобиленъ ешелонъ да достигне кантона на шосето за гр. Хърсово, северно отъ с. Тикилещи, гдето да се отправятъ продоволственитѣ кола на частитѣ.

§ 6. Началника на дивизията ще се намира на к. 193. (Кара-Тепе), гдето началницитѣ на колонитѣ да се свържатъ съ телефонъ.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Началника щаба

(п) Подполковникъ Кисьовъ.

Докато въ щаба на дивизията и частитѣ се подготвя изпълнението на тази заповѣдъ, отъ щаба на III. армия се поучава предупреждение, че изпълнението на оперативната заповѣдъ по армията № 47. се отлага. По-късно, презъ гощта, се получава и телеграфическа заповѣдъ отъ командующия 3. армия, която гласи.

Началника 1. конна дивизия.

По заповѣдъ на фелдмаршалъ Макензенъ атаката се отлага. Частитѣ отъ армията утре при зори да се оттеглятъ на старитѣ си мѣста, съгласно оперативна заповѣдъ № 45.

Повѣрената VI дивизия, усилена съ 8. пех. полкъ и 1 полска батарея, да остане въ района с. Сарай, с. Муслу,

гдето да продължава да разузнава за противника, като изпрати единъ коненъ полкъ, усиленъ съ 2 роти въ района с. Рахманъ, с. Касъмча. 3. коненъ полкъ остава въ разпореждане на Сборната дивизия. Гарнизона на Хърсово остава на мѣстото си. 16. пех. полкъ и дружината отъ 36. пех. полкъ, заедно съ останалитѣ полски батареи, да се оттеглятъ утре при зори по пжтя с. Карталъ с. Геленджикъ, за Естеръ, отъ гдето да влѣзатъ въ състава на своята дивизия. Да се съобща на всички офицери и войници, че това се прави да се примами противика на старата позиция и кантъръ атакува.

№ 7393, 2. XI. 916. г. 10 ч. 45. м.

Командующи III. армия

(п) Генералъ лейтенантъ Тошевъ.

Въ изпълнение на това искане, н-ка на конната дивизия дава следната твърде бърза заповѣдь :

„Командиритѣ на 1., 2., 4. конни бригади 2/4 пех. бригада, 2/35. дружина, конно-артилерийското отдѣление.

Въ изпълнение телеграмата № 7393. отъ командующия III. армия, заповѣданото съ оперативна заповѣдь № 35., се отмѣнява. Въ мое разпореждане остава само 8. пех. полкъ съ 1. п. с. с. батарея, а 16. пех. полкъ, съ 2/35. дружина и три полски батареи, още утре, 3. того, да се снесе отъ позиция при зори и незабелязано отъ противника, като се групира, се насочи по пжтя с. Карталъ, с. Геленджикъ — за с. Естеръ, отъ гдето да влѣзе въ състава на дивизията си.

Усилената конна дивизия ще остане въ зоната с. Сарай с. Кара-Пелитъ, с. Мохамедча, като продължава да разузнава за противника, за което :

Полковникъ Табаковъ, съ 1. коненъ полкъ, 2 роти отъ 8. пех. полкъ и 2 орджия отъ 2. конна батарея, да остане при с. Рахманъ к. 193. и да разузнава въ района отъ Дунава до с. Калфа, включително.

Подполковникъ Тспалджиковъ, съ 9. коненъ полкъ, 2 роти отъ 8. пех. полкъ, 2 орджия отъ 2. конна батарея, да се установи въ с. Касъмча, к. 313. и разузнава въ района: с. Калфа (изключително) с. Каилъ-Дере, като търси свръзка съ 3. коненъ полкъ, придаденъ къмъ сборната дивизия, къмъ с. Сара-Гьолъ.

Полковникъ Габаревъ, съ останалата частъ на 8. пех. полкъ и $\frac{1}{2}$ батарея на капитанъ Аврамовъ, да се установи въ с. Мохамедча, да установи връзка съ разузнавателнитѣ отряди и се разположи по начинъ—да може своевременно да ги подкрепи и прикрие въ случай на нужда.

Кондицата (Л. Гв. 4., 6. и 2. конни полкове) да остане въ сегашния си районъ за разположение. Разузнавателнитѣ ескадрони отъ 4. и 6. конни полкове да останатъ на мѣстата си до втора заповѣдь.

Снемането и отеглянето на частитѣ отъ позициитѣ да стане още тази нощъ, тихо и незабелязано отъ противника. За привеждане въ изпълнение настоящата заповѣдь да се донесе въ щаба на дивизията, който остава въ с. Сарай. № 687., отъ 2.XI.916. г. 11 ч. 40 м. сл. пл.

Началникъ 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Презъ деня по фронта на конната дивизия не се случва нищо особено, освенъ единъ опитъ на противника да настъпи въ 2 ч. 45 м. сл. пл. съ 3 роты отъ к. 117. къмъ с. Рахманъ, обаче, 8. пех. полкъ, който заема по това време изходното си положение, отбива това неприятелско настъпление.

Противника презъ деня открива картеченъ огънь и по Хърсово.

При това положение, въ щаба на дивизията има известна загриженостъ дали частитѣ изнесени въ непосредствено съприкосновение съ противника, предъ видъ настоящето настъпление, ще получатъ своевременно нарежданията за оттегляне и ще могатъ ли да извършатъ това движение незабелязано и необезпокоявани отъ противника.

По този начинъ идеята за преследване на противника се напуска окончателно, предъ видъ засилването и организирането на противника.

Още две думи за това преследване.

Отъ получаванитѣ заповѣди отъ фелдмаршалъ Макензенъ и командующия III. армия, начиная отъ 26. октомврий се вижда, че висшето командване на войскитѣ въ Добруджа по това време нѣма една ясна и опредѣлена цель, едно решение за поведението, което трѣбва да усвои по отношение на противника и че то не преследва твърдо и енергично изпълнението на едно такова решение до край.

Отъ начало това командване смѣта, че армията въ Добруджа постига вече крайната си задача и я спира да се укрепява на линията с. Бонасчикъ, ез. Ташавлу, а на конната дивизия дава една по ограничена задача за разузнаване и преследване. По късно отъ конната дивизия, съ нейнитѣ ограничени срѣдства, се иска да разпрѣсне и унищожи противника и изчисти цѣла Добруджа.

Тази заповѣдь се пояснява: конницата да преследва до последни сили на конетѣ си, като остави пехотата си на мѣсто. Следъ това дивизията се засилва съ пехота и артилерия и се настоява за енергично преследване, безъ да се държи смѣтка дали снабдяването позволява такова преследване, дали даденитѣ подкрепления сж подъ ржка.

Още по-късно се решава армията да премине въ настъпление, за да заеме цѣла Северна Добруджа. Това реше-

ние скоро се отмънява, за да се възприеме наново първоначалното решение за укрепяване на линията с. Бонасчикъ, ез. Ташавлу.

При подобни непостоянни и несъобразни съположенията искания до конната дивизия от страна на командването и изпълнението на възлаганите задачи не може да се постигне, въпреки и най-искреното желание да се изпълни дълга до край. А противника печели врече, организира се, получава подкрепления, отново добива въра въ силите си, съ това и по голъма смълость и желание да предприеме нови нападателни действия.

По този начинъ, въпреки силното желание на командването да преследва, при сравнително благоприятните условия за такова по отношение на противника, но благодарение на колебание въ нарежданията, въ предвиждане необходимите средства за извършването му и този път, то не може да се осъществи въ пълния размъръ, за да даде решителни резултати.

За лишенъ път се потвърждава, че не всеки път искането може да се съгласува съ моженето.

К. Кирицеску за този периодъ отъ войната въ Добруджа казва: „Следъ заемането на Хърсово отъ противника, на 13/27. октомврий, разнебитените ромънски дивизии сж събрани въ с. з, жгълъ на Добруджа и тамъ отъ 4 дивизии се формиратъ две: 2/5. и 9/19., които скоро сж прехвърлени въ Ромъния.

Отбраната на Добруджа се поема отъ русите съ новъ командующъ на войските, — генералъ Сахаровъ. Въ приказа му № 1. отъ 17/30. октомврий между другото се казва: „Негово Величество ме прати тукъ за да победимъ, а не да пестимъ нашата кръвъ, или тази на нашите приятели. Въ този моментъ нашия фронтъ е: Островъ, Топологъ, Бабадагъ. — Напредъ! Господъ не помага на страхливите и на подлите“

Промъната, която бж своевременно забелязана отъ конната дивизия въ поведението на противника, съпада по време съ промъната, която се извършва въ командването на противниковите войски.

Сведенията на разузнавателните органи на дивизията, донесенията на началника на щщата до командующия армията отъ 28. октомврий, посочватъ, че тази промъна се извършила вече у противника и опредълятъ линията: Островъ, Топологъ, Бабадагъ, на която противника се спира и организира.

Глава VIII.

Прикриване и укрепяване на армията

3. ноемврий

Въ допълнение и разяснение на заповѣдта № 687., по конната дивизия се отдава оперативна заповѣдъ № 36., отъ 3. XI. 916. г., 9 ч. пр. пл.

Оттеглянето на частитѣ и заемане новото разположение се извършва своевременно и необезпокоено отъ противника. Обаче този последния веднага следъ това предприема опити да настѣпи къмъ югъ.

Така, въ 12 ч. 15 м. отъ Ешилъ—Тепе (к. 228.) единъ пех. полкъ съ артилерия се спуска въ югозападна посока (къмъ с. Айгаръ—Аметъ), като насочва вериги къмъ к. 188. Друга колона се насочва отъ Гйолжикъ—Баиръ къмъ с. Фигарашу—Ноу. Противника открива артилерийски огънь по нашитѣ части на к. 193. (Кара—Тепе) и с. Рамазанкьой.

По-нататъкъ противника заема съ предни части по рота пехота и взводъ конница к. 304. (5 км. южно отъ Хаджи Омеръ), с. Чаушъ—Кьой, к. 313. (2 км. източно отъ с. Агифака). Привечеръ противника открива огънь съ една батарея отъ к. 196. Гюлджукъ—Тепе) и насочва 2 роти съ 1 ескадронъ къмъ к. 188. (Аракларъ).

Привечеръ отъ щаба на 3. армия се получава оперативна заповѣдъ № 49, и инструкция къмъ нея, за началника на 1. конна дивизия. за предстоящитѣ действия,

Споредъ тѣхъ задачата на конната дивизия се определя както следва:

„Конната дивизия продължава да разузнава за противника на фронта Дунава, с. Рахманъ, с. Касъмча; ядрото на дивизията—въ района с. Сарай, с. Муслу, с. Карталъ. Източно отъ пѣтя с. Пазарли, Римникъ, с. Сара—Гьоль, с. Каилъ—Дере разузнава 3. коненъ полкъ, разположенъ въ Тари-Вер и.

Дивизията продължава да изпълнява възложената ѝ задача, до когато е възможно, безъ да се заангажира въ сериозенъ бой съ превъзходенъ противникъ (било то пехота или конница).

Въ случай, че противника почне да настѣпва, дивизията, пазейки контактъ съ него и разузнавайки за посокитѣ

на настъплението му, ще се оттегля постепенно къмъ главната позиция на армията (посоко на ядрото къмъ с. Доробанцу) и щомъ стоенето предъ фронта стане невъзможно, ще мине задъ фронта на армията и се групира въ района: с. Каратай, с. Аликапъ, с. Назърча.

Въ този случай 8. пех. полкъ и дружината отъ 7. пех. полкъ влизатъ въ състава на 4. дивизия при с. Сатискъой, а батареята въ съставъ на на сборната дивизия — с. Естеръ

Гарнизона на Хърсово да остане на мѣстото си докогато е възможно, а следъ това се оттегля заедно съ дивизията; частитѣ му въ последствие отиватъ по своитѣ дивизии. Всички материали и провизии, както и моторната мелница въ града да бждатъ приведени въ негодность за използване отъ противника, преди гарнизона да напусне града“.

Въ духа на тѣзи искания се даватъ отъ началника на конната дивизия следнитѣ нареждания до частитѣ отъ състава на дивизията.

Повѣрително

Командиритѣ 1., 2. и 5. к. бр., 2/4. п. бр., 9. к. п.,
н-ку гарн. Хърсово и к-ру конното артилер. отдѣление

Съгласно телеграмата № 7406. отъ командующия III. армия:

1) Войскитѣ отъ III. армия ще се укрепятъ на линията: к. 178. (8 км. северно отъ с. Бонасчикъ, к. 234., с. Сатискъой, к. 203., к. 189., к. 177. (юго-западно отъ с. Естеръ), к. 145.—Беришъ-Тепе, по височинитѣ на р. Апа Касимча до устието ѝ. Отдѣлна група при с. Каракуюкъ ще затваря пѣсчливата ивица край морето.

4. пехотна дивизия ще има авангарди при с. Капуджи и при в. Тепе (к. 185.), Сборната дивизия при в. Кара-Тепе (к. 165.), северно отъ Паласъ Микъ.

2) Усилената конна дивизия ще продължава да разузнава на линията Дунава, с. Рахманъ, с. Касъмча.

3. коненъ полкъ, придаденъ къмъ Сборната дивизия ще разузнава предъ фронта на Сборната дивизия къмъ с. Инамъ-Чешме, с. Тари-Верде.

3) Конната дивизия продължава да изпълнява задачата си, до когато е възможно, безъ да се ангажира въ сериозенъ бой съ превъзходенъ противникъ. Въ случай, че противника настъпи съ превъзходни сили, дивизията, поддържайки свръзка между частитѣ си, ще отстъпи въ обща посока на с. Доробанцу. И щомъ стоенето ѝ предъ фронта на армията стане невъзможно ще се оттегли въ района с. Каратай, с. Аликапъ, с. Назарча. Въ този случай и по моя заповѣдъ 8. пех. полкъ и 1/7. пех. дружина оставатъ въ състава на дивизията си къмъ с. Сатисъ-Къой, с. Ташъ-Бунаръ, а полската батарея— въ състава на Сборната дивизия, при с. Естеръ.

4) Гарнизона отъ Хърсово ще остане на мѣстото си до гдето стоенето на дивизията, северо-източно отъ Хърсово, бжде възможно. Щомъ дивизията подъ натискъ бжде принудена да се оттегли, гарнизона по моя заповѣдь сжщо ще се оттегли и частитѣ му ще се присъединятъ къмъ полковетѣ си.

5) При оттеглянето къмъ югъ, както началника на гарнизона Хърсово, така и другитѣ началници (командири на бригади и полкове) ще заповѣдатъ, всѣки въ своя районъ на действия, да се унищожатъ всички материали, продукти и технически въоръжения, които противника би могълъ да използва за нуждитѣ на войскитѣ си. Всѣки началникъ да направи по случая своитѣ съображения и подготви изпълнението имъ. № 696. отъ с. Сарай, 3.XI.916. г., 10 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

4. ноемврий

Противника, следъ като успѣва сутринята да изтика нашитѣ слаби части, заема к. 188. (Аракларъ) съ една дружина, която се окопава тамъ. Следъ пладне насочва друга колона, около дружина, къмъ с. Рахманъ, която заема к. 193. (Кара-Тепе) и до 3 ч сл. пл. е задържана 3 км. северно отъ селото. Спешенитѣ части сж поддържани съ артилерийски огънь; настѣплението на противника е бавно и предпазливо.

За положението е пратено следното донесение:

Твърде бързо
Командующия III. армия

По долината къмъ с. Рахманъ е настѣпила една рота. Въ три ч. сл. пл. е достигнала отъ селото 3 км. Настѣплението на ротата се подкрепя съ артилерия отъ къмъ с. Фагарашу-Нюу.

На фронта: к. 304., с. Чаушъ-Къой. с. Каиль-Дере, с. Сарж-Гьоль промѣна нѣма. Противника заема последното село съ 2 ескадрона и около 1 рота. Миналата нощъ противника е освѣтлявалъ съ прожекторъ отъ с. Тестемелъ въ посока на с. Алифакж. Взвода изпратенъ къмъ с. Инамъ-Чешме още не влѣзалъ въ свръзка съ 3. коненъ полкъ.

На лѣвия брѣгъ на Дунава срещу Хърсово неприятелскитѣ постове сж се окопали презъ нощята. Продължаватъ да стрелятъ даже по отдѣлни хора, Въ с. Гюргенли и с. Пиуа—Петри се забелязватъ много пушечи, обаче, движение на хора не се виждало. № 702, отъ с. Сарай, 4. XI. 916. г., 4 ч. сл. пл.

Началникъ на I. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Вечерята 1. конен полк, който носи службата по разузнаването, от 4 дни е смѣненъ съ 2 к. п. въ с. Рахманъ, Противника презъ нощта атакува селото и 2. конен полк е принуденъ, заедно съ пехотната рота, да се оттегли на к. 173. Веднага (въ 10 ч. 15 м. сл. пл.) е изпратена една дружина отъ 8. пех. полкъ изъ с. Мохамедча, която се и затвърдява на разсъмване на тази височина.

За нападението въ армията се донася съ следното донесение.

Твърде бързо
Командующия III. армия

По донесение отъ началника на авангарда въ с. Рахманъ снощи противника, къмъ 8 ч. сл. пл., настѣпилъ къмъ к. 103. (Кара-Тепе) съ около една дружина. Наша рота, която заема тази височина, е отстѣпила на к. 173. За закрепване положението тукъ се изпрати една дружина, която зае мѣстото си въ 3 ч. сл. пл. и почнала да се окопава. Къмъ 5 ч. 30 м. вчера, 4. того, противника се е опиталъ да настѣпи отъ с. Сарж-Гьоль къмъ с. Касимча съ 2 ескадрона и отъ к. 304. къмъ с. Алифакж съ единъ ескадронъ и на дветѣ мѣста е билъ отбитъ. № 708. отъ с. Сарай, 5. XI. 916. год., 5 ч. пр. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

5. Ноемврий

Презъ деня слаби опити на противника да настѣпи съ отдѣлни роти отъ с. Рахманъ къмъ с. Хайдаръ. Сжщо така съ отдѣлни ескадрони настѣпва отъ с. Чаушь-кьой и с. Сарж-Гьоль къмъ с. Касимча. Тѣзи му опити сж отбити. Частитѣ на дивизията запазватъ по цѣлия фронтъ позициитѣ си.

За положението се изпраща следното донесение:

Твърде бързо
Командующия III. армия—копие
Сборната дивизия, н-ку 4 дивизия

При Хърсово положението безъ промѣна. Противника, който зае Кара-Тепе, не проявява деятелность. Отъ с. Харманъ на изтокъ по посока на к. 194. и с. Куруджа противника насочва отдѣлни роти и взводове. Сега е достигналъ кръстопжтя източно отъ с. Хайдаръ. При с. Чаушь-кьой противника е насочилъ единъ и $\frac{1}{2}$ ескадронъ и рота пехота срещу нашия разузнавателенъ ескадронъ, но този последния, усиленъ, е можалъ да го отбие и накара да заеме старитѣ си позиции. Западно отъ с. Сарж-Гьоль сжщо се явяватъ групи пе-

хота и конница, която се престрелва съ нашитѣ разезди. Противника се опитва да овладѣе к. 145. (западно отъ Кара-Тепе), к. 193. № 712., отъ с. Сарай, 5. XI. 916. г., 4 ч. 30. м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Командира на 2. конна бригада, полковникъ Мархоловъ получава ново назначение и заминава отъ дивизията.

6. Ноемврий

Противника засилва своята дейность сл. пл. Той насочва усилието си главно на фронта к. к. 74, 120. и 118. — западно отъ к. 193. (Кара-Тепе), като настѣпва съ около 3 дружини. Покрай Дунава настѣпватъ 2 ескадрона съ пехота. На изтокъ отъ с. Хайдаръ неговата дейность е по-слаба и нашитѣ части запазватъ мѣстата си. За да се отклони единъ по-упоритъ бой на к. 173. (западно отъ с. Хайдаръ), началника на дивизията заповѣдва, следъ смръкване, въ 10 ч. сл. пл., пехотнитѣ части да се оттеглятъ, подъ прикритието на Лейбъ Гвардейски и 2. конни полкове, на к. 115. (Д. Капу жиулуй) и к. 168., 3 клм. южно отъ с. Дюлгеру.

Оттеглянето къмъ новата позиция се извършва спокойно, необезпокоявано отъ противника.

Въ армията се праща следното донесение:

Командующия III. армия

Къмъ 3¹/₂ ч. сл. пл. пл. противника прояви по-голъмо оживление на линията на р. Дунавъ — к., 120. — 145.—193, като останалата частъ на фронта му къмъ с. Рахманъ и по на изтокъ е сравнително по-спокойна; обаче на всѣкжде неприятелскитѣ предни пехотни части сж достигнали до 1200 крачки и по-малко отъ нашитѣ окопи. Къмъ 4 ч. сл. пл. неприятеля предприе настѣпление въ участъка западно отъ к. 193. до Дунава съ тенденция да обхване лѣвия флангъ на пехотното ни разположение, като насочи около 2 дружини по дветѣ страни на пжтя к. 120. — с. Сарай и около 1 дружина отъ к. 145. къмъ к. 118; още по-на западъ, край Дунава, е настѣпилъ единъ ескадронъ, подържанъ отъ 1—2 пехотни взвода. Въ участъка между дветѣ коти 313, северозападно и североизточно отъ с. Али-факж, противника се е опиталъ да настѣпи съ силни пехотни патрули и разезди, но е билъ отблъснатъ. Така, че до този моментъ неприятелската линия се простира отъ западъ къмъ изтокъ: к. 74., около 3 клм. южно отъ к. 120., 2 клм. южно отъ к. 118. и 125., между с. Рахманъ и Хайдаръ, между к. к. 313. и 304. и с. Чаушъ-кьой спорно,

При това положение ще оттегля отряда по височинитѣ на лѣвия брѣгъ на рѣкчката, която тече презъ с. с. Мохамедча и Сарай. № 158. Б, отъ с. Сарай, б. XI. 916. г., 5 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генераль-майоръ Колевъ.

Заемането на новата позиция се урежда съ оперативна заповѣдь № 37. отъ б. XI. 1916. год., 10 ч. сл. пл., споредъ която :

„3. — За да заеме една по-удобна позиция за отбраната дивизията да се разположи тази нощъ и утре на разсъмване, както следва :

а) Лѣвъ участъкъ, полковникъ Табаковъ, съ 2. конна батарея, 2 роты отъ 1/7. пех. дружина, 1 взводъ отъ 2. конна батарея и 6. пеши картеченъ ескадронъ, всичко: 6 $\frac{1}{2}$ ескадрона, 2 роты, 2 орджия 12 картечници, да заеме и отбранива линията отъ Дунава, к. 77. к. 96., к., 116. (Кади-Кашла) включително, като разузнава отъ Дунава до шосето: с. Сарай, с. Топологъ.

б) Срѣденъ участъкъ, полковникъ Габаревъ, съ 8. Приморски пех. полкъ, 2. коненъ полкъ, единъ взводъ отъ 2. конна батарея, 3. пеши картеченъ ескадронъ, всичко: 12 роты, 4 ескадрона, 20 картечници, 2 орджия, да заеме и отбранива участъка к. 115. (Д. Капужиулуй) изключително, к. 168., южно отъ с. Мохамедча (включително). Конницата да разузнава по фронта между шосето Сарай, с. Топологъ и пята с. Куруджа, с. Калфа.

в) Дѣсенъ участъкъ, подполковникъ Топалджиковъ, съ 3. коненъ полкъ, 1 ескадронъ отъ 4. коненъ полкъ, 2 роты отъ 8. пех. полкъ, 3. конна батарея, 9. пеши картеченъ ескадронъ, всичко: 4 ескадрона, 2 роты, 3 орджия, 8 картечници, да заема и брани к. 252. (Д. Дюлгеру), като държи свързка въ лѣво съ срѣдния участъкъ и разузнава отъ пята с. Куруджа, с. Калфа до шосето с. Кулели, с. Сара-Гьоль, въ която страна да държи връзка съ 3. коненъ полкъ.

г) Гарнизона въ Хърсово, поручикъ Писковъ, съ 1 рота отъ 1/7. пех. дружина, колоездачната рота, единъ взводъ отъ 2/2 полска с. с. батарея, всичко: 2 роты и 2 орджия, заема и брани града отъ неприятелски десантъ презъ Дунава.

д) Войски въ разпореждане на началника на дивизията: Лейбъ Гвардейски и 1. конни полкове, съ 1. конна батарея, да се разположатъ при с. Муслу.

§ 5. Домакинскитѣ обози на частитѣ да се групиратъ : на конницата и конно-артилерийското отдѣление въ с. Муслу; на 8 пех. полкъ — въ с. Сириу.

§ 6. Полската болница отъ 4. пех. дивизия да се премѣсти въ с. Еркесекъ.

§ 7. Началника на дивизията ще се намира утре 7. до 6 часа във с. Сарай, а следъ това на к. 168., югозападно отъ с. Дюлгеру. Щаба на дивизията — въ с. Капуджи“.

Началникъ 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Началникъ щаба
(п) Подполковникъ Кисъвъ.

Отъ заловенъ пленникъ се добиватъ ценни сведения, които се изпращатъ въ армията съ следното донесение:

Твърде бързо.

Командующия 3. армия — копие н-ку
4. и Сборната дивизии.

Заловенъ пленникъ отъ пионерната команда на 36. Сибирски стрелкови полкъ казва: полка билъ на позиция отъ три дена, а 7 дена отъ какъ е въ Добруджа. Миналъ е моста при Браила. Били порано на австрийския фронтъ срещу Свинюки. Полка, заедно съ 33, 34 и 35 полкове влиза въ състава на 9. дивизия отъ 4. Сибирски стрелкови корпусъ. Дивизията се командва отъ генералъ-лейтенантъ Раулски — 55 годишенъ. Полка се командва отъ полковникъ Андреевъ, а 34. отъ полковникъ Пушенко — полка има 4 дружини, отъ които една на позиция, другитъ три въ резервъ. Въ полка има 24 картечници. Въ дивизията има 6 батареи отъ 9. артилерийска бригада съ по 6 орждия. На позиция се видятъ само две орждия. Въ рота имало по 220—230 человекъ. Пионерната команда сега остана съ 60 человекъ отъ 120, които били въ начало. При всъки полкъ иматъ команда разведчици — сега останали около 90 человекъ. Други руски части, освенъ 10. дивизия отъ 4. Силирски корпусъ, не знае дали има тукъ. Конница колко иматъ тукъ, не знае. Той съ очитъ си тѣхна команда не е виждалъ. № 721, отъ с. Сарай, 6. XI. 916. г., 5 ч. 30 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

За прикриване оттеглянето на частитъ, южно отъ Сарай, се използва бригадата отъ Лейбъ Гвардейски и 1. конни полкове подъ началството на полковникъ Брадиновъ, комуто се праща следната заповѣдъ:

Твърде бързо

К-ру бригадата 1. и Лейбъ гвард. конни полкове.

Частитъ отъ лѣвия флангъ се отдръпватъ на позиция на лѣвия брѣгъ на Сарайската рѣка, гдето ще продължаватъ да задържатъ противника. 8. п. Приморски полкъ се

оттегля отъ с. Мохамедча на к. 168., южно отъ сѣщото село. 9. коненъ полкъ остава при с. Касимча (к. 252. в. Дулгеру); стдръпването на частитѣ започва отъ 10 ч. презъ нощта. Колоната на полковникъ Мачевъ дохожда на к. 115. (в. Копулджиолу), югоизточно отъ Сарай, а 1/7. п. дружина отъ Хърсово дохожда на к. 116. (Кадикашлж). Полковникъ Брадиновъ съ 2. и Лейбъ гвардейския коненъ полкъ продължава да наблюдава за противника въ района: отъ Дунава до с. Коруджа, като прикрива отстѣпленieto на пехотнитѣ колони.

Въ случай на настѣпление на противника го задържате. При моста на Сарай е поставенъ постъ. Пратете ваши хора да го пазятъ, до вашето минаване, въ случай, че други прохъдъ презъ рѣката нѣма. Следете за противника, който насѣлва срещу нашия лѣвъ флангъ, който изглежда да е по гредприемчивъ. По заповѣдь. № 723. отъ с. Сарай, 7. XI 1916. г., 3 ч. 30 м. пр. пл.

Началникъ щаба на 1. конна дивизия
отъ генералния щабъ,
(п) Подполковникъ Кисъвъ.

7. ноемврий

Скица № 17.

Противника използва лунната нощъ, мъглата презъ гървата половина на деня и постепенно засилва натиска си къмъ югъ.

Презъ деня се очертава настѣпленieto на около 2 дружини отъ к. 84 (Д. Чилибиулуй) край Дунава къмъ с. Сарай; други 2 дружини, сѣщо съ артилерия, — къмъ с. Балджиу и с. Карапелигъ; 1 дружина—отъ с. Хайдаръ къмъ с. Махамедча; къмъ с. Куруджа и с. Касимча настѣпватъ сѣщо около 2 дружини, подкрепяни съ конница и артилерийски огънь. Прави впечатление, че противника презъ този день развива силенъ артилерийски огънь. Батареитѣ на конната дивизия, за да подкрепятъ и закрятъ своитѣ части, развиватъ сѣщо оживена дейность.

Къмъ 5—6 ч. сл. пл. прикриващитѣ конни части, следъ като сѣ указали възможното съпротивление, сѣ принудени да се оттеглятъ задъ пехотнитѣ окопи. Привечеръ противника заема селата Сарай, Балджиу, Карапелигъ, Мохамедча, Куруджа, Касимча.

Въпрѣки численото превъзходство на противника и въпрѣки, че въ дѣсно отъ дивизията противника се е подалъ силно къмъ югъ, като заема с. Инамъ-Чешме (№ 1344., отъ 7. XI. 1916. г. 8 ч. 45 м. отъ началника на Сборната дивизия), началника на конната дивизия иска да използва естественигѣ качества на заетата позиция и да се задържи на нея,

поне, докогато това бжде възможно, предупреждава началниците на участъците: да поддържат по-голяма бойна готовност да не би противника, който е настъпалъ привечер, да използва лунната нощ и предприеме нощни действия. Да се срещне спокойно и твърдо съ огънь отъ близко разстояние и се отблъсне.

(№ 733. и № 735.).

8. ноемврий

Скоро, обаче, става ясно, че въпреки естественитѣ преимущества на заетата позиция, но поради това, че тя е прѣкомѣрно дълга и слабо заета и може на всѣкжде лесно да бжде прокъсана, началника на дивизията заповѣдва рано сутринта дружината отъ к. 168. (южно отъ с. Мохамедча) и ротитѣ и орджията отъ к. 252. (Д. Дюлгеру) да се оттеглятъ въ ю. з. посока и се разположатъ: първата — на хребета северно отъ с. Дюлгеру, вторитѣ на к. 170. (източно отъ с. Дюлгеру). За охранение и разузнаване на дѣсния флангъ се оставя 9. коненъ полкъ, засиленъ съ 2. кон. полкъ, подъ общата команда на бригадниа командиръ, полковникъ Мачевъ.

Догдета положението къмъ дѣсния флангъ е сравнително по-спокойно, срещу лѣвия участъкъ противника проявява по-голяма дейность. Презъ нощта, следъ като заема хребета между Ески-Сарай, и с. Сарай, прави опитъ да прехвърли части южно отъ рѣкичката, срещу к. 77. Командира на 9. коненъ полкъ, подполковникъ Стояновъ Петъръ, е принуденъ да спешитѣ цѣлия полкъ, като запазва въ резервъ само 1 пулескадронъ.

Съ получаването тѣзи сведения, за да се засили 6. коненъ полкъ, отъ Хърсово сж повикани ротитѣ и артилерийския взводъ и сж насочени къмъ к. 96. Въ Хърсово е изпратенъ на тѣхно мѣсто само 1 ескадронъ (майоръ Стояновъ Ал.) отъ 1. коненъ полкъ. (№ 26. Е отъ 10 ч. 20 м. и № 7.9. отъ 9 ч. 10 м.).

Лейбъ-Гвардейски коненъ полкъ, съ 1. конна батарея, е насоченъ въ интервала между лѣвия и сръдния участъкъ, срещу селото Сарай, отъ гдето противника сжщо се опитва да настъпва по лѣвия брѣгъ на рѣкичката.

Къмъ 12 ч. по пладне противника, около 3 дружини съ артилерия, използва гжстата мъгла, своето численно превъзходство срещу 6. коненъ полкъ и пресѣчената мѣстность южно отъ с. Ески-Сарай, приближава и атакува спешенитѣ ескадрони на к. 77. Конниците възсѣдатъ и отстъпватъ къмъ к. 96., прикривани отъ картечния ескадронъ, който, въ упоритъ бой и стрелба, до последна възможность, оставя 1 картечница на противника.

Къмъ 3 ч. сл. пл. ротата отъ 8. пех. полкъ, която заема к. 96., се отдръпва на изтокъ на к. 116.; къмъ същото време и гарнизона на Хърсово пристига на к. 143., юго-източно отъ Ради-Кашла — положението въ лѣвия участъкъ се закрепва временно.

Дивизията, обаче, има и дѣсния си флангъ откритъ и обхъжданъ отъ противника. 5. конна бригада води бой на к. 170. срещу противникъ, който успѣва да заеме к. 252., западно отъ с. Касимча и к. 206. юго-западно отъ същото село. По на югъ силни неприятелски конни части настѣпватъ отъ с. Сара-Гьоль за с. Карталъ, тѣхнитѣ разезди достигатъ с. Качамакъ и с. Римнику.

При това положение, отъ щаба на дивизията се взематъ мѣрки да се проучи за заемане една нова позиция, по-на югъ, на линията на пехотнитѣ авангарди, при с. Капуджи и Д. Тепе (к. 185).

Къмъ 4. ч. сл. пл. се отдава оперативна заповѣдь № 33., която урежда оттеглянето на конната дивизия на новата линия за отбрана: к. 209. (Д. Инширателе), к. к. 165., 106. (огила Драгайка).

Въ армията е донесено за положението и за решението на началника на дивизията: „презъ нощта дивизията да се отдръпне на посочената по-горе линия“. (№ 27. Е, 8. XI. 9.6. год, 4 ч. сл. пл.).

Въ отговоръ на това донесение отъ командующия III. армия се получава, въ 6 ч. 25 м., следната заповѣдь:

„Въ случай, че противника продължава да насѣда съ невъзходни сили, дивизията трѣбва да сплѣва неговото насѣдане на всѣка крачка. Следъ като това стане невъзможно, предъ видъ силенъ напоръ на противника, дивизията постепенно да се оттегли на линията на пехотнитѣ авангарди, предъ главната позиция, гдето ще трѣбва да укаже най-сериозно съпротивление, за да се даде време на дивизиитѣ свободно да си вършатъ окопаването. Пехотнитѣ части и артилерията съ картечницитѣ да се оттеглятъ на линията к. 90 ю. и. отъ с. Гиздареши, с. Капуджи, к. 209, Д. Инширателе), гдето заедно съ авангарда на 4. дивизия, подъ общото началство на полковникъ Габаревъ, да укажатъ сериозно съпротивление. По единъ коненъ полкъ да се изпрати при авангардитѣ при Капуджи и Д. Тепе (к. 185). Останалитѣ конни полкове да се групиратъ въ района: с. Ершесекъ, с. Сатискеой, с. Чаталъ-Орманъ.

„Началника на 1. конна дивизия да се разпореда да се рекогносциратъ проходите презъ телената мрежа за евентуално групиране при Каролъ I“. № 7675.

Въз основа на тази заповѣдь по усилената конна дивизия се отдава оперативна заповѣдь № 39., споредъ която,

отстъплението, което трябва да започне днесъ въ 7 часа с пл., има да се извърши както следва: . . .

„§ 2. а) Конницата, съ коннитѣ батареи, подъ мое начество, ще продължава да разузнава и задържа противника предъ фронта на пехотнитѣ части отъ Дунава до пѣтя Кулели, с. Сара-Гьолъ.

Следъ като между противника и нашитѣ пехотни части не остане поле за действие на конницата, конната дивизия ще се оттегли въ района на с. Ершесекъ (2 конна бригад.), с. Сатискъой (5. конна бригада), като остави въ разпоредането на:

1) Началника на авангарда при с. Капуджи (полковникъ Габаревъ).

а) Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ, който да поддържа връзка съ авангарда при Д. Тепе (к. 185.) до к. 214. (Хаджи—Байрамъ—Тепе) и да охранява въ лѣво до Дунава.

б) 1, 2, 3. конни батареи, които ще бждатъ съ 1. 2. и 5. конни бригади въ посока к. 168., 143. и 176. (източно отъ с. Каргаль) и на които полковникъ Габаревъ да опредѣли мѣсто на позицията си.

2) Началника на авангарда при Д. Тепе (к. 185.)

а) 1. коненъ полкъ, който да поддържа връзка въ дѣсно съ 3. коненъ полкъ, придаденъ къмъ Сборната дивизия на линията с. Шереметъ, к. 195.) Буюкъ—Кожалакъ—Тепе) и въ дѣсно съ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ к. 214. (Хаджи—Байрамъ—Тепе).

б) Пехотата, полковникъ Габаревъ, съ 8. пех. полкъ, 7. 1/47. пех. дружини, съ 3. 6. и 9. пеши картечни ескадри и 2/2. полска с. с. батарея, а впоследствие съ Л. Гв. коненъ полкъ и 1, 2, 3, конни батареи, да влѣзе въ подчинение на началника на 4. Преславска дивизия, като продължи да се окопава на посочената съ оперативна заповѣдъ № 38. линия, гдето да укаже упорна съпротива на противника. Да разпореди да се изучатъ проходите презъ телената мрежа на главната позиция, за евентуално оттегляне на частитѣ

§ 3. Азъ ще бжда съ ядрото на конницата къмъ к. 168. (ю. з. отъ с. Дюлгеру)“.

Началникъ I. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Началникъ щаба

(п) Полковникъ Кисъвъ.

Привечеръ частитѣ започватъ и презъ нощта завършватъ отдръпването си, необезпокоявани отъ противника.

За охрана на лѣвия флангъ и наблюдение на Дунава е оставенъ 6. коненъ полкъ.

Пехотата се разполага: подполковникъ Диневъ, съ дружина отъ 8. пех. полкъ и 2/2. п. с. с. батарея, на фронта к. 209. до к. 165; майоръ Ванковъ съ 1/4. дружина и полубатарея отъ 4/15 п. с. с. батарея, при к. 165., до шосето с. Еркезекъ — с. Сарай; майоръ Стойковъ съ 2/8. пех. дружина 2, роти отъ 1/7. дружина, 3., 6. и 9. пеши картечни ескадрони — отъ к. 189. до к. 121. съ отбранителната застава на к. 106.; майоръ Дечевъ, съ 4/8. пех. дружина — на 1 км. въ отстъпъ адъ дружината на полковникъ Цаневъ.

9. ноемврий

Скица № 17.

Настъплението на противника продължава предпазливо : този день, като натиска му е все по-силенъ и смѣлъ срещу лѣвия флангъ на конната дивизия, съ посока к. 111. к. 43., с. Муслу, с. Тикилещи. Въ тази посока противника настъпва съ около 3 дружини съ артилерия и привечеръ успѣва да изтласка коннитѣ части и заеме тѣзи села.

По-на изтокъ той заема к. 142., к. 168, с. Дюлгеру отъ дето насочва части по-на югъ, като презъ този день вкарва повече артилерия.

Създава доста грижи за началника на дивизията и щабъ му донесението на разездъ отъ 1. коненъ полкъ, изпратенъ къмъ с. Топалу съ което съобщава: „за нападението върху поста отъ 2. рота на 48. пех. полкъ при с. Топалу, тѣ 9 человекъ; на поста 6 изчезнали; сжщо и поста на к. 06. (могила Драгайка) билъ нападнатъ; нашата рота напуснала селото и се окопала на к. 85“.

Наредено е отъ началника на дивизията да се провѣри това донесение и се засили охранението.

За действията презъ деня и добититѣ сведения се правятъ въ армията следнитѣ донесения, които добре изясняватъ положението:

Командующия армията

Отъ действията на противника днесъ се вижда, че той продължава да настъпва по-енергично и съ повече сили срещу лѣвия си флангъ, опирайки фланга си на р. Дунавъ. Днешното разузнаване установява: а) Около 2 дружини руси настъпватъ по направление к. к. 116—143—111—90, западно отъ с. Муслу—Бей, като привечеръ достигнаха съ преднитѣ си части срѣдата между к. 90 и 111. 2) Друга дружина достига с. Мослу — к. 143. 3) Въ участъка к. к. 142—168 (северо-източно отъ с. Муслу) настъпватъ слаби пехотни части, отдѣлни взводове и роти. 4) Пехотни групи се прехвърляли отъ с. Дюлгеру къмъ к. 176. 5) Къмъ 3 ч. сл. пл. 4 ескадрона

настѣпиха по долината на с. Касимча и били спрѣни съ огънь при к. 176., източно отъ с. Карталь. 6) Противника днесъ поддържа настѣплението си съ повече артилилерия — установени сж: по една батарея при к. к. 96. и 116., южно отъ с. Сарай, при к. 168., южно отъ с. Дюлгеру и 4. батарея на пѣть за с. Карапелитъ. 7) Къмъ 2 ч. сл. пл. единъ неприятелски коненъ полкъ съ една конна батарея се спусналъ отъ к. 173. къмъ с. Карапелитъ. 8) Забелязано е прехвърляне на ромънски части съ лодки при гр. Хърсово. Дебаркиранитѣ части се оценяватъ до сега на около 1—1½ роти.

Презъ днешния день пехотата се оттегли на позиция а на авангардитѣ, кждето удължи позицията въ лѣво и дѣсто и се укрепи; конницата съ коннитѣ батареи задържаше и предването на неприятелскитѣ вериги, като често ги принуждаваше да се спиратъ. Презъ ноцъта конницата ще поддържа контакта съ противника. Трѣбва да отбележа, че гжтатата мъгла, която покрива полето заранъ, почти до 11 часа, помага на противника да се приближава къмъ насъ, неказанъ съ огънь и затруднява разузнаването и маневрирнето ми, ето защо полезни за насъ действия започватъ евамъ следъ този часъ. № 167 Б., отъ с. Сатиской, 6. 1916. г., 5. ч. 30 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Твърде бързо
Командующий III. армия, копие
н-цитѣ 4. и Сборната дивизии

Разезда изпратенъ отъ 1. коненъ полкъ къмъ с. Топа у донася, че на мѣстото гдето сж били изненадани постове ъ отъ 48. пех. полкъ, при к. 106, сж намѣрени руски патруни; 6 души отъ изчезналитѣ 9, сж сезавърнали; по тѣхно казане другитѣ били отвлечени. Сжщия разездъ донася, че привечеръ противника въ съставъ около дружина атакувалъ заставата отъ 7. п. полкъ на к. 106 и заставата се оттеглила къмъ югъ. Ротата отъ 49. п. полкъ съ дветѣ орждия получила заповѣдь да се оттегли къмъ с. Топалу.

Противника е заелъ привечеръ с. Муслу—бей и с. Текилещи Въ 4. 30 м. сл. пл. една батарея, 4 орждия, съ два взвода пехота, е настѣпила отъ с. Дюлгеру за Карталь. Въ 3 ч. 45 м. сл. пл. 2 роти съ 3 орждейна батарея се насочили отъ к. 115. къмъ к. 143. Друга батарея отъ 6 орждия следъ поправка на моста на с. Дюлгеру, се насочва къмъ к. 168. и к. 142. Противника съ около 3 роти продължава да се окопава на к. к. 142., 168. и 170. На к. 206. единъ неприятелски ескадронъ е атакувалъ въ лѣво и разпръсналъ нашитѣ разезди. По късно, въ 5 ч. 10 м. сл. пл., 1 коненъ

полкъ отъ к. 176. настѣпилъ къмъ югъ и изчезналъ въ дола, следъ него се появили 2, после още една пехотна рота, всички настѣпили къмъ югъ и изчезнали въ дола. № 751, отъ с. Сатискъой, 9. XI. 916. г., 10 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Твърде бърза
Командующи III. армия — копие
н-цитѣ на 4 и Сборната дивизии.

Конния полкъ, който отъ два часа следъ пладне (донесение № 167. Б) съ една батарея влѣзе въ Карапелитъ въ 4 ч. 10 м. сл. пл е влѣзълъ въ с. Дюлгеру. Въ 5 ч. 20 м. една рота съ два конни взвода се насочва отъ с. Дюлгеру къмъ к. 206. Противника продължавалъ да се окопава (6 ч. 20 м. сл. пл.) на к.к. 142., 168. и 170. съ около 3 роти. Къмъ к. 155. срещу нашия разездъ се е явилъ единъ ромънски разездъ, въоръженъ съ сабли. Отъ заловенъ пленникъ отъ 244. п. полкъ, 61. дивизия, се установява, че армията действаща срещу насъ била съставена отъ Сибирския корпусъ — 2 дивизии, отъ 115. и 61. дивизии, всичко 4 пехотни дивизии, плюсь една конна дивизия — руска и слаби ромънски пехотни, конни и артилерийски части. Тази нощъ полка имъ се готвѣлъ да настѣпи къмъ с. Карталъ. № 752., отъ с. Сатискъой, 9. XI. 916 г., 11 ч. 30 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-Майоръ Колевъ.

10. ноемврий

И днесъ, както и въ предидушитѣ дни, полето сутринта е покрито съ мъгла, която се вдига едва къмъ обѣдъ. Противника използва мъглата и заема селата Капуджи, Карталъ, отъ гдето продължава къмъ югъ.

По фронта пехотнитѣ части сж засилени съ коннитѣ батареи, но близостта на противника при с. Капуджи е застрашителна, сжщо така и движението на противника къмъ с. Терзикъой, на фланга на авангарда, може да стане опасно, заради това, първоначалната заповѣдъ, 2. и 5. к. бригади да се оттеглятъ задъ пехотата, а останатъ: за разузнаване и охрана при тази последната само Лейбъ Гвардейски и 1. конни полкове, е измѣнена по отношение на 5. конна бригада, която е задържана при к. 214., въ междината к. 209. и к. 185., а 1. коненъ полкъ е натоваренъ съ разузнаването предъ тази междина.

Къмъ 4 ч. 30 м. сл. пл. се получава отъ командующия III. армия заповѣдъ: „Конната дивизия да се оттегли още

днесъ вечерята не само съ конницата, но и съ пехотния си авангардъ при с. Капуджи, като 8. пех. полкъ се съсрѣдоточи при с. Ташъ-Бунаръ и влѣзе въ подчинение на началника на 4. пех. дивизия, а полската батарея — началника на Сборната дивизия; конницата, безъ 3. и 1. конни полкове и 1 ескадронъ оставенъ при 4. дивизия, къмъ заставата при к. 171., източно отъ с. Сатискъой, да се оттегли въ района с. Тортоманъ, с. Жабаку, с. Девчая; щаба на дивизията — въ с. Тортоманъ. Коннитѣ полкове, които сж въ разузнаване да се оттеглятъ следъ ядрото, като се съсрѣдоточатъ при с. Кьорчешме, гдето утре да останатъ до втора заповѣдь. (№ 7782., 10. XI., 916. г.)

Веднага се правятъ съответнитѣ нареждания:

Твърде бърза

„Командиритѣ 1., 2, и 5. конни бригади.

Въ изпълнение телеграмата № 7782. отъ командующия III. армия, дивизията ще се оттегли и разположи както следв : 1. коненъ полкъ остава въ разпореждане на началника на 4. пех дивизия, съ авангарда на дивизията при к. 185. (Д. Тепе); 2. конна бригада, като остави въ разпореждането на началника на 4. п. дивизия единъ ескадронъ отъ 4. коненъ полкъ, при пехотната застана отъ 4. пех. дивизия, при к. 17. източно отъ с. Сатискъой, ще се оттегли и групира тази нощъ при с. Кьорчешме, гдето остава въ разпореждането на командующия III. армия.

5. конна бригада, Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ, конно артилерийското отдѣление, 2 коненъ картеченъ ескадронъ на 1. коненъ полкъ, колоездачната рота, радиотелеграфно отдѣление и щаба на дивизията се оттеглятъ и групиратъ въ с. Доробанцу. 2, 3. 6. и 9. пеши картечни ескадрона оставатъ въ разпореждане на началника на 4. пех. дивизия и се оттеглятъ заедно съ пехотнитѣ части.

Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ, конно артилерийско отдѣление, пешитѣ картечни ескадрони се оттеглятъ съ пехотнитѣ части къмъ които сж придадени. № 760., с. Сатискъой, 10. XI. 916. г., 5 ч. 30 м.

Началникъ 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ

Предвижданото оттегляне на частитѣ не става съвсѣмъ спокойно. Въ с. Сатискъой, гдето сж събрани повече обози, става известна задръжка, която се усилва отъ преждевременното оттегляне на частитѣ отъ позицията.

Полковникъ Габаревъ заповѣдва оттеглянето на частитѣ още въ 5¹/₂ часа сл. пл., вследствие на атаката на противника срещу дѣсния флангъ.

Изпращатъ се генералъ-щабни офицери отъ щаба на дивизията, които да уредятъ движението на частитѣ и изтеглянето имъ въ колона при северния изходъ на с. Сатискьой и при теленитѣ мрежи.

Въ 10. ч. сл. пл. щаба на дивизията пристига въ с. Дорбанцу, следъ като частитѣ минаватъ теленитѣ мрежи.

По този начинъ дивизията завършва своята задача предъ фронта на армията, гдето отъ 26. октомврий има да преследва противника, а впоследствие да задържа неговото настъпление и даде време на пехотнитѣ дивизии да се окопаятъ.

Отъ започването на нападателнитѣ действия, на 19. октомврий, частитѣ на дивизията сж въ непрекъснати движения и боеве, вследствие на които умората у хора и коне е твърде голѣма.

Хората по постове и въ бойна линия заспиватъ, въпрѣки постояннитѣ провѣрки, тѣхното събуждане иска усилие, но веднага следъ това падатъ отново отъ умора. Сжщо е и съ конетѣ, има случаи гдето цѣли ескадрони оставатъ по 3 дни непоени и само съ зърното отъ саковетѣ. Конете, изпратени съ заповѣдъ и донесения, могатъ да отиватъ само ходъ и тръсъ. Съзнанието у офицера и войницитѣ за важността и необходимостта на исканитѣ усилия е голѣмо, но умората си е умора и тя прави рисковани всѣкакви разчети и предвиждания заради това грижитѣ на началника на дивизията по отношение мѣрkitѣ за охрана и разузнаване сж презъ този периодъ твърде голѣми.

Глава IX.

Охрана на лѣвия флангъ и тила на армията

11. Ноемврий

Още съ преминаването на 11. ноемврий задъ фронта на армията на конната дивизия се дава задачата да охранява брѣга на Дунава отъ с. Бонасчикъ до гр. Черна вода и да съдействува на гарнизона на града за отбиване на опити тѣ на противника да мине Дунава.

Задъ фронта на армията конната дивизия се разполага 2. конна бригада въ с. Кьоръ-Чешме — въ право разпореждане на командующия III. армия, 5. конна бригада, съ 2. коненъ полкъ, въ с. Жабаку: щаба на дивизията, съ Лейбъ Гвардейски и 9. конни полкове, въ с. Тортоманъ.

На 13. ноемврий въ с. Тортоманъ пристига командующия III. армия, който прави прегледъ на полковетѣ, които сж въ селото и изказва предъ тѣхъ благодарността си за действията на конницата презъ цѣлата Добруджанска война и особено презъ последнитѣ дни по прикриването на армията, както и надеждата, че и въ предстоящата дейность по отбиване новия опитъ на противника да изгласка нашитѣ войски изъ Добруджа, всѣки ще изпълни дълга си съ същата готовность.

Сжщия день на конната дивизия се възлага да охранява брѣга на Дунава отъ с. Бонасчикъ до ез. Олтина, като къмъ конната дивизия се придаватъ за цельта 2 пех. дружини и една 15 см. далнобойна батарея, които вече се намиратъ въ участъка на дивизията. (№ 7897.).

Вънъ отъ тази задача, на дивизията се възлага и грижата да съдействува на 4. дивизия, за отбиване на противника, (№ 7923.)

За претивника се знае, че има отъ другата страна на Дунава слаби пехотни части, срещу с. Бонасчикъ, и по-силни такива, съ артилерия, срещу Черна-вода, постове, — въ блатата по лѣвия брѣгъ на Дунава. Съ оперативна заповѣдь № 42. отъ 14. ноемврий 1916. г., 6 ч. сл. пл., се уреждавъ подробности изпълнението на възложенитѣ задачи, както следва:

§ 3. На 1. конна дивизия е заповѣдано да охранява лѣвий флангъ и тилъ на армията въ участъка с. Бонасчикъ, до ез. Олтина, и да отбива всѣки опитъ на противника да прави десантъ на дѣсния брѣгъ на Дунава въ този участъкъ.

За изпълнение на тази задача заповѣдвамъ дивизията да се разположи както следва :

1) Дѣсенъ участъкъ, полковникъ Мачевъ, съ 2. кон. полкъ (3 и $\frac{1}{4}$ ескадрона, 4 картечници), 2 роти отъ 7. пех. полкъ и 1 взводъ отъ 2. конна батарея, заема участъка отъ с. Бонасчикъ до моста, 1 км. ю. з. отъ с. Микъ-Сейменъ — щаба с. Жабаку.

2) Гарнизонъ въ Черна вода, подполковникъ Куцаровъ, съ 1 дружина отъ 7. пех. полкъ, 1 дълга 15 с/м. батарея, 2 орждия отъ 2. коненъ полкъ, заема участъка 1 км. ю. з. отъ моста при с. Микъ-Сейменъ (изключително) до к. 117. (в. Черна-вода) изключително.

3) Срѣденъ участъкъ, полковникъ Кметовъ, съ 1. коненъ полкъ (4 ескадрона, 8 картечници), 1 взводъ отъ 1. конна батарея и 2 роти отъ 7. пех. полкъ, заема участъка отъ к. 117. (в. Черна-вода) включително, до с. Маралуй—Мамикъ включително. Щабъ с. Ивринезъ.

4. Лѣвъ участъкъ, полковникъ Банановъ, съ Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ (4 ескадрона, 4 картечници), заема участъка отъ с. Маралуй-Мамикъ, изключително, до ез. Олтина изключително. Щабъ с. Демирча.

5) Войски въ разпореждане на началника на дивизията — 9. коненъ полкъ, колоездачната рота, 1. конна батарея (3 орждия) да се разположи въ с. Куюсь-Махмудъ.

6) Войски въ разпореждане командующия III. армия, полковникъ Табаковъ, съ 6. коненъ полкъ и впоследствие и 4. коненъ полкъ, да се разположатъ въ с. Тортоманъ.

§ 4. Приповтаря задачата на участъцитѣ“.

Съ § 5. се заповѣдва частитѣ да тръгнатъ и заематъ участъцитѣ си на 15. ноемврий; само за Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ се опредѣля да заеме участъка си на 16., като ношува на 15. срещу 16. въ с. Мулчова. До 16. сжщитѣ части да представятъ скици за разположението си.

§ 6. Домакинскитѣ обози следватъ частитѣ.

§ 7. Началника на дивизията и щаба до 16. ноемврий, 8. ч. пр. пл., ще бждатъ въ с. Тортоманъ, следъ това се предвигватъ въ с. Куюсь Мамутъ, презъ ст. Мирчавода.

Съ оперативна заповѣдъ № 1. отъ 14. сжщи се назначава: дивизионенъ преденъ магазинъ и складъ за хлѣбъ — въ Меджидие, разходенъ магазинъ и складъ за хлѣбъ въ с. Кобадинъ. Дивизионенъ вещеви складъ и хлѣбопечене въ с. Кара-Омеръ. Интендантството при щаба на дивизията. Дивизионенъ ветеринаренъ лазаретъ и конско депо, с. Бюлбюль-Маре.

На 16. ноемврий щаба на дивизията се настанява въ с. Пещера, заедно съ 6. коненъ полкъ; 9. коненъ полускадронъ въ — с. Ивринезъ.

Отъ 2. коненъ полкъ къмъ Черноводския гарнизонъ вмѣсто взводъ, се придава 1 ескадронъ. Въ сжщия ескадронъ се включва и отбраната на к. 117., като отъ срѣдния участъкъ се придава една рота къмъ сжщия гарнизонъ.

Съ този съставъ на участъцитѣ се носи службата по охранението, безъ особени действия. Съ противника отъ време на време се размѣня по нѣколко артилерийски изстре-ли, или тукъ таме се оживява между постовѣтъ пушечна и картечна стрелба.

По това време, 18. ноемврий става, смѣната на командующия III. армия, генералъ лейтенантъ Тошевъ, съ генералъ Нерезовъ.

На 26. ноемврий се нарежда, възъ основа на искане отъ командующия III. армия, 2 ескадрона отъ 4. коненъ полкъ съ картечния си ескадронъ да охраняватъ морския брѣгъ и езерото Ташавлу. 3. коненъ полкъ, следъ прибирането авангарда на Сборната дивизия, съ другитѣ два ескадрона на 4 коненъ полкъ се разполагатъ въ Меджидие, въ разпореждане на командующия III. армия.

Съ напредването на съюзнитѣ войски въ Ромъния се получава заповѣдъ: 3 конни полка отъ дивизията да преминатъ при Тутраканъ въ Ромъния и влѣзатъ въ състава на Дунавската армия.

Въ перспектива за успѣшни действия въ Ромъния и за да се не кжса дивизията, правятъ се постѣпки въ армията цѣлата дивизия да се прехвърли отъ другата страна на Дунава.

Обаче, вѣроятната нужда отъ конница и въ Добруджа налага раздѣлянето. Опредѣлени сж да заминатъ въ Ромъния: полковникъ Табаковъ съ 3., 6. и 9. конни полкове, с една конна батарея и радиотелеграфната станция.

Съ оперативна заповѣдъ № 43., отъ 30. ноемврий, 10 ч. сл. пл., се урежда новото разположение на дивизията, следъ излизането отъ състава ѝ на посоченитѣ по-горе части.

Споредъ § 2. отъ тази заповѣдъ формира се група въ разпореждане на началника на дивизията, подъ началството на полковникъ Кметовъ, въ с. Ивринезъ, отъ по 2 ескадрона на Лейбъ Гвардейския и 1. конни полкове.

Дѣсния участъкъ остава въ сжщия си съставъ.

Началникъ на срѣдния участъкъ остава подполковникъ Войниковъ.

*) С. Пещера е при кръстопятя Меджидие—Мулчова и Ивринезъ и Идрисъ-Куюзъ Мамутъ (Б. Ав.).

§ 3. на същата заповѣдъ урежда употрѣблението на сигналнитѣ ракети, които сега се даватъ въ малко по-голямо количество и на конната дивизия.

На 1. ноемврий руситѣ, следъ силна артилерийска подготовка, атакуватъ позициитѣ на 4. пех. дивизия, отъ к. 234. до Дунава.

На 2. декемврий тѣхнитѣ атаки продължаватъ. Следъ 5. такива, тѣ успѣватъ да преминатъ на нѣкои мѣста 1 редъ-телени мрежи, но съ огънь сж отбити.

(№ 102, 2. XII. 1916. г., 5 ч. 15 м. пр. пл. отъ началника на 4. Преславска дивизия).

Поради заплашителното положение по фронта на 4. дивизия, отъ армията се получава нареждане: резерва на конната дивизия да се предвигне отъ с. Ивринезъ въ с. Ташбунаръ (№ 8696).

По същата причина отъ армията се иска да се изтеглятъ отъ Дунавската охрана 4 роты отъ 7. пехотенъ полкъ, които да се групиратъ при Черна-вода и да чакатъ тамъ до втора заповѣдъ. (№ 8705.).

Поради тѣзи искания на армията ставатъ наложителни и съответни промѣни въ конната дивизия: двата ескадрона отъ Лейбъ Гвардйски коненъ полкъ да заематъ цѣлия участъкъ отъ Олтина до к. 177. (Черна-вода); двата ескадрона на 1. коненъ полкъ съ 1. картеченъ ескадронъ на полка се насочватъ въ с. Изринезъ за резервъ на конната дивизия; 2. картеченъ ескадронъ на 1. коненъ полкъ остава въ дѣсния участъкъ, тъй като картечния ескадронъ на 2. коненъ полкъ се придава къмъ 4. пехотна дивизия. (№ 877. и № 879. отъ 3. XII. 1916. год.).

Следъ упорититѣ боеве на фронта на 4. Преславска дивизия, въ които противника понася тежки загуби, той прекратява атакитѣ си и се отдръпва отъ непосредствено съприкосновение съ частитѣ отъ дивизията. Настава едно сравнително затишие.

Къмъ това време въ висшето командуване на частитѣ отъ дивизията ставатъ известни промѣни, съ които началника на дивизията цели да даде новъ подтикъ въ службата, да възнагради нѣкои отлични офицери и да отстрани по-малко-енергичнитѣ.

Командиръ на 1. конна бригада е назначенъ командира на 6. коненъ полкъ — полковникъ Вуйчевъ; командиръ на 2. конна бригада — командира на 4. конна бригада — полковникъ Табаковъ; командиръ на 4. конна бригада — командиръ на 1. конна бригада — полковникъ Кметовъ; командиръ на 5. конна бригада — полковникъ Банановъ, командиръ на Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ; командиръ на този полкъ се назначава началникъ щаба на дивизията, подполковникъ Кисьовъ; командиръ на 1. коненъ полкъ — командира

на 3. конен полкъ, полковникъ Митовъ; командиръ на 3. конен полкъ — командира на дивизионъ отъ сщия полкъ, подполковникъ Фтичевъ; командиръ на 6. конен полкъ — командира на дивизионъ, подполковникъ Войниковъ и за началникъ щаба на дивизията — до тогавашния старши адютантъ, майоръ Соларовъ.

Съ напредването на съюзнитъ войски въ Източно Влашко ясно се чувствува намалението на бойната дейность на противника срещу частитъ отъ Дунавското охранение, вследствие на което ставатъ възможни известни прегрупирания на частитъ, съ цель да се създадатъ по голъми удобства въ командването, както и въ разположението на частитъ.

Дружината на 7. пехотен полкъ въ Черна-вода е смѣнена съ 4. маршева дружина и изпратена къмъ полка си; дивизиона на 1. конен полкъ въ с. Изринезъ — смѣненъ съ дивизионъ отъ Лейбъ Гвардейския конен полкъ и изпратенъ къмъ полка си въ с. Тортоманъ.

Съ оперативна заповѣдъ № 55. отъ командующия армията, съ дата 7. декемврий, като се настоява, частитъ да разузнаватъ за дейността на противника, предупреждава ги да се готвятъ за едно вѣроятнo настѣпление.

На 8. декемврий отряда на генералъ Назлъмовъ минава Дунава и заема гр. Олтеница; на 9. заема гр. Каларашъ.

Забелязва се изтегляне на части у противника, положението леко полека назрява за едно ново преминаване въ настѣпление. Възъ основа нарежданията отъ командующия III. армия и въ охрана на Дунава отъ наша страна се правятъ промѣни:

На дружината отъ Черна-вода се възла наблюдението отъ Олтина до с. Бонасчикъ, като разположи по една рота въ с. Расово и с. Бонасчикъ, следъ което дивизиона отъ Лейбъ Гвардейски конен полкъ съ колоездачната рота и конно артилерийския взводъ се групира при с. Пещера, а 2. конен полкъ, заедно съ артилерийския взводъ се групира въ с. Жабаку (№ 895., 896., и 897. отъ 8. XII. 916. г.).

Преминаването на Дунава при Черна-вода — ст. Фитещи

За да се провѣри какво става у противника, първоначално отъ щаба на дивизията се заповѣдва на началниците на участитъ да се опитатъ да прехвърлятъ патрули на лѣвия брѣгъ на Дунава. Поради липса на опитни гребци, вследствие изтеглянето и групирането на коннитъ части, това нареждане остава неизпълнено.

Остава едничко срѣдство — да се използва желѣзния мостъ при Черна-вода и по него да се прехвърлятъ разезди,

които първоначално да разузнаятъ пространството между Дунава и лъвия ржавъ Борча.

Изпратения на 10. XII. полуескадронъ отъ 2. коненъ полкъ въ разузнаване дава следнитѣ сведения: противника е напусналъ низината между Дунава и Борча на 5—6 км. южно и северно отъ ж. п. линия. Селото Фитещи изглежда незаето отъ противника (№ 905. до командующия III. армия).

На следния день отъ полуескадрона се поискватъ точни сведения, като му се заповѣдва да изпрати разезди: 1) по пжтя южно отъ ез. Стрѣмбу, к. 17., с. Фитещи, 2) северно отъ ж. п. мостъ по лъвия брѣгъ на Дунава, 3) по пжтя край източния брѣгъ на ез. Буцуци и между това езеро и ез. Кабалъ, 4) северно отъ ж. п. линия, по дѣсния брѣгъ на канала Борча, 5) край ж. п. линия до с. Фитещи, подържанъ отъ единъ взводъ пехота (№ 194. Б. отъ 10. XII. 1916. г.).

На 11. декемврий въ щаба на дивизията се получава инструкция по III. армия № 8967. отъ 10. XII., въ която се предвиждатъ вѣроятнитѣ посоки за настѣпление на дивизиитѣ отъ състава на армията, въ случай, че тя премине въ настѣпление. Въ случай на отстѣпление на противника, дивизиитѣ по свой починъ да преминатъ въ настѣпление съ преднитѣ си части. За конната дивизия се предвижда посоката Кюстенджа—Бабадагъ.

Тази посока, макаръ ексцентрична по отношение сегашното разположение на конната дивизия, има свой удобства по отношение на прехраната, тъй като фурнитѣ и другитѣ складове съ хранителни припаси на дивизията сж въ Кюстенджа

Добититѣ сведения отъ разузнаването въ низината между Дунава и Борча потвърждаватъ, какво противника е изстиль тази низина на северъ дори до срещу с. Гиздарещи обаче, лъвия брѣгъ на Борча е заетъ отъ него. Въ с. Фитещи е забелязанъ единъ коненъ полкъ. На югъ с. Лътени по височинитѣ сж забелязани постове презъ 400—500 метра. Моста надъ Борча при Фитещи е разрушенъ, канала може да се мине само съ лодки или пароми.

Поради опразването на блатата, отъ щаба на армията последва нареждане: въ с. Олтина, с. Мърляно, с. Маралуй-Микъ, с. Расово, с. Кокирлени, с. Сеймень-Мари и Микъ да се остави по единъ постъ отъ 4 человекъ да наблюдаватъ за мѣстното население да не шпионира, а ротитѣ да се прибератъ въ Черна-вода. (№ 8997. отъ 11. XII. 1916. год.).

За да се установи точно дали противника държи още с. Фитещи, командующия III. армия заповѣдва съ № 9042. отъ 12. XII. да се изпрати пехотна часть, която съ огънь да разузнае има ли или нѣма противникъ и въ какви сили е.

Началника на дивизията отправя до началника на отбраната въ Черна-вода съответното нареждане, като препо-

ржчва съ кола да се закара понтонъ до канала Борча, въ случай, че тамъ нѣма сръдства за минаване (№ 918. отъ 13. XII. 1916. г., 2 ч. пр. пл.).

Догдето майоръ Рандевъ, началникъ на отбраната, донася за направеното отъ него, отъ щаба на III. армия запитватъ: „изпълнено ли е нареждането да се изпрати пехотна часть, която съ бой да разузнае за положението. Усиленото демонстриране при канала се налага незабавно отъ положението.“) № 9050. отъ 13. XII. 1916. г., 12 ч. 30 м.).

Явява се известно различие между искането на армията и изпълнението отъ конната дивизия, заради което началника на тази последната отправя ново и по, настойчиво искане до началника на отбраната на Черна-вода да насочи цѣла рота за целъта.

Отъ армията скоро следъ това се получава ново нареждане: „Съгласно заповѣдта отъ щаба на фелдмаршалъ Макензенъ, възнамѣрява се конната дивизия да бѣде прехвърлена при Фитещи за операции на северния брѣгъ на Дунава. За целъта е разпоредено да се преведе понтоненъ материалъ по течението на Дунава до Черна-вода, но този материалъ може да се забави.

„Прехвърлянето, обаче, на дивизията да започне веднага съ сръдствата на понтонната рота, която сега е въ разпореждане на дивизията и да се извършва настойчиво. Къмъ дивизията се придава и пехотната дружина отъ 4. маршеви полкъ.

„Въ допълнение на даденитѣ ви до сега инструкции по ферсирането на канала Борча и заѣмането на с. Фитещи, командующия армията заповѣдва да почнете съ изпълнението на горната заповѣдъ, като донесете за направеното проектъ за изпълнението“.

Разпоредено е отъ началника на дивизията понтонните сръдства отъ Черна-вода да се превезатъ усилено съ кола до канала Борча. (№ 9051. 13. XII. 1916. г., 2 ч. сл. пл.).

За изпълнение заповѣданата задача се предвиждатъ редъ мжчнотии отъ тактически и технически характеръ. Тактически мжчнотии: преминаването ще има да се извърши по една ясно очертана посока, вдлъжъ на ж. п. линия, по една низка, открита и не навсѣкжде проходима мѣстностъ, която се командва отъ височинитѣ по западния брѣгъ на Дунава, гдето противника лесно може да съсръдоточи сръдствата си за отбрана.

Технически: пѣтя презъ балтата е твърде мекъ — на много мѣста кола и орждия затъватъ, трѣбва да се усили: прехвърлянето презъ канала ще може да се извърши твърде бавно — на разположение има само 10 понтона, които пренасятъ по 2—3 кола.

Началника на дивизията решава: изпълнението на техническата подготовка да възложи на пионерния майоръ Поповъ; преминаването първоначално да извърши съ 4. маршева дружина, прикривано съ огъня на батареята и на тежките картечници на дивизията.

Даватъ се съответни нареждания: 2 коненъ полкъ да се предвигне въ Черна-вода и пр даде конно-картечния си ескадронъ на пех. дружина; 4. коненъ полкъ да се приближи въ с. Жабаку; командира на конната батарея да проучи пътя за движение до позицията си срещу Фитеши; изпраща се ескадрона отъ 2. коненъ полкъ съ картечници за прикриване действията въ балтата отъ северна страна; изпратени съ р. зезди къмъ югъ за свързка съ отряда на генералъ Назлъмовъ; хлѣбпечение се устройва въ Черна-вода.

Къмъ 5 ч. въ шаба на дивизията се получава донесението № 641. отъ началника на отбраната при Черна-вода, съ което, като потвърждава по-раншнитѣ донесения, че балтата е чиста, донася, че опита на първи понтонъ да стовари хора на срещния брѣгъ при с. Фитеши излѣзълъ несполучливъ, противника открилъ огънь и върналъ понтона.

Къмъ 8 ч. 45 м. на 13 XII. се получава нова заповѣдъ отъ командующи III. армия: „Тая нощъ заемете с. Фитеши, като прехвърлите необходимитѣ за целта войници съ понтони. За направеното донесете.“ (№ 9064., 13. XII. 1916. г., 7 ч. вечерята.)

Веднага се дава съответно нареждане до началника на отбраната въ Черна-вода.

„Общото положение изисква да се вземе още тази нощъ Фитеши, за това, едновременно съ пренасянето понтонитѣ до канала Борча и прехвърлянето артилерията презъ Дунава, настѣпете веднага съ четиритѣхъ си роты и картечната рота къмъ канала. Когато намѣрите, че отряда ви е достатъчно съгрудогоченъ, бързото прехвърляне осигурено, започнете операцията. Желателно е това да стане колкото се може по-скоро. Първоначално прехвърлете само 3 роты, като веднага следъ първата рота изпратите единъ картеченъ взводъ; другата рота и картечния взводъ оставете временно на дѣсния брѣгъ на канала, до като се уясни положението. Въ успѣха имайте предвидъ, че изненадата е най-сигурно срдство и заради това вземете мѣрки, щото преминаването да става тихо и скоро. Въ случая влезте въ споразумение съ инженера майоръ Поповъ, който може да ви бжде полезенъ.

„За да започнете преминаването, случаятъ не изисква да чакате непременно пристигането на артилерията. Въ ваше разпореждане се дава и картечния ескадронъ на 2. коненъ полкъ, на когото е предписано утре, въ 9 ч. пр. пл., да ви се

яви при канала. Пехотната рота оставете за поправянето на пжтя.

„За охрана на отряда ви отъ северната страна изпратете ескадрона на ротмистъръ Кямилевъ, който, като разузнава съ разезди къмъ Хърсово, да заема тѣснинитѣ между езерата, Дунава и канала съ спешени взводове“. № 926., с. Пещера 13. XII. 916. г., 10 ч. 10 м, сл. пл

(п) Началникъ на 1. конна дивизия,
Генералъ-майоръ Колевъ.

На тази заповѣдь началника на отбраната при Чернавода, майоръ Рандевъ донася:, „Тази нощъ по никакъвъ начинъ не може да направя десантъ при с. Фитещи.

1) понтонитѣ сж на лѣвия брѣгъ на Дунава чакатъ да прехвърлятъ батареята, която не е още пристигнала. За пренасянето ѝ сж необходими 6 часа — най-рано може да е на лѣвия брѣгъ въ 8 ч. сутринята,

За превозване на понтонитѣ при канала Борча сж необходими 7 часа, значи едва къмъ 3 ч. сл. пл. понтонитѣ ще бждатъ при канала.

2. Майоръ Поповъ доложилъ, че за подготовката на сегашния десантъ му сж необходими 1 1/2 дни.

3) Десантъ безъ предварително подготвена пехотна и артилерийска позиция е рисковано да се компрометира и отъ малки артилерийски части.

4) Телефонитѣ сж строени до втория мостъ. Утре рано линията ще продължи до третия мостъ.

5) Трѣбва да се приготви храна за 2 дни за частитѣ, които ще десантиратъ, които не могатъ получи храна, докато не се уреди превоза по мостоветѣ и мочурливата мѣстностъ.

Поради горното решавамъ: ротитѣ да останатъ на мѣстата си, да се не лишаватъ отъ почивка, като настѣпленieto започне утре въ 2 ч. сл. пл. за да пристигнатъ при стѣмняване и не се забележи техното приближаване“ (№ 616. отъ 14. XII., 1 ч. пр. пл.

На 14. декемврий презъ деня продължава работата по подготовката на преминаването.

Въ 6 ч. 15 м. сл. пл. започва преминаването на 1. рота съ 2 картечници, въ 7 часа започва друга рота. Въ 8 часа заематъ гребена западно отъ с. Фитещи. Десанта се извършва безъ жертви. (Донесение отъ майоръ Рандевъ № 619., 14. XII. 9 ч. сл. пл.

Общото положение въ Ромъния става причина противника да напусне и с. Фитещи и се оттегли къмъ северъ.

Следъ прехвърлянето на дружината трѣбва да продължи и прехвърлянето на други части отъ дивизията, за което началника на конната дивизия заповѣдва:

„Командира на 5. конна бригада се назначава за началникъ на авангарда съ 2. коненъ полкъ, батареята и дружината, да заеме позиция и прикрива преминаването на дивизията, като изпрати разузнавателни ескадрони по лѣвия брѣгъ на Борча. Преминаването на полка и батареята да започне на 15. рано сутринъта“.

На 4. и 1. конни полкове сж пратени заповѣди да се приближатъ въ Черна-вода, готови за преминаване.

Презъ деня се получава оперативна заповѣдъ отъ III. армия, споредъ която цѣлата армия преминава въ настѣпление. За конната дивизия въ тази заповѣдъ не се говори, като че ли изоставя назначението ѝ да премине въ Ромъния.

Глава X. Настъплението къмъ гр. Мачинъ

15. декемврий

Къмъ 3 ч. сл. пл. въ щаба на конната дивизия се получава следната твърде бърза заповѣдь отъ армията:

Началнику 1. конна дивизия
Копие генералъ Назлъмову и командира 2/4. маршева д-
жина — майоръ Рандевъ.

Съгласно заповѣдта отъ щаба на фелдмаршалъ Мкензенъ № 10174, само 2. коненъ полкъ съ дружината отъ 4. маршеви полкъ и конната батарея подъ началството на полковникъ Банановъ да мине въ Фитещи и тамъ настъпва за с. Цъндарей и потърси свързка съ кавалерийската дивизия Голцъ по посока на Войчещи. Останалитѣ: 1. и Лейбъ Гвардейски конни полкове, съ 2 ескадрона отъ 4. коненъ полкъ, конната батарея и колоездачната рота да се съсредоточатъ на 15. декемврий въ с. Ташбунаръ. Въ последно о село да се открие телефонна връзка съ щаба на армията въ с. Доробанцу. № 9101, 15. XII. 1916. г., 1 ч. 50 м. . . пладне.

На основание на тази заповѣдь се даватъ съответни нареждания до командира на 5. конна бригада за предъвиждението му движение въ Ромъния, а на другитѣ части на дивизията — да се съсредоточатъ въ с. Ташбунаръ.

Тукъ, поради отстъплението на противника презъ ошъта, се получава ново нареждане отъ армията, споредъ което дивизията, следъ почивка, да продължи движението и вечерята се разположи за ношуване въ с. Муслу-бей.

Отдадено е съответното нареждане до командира на 4. конна бригада, подполковникъ Кметовъ, който остава за бригаденъ командиръ при полковетѣ въ Добруджа. Урежда се и въпроса за подвозъ на хлѣбъ, като се извиква до с. Еркесекъ съответния продоволственъ ешелонъ.

Късно вечерята всички части пристигатъ и се разполагатъ въ с. Муслу бей, следъ като нѣкои отъ тѣхъ извършватъ 60 клм. преходъ

16. декемврий

Рано сутринта се получава оперативна заповѣдъ на армията № 58. отъ 15. XII 1916. г., споредъ която за преследване на противника, отстѣпилъ северно отъ линията: с. Инамъ-Чешме, Сарай, Дойчеши, III. армия продължава преследването къмъ северъ,

„Конната дивизия, усилена съ 1 пехотна дружина и 1 п. с. с. батарея отъ 4. дивизия, да настѣпи на 16., въ 7 ч. р. пл., отъ с. Муслу-бей въ зоната между Дунава и линията: . Муслу, с. Сарай, Кашла-ла-Терка, 118. (ю. з. отъ Кара-Тепе), с. Айгаръ-Аметъ и завладѣе гребена между Дунава и к. 97. (Д. Роши) включително (ю. и. отъ с. Островъ.).

Да вземе мѣрки за обезпечаване фланга си отъ огъня а неприятелскитѣ монитѣори.

Въ случай, че срещне слаба съпротива, да преследва противника, — като прекъсне съобщенията му съ Мачинъ.

Да обезпечавя въ дѣсно лѣвия флангъ на 4. дивизия“.

Началника на дивизията изпраща, въ изпълнение на тази аповѣдъ, до командира на бригадата, следната заповѣдъ:

„Нашитѣ пехотни части сж достигнали снощи линията 3—4 клм. северно отъ с. Муслу-бей и с. Сириу. На конната дивизия е заповѣдано да настѣпи презъ с. Сарай и да достигне к. 197. (Д. Роши), ю. и. отъ с. Островъ.

1. Авангардъ, подполковникъ Венедиковъ, съ 2 ескадрона тѣ 4. коненъ полкъ и картечния ескадронъ на сжщия полкъ, да настѣпи отъ с. Муслу, с. Сарай, с. Островъ и да разузнава въ участъка между Дунава отъ западъ и к. 168., с. Рахманъ. с. Фагарашу-Ноу, с. Канатъ — Калфа отъ изтокъ начало на движението 7 ч. пр. пл.

2. Главни сили: полковникъ Кметовъ, 2 ескадрона отъ 1. коненъ полкъ, конната батарея, другитѣ 2 ескадрона отъ 1 коненъ полкъ, Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ.

3. Коларския боенъ обозъ и радиотелеграфното отдѣление да следватъ задъ колоната на 4—5 клм., а продоволственитѣ кола на 8—10 клм.

4. Ариергардъ — единъ взводъ отъ Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ.

5. Летяща поща между телефонната станция, въ с. Муслу-бей и колоната 1/2 взводъ отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ. Следъ построяване на телефонъ отъ дивизията, 1/2. взводъ да се прибере при полка си“. № 937., 16. XII. 1916. г. пол. 1 ч. 30 м. пр. пл.

Началникъ на 1. конна дивизий,

(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

На дружината (4/31.), майоръ Наследниковъ, съ п. с. с. батарея (6/15.) на поручикъ Миховъ, се заповѣдва да следва близо следъ колоната.

До обедъ движението продължава безспирно, руситѣ сж настигнати и е възстановено съприкосновението съ тѣхъ. Тѣ заематъ съ преднитѣ си части к. 193. (Кара—Тепе), к. 117., к. 188. (Аракларъ) и по назадъ гребена 197., 196. Забелязана (12 ч. 30 м.) е пехотна колона (3—4 дружини) да отстъпва отъ с. Рахманъ за с. Топологъ. Въ 2 ч. 25 м. сл. пл. е забелязана конна колона (6—8 еск.) да отстъпва отъ с. Фагарашу—Ноу къмъ северъ. Малко по-късно (къмъ 3 часа 10 м.) се забелязва друга колона, дълга около 2 клм., да се изтегля отъ с. Фагарашу—Ноу. Въ 4 ч. други две колони — едната около полкъ пехота, другата пехота съ обозъ (около 1 клм. дължина) се изтеглятъ отъ селото.

Подъ охраната на авангарда батареитѣ на конната дивизия излизатъ на позиция и откриватъ огънь.

Дружината на конната дивизия е насочена презъ к. 147 къмъ к. 196. Гиолджикъ—Тепе, коннитѣ части следватъ по-на западъ къмъ Дунава; на изтокъ лѣвофланговитѣ части на 4. пех. дивизия въ гъсти вериги мощно напиратъ върху противника и го изтласкватъ отъ преднитѣ му позиции.

Падналата къмъ 6 1/2 часа мъгла преци на по-нататъшнитѣ действия. Пехотнитѣ и спешени части отъ 4. коненъ полкъ достигатъ к. 117. и кржстоплжтя южно отъ к. 196. Конницата съ щаба на дивизията заношуватъ въ с. Докузачи. Въ близка охрана е Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ.

Загуби—ранени: 3 войника и 4 коня.

17. декемврий

Скица № 18.

Презъ нощъта, за да се поддържа съприкосновение съ противника, е наредено да се изпращатъ патрули къмъ н-говитѣ окопи. По донесенията на майоръ Наследниковъ и подполковникъ Венедиковъ се установява, че противника продължава да заеме позицията си.

Като предвижда, че ще се продължи движението, началника на дивизията заповѣдва до командира на бригадата да смѣни, къмъ 7 ч. пр. пл., 2-та ескадрона и картечници на 4. коненъ полкъ съ сжщото число ескадрони отъ Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ. Коннитѣ части отъ бригадата да се групиратъ източно отъ селото. (№ 940. отъ 17. XII. 1916. г., 3 ч. 30 м. пр. пл.).

Обаче, раносутриннъта (3 ч. 50 м.) се получава отъ армията радиотелеграма, споредъ която, поради закъсняването на другитѣ дивизии, движението днесъ се преустановява и частитѣ да се окопаятъ.

По-късно се получава въ щаба на дивизията оперативна заповѣдъ на армията № 59., отъ 16. XII. 1916. г., 11 ч. сл. пл., която нарежда: „Сборната дивизия, 6. турски корпусъ и

4. пех. дивизия да продължатъ движението на 17. и заематъ обектитѣ си, опредѣлени имъ съ зап. № 58., а конната дивизия да продължава да действува върху съобщенията на противника къмъ Мачинѣ и да разузнава за противника между Дунава и лѣвия флангъ на противника.

Въ духа на тази заповѣдь е предупреденъ: командира на дружината—да поддържа съприкосновение съ противника и въ случай, че противникъ отстъпва—да настъпва и заеме гребена 197., гдето да спре и се окопае. (№ 943., 17. XII. 1916. г., 9. пр. пл.).

До командира на бригадата е изпратена следната заповѣдь:

„Противника продължава да заема окопитѣ си. Заповѣдано е армията да достигне обектитѣ си. Разпоредете командира на конното отдѣление да обедини командването на батареитѣ и да заеме позиция по начинъ да може да поддържа настъплението на частитѣ“. (№ 944., 45 м. пр. пл.).

Къмъ 9 ч. 45 м. бригадниятъ командиръ, полковникъ Кметовъ, донася въ щаба на дивизията:

„Началника на заставата при к. 117. донася, че при смѣната противника обстрелялъ патрулитѣ на 4. коненъ полкъ. Установилъ връзка съ пехотата въ дѣсно. Когато патрулитѣ отивали да установятъ свръзката, тѣ сж били обстреляни отъ противникъ оценяванъ около 1¹/₂ роти. Изпратихъ разезди по посока на противника да се осветля върху положението. Телефонна свръзка е установена отъ бригадата до заставата. Летяща поща има до дружинния командиръ“. (№ 9., моста ю. и. отъ с. Докузачи, 17. XII. 1916. г., 9. ч. 20 м. пр. пл.).

Отъ полученитѣ по-късно въ щаба на дивизията донесения отъ бригадниятъ командиръ се вижда, че въ 10 ч. изпратенитѣ отъ заставата разезди предизвикатъ непр. артилерия да стреля и, че противника въ 10 ч. 40 м. държи още гребена 197.

Споредъ донесение на сжщия, отъ 11 ч. 50 м. — „не се забелязва движение по к. 197. и к. 196. Въ с. Островъ сж запалени купи слама“.

При това положение заповѣдва се: „дружината да заеме гребена на к. 197. и се окопае“ съ цель да даде по добра охрана на фланга на 4. дивизия, а на авангарднитѣ ескадрони (заставата) да се подадатъ напредъ и разузнаятъ по посока с. Печеняга, к. 216.“

Споредъ донесението на бригадниятъ командиръ отъ 1 ч. 15 м., „разездитѣ заематъ к. 197. и 196., заставата продължава движението си отъ к. 117. къмъ гребена.“

На началника на заставата, командира на Л. Гв. коненъ п., полковникъ Кисъвъ, е предадена заповѣдь, чрезъ старшиятъ адютантъ, майоръ Николаевъ, при достигане на гребена, „да

продължи движението си като авангардъ и достигне възможност с. Сатулъ—Ноу, но безъ лишни жертви“.

Споредъ донесението на началника на авангарда отъ 3 ч. 15 м. „противника отстъпващъ отъ к. к. 197. и 196. къмъ гребена к. 138. к. 216. се оценява на 2 дружини. Въ 2 ч. 30 м. сл. пл. сж прехвърлили седловината между к. к. 138. и 216., като сж оставили около 2 роти на хребета ю. з. отъ к. 216., гдето се окопаватъ“ № 240, к. 1. клм. южно отъ к. 61, 17. XII. 1916. г.

Отъ дивизията се донася за положението въ армията и се даватъ нареждания за ношуване: „дружината да се окопае на гребеня 197. и влезе въ връзка въ дѣсно съ 4. пех. дивизия“ (№ 946.);

„Бригадата, заедно съ конната батарея, да се разположи за ношуване въ с. Островъ. Изпратенитѣ напредъ ескадронъ отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ да останатъ на мѣстото си, а другитѣ да се прибератъ въ с. Островъ.“

Въ 4 ч. 45 м. сл. пл. се получава ново донесение отъ началника на авангарда отъ к. 216: „Нашитѣ разезди преминаха презъ к. 216. Заловени пленници 4 отъ 241. пех. полкъ — 61. дивизия, полка отстъпва днесъ къмъ с. Сатулъ—Ноу; 2 отъ 37. пех. полкъ отъ 4. Сибирски корпусъ и единъ отъ 39. пех. полкъ отъ 10. дивизия, сжщия корпусъ; казватъ, че тѣхнитѣ полкове отстъпили преди два дни“ (№ 241).

По-късно се разбира отъ донесенията на бригадният командиръ (№ 16. и 17. отъ 9 ч. 5 м. и 9 ч. и 30 м. сл. пл.), че авангарда е преследвалъ противника до късно вечеръ и се е установилъ за ношуване въ с. Сатулъ—Ноу,

18. декемврий

По фронта на дивизията нощта минава спокойно. Авангарда на дивизията отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ залява въ запалецото отъ отстъпвающия противникъ с. Сатулъ Ноу 56 пленници, предимно отъ 61. пех. руска дивизия.

Споредъ директивата отъ армията „днесъ пехотнитѣ дивизии се спиратъ и затвърдяватъ на достигнатитѣ линии, като изпращатъ разузнавателни отряди на линията с. Сатулъ Ноу, с. Армутли, за да усигурятъ на главнитѣ сили на дивизиятѣ преминаване гористата мѣстностъ, южно отъ Баба—Дагъ, с. Печеняга. Подъ прикритието на авангардитѣ, артилерийскитѣ началници да избератъ позиция за артилерията, подготвятъ заемаето ѝ и зонитѣ за стрелба. Конната дивизия да действува на съобщенията на противника по посока на с. Черна“ (№ 60., 17. XII., 11 ч. 45 м. сл. пл.)

За изпълнение на тази заповѣдъ отъ щаба на дивизията се нарежда: „дружината да се изнесе на к. 216 (Гхюнь—Гхюрмезъ) и се окопае тамъ. Бригадата да изпрати (№ 106)

два ескадрона на Гвардейския конен полк, заедно съ картечния ескадрон, към авангарда, който да разузнае въ участъка: с. Орта—къой, с. Балабанча, с. Черна, с. Иглица и, ако е възможно, да изпрати разездъ до гр. Мачинъ. Съ главнитъ сили бригадата да настъпи въ 8 часа по пжтя село Сатуль Ноу, с. Черна (№ 950., 18. XII. 1916. г., 5 ч. 45 м. пр. пладне).

Къмъ 9 ч. 50 м. пр. пл донесението на началника на авангарда обрисова положението: „Противника заема височинитъ к. 163, к. 336., к. 402. и к. 283., селото Черна съ пехотни части, които се окопаватъ.“

Къмъ 10¹/₂ ч. авангарднитъ ескадрони 3. и 4 на Гвардейския конен полк сж смѣнени съ 1. и 2. еск. отъ сжщия полк подъ командата на майоръ Марковъ Ал.

Отъ заловенитъ пленници се узнава, какво 4. руски корпусъ се насочва къмъ Браила, прикриванъ отъ 61. дивизия; 3. стрелкова дивизия е насочена къмъ Тулча.

Главнитъ сили на бригадата пристигатъ въ с. Сатуль—Ноу къмъ 11 ч. пр. пл. Тукъ е извикана и дружината (№ 215. Б, 18. XII. 916. г., 1 ч. 30 м. сл. пл.). Авангарда заема к. 163.

Получава се оперативна заповѣдъ на армията № 708. отъ 18. XII. 1916. г., споредъ която армията продължава настѣплението си. На конната дивизия се възлага да заеме с. Сатуль-Ноу и к. 306. (Дижгадель—Баиръ) и действува на съобщенията на противника къмъ с. Черна.

Конната дивизия владѣе отъ преднята вечеръ с. Сатуль—Ноу; височината Дижгадель-Баиръ (306) е сжщо назадъ въ тила ѝ, тъй че въ изпълнение на задачата остава да се продължи разузнаването, което и се върши отъ новия авангардъ.

Потвърдява се съ положителность, какво противника заема и се окопава по южнитъ склонове на к.к.336. 283;заема с. Черна и височинитъ северно и източно отъ селото. Противника обстрелва отъ сутринъта съ артилерийски огънь авангарднитъ ескадрони на височинитъ 2 клм. южно и югозападно отъ Черна.

Началника на дивизията поисква да произведе усилено разузнаване въ посока на шосето с. Сатуль Ноу, Мачинъ и провѣри до колко здраво противника държи гребена 336.—402. Командира на Гвардейския конен полк е изпратенъ къмъ 4 ч. сл. пл. съ 3. и 4. ескадронъ въ тази посока, подкрепянъ отъ конната батарея. Въ негова следа е изпратенъ командира на бригадата съ 1. конен полк. Двата ескадрона на 4. конен полк сж насочени южно отъ к. 163 за свързка между авангарда, разположенъ ю. з. отъ с. Черна и лѣвата колона (главнитъ сили).

Втория дивизионъ на Гвардейския конен полк, подъ охраната на 4 разезда, челния взводъ въ верига и ескадро-

нитѣ въ ешалони отъ лѣво, въ линия отъ колони по 2-ма, настѣпватъ съ обща посока къмъ седловината, по която минава шосето. Неприятелска батарея, разположена задъ тази седловина, дава нѣколко изтрели по ескадронитѣ и замлъква.

Ескадронитѣ на Гвардейския коненъ полкъ достигатъ линията на пѣтя с. Черна с. Туркоя. Разездитѣ подстѣпватъ къмъ теленитѣ препятствия на противника, Командира на полка преустановява движението и следи разездитѣ. Тукъ е застигнатъ отъ бригадниа командиръ, следванъ отъ 1. коненъ полкъ. Движението продължава.

Разездитѣ достигатъ слабитѣ телени мрежи предъ окопитѣ на противника и спешватъ да търсятъ прохода; ескадронитѣ сж на 1500-2000 крачки. Противника открива внезапно силенъ пушеченъ и картеченъ огънь по ескадронитѣ отъ цѣлата си позиция. Сжщо и неприятелска батарея открива често огънь.

Усиленото разузнаване постига целта си. За отблъскване на противника ще трѣбватъ по-други сръдства — пехота и артилерия.

Благодарение, че движението на бригадата се извършва при сдрачъ, неприятелския огънь е недействителенъ, загуби, убити: — Поручикъ Геновъ Никола отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ; ранени — 6 войника — по 3 отъ Лейбъ Гвардейския и 1. коненъ полкъ.

Заловени презъ деня нови пленници 30.

Следъ падане на нощъта, главнитѣ сили на бригадата сж отдрѣпнати въ с. Сатуль-Ноу. Охранението северно отъ селото се заема отъ пристигналата дружина и колоездачната рота; авангарда (1. и 2. ескадронъ отъ Лейбъ Гвар. к. п.) остава на хребета, южно отъ с. Черна (№ 953. 18. XII. 1916. г. 6 ч. 30 м. сл. пл.).

За добититѣ презъ деня сведения и за положението се изпращатъ следнитѣ донесения:

Командующий III. армия.

Отъ заловени пленници отъ 3. стрелкова, 9. и 10. Сибирска и 61. пехотна дивизия се установи следното:

1) 3. Стрелкова дивизия останала северно отъ Бабадагъ къмъ Тулча. При провѣрката на това сведение отъ мѣстенъ жителъ—ромънинъ, напусналъ вчера Тулча, се указва, че тамъ пристигнали само малки войскови части и ранени, които били натоварени на параходи, а голѣми войскови части той срещналъ на шосето между Армутли и Ортакъой. При Тулча мостъ на Дунава нѣмало. Държавнитѣ учреждения и болницитѣ отъ тоя градъ се товарили на параходи. Имало движение на войски отъ Тулча презъ Сомова къмъ Исакча.

2) 10. Сибирска дивизия започнала отстѣпление къмъ Мачинъ на 14. декемврий. Тя била смѣнена отъ части на 61.

дивизия и потеглила право към Мачинъ съ всичкитѣ си части, като се движила безспирно къмъ Мачинъ.

3) 9. Сибирска дивизия, следъ като взела участие въ безуспѣшнитѣ атаки срещу нашата 4. дивизия и изгубила 2500 души ранени и убити, била веднага попълнена. Щаба на дивизията тръгналъ отъ с. Топологъ за с. Даене на 15. декемврий, вечерята, гдето стигналъ на 16. преди пладне и останалъ до пладне, следъ това тръгналъ за Канатъ—Калфа; сжщата вечеръ, къмъ 11 часа сл. пл., се получила заповѣдь-дивизията да тръгне за Мачинъ, като заеме височинитѣ непосредствено предъ Мачинъ, колкото да задържи неприятеля до изтеглянето на частитѣ презъ мостъта.

4) 61. дивизия сжщо отстѣпила къмъ Мачинъ. На 17. XII. следъ пладне единъ ариергардъ отъ една дружина и 2 орджия отъ 61. артилерийска бригада е заемалъ позиция при кота 216., северно отъ Островъ.

Части отъ 244. пехотенъ полкъ вчера заемали позиция по срѣдата на фронта; пленницитѣ не могатъ да опредѣлятъ точно мѣстото.

5) По сведение отъ българи, ромънски войници, избѣгали отъ допълняющитѣ части отъ Браила, между Браила и Мачинъ имало мостъ, по който се започнало прехвърлянето на войски на 16. сл. и безспирно продължавало. Тия българи на 17. того срещнали при с. Гречи голѣма войскова колона. До като стигнатъ до с. Гречи колоната все се движела. По други пжтъ, успоредно на колоната, се движели обози. Държавнитѣ учреждения и болници се товарили на параходи, а всички ромънски части били испратени за Текучъ въ Молдова. Въ града имало разлепени обявления, въ които се съобщавало населението да не бѣга.

6) На Дунава имало мостове само при Браила и Исакча. № 216. Б., 18. XII. 1916. г., 7 часа пр. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Командующия 111. армия,
копие н-ку 4. дивизия.

Противника заема южнитѣ склонове на височинитѣ около коти 336. и 402. съ около една дружина и две орджия. Други пехотни и конни части, по слаби, заематъ входа на дефилето отъ с. Черна къмъ Исакча.

Кота 163. е въ наши ржце. Отъ рекогносцировачния бой, който бригадата води, се указа, че въпроснитѣ склонове сж били заблаговременно усилены съ окопи отъ слаба телена мрежа. Загуби: 4 войника ранени и 1 убитъ. Офицери—единъ отъ Лейбъ Гвардейкия полкъ, поручикъ Геновъ Никола;

Заловени 30 пленници, нови, отъ различни полкове, но главно сж отъ 61. дивизия.

Дивизията ношува: щаба на дивизията, коннитѣ части и дружината съ батареята, въ с. Сатуль-Ноу. № 956. 18./XII. 916. г., 8 ч. 15 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия,
(под.) Генералъ-майоръ Колевъ.

19. декемврий

Презъ ношъта противника напада поста на к. 163. съ превъзходни сили и завладява височината.

Получава се отъ армията оперативна заповѣдь № 62., споредъ която на дивизията се възлага да остане задъ фланга на 4. дивизия, на която да придаде дружината и полската си батарея.

По-късно се получава друга оперативна заповѣдь — № 63., която, като урежда настѣпленieto на дивизиитѣ, възлага на конната дивизия, усилена съ 2 пех. дружини и 1 с. с. батарея отъ 4. дивизия, да настѣпи въ посока на гр. Мачинъ и овладѣе града.

До пристигането на тѣзи подкрепления, въ подготовка движението къмъ северъ, заповѣдано е отъ началника на конната дивизия на дружинния командиръ „да сHEME страже-вото охранение и постави наблюдателни постове и се изнесе съ дружината на линията на к. 163., като осигури владението на тази височина“ (№ 958., 19. XII. 1916. г., 7 ч. пр. пл.).

Къмъ 8 ч. пр. пл. отъ дружината се изпраща усиленъ патруль къмъ к. 163. Той забелязва, че неприятелски разезди се насочватъ по изт. и западнитѣ склонове на к. 163., къмъ охранението на дружината. Тѣ се спешаватъ и откриватъ огънь по 3 отъ постоветѣ на дружината. Задъ тѣхъ следва единъ ескадронъ, който спешава и заема к. 163. Задъ него се задава кавалерийска колона. Ротния командиръ на 16. рота, поручикъ Спасовски, развърща въ верига, освенъ своята рота (която е въ охранение) и 2 взвода отъ изпратената 15. рота къмъ к. 163. Войницитѣ почватъ да се окопаватъ, кога връхъ тѣхъ въ „лава“ налитатъ последователнитѣ вълни на цѣлъ коненъ полкъ отъ 6 ескадрона.

Полка се насочва по източнитѣ и южни склонове на к. 163. къмъ дружината. Отначало той е обстрелванъ, презъ време на движението си, отъ картечницитѣ на Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ, които сж на позиция при авангардния дивизионъ, на височинитѣ юго-западно отъ с. Черна, а при налитането върху ротитѣ, — отъ самитѣ пехотинци, които, безъ да се колебаятъ, откриватъ честъ огънь, кой лѣгналъ, кой на колѣне, кой правъ.

Единъ отъ неприятелскитѣ ескадрони минава презъ веригитѣ на дѣсния флангъ на дружината. Войниците се обръщатъ и стрелятъ противника въ грѣбъ.

Честиятъ огънь и спокойствието на хората разколебаватъ атаката. Казацитѣ губятъ много убити и ранени, между които и командира на полка, разстройватъ се и повръщатъ назадъ, преследвани отначало съ пушеченъ огънь, а следъ това съ огънь отъ конната батарея, която успѣва да излѣзе на позицията и, впоследствие, съ картеченъ огънь отъ авангарда.

Върпки почти лудата смѣлость, съ която се извършва атаката, тя не успѣва, липсва изненадата, а и противника шо тя атакува е здравъ духомъ, не разколебанъ и началствающитѣ лица успѣватъ на време да разпоредятъ необходимото и да подбодрятъ хората си.

Главнитѣ сили на бригадата, извикани напредъ, веднага съ появяването на противника, почватъ да излизатъ отъ селото, но когато тѣ пристигатъ северно отъ рѣкичката, къмъ 9 ч. пр., пл., противника е отстѣпилъ и изчезналъ.

Дружината се урежда южно отъ к. 163., за овладяването на която се праща напредъ назначената за целта рота. Противника, обаче, я среща съ силенъ огънь и нейното настѣпление по съвършено открититѣ склонове, върпки артилерийската подкрепа, не напредва.

Отъ заловенитѣ пленници при атаката се узнава, че е атакувалъ 30. казашки коненъ полкъ, подъ началството на командира на полка, полковникъ Богодаровъ, който пада убитъ. Полка заедно съ 20., 22. и 32. казашки полкове и 2 конни батареи формира 3. казашка дивизия която е пристигнала при Браила на 17. декемврий, за да прикрива отстѣплението.

За да посрещне всѣки опитъ на противника за нова атака, началника на дивизията усилва авангарда на дивизията и съ останалитѣ 2 ескадрона на Лейбъ-Гвард. коненъ полкъ, а 1. коненъ полкъ, съ 2 ескадрона отъ 4. коненъ полкъ групира с. и. отъ с. Сатуль-Ноу.

До пладне положението по фронта остава непромѣнено, Дружинитѣ и батареята отъ 4. пех. дивизия не сж още пристигнали.

Около с. Черна положението, споредъ донесението на командира на Лейбъ Гвардейски коненъ полкъ е следното: „противника заема плоската височина з. отъ к. 242. съ спешени части, картечници и автоматически пушкитѣ; той заема сжщо к. к. 330., 242., 249. и висотитѣ източно и южно отъ с. Яйла; обстрелва съ две орждия височинитѣ, гдето сж спешени ескадронитѣ на полка. Командира на полка изпраща единъ ескадронъ къмъ с. Акъ-Пунаръ за да разясни положението въ тази посока“. № 251, 5 к. с. и. отъ с. Сатуль-Ноу, 19. XII. 916. г., 11 ч. 25 м. пр. пл.

Когато, къмъ 1 ч. сл. пл., частитѣ отъ 4. дивизия, спуснали се отъ линията к. к. 306., 285., — заематъ с. Акъ-Пунаръ и по на-западъ, противника напуска к. 242., както и височинитѣ ю. отъ с. Черна. Въ 2 ч. 9. германски полкъ, заематъзи височини. Гвардейскиятъ полкъ получава заповѣдъ да се сменя отъ позиция и се присъединява къмъ бригадата, северно отъ с. Сатуль-Ноу.

Въ 1 ч. 30 м. въ с. Сатуль-Ноу пристига 2/48. дружина (капитанъ Поповъ) и 5/15. п. с. с. батарея (капитанъ Ранчевъ).

Въ 2 ч. сл. пл. 4/31. дружина и колоездачната рота се развърщатъ източно отъ пжтя Сатуль-Ноу, Мачинъ, 2/48. дружина — западно отъ сжщия пжть, съ обща посока за движение к. 163. и седловината източно отъ к. 336. Настъплението се подкрепя отъ огъня на 3 батареи, командването на които е обединено отъ началника на конно артилерийското отдѣление, майоръ Димитровъ.

Движението на пех. части продължава на северъ безспирно; к. 163. е зета безъ съпротива отъ противника. При смръкване частитѣ достигатъ до 1 км. с. отъ пжтя с. Туркоя с. Черна и сж спрѣни тукъ, сравнително доста напредъ изнесени предъ фронта на частитѣ отъ 4. дивизия.

За охрана на лѣвия флангъ, край Дунава е изпратенъ ескадронъ отъ 1. к. п., който да праща разездъ и край брѣга на самата рѣка. Отъ сжщия полкъ е изпратенъ разездъ за свързка съ 9. германски полкъ, който действува на лѣвия флангъ на 4. пех. дивизия.

За положението въ армията се изпраща следното донесение :

Командующия III. армия

Настъплението на дивизията бѣще спирано отъ съпротивлението, което указаха спешенитѣ и конни части отъ 3. казашка дивизия. Презъ цѣлия день се води рѣдка пушечна стрелба и умѣрено интензивенъ артилерийски огънь. Следъ пристигането на дружината отъ 48. полкъ, конната дивизия преминава въ настъпление къмъ 3 ч. сл. пл. Къмъ сжщото време части отъ 4. дивизия се приближаваха къмъ с. Черна. Вследствие на падналата мъгла бързо се смръкна и настъплението трая до 5 ч. сл. пл.

Къмъ този часъ преднитѣ пехотни части достигаха на около 1/2 км. отъ линията на к. к. 336—283. Северно отъ к. 163 дивизията е въ свързка съ германски части. № 219. Б, отъ 19. декемврий, 916. г., 7 ч. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Загубитѣ на коннитѣ части презъ време на действията отъ 16. до 19. сж:

Убити офицери 1, поручикъ Геновъ Стефанъ отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ.

Ранени офицери: 1 офицерски кандидатъ, Даневъ Ивайло отъ 1. коненъ полкъ, ранени войници 15, коне 15.

20. декемврий

Нощта минава въ постоянна стрелба между охранителнитѣ елементи на дветѣ страни.

Отъ армията се получава оперативна заповѣдь № 64. отъ 19. XII. 916. год., 11 ч. 55 м. сл. пл., споредъ която задачата на армията се опредѣля: „Понеже не всички дивизии сж достигнали опредѣленитѣ имъ обективи, армията да продължи настѣпленieto си и заеме линията; с. Туркоя, к. 402, (в. Приопча), к. 283.. к. 346. (в. Давидъ), с. Хамчарка, к. 330., к. 265. к. 305. (з. отъ с. Тръстеникъ), к. 137. (с. Налбантъ) к. 117., с. Еникъой.

„Задачата на конната дивизия е: „усилена съ 3 дружини и 2 п. с. с. батареи отъ 4. Преславска дивизия, да продължи да действува въ посока на Мачинъ, като отхвърли противника отъ позицията му на линията с. Туркоя, к. 336., до шосето Мачинъ, включително“.

Тѣй като конната дивизия има да действува съ 2 дружини (3-та не е още пристигнала) и 3 батареи по единъ широкъ (около 6 клм.) и откритъ фронтъ, началника на дивизията решава до пристигането на 3-та дружина и до проявяването действието на 4. дивизия, която все още е назадъ (с. Черна е заето отъ противника), да усвои едно окончателно поведение, като се проучи по-добре неприятелската позиция, частитѣ и батареитѣ да се окопаятъ и подготвятъ за стрелба. Конната бригада съ конната батарея е съсрѣдоточена ю. отъ к. 163., като общъ резервъ.

Артилерийскиятъ и пушеченъ огънь започва съ разсѣмването. Този огънь се оживява още повече къмъ 9 1/2 часа, когато началника на дивизията заповѣдва на командира на ескадрона отъ 1. коненъ полкъ, ротмистръ Златановъ, да овладѣе височината (зелената) южно отъ к. 336., която, ако противника заеме, усигурява си една добра фланкирующа позиция. Ескадрона се спешва и въ 10 и 1/2 часа успѣва да заеме височината.

Къмъ 11 часа и 30 м. пр. пл. пристига и третата дружина (4/19.) отъ 4. дивизия.

Къмъ 2 часа сл. пл. наново настава оживление къмъ лѣвия флангъ; противника, съзнавайки значението на височината южно отъ к. 336., насочва за овладяването ѝ 2 роти, които подкрепя съ артилерийски огънь. Ротитѣ използватъ доловетѣ по севернитѣ склонове на височината и въ разре-

дени строеве приближават височината и отблъскват нашия ескадронъ.

За да се не даде време на противника да се организира, веднага се подготвя контъръ-атака, като освен ескадрона на ротмистръ Златановъ (4/1.) се изпраща и другъ ескадронъ (3/1.) заедно съ картеченъ взводъ отъ 1. коненъ полкъ; праща се заповѣдъ и на командира на лѣвофланговата дружина 12/48 да изпрати въ подкрепа на конната атака, каквато може частъ отъ дружината си. Батареитѣ съсрѣдоточаватъ огъня си по височината.

Привечеръ ескадронитѣ заематъ височината, като изгласкватъ на северъ рускитѣ пехотинци.

За усигуряването на фланговетѣ, на заетата височина е изпратена и 1 рота (13. отъ 4/19. пехотна дружина), а на дѣсния флангъ единъ коненъ картеченъ взводъ отъ 1. коненъ полкъ.

Презъ нощта отъ армията се получава радителеграма № 65., съ която се нарежда: „утре армията да се закрепи солидно на достигнатата позиция, но не по-близо отъ 2 к. м. да прегрупира частитѣ си и артилерията за атака на неприятелската укрепена позиция. На конната дивизия се дава една тежка батарея, намираща се въ с. Акбунаръ“.

Съ друга заповѣдъ, № 9288. отъ 20. XII 1916. г., 11 часа и 55 м. сл. пл., се заповѣдва „Конната дивизия, като подготви атаката съ силенъ артилерийски огънь, да настъпи и завладѣе к. 336., въ връзка съ 4. пех. дивизия, следъ което да преследва противника къмъ Мачинъ. Днесъ 4. пехотна дивизия е овладяла к. 283. и с. Хамчеркъ, утре ѝ е заповѣдано да атакува и овладѣе к. 402. и по този начинъ съдействиува на конната дивизия“.

21. декемврий

Нощта минава спокойно. Тѣй като действието на дивизията е поставено въ връзка съ това на 4. дивизия и пристигането на тежката батарея, частитѣ сж предупредени да се укрепятъ и задържатъ противника съ огънь.

Следъ разсъмване и следъ дигане на мъглата, противника открива твърде оживена артилерийска стрелба, особено къмъ „зелената“ височина и к. 163., задъ които сж прислонени предницитѣ на батареитѣ и конното ядро и които почватъ да търпятъ загуби. Вънъ отъ това, по Дунава се приближава единъ мониторъ, спира западно отъ с. Сатулъ Ноу и съ своя огънь обстрелва цѣлия тилъ на дивизията, особено източно отъ това село.

За по-голѣма сигурностъ на лѣвия флангъ изпратенъ е ескадрона на ротмистръ Пеневъ отъ 4. коненъ полкъ въ с. Печензга.

Подъ закрилата на силния артилерийски огънь гъсти неприятелски вериги наново се спускатъ по доловетѣ и склоноветѣ на к. 336. и се групиратъ по севернитѣ склонове на зелената височина, въпрѣки огъня на картечния ескадронъ и пехотинцитѣ.

Отъ тукъ, на 200 — 300 кр. отъ нашитѣ окопи, тѣ се хвъргатъ въ атака и отбиватъ нашитѣ стрелци, но контъръ-а акувани — отъ ротния командиръ съ поддръжката, следъ ударъ на ножъ гърди въ гърди, сж прогонени въ доловетѣ при подножието на височината.

Нашитѣ батареи следятъ движението на противника, но въпрѣки загубитѣ, които му причиняватъ, той се спира и продължава да засилва частитѣ си срещу зелената височина. Къмъ пладне огъня на дветѣ артилерии е насоченъ главно тукъ. Руситѣ, които сж групирани около дружина, обхождатъ височината отъ къмъ западъ, гдето прогонватъ лѣво-фланговия патрулъ на ротата и, гдето дветѣ картечници на конния взводъ, спиратъ стрелбата си вследствие на повреждания, успѣватъ наново да я овладѣятъ, като ударватъ въ флангъ и картечницитѣ отъ нашия дѣсенъ флангъ. Контъръ-а аката на подръжката (2 взвода) не успѣва, ротния командиръ и помощника му сж ранени, хората повръщатъ назадъ.

Командира на 1. конна бригада, който отъ к. 163. следи хода на боя, схваща положението и праща останалия ескадронъ отъ 4. коненъ полкъ съ картечния ескадронъ на полка въ контъръ-атака.

Ескадронния командиръ, ротмистръ Стояновъ Из., използва доколкото може поддръжкитѣ на мѣстность и отъ 600 — 700 метра изпъква срещу руситѣ, които атакува въ разсипанъ строй смѣло, неудържимо. Руситѣ сж изненадани и потресени, прекратяватъ стрелбата дигатъ ржце, предаватъ се, бѣгатъ назадъ.

Ескадрона сѣче и гони до теленитѣ мрежи, като нанася чувствителни загуби; височината е наново въ наши ржце и взетитѣ отъ противника картечници наново овладяни.

За да се затвърди положението на височината, тукъ е изпратена и друга рота (4. 1/19. дружина), подъ командата на дружинния командиръ.

Поради засилената дейность на противника по фронта на дивизията, началника на конната дивизия изисква отъ армията подкрепа още 1—2 дружини и единъ по-старши пехотенъ началникъ, който да обедини командването на дружинитѣ, които сж отъ разни полкове и пристигатъ безъ картечници и съ малко патрони.

Следъ пладне, къмъ 2 часа и 50 м., пристига още една дружина (1/11. п. маршеви полкъ) подъ командата на майора отъ г-ния щабъ — Филиповъ Иванъ.

Тъй като въ дѣсно отъ 4. дивизия 9. германски резервенъ пехотенъ полкъ не предприема сериозни действия за овладяване на к. 402., то и конната дивизия се задоволява съ отбранителни действия. Тежката батарея не успѣва да открие огънь.

Загубитѣ презъ деня сж чувствителни: ескадрона отъ 4. коненъ полкъ има: убити — подпоручикъ Георгиевъ, конници 6, коне 27; ранени — ротмистръ Бочаровъ, ротмистръ Сирмановъ, подпоручикъ Спиридоновъ, офицерски кандидата въ Гиргицовъ, конници 19, коне 30. Ескадронитѣ отъ 1. коненъ полкъ — убити и ранени 10 войници.

Пехотнитѣ части: убити — войници 40, ранени: ротния командиръ на 6. рота отъ 48. пех. полкъ, поручикъ Йордановъ М. Стояновъ, офицерския кандидатъ отъ сжщия полкъ Коларовъ Ст. Атанасовъ, ротния командиръ на 13. рота отъ 19. пехотенъ полкъ, поручикъ Сапунджиевъ Василъ и офицерския кандидатъ отъ сжщия полкъ Спировъ Спиро Атанасовъ; ранени и изчезнали войници 84—но повечето отъ изчезналитѣ се прибиратъ по-късно при частитѣ си.

Командующия армията, сравнявайки резултатитѣ отъ действията на българи и руси—конници и пехотници, презъ вчерашния и днешния день, съ телеграма № 9333. исказва своето задоволство на началника на дивизията и неговитѣ подчинени и имъ благодари за тѣхнитѣ действия.

22. декемврий

Нощта минава спокойно.

Отъ армията се получава заповѣдь: „Днесъ 22. декемврий частитѣ отъ армията да се затвърдятъ солидно на заетитѣ мѣста“. (№ 9321).

Съ друга заповѣдь (№ 9320.) се иска „дружината (отъ 11. п. маршеви полкъ), изпратена вчера въ разпореждане на конната дивизия, да се придаде къмъ турския корпусъ“.

При това положение на действията презъ вчерашния день, полученитѣ заповѣди и донесението на командира на сборния полкъ: „изпратенитѣ напредъ патрули, влѣзоха въ неприятелскитѣ окопи; противника се е оттеглилъ; заповѣдахъ дружинитѣ да настѣпятъ и заематъ гребена на височинитѣ“ (№ 127., к. 163., 22/XII. 7 ч. 30 м. пр. пл.)—по своята неочакваностъ причинява приятна изненада.

Веднага е изпратена и конница на северъ — авангардъ — 2. и 3. ескадрони отъ Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ.

Отъ началника на авангарда, командира на Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ, подполковникъ Кисъвъ, къмъ пладне се получаватъ редица донесения, които изясняватъ новото положение:

„Въ с. Гречи забелязани 2 ескадрона. По пжтя Гречи—Мачинъ се изтегля колона обозъ, дълга 1 к. м. Въ долината на рѣката, която се влива въ блатото Иглица, забелязанъ при шосето и скалистата височина единъ спешенъ ескадронъ съ картечници“. (№ 288. отъ 11 ч. 40 м.)

„Неприятелската батарея, на позиция северно отъ воденицата, 1 к. м. до шосето за Мачинъ, се снима отъ позиция и изтегля къмъ северъ. По к. 90. и склоноветъ на 161. се забелязватъ неприятелски окопи. Западно отъ к. 161., по планинска пжтека, задъ окопитъ на 1 клм., слиза пехотна колона. Въ окопитъ слабо движение“, (№ 256. 12 ч. по пл.)

„Отъ с. Гречи и на северъ се изтеглятъ 6 ескадрона. По шосето за Мачинъ, северо източно отъ к. 90. се забелязва движение на обози и пехота“. (№ 260., отъ 0 ч. 20 м. следъ пладне).

„Отъ долината на с. Гречи къмъ с. Каркалиу се изтеглятъ 4 ескадрона и се закриватъ задъ гребена между к. 90. и селото, по който хребетъ има окопи въ 2 реда, въ тѣхъ слабо движение на пехотинци“. (№ 261., 0 ч. 40 м. сл. пл.)

„Неприятелската батарея, северно отъ к. 90, обстрелва елементитъ на авангарда. Спешени неприятелски части заематъ ю. з. крайнина на селото Гречи.

Авангарда ще се опита да обходи селото отъ ю. и страна. Челния ескадронъ съ спешеното ядро и картечници е на позиция надъ воденицата, южно отъ с. Гречи“. (№ 262. 1 ч. 30 м.)

При това положение и въпрѣки искането на оперативната заповѣдъ по армията № 65, „конната дивизия да се затвърди съ частъ отъ пехотата на по на-севернитъ склонове на к. 336. и съ останалитъ части да се преследва енергично противника къмъ Мачинъ, като се действува въ зоната между Дунава и линията к. 163., с. Гречи. с. Лукавица“, частитъ отъ дивизията настѣпватъ безспирно и следъ 2 часа заминатъ височинитъ по лѣвия брѣгъ на р. Гречи и се започва огневи бой за овладяването на селото.

Дивизията наново е спрѣна предъ своевременно организираната позиция на противника, за овладяването на която ще трѣбва да се водятъ по-бавни и методични действия.

Действието на пехотата се обединява отъ испратения отъ армията за целта командиръ на 11. п. маршеви полкъ подполковникъ Георгиевъ.

Началника на к. дивизия заповѣдва пехотата и артилерия да се затвърдятъ на платото по лѣвия брѣгъ на р. Гречи.*) Въ разпореждане на командира на Сборния полкъ се дава единъ ескадронъ (3) отъ Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ за ох-

*) Конното ядро се групира южно отъ кръстопжтя Мачинъ — Сатулъ Ноу и Мачинъ с. Черна.

рана на лѣвия флангъ при с. Иглица (№ 987., 22/XII., 4 ч. 45 минути.)

За положението се испраща следното донесение:

Командующия III. армия.

Противника заема съ пехотни части линията к. 90. — 161. — 456. Нашитѣ пехотни части достигатъ до рѣкчката южно отъ с. Гречи. Води се артилерийски и пехотенъ огънь за завладяването на с. Гречи. Щаба на дивизията ще ношува въ с. Туркоя.

Дружината отъ 11. маршеви полкъ е насочена отъ к. 336. презъ с. Черна за Балабанча въ 1 ч. сл. пл. съ запо вѣдь да търси щаба на турския корпусъ, защото до сега не се е явилъ турския офицеръ да я отведе. (№ 980., 3 клм юго-западно отъ с. Гречи, 22 XII 916. г., 3 ч. 25 м. сл. пл.)

Началникъ на 1. конна дивизия.

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Отъ допълнителнитѣ сведения на разузнаването и ра - пить на мѣстни жители се узнава: „при с. Гречи и к. 161. има 2 конни полка, единъ спешенъ. Противника се изтегя презъ Браила и Исакча задъ Дунава“.

Боя при с. Гречи, к. 90.

23. декемврий

Нощта минава спокойно. Началника на дивизията намѣрва, следъ като батареитѣ се установятъ на позиция и съ съдействието на 4. дивизия, да потърси решението, ко обходи неприятелската позиция отъ къмъ к. 161., действие, което може да се завърши съ успѣхъ само при съвмѣстно о усилие съ 4. пехотна дивизия, която има да действа въ дѣсно, презъ планината.

Указанията отъ командующия III. армия съвпадатъ съ намѣренията на началника на дивизията.

Първоначалнитѣ сведения сутринта даватъ поводъ да се мисли, че противника е отстъпилъ, заради това нарежда се до командира на Сборния полкъ да изпрати разузнавателна часть отъ единъ ескадронъ къмъ Мачинъ, да провери дали противника се е оттеглилъ.

Скоро донесенията отъ началника на разузнавателната часть, майоръ Стояновъ Ал., отъ 1. коненъ полкъ, даватъ да се разбере, че противника е при вчерашното положение. (донесения № 148. и 149. отъ 9 ч. 45 м.).

Батареитѣ (2. п. с. с. и една тежка) сж вече на позиция, както и пех. части, които сж се окопали. Конното ядро

се групира наново при южните склонове на скалистата височина, източно от с. Иглица.

Началника на дивизията решава да атакува неприятеля и разкрие истинското положение.

За целта е насочена 2/48. пех. дружина да овладее с. Гречи, к. 161. Дясния фланг на дружината е охраняванъ съ 2 конни и 1 картеченъ ескадронъ отъ 1. коненъ полкъ, подъ командата на подполковникъ Станимировъ.

Подкрепяни съ артилерийски огънь, ротитъ отъ дружината успѣватъ да заематъ първата височинка отъ к. 161. То тукъ неприятелската артилерия съсредоточава своя огънь по тяхъ и тѣ неможейки да се окопаятъ на скалистия гребенъ, се прикриватъ на с. и. склонъ. Нашитъ батареи погрѣчватъ на противника да контръ-атакува. Въ 10 ч. 40 м. пр. пл. къмъ тежката батарея се присъединява още една 15 с м. гаубична германска батарея. Привечеръ батареитъ взиматъ превесъ надъ неприятелскитъ батареи и пехотнитъ части се опитватъ наново да заематъ к. 161., която противника заема съ пехота и картечници.

Тѣхното настѣпление къмъ западъ е трудно, понеже противника заема к. 456. и се явява въ тилъ и флангъ на нашитъ части. (Донесение на командира на Сборния полкъ подполковникъ Георгиевъ № 4. и № 5., отъ 23./XII. 1919. г. 2 ч. и 4 ч. сл. пл.).

Началника на конната дивизия заповѣдва да се изпрати една рота отъ 31. пех. полкъ източно отъ с. Гречи, да установи сръзка между частитъ на дветѣ дивизии да се охранява фланга на дружината, която настѣпва къмъ к. 161. Командующия армията е държанъ въ течение на действията

Къмъ 4 ч. сл. пл. се получава заповѣдь отъ командующия III. армия споредъ която: „състава на конната дивизия се усилва съ още 2 дружини и картечната рота отъ 48. пех. полкъ. Една отъ тѣзи дружини и картечната рота утре, 24. того, да настѣпи по билото презъ к. 303., к. 427., к. 456. и съдействува на атаката на противника. който заема к. 161., като се яви въ флангъ на противника. Дружината да дава сигнали съ бѣли ракети, за означение пункта догде е достигнала. Другата дружина утре, въ 7 ч. пр. пл., при южния край на с Гречи, да се яви на началника на дивизията“. (№ 1. 23. XII. 4 ч. сл. пл.).

Съ друга заповѣдь (№ 2., същото време) въ разпореждане на началника на конната дивизия се дава и една германска дружина, съ картечна рота, която утре, 24. того, въ 4 ч. пр. пл., да бжде при германската батарея.

Началника на дивизията заповѣдва на командира на 48. пех. полкъ „да задържи въ посока на к. 304. (хребета Тейлоръ) една отъ дружинитъ си, а съ другитъ две и картечната рота да се присъедини къмъ конната дивизия. Една отъ

дружинитѣ съ 1 картеченъ взводъ да насочи по хребета к. 427., к. 456., к. 364. съ задача да обходи фланга на неприятелската позиция, която се простира отъ к. 90., к. 161., к. 456. и да се стреми да прекъсне съобщенията на противника съ Исакча; другата дружина, съ другия картеченъ взводъ, да се разположи въ долината между к. 427. и к. 256., гдето остава въ разпореждане на началника на конната дивизия“ (№ 986, 23.XII. 916., 4 ч. 15 м. сл. пл.)

Самостоятелниятъ разездъ (поручикъ Генева отъ Гвардейския коненъ полкъ) изпратенъ въ посока на с. Лункавица достигналъ до хребета на гребена Тейлоръ, донася, какво „противника съ пехота, окопанъ съ телени мрежи, държи този гребенъ, който е покритъ съ мѣчнопроходима гора“.

24. декемврий

Проектираната атака на к. 161. и к. 456. се отмѣнява по нареждане отъ армията, като 48. пех. полкъ остава въ дивизията си. (№ 3374. отъ 23.XII.916. г., 11 ч. 55 м. сл. пл.)

«Оперативната заповѣдъ по армията № 66. отъ 23. XII. 11 ч. 55. м. сл. пл. опредѣля задачата на армията за следния день:

„1) Отъ днешнитѣ оживени боеве се установява, какво неприятеля заема позиция на линията: к. 90., к. 161., к. 456. северно отъ гребена Тейлоръ, северно отъ к. 242., Мон. Саунъ.

2) Частитѣ отъ армията сж достигнали линията: с. Каркалиу, с. Гречи, к. 427., к. 304. (Д. Тейлоръ), Мон. Кокошъ, южно отъ с. Николицелъ, к. 132., с. Паракешъ.

3) Армията утре, 24. того, да заеме изходното си положение за атака на непр. тетъ-де-понъ—Мачинъ, Исакча съ нанасяне главния ударъ въ посока на Мачинъ.

Заповѣдвамъ :

а) Усилената конна дивизия да се затвърди на заетата позиция и вземе мѣрки за охрана на лѣвия си флангъ отъ къмъ с. Иглица.

Въ състава на дивизията се придава една дружина и 1 картечна рота отъ 9. германски резервенъ полкъ.

б) 4. пехотна дивизия да се изнесе на линията к. 456. Мон. Таица . . . Дветѣ дружини отъ 48. пех. полкъ влизатъ въ състава на дивизията и се съсредоточаватъ около к. 456.

Да насочи тежкитѣ батареи по шосето с. Черна, Мачинъ, на които да изучи и подготви позиции по склона източно отъ с. Гречи. . . и пр.“

Презъ деня действията по фронта на конната дивизия се изразяватъ само съ артилерийски огънь. Противника сжщо вкарва въ действие 2 тежки батареи.

Тежката артилерия на 4. пех. дивизия, по липса на място, се разполага въ участъка на конната дивизия.

Частитѣ заночуватъ при старото положение. Само конното ядро, както и предшествующитѣ вечери, се оттегля за нощуване въ с. Туркоя.

Въ 8 ч. 45 м. пр. пл. дивизиона отъ 4. коненъ полкъ, придаденъ къмъ Сборната дивизия, заема гр. Исакча, като залавя около 110 пленника.

25. декемврий

Оперативната заповѣдь на армията № 67. отъ 24. XII., 11 ч. 30 м. заповѣдва за 25. декемврий атаката на неприятелския тетъ-де-понъ при Мачинъ: „частитѣ отъ 4. Преславска дивизия да настѣпятъ въ 7 ч. пр. пл. съ захождане съ дѣсното си рамо въ зоната между гребена к. 427., к. 456. и шосето с. Рашель—Мачинъ включително и атакуватъ на фронта к. 105. (източно отъ с. Жижища) к. 197., к. 456.

Частитѣ отъ усилената конна дивизия, следъ силна артилерийска подготовка отъ всички свои батареи и тежитѣ на 4. дивизия, да настѣпятъ отъ югъ и атакуватъ въ свързка съ 4. пех. дивизия, неприятелската позиция на фронта к. 90. — к. 161. включително“.

Съ оперативна заповѣдь по конната дивизия № 46. отъ 25. XII. 4 ч. пр. пл., която прилагаме по-долу, се урежда действието на конната дивизия както следва:

Повѣрително.

Оперативна заповѣдь

по

1. конна дивизия

№ 46.

Щабъ с. Туркоя

25. декемврий 916. г., 4 ч. пр. пл.

1:200,000

§ 1. Следъ успѣшнитѣ боеве на III. армия презъ последнитѣ дни, нашитѣ войски сж достигнали линията: юго-западно отъ с. Гречи—с. Гречи—к. 456. — 4. клм. северо-западно отъ буквата „Л“ на надписа „Тайлоръ“—гр. Исакча.

§ 2. Противника въ съставъ около 1 пех. полкъ (40) отъ 10. Сибирска дивизия, усиленъ съ спешени части отъ 3. донска казашка дивизия и артилерия около 2 полски и 1 тежка батарея, заема заблаговременно укрепената и усилена съ телена мрежа позиция отъ р. Дунавъ, презъ к. 90. с. и. отъ с. Каркалия — к. 161., а съ други части заеме позиция по височинитѣ въ северо-източна посока до другото колѣно на р. Дунавъ.

§ 3. Днесъ III. армия ще атакува последнитѣ позиции на противника за да завладѣе гр. Мачинъ.

На повѣрената ми дивизия, усилена съ 4 пехотни дружини, (4/31, 2/48, 4/19. и 2/9. германска) съ две полски с. с. батареи, една 15 см. гаубична германска батарея и една тежка дългобойна 12 см. Д. 28 батарея, е заповѣдано да атакува и овладѣе неприятелската позиция отъ р. Дунавъ до к. 161. включително.

Въ дѣсно отъ конната дивизия действува 4. пех. Преславска дивизия. лѣвофланговитѣ части на която ще овладѣятъ к. 456.—364.—105., източно отъ с. Жижла.

Заповѣдвамъ :

1. Командира на Сборния пех. полкъ, подполковникъ Георгиевъ, съ 4 дружини и картечния ескадронъ отъ 1. коненъ полкъ да атакува участъка отъ неприятелската позиция — к. 90.—к. 161. включително, като нанесе главния ударъ срещу к. 161.

2. Командира на полското с. с. отдѣление, подполковникъ Озчаровъ, следъ като обедини командването на всичкитѣ батареи въ дивизионния участъкъ и направи необходимитѣ изучавания и поправки въ разположението на батареитѣ, за да може стрелбата имъ да бжде напълно полезна, а подготви и съдействува на атаката на пехотата.

3. Войски въ мое разпореждане: командира на конната бригада, полковникъ Кметовъ, следъ като изпрати 2 ескадрона за охрана на крайния лѣвъ флангъ на бойното разположение и картечния ескадронъ на 1. коненъ полкъ въ разпореждане на командира на Сборния полкъ, съ останалитѣ ескадрони да се разположи задъ срѣдата на дивизионния участъкъ.

§ 4. Съответнитѣ началници да направятъ съображенията си съ нужднитѣ приготовления за предстоящата атака и да чакатъ заповѣдъ за започването ѝ, като иматъ предъ видъ, че тѣ нѣма да почнатъ по-рано отъ 9 ч. пр. пл.

§ 5. Дивизионния лѣкарь да открие главенъ превързоченъ пунктъ въ с. Туркоя.

б) Ветеринарниятъ лѣкарь на Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ, санитаренъ майоръ Рачевъ, да открие превързоченъ пунктъ сжщо въ с. Туркоя.

§ 6. Попълването съ бойни припаси: а) пехотата — отъ огнестрелния паркъ на 4. пехотна дивизия; б) за артилерията огнестрелния складъ на ст. Кароль I.

§ 7. Домакинскитѣ обози на частитѣ да останатъ на сегашнитѣ си мѣста.

§ 8. Азъ ще се намирамъ на наблюдателния пунктъ — височината 3 км. юго-западно отъ с. Гречи.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п.) Генералъ-майоръ Колевъ
И. Д. началникъ щаба
отъ генералния щабъ
(п.) майоръ Соларовъ.

Въ участъка на дивизията сж разположени още: 3 батареи 15 с/м. гаубици (майоръ Стояновъ), 3 батареи 10.5, отъ които 2 дълги и едната гаубична (майоръ Максимовъ) — всички подъ командата на полковникъ Ангеловъ,

Тъй като противника се предпазва отъ огнева дейность и всъкакво движение по окопитъ си, а въ тила се забелязва по-оживено движение, въ щаба на дивизията се дохожда до заключение, че противника се е изтеглилъ съ по-големитъ си сили и държи позициитъ съ слаби части, заради това началника на дивизията заповѣдва къмъ 11 ч. пр. пл. пехотата, подкрепена съ артилерийски огънь, да настъпи и заеме неприятелската позиция.

Нейното настъпление, обаче, е срещнато съ силенъ артилерийски и пушеченъ огънь, отъ който се разбира, че противника заема здраво позициитъ си.

Въпрѣки численото надмощие на нашата артилерия, тя не може да заглуши неприятелскитъ батареи, които безъ да влизатъ въ двубой съ нашитъ батареи, зорко следятъ за движението на нашата и пехота, не й позволяватъ безнаказано да настъпва и приближи к. 161.

Началника на дивизията помолва полковникъ Ангеловъ, който не е подчиненъ, да организира командването на всичката артилерия въ участъка на дивизията, за да се добере до едно по-добро командване и използване.

Деня преминава така — въ артилерийска борба.

Понеже 4. пех. дивизия не успѣва да заеме изходната си позиция, атаката се отлага.

Въ състава на конната дивизия влизатъ и другитъ 2 дружини, заедно съ 8 картечници отъ 9. резервенъ германски полкъ; тѣ оставатъ въ разпореждане на началника на дивизията при раздвояването на пѣтя Мачинъ за с. Сатулъ-Ноу и с. Черна.

26. декемврий

Нощъта минава спокойно.

Споредъ оперативната заповѣдъ по армията № 68. отъ 25.XII. 916. г., 11 ч. 55 м. сл. пл., „противника все още държи к. 90., к. 161. предъ фронта на конната дивизия и западнитъ склонове на к. 456., втората воденица по р. Лункавица

(р. Морилоръ), Мон. Тикилещи. За днешния денъ 4. дивизия има да продължи настъплението си къмъ западъ съ захождане на дѣсния флангъ; конната дивизия продължава досегашната си задача*.

Презъ деня нѣма никакви особени действия по фронта к. 90., к. 161.

Конната дивизия е усилена съ още артилерия: 2. и 3. с. с. батарея отъ 2. артилерийски полкъ (подполковникъ Христовъ К.), 2 полски с.с. батареи отъ 24. турски артилерийски полкъ (Хаири Бей), една 8·7 см, на пор. Кросновски, една гаубична батарея отъ Софийския тежъкъ артилерийски полкъ.

Пристига полковникъ Вуйчевъ и поема командването на 1. конна бригада.

27. декемврий

Споредъ оперативна заповѣдъ по армията № 69. отъ 26.XII. 916. г., 11 ч. сл. пл., противника заема линията с. Рашелъ, 1 км с.-з. отъ к. 456., к. 161., к. 90. 4. Преславска дивизия ще продължи настъплението си на фронта к. 456., к. 197., а конната дивизия, усилена съ дружината на майоръ Филиповъ, отъ 11. пех. маршеви полкъ, да атакува и заеме к. 161.*.

Дружината (1.) отъ 11. пех. маршеви полкъ се присъединява къмъ конната дивизия при с. Гречи въ 7 ч. пр. пл.

Заповѣданата атака ще закъснѣе, поради мъглата.

Командването на пехотата е обединено подъ началството на командира на 9. германски резервенъ п. полкъ полковникъ Вобрингъ, полка на който влиза въ състава на дивизията.

Едва сл. пл., когато мъглата се вдига лениво се започва подготовка на атаката, като по голѣмата частъ отъ батареитѣ въ участъка на дивизията съсредоточаватъ огъня си по к. 161.

Обаче, настъплението на нашата пехота е парализирано отъ успѣшното действие на неприятелската артилерия, която съ умѣло насочване на огъня си нанася загуби на нашата пехота, която успѣва до края на деня да заеме само предната неприятелска позиция при к. 161., като залавя 2 офицера и 100 войника въ пленъ.

Отъ разпита на пленниците се узнава, че срещу конната дивизия действува цѣлата 10. сибирска дивизия, като има 39. и 40. пех. полкове на фронта, к. 90., к. 456., а другитѣ два полка: 37. и 38. — въ Мачинъ.

За да се осигури лѣвия флангъ на дивизията отъ къмъ с. Каркилиу, който не достига до източния край на блатото, вечерята сж насочени 2 дружини отъ 9. гер. п. резервенъ полкъ съ картечната рота на полка да се развърнатъ

на крайния лѣвъ флангъ и заеметь незаетото пространство. При движението презъ нощта картечната рота, не подготвила движението си съ разузнаване и охрана, попада въ рускитѣ линии, бива обстреляна съ кръстосанъ огънь, частъ отъ хората избити, останалитѣ падатъ въ пленъ.

28. декемврий

Нощта минава въ рѣдка патрулна и артилерийска стрелба. Споредъ оперативната заповѣдь на армията № 70. отъ XII. 916. г., 11 ч. 30 м. сл. пл., „противника е отстъпилъ съ лѣвия си флангъ на линията с. Лункавица. к. 197.

Конната дивизия да овладѣе к. 161., като за атаката засили пехотнитѣ си части срещу к. 161. съ още една пех. дружина и да действува съ съсрѣдоточенъ артилерийски огънь по височината; 4. пех. дивизия да съдействува на атаката, като вкара въ действие повече батареи срещу к. 161.“

Възъ основа на тази заповѣдь по конната дивизия се отдава оперативна заповѣдь № 49. отъ 28. XII. 916. г, която даваме изцѣло по долу.

Повѣрително.

Оперативна заповѣдь

по

1. конна дивизия

№ 49.

Щабъ с. Туркоя.

29. декемврий 1916. г. 2 ч.
30 м. пр. пл.

Карта 1:200,000

§ 1. Следъ вчерашнитѣ оживени боеве по цѣлия фронтъ противника е билъ принуденъ да отстъпи и нашитѣ части сж достигнали линията: р. Дунавъ, 2 км. северно отъ с. Гречи, и рѣкичката, която тече презъ това село — 1 км. с. з. отъ к. 456. — лѣвия брѣгъ на р. Лункавишка — височинитѣ юго-западно отъ село Рашель—с. Рашель.

§ 2. Днесъ армията ще продължи настѣплението си все съ сжщата целъ, да отхвърли противника отъ укрепената му позиция и завладѣе тетъ де-пона при гр. Мачинъ.

Задачата за усилената конна дивизия остава сжщата — да отблъсне противника отъ позицията му отъ р. Дунавъ — презъ к. 90. — до к. 161. включително и завладѣе Мачинъ.

Заповѣдвамъ:

а) Командира на 9. резервенъ германски полкъ, полковникъ Вобрингъ, който е обединилъ вече командването на всички части придадени на конната дивизия, да настѣпи съ пехотата подъ прикритието на мъглата, или артилерията, за да се приближи още повече къмъ неприятелската позиция,

кждето да се окопае и чака заповѣдь за обща атака; да групира по възможностъ повече сили за атака на к. 161; да вземе мѣрки противъ контра-атаки, които противника би предприелъ срещу лѣвия ни флангъ и мѣрки за тѣсна свързка съ 4. пех. Преславска дивизия.

б) Началника на артилерията — въ съгласие съ командира на 2. тежъкъ артилерийски полкъ — да премѣсти нѣкои отъ полскитѣ и тежкитѣ батареи още тази нощъ напредъ по начинъ — да може да обстрелватъ съ още по ефикасенъ огънь неприятелската позиция; да прикриватъ настѣпленieto на пехотата и да подготви и поддържа атаката, както на к. 161. и височинитѣ далечъ северно отъ тази кота, тъй сжщю и к. 90. Независимо отъ това да изпрати единъ артилерийски взводъ въ разпореждане на началника на лѣвата отбранителна застава.

в) Началника на лѣвата отбранителна застава — командира на 4. коненъ полкъ — подполковникъ Венедиковъ съ 2 ескадрона, кѣлоездачната рота и единъ артилерийски взводъ да охранява лѣвия флангъ на бойното разположение, да настѣпи презъ гѣснината между р. Дунавъ и блатото отъ с. Иглица къмъ с. Каркалиу и завладѣе последното село.

г) Войски въ мое равпореждане — полковникъ Вуйчевъ — съ 1. конна бригада да се разположи задъ срѣдата на бойния редъ и да изпрати офицери, които да рекогносциратъ подлежащата мѣстностъ за въ случай на действие въ коненъ строй.

§ 3. Заповѣдь за започване общата атака и за усилената артилерийска стрелба ще дамъ допълнително.

§ 4. Даденитѣ до сега разпореждания относително до санитарната и ветеринарната служба, попълването на бойни припаси и обозитѣ оставатъ въ сила.

§ 5. Азъ ще се намирамъ на наблюдателния пунктъ — височината 3 км. юго-западно отъ с. Гречи.

Началникъ на 1. конна дивизия.

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

И. Д. началникъ щаба,

(п) Майоръ Соларовъ.

Поради слабия численъ съставъ въ пехотата, широкия фронтъ на дивизията и упоритата съпротива на противника (който вкарва въ действие нови батареи и пехотни части), което предсказва, че при удобенъ случай той би могълъ да премине въ контър-атака и ние бихме рискували артилерията си недостатчно охранявана по фронта.

Вънъ отъ всичко това, противника се е окопалъ съ телени мрежки, а частитѣ нѣматъ ножици за рѣзване на тель.

Началника на дивизията се вижда принуден да преустанови проектираната атака, за което донеся във армията

Тукъ даваме изцѣло донесението на командира на Смѣсената бригада, полковникъ Вобрингъ отъ 28. декемврий, отъ което се вижда развитието на действията и отдадената отъ него заповѣдь за този день.

Началнику 1. конна дивизия

По заповѣдь отъ армията на 27. октомврий, 2 ч. 30 м. сл. пл., приехъ командването на всички пехотни части отъ кавалерийската дивизия: българския комбиниранъ полкъ съ 4 дружини и 9. германски резервенъ полкъ съ три дружини.

Двата полка въ това време заемаха следното положение: комбинирания полкъ, дружини въ първа линия отъ дѣсно на лѣво: 4/31 въ с. Гречи: отъ него до шосето 2/48; отъ шосето до Дунава 4/19.

Въ резервъ задъ дѣсния флангъ въ с. Гречи 1/11.

9. германски резервенъ полкъ 2. дружина въ Гречи; 1. и 3. дружини при кръстопжтя между шосето Сатулъ Ноу — Мачинъ и пжтя Туркоя за шосето Сатулъ-Ноу—Мачинъ.

Щаба на полка се намира на наблюдателния пунктъ на дивизията.

Цѣлия полкъ бѣше въ дивизионенъ резервъ.

Цѣлата артилерия почна престрелка по неприятелскитѣ позиции, особено по окопитѣ на височината 161. въ 2 ч. 30 м. сл. пл. Въ 3 ч. започна стрелбата на поражение по окопитѣ на к. 161., атаката на която бѣше заповѣдано на комбинирания полкъ.

Къмъ 4 ч. сл. пл. руситѣ не можаха да издържатъ силния нашъ артилерийски огънь върху височината и напуснаха въ бѣгство своитѣ позиции на южнитѣ склонове на к. 161., като отстѣпиха на северо-западна посока.

Намиращитѣ се срещу к. 161. части отъ комбинирания полкъ, които бѣха настѣпили въ 4 ч. заеха неприятелскитѣ окопи и плениха нѣколко офицери и около 100 войника.

Комбинирания полкъ получи, при заемането на южнитѣ окопи, бърза заповѣдь да атакува съ цѣлата си линия заетитѣ още руски окопи.

2. дружина отъ 9. германски полкъ биде привдигната къмъ рѣтлината и юго-западно отъ Гречи вече подъ силния неприятелски пушеченъ огънь.

1. и 3. дружина отъ 9. полкъ бидоха предвигнати задъ наблюдателния пунктъ на дивизията.

Преди първа дружина да бжде достигнала до тамъ, тя бѣше изпратена въ 4 ч. 15 м. преди пл. по заповѣдь отъ дивизията за охрана на фланга на комбинирания полкъ къмъ к.90., съ допълнителна заповѣдь—да вземе участие, ако стане нужда, въ атаката на комбинирания полкъ. Настѣплението

на комбинирания полкъ неможа да напредне на дѣсния флангъ, поради действието на неприятелския шрапнеленъ огънь на откритата мѣстность. По тази причина, предната линия получи заповѣдь да се окопае и по-нататъшното настѣпление биде отложено до настѣпване на тъмнината.

Въ 4 ч. 20 м. сл. пл. дадохъ следната заповѣдь до бригадата:

1. По заповѣдь отъ армията съмъ назначенъ за презъ време настѣплението къмъ Мачинъ командующъ на всички пехотни части на конната дивизия (съ право на бригаденъ командиръ).

2. Съ настѣпване на тъмнината да се заеме следното разпредѣление на участъцитѣ:

Дѣсенъ участъкъ—комбинирания полкъ (подполковникъ Георгиевъ) 4/31, 2/48, 4/19, 1/11) отъ к. 161. включително до шосето Сатуль-Ноу—Мачинъ, изключително.

Лѣвъ участъкъ: 9. германски резервенъ полкъ (безъ 3. дружина) командиръ Мюмуеръ отъ шосето Сатуль-Ноу—Мачинъ (включително) до Дунава.

Пехотата отъ предната линия презъ нощта да настѣпи къмъ противника до непосредствено съприкосновение съ него.

Донесенията за събитията презъ нощта и за позициитѣ на нашитѣ предни линии, а особено за разстоянието до противника, да се отправятъ по телефона до менъ.

4. 3/9 остава като резервъ на бригадата при наблюдателния пунктъ на дивизията.

5. Наблюдателния пунктъ на бригадата ще се намира само тамъ и да бжде устроена телефонна станция, съ която частитѣ да се свържатъ.

Къмъ 6 ч. сл. пл. силни руски патрули опитаха да настѣпятъ срещу българскитѣ позиции на к. 161. Съ силенъ артилерийски и пехотенъ огънь тѣ бѣха отбити.

Презъ нощта нашитѣ войски продължиха да настѣпватъ. Резултата отъ това се вижда отъ донесението на двата полка.

Комбинирания полкъ донася:

Отъ наблюдателния пунктъ на могилата въ с. Гречи. 28. XII. 916. г. 4 ч. 45 м. пр. пл. Доносямъ, че дружинитѣ на подчинения ми полкъ при настѣпване на нощта заеха своитѣ участъци: отъ височината 161., включително, до шосето Сатуль-Ноу—Мачинъ, при което три дружини и една рота сж на първа линия, а останалитѣ три роти като полкови резервъ.

Презъ нощта имаше схватки между нашитѣ и неприятелскитѣ патрули. Първата линия е въ съприкосновение съ противника.

Командира Сборния полкъ.

9. германски полкъ донася: 2/9. (намираща се въ дѣсно въ свързка съ Комбинирания полкъ) е настѣпила до 500 крачки

отъ неприятелскитѣ позиции на к. 90. Допиращата се до нея българска дружина заема около 900 метра по-назадъ съ фронтъ на северо-изтокъ.

2/9. има въ резервъ две роти и картечната рота. 1. дружина (въ лѣво отъ втора до блатото) се намира срѣдно на около 300 м. предъ неприятелскитѣ позиции на к. 90. Лѣвия флангъ ѝ е извитъ по такъвъ начинъ, че се намира на около 2000 метра отъ с. Каркалиу.

1/9. има въ резервъ: 1 рота задъ центра на дружината, единъ взводъ задъ лѣвия флангъ до блатото, за охрана на лѣвия флангъ — 1 взводъ картечница.

Руската позиция на к. 90. показва две една задъ друга лѣжащи линии окопи, отчасти покрита, и съ малки изключения една телена мрежа отъ 2—3 кола широчина.

Селото Каркалиу изглежда да е силно заето отъ пехота съ картечници.

Въ 3 ч. сутринята два взвода отъ картечната рота № 1., които отивали да заематъ мѣстото си на позицията, се заблудили и се натъкнали на руската позиция, гдето били обиколени и обстреляни отъ всички страни.

Само единъ раненъ се завърналъ. Загубени сж: 4 картечници съ прислугата имъ (3 подофицера и 25 войника). 28. XII. 916. г.

(подп.) Полковникъ Вобрингъ.

Атаката на отбранителната застава въ посока на село Каркалиу, която трѣбва да се извърши по съвършено откритата и равна мѣстность съ тѣсенъ фронтъ, пресѣчена съ два ржкава, втория отъ които е предъ неприятелскитѣ окопи, сжщо така е изоставена.

Частитѣ отъ заставата достигатъ само до първия ржкавъ и тамъ се окопаватъ.

29. декемврий

Нощта минава спокойно. Оперативна заповѣдь по армията № 71. отъ 28. XII. 1916. г. 10 ч. сл. пл. посочва „противника на линията к. к. 90., 161., 1 км. с. з. отъ к. к. 456. 197., 82., с. з. отъ Лункавица, въ съставъ 10. и 61. пехотни дивизии.“

Конната дивизия е засилена съ още 2 дружини отъ 6. маршеви полкъ, 1 дружина отъ 75. низамски пех. полкъ, (всичко 10 дружини) и 8. турска 15 с.м. гаубична батарея, всичко: 12 батареи, — възлага ѝ се да се затвърди на позициитѣ си и съдействува съ огънь на частитѣ отъ 4. дивизия къмъ к. 456.

4. и сборната дивизия (вкарана въ действие въ дѣсно отъ 4. дивизия) да продължатъ настѣплението съ къмъ западъ“.

Съ оперативна заповѣдъ по конната дивизия № 50. отъ 29. XII. 1916. г., 3 ч. пр. пл. не се даватъ нѣкои по нови нареждания: за началникъ на артилерията се назначава подполковникъ Христовъ, като по-късно той е подчиненъ на началника на тежката артилерия, полковникъ Ангеловъ.

Новопридаденитѣ части пристигатъ: 3/75. турска дружина въ 11 ч. 15 м. пр. пл., 1. и 3/6. маршеви въ 4 ч. сл. пл. и сж изпратени задъ дѣсния флангъ къмъ с. Гречи.

Деня минава сравнително спокойно. Къмъ 3 ч. сл. пл. къмъ к. 456. противника открива силенъ артилерийски огънь, това дава поводъ да се мисли, че частитѣ на 4. дивизия настѣпватъ и за да се облекчи положението заповѣдва се и на батареитѣ на конната дивизия да засилятъ своя огънь, а дѣснофланговитѣ части срещу к. 161. — да настѣпятъ. Противника веднага отговаря съ силенъ артилерийски огънь и спира тѣхното настѣпление.

30. декемврий

Скица № 19.

Нощта минава съ пушечна стрелба между дветѣ страни. Гжста мъгла покрива мѣстността.

Оперативната заповѣдъ на армията № 72. отъ 29. XII. 1916. г. 11 ч. 30 м. заповѣдва: „4. дивизия да атакува съ дѣсния си флангъ к. 197., а съ лѣвия — кариерата при к. 161.

Конната дивизия, къмъ която се придаватъ още 2 дружини отъ 75. турски полкъ, да атакува к. 161., като съ огъня на 3 батареи подпомага атаката на 4. дивизия срещу к. 161. Да усили дѣсния си флангъ съ 2 дружини отъ 6. п маршеви полкъ, а задъ лѣвия разположи 75. турски низамски полкъ“.

Оперативната заповѣдъ на дивизията № 51. отъ 30. XII. 1916. г., 3 ч. 30 м. пр. пл. дава следнитѣ нови указания: „Главния ударъ на пехотата — к. 161, удара да бжде мощенъ и неочакванъ за противника“, да се яви възможность по нататкъ да се извърши сигуренъ и дѣлбокъ проривъ въ неприятелското разположение въ посока на Мачинъ, като по възможность се дадатъ минимумъ жертви; общъ началникъ на артилерията се назначава полковникъ Ангеловъ, който съ огъня да подкрепя атаката по к. 161., и „к. кариера“ с.и. отъ котата; да опредѣли придружаващи батареи. Началника на лѣвата застава подполковникъ Кисъовъ, да следи хода на боя и при удобенъ моментъ да настѣпи край Дунава презъ с. Каркалиу за гр. Мачинъ; общъ резервъ — 75. турски низамски полкъ — задъ срѣдата на участъка“.

Мъглата почва да се вдига едвамъ къмъ пладне и къмъ 2 ч. става възможно да се започнатъ действията.

Къмъ това време се получава и категорична заповѣдь отъ командующия III. армия „артилерията да открие барабаненъ огънь по к. 161. и кариерата и подъ негова закрила пехотата да настѣпи. Барабания огънь да се пренася постепенно докато пехотата не се затвърди на заетитѣ мѣста“.

Следъ откриване на артилерийския огънь, дружинитѣ, 4/31. и 1/11., отъ п. маршеви полкове насѣпватъ, но сж силно поражавани отъ неприятелската артилерия, която не е задушена отъ огъня на нашитѣ батареи и търпятъ жестоки загуби по откритата мѣстность и скалистия гребень на к. 161, срещу противникъ добре окопанъ и не разколебанъ отъ нашия артилерийски огънь.

Въпрѣки това, началника на дивизията заповѣдва атаката да продължава, като въ подкрепа на дѣсния флангъ се изпраща 1 дружина отъ 75. турски полкъ.

На 9. германски. полкъ срещу к. 90. е дадено заповѣдь презъ нощта да се приближи на 500 кр. до противника. за да атакува на разсъмване.

Боятъ продължава и презъ нощта. Частитѣ се приближаватъ, устроятъ и попълватъ съ бойни припаси.

Завладяване на неприятелската позиция к. 161., к. 90,

31. декемврий

На разсъмване частитѣ правятъ последенъ натискъ върху противника при к. 161. и въ 7 ч. 30 м. пр. пр. успѣватъ да заематъ височината, затвърдяватъ се набързо и отбиватъ неприятелската контръ-атака. Противника оставя 4 орждия, 5 картечници и 150 души пленени.

Началника на дивизията веднага насочва вниманието си за овладяването к. 90., като въ 7 ч. 35 м. пр. пл. дава заповѣдь на командиря на Сборната бригада, полковникъ Вобрингъ:

„Частитѣ да се укрепятъ на к. 161., да се устроятъ и следъ като се инсталира артилерията, която да фланкира к. 90., да се предприеме атаката и на последната кота. Предупредете началниците на частитѣ да държатъ частитѣ си въ ржка и при настѣплението си да сж готови да срещнатъ контръ-атака.“ № 1019.

На началника на артилерията се заповѣдва „да постави батареи на к. 161., които не само да заздравятъ положението, но да използватъ и успѣха“.

По пладне началника на дивизията, който е нетърпеливъ да види използването на успѣха, иска на командиря на Сборната бригада „настѣплението да се води по-енергично и

се уясни положението към к. 90., гдето до това време продължава затишие“ (№ 1020.).

Към 5 ч. сл. пл., 9. германски пех. полкъ достига до теленитъ мрежи предъ к. 90. Противника все още продължава да се съпротивлява, като заема височината и с. Каркалиу.

Към к. 161. нашитъ части развиватъ успѣха си, като продължаватъ настѣпленieto. Тѣ напредватъ по гребена 2 1/2 км. на северъ отъ к. 161., като числото на взетитъ картечници се увеличава отъ 5 на 8, а пленниците — на 683 войника съ 6 офицери.

Къмъ 7 ч. на настѣпленieto къмъ к. 90. наново се дава тласъкъ за движение. Противника продължава да указва съпротива, въпрѣки, че нашитъ на нѣкои мѣста минаватъ теленитъ мрежи.

Сжщо и при с. Каркалиу противника до 7 ч. държи окопитъ си.

Едва по-късно, къмъ 9 ч. 50 м., германцитъ заематъ к. 90., напусната отъ противника.

Началника на дивизията заповѣдва: на командира на Сборната бригада да се затвърди на к. 90.; на началника на артилерията—да изнесе и затвърди артилерията; на командира на конната бригада—разузнаване презъ нощъта къмъ гр. Мачинъ и настѣпление на конната бригада на другия денъ сутринъта. Привечеръ въ армията се изпращатъ следнитъ до-несения:

Командующия III. армия.

Противника продължава да се съпротивлява на к. 90. Нашитъ части (германския 9. полкъ) е достигналъ до теленитъ мрежи и тази вечеръ къмъ 7 часа ще продължи атаката.

Въ атаката на к. 161. участвуваха само български дружини и плениха до сега известни 523 долни чина съ 6 офицера, 4 планински орждия и 8 картечници. Има да пристигнатъ още здрави и ранени пленени руси.

Въ този моментъ се донася, че нашитъ дѣснофлангови части сж достигнали височината на гребена на к. 161., която отстои на 2 1/2 км. северно отъ надписа на к. 161. и че, сж пленили нови 160 души. № 1022., отъ 31. XII. 916, г., 4 ч. следъ пладне.

Началникъ на 1. конна дивизия.

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Командующия III. армия.

Кота 90. е завладяна, противника отстѣпва по посока на Мачинъ, разпоредихъ частитъ да се окопаятъ, като изпратятъ силни патрули напредъ и разезди да поддържатъ

контактъ съ противника, Утре рано ще предприеме настъпление съ цѣлия отрядъ.

№ 1025. 31. XII. 916 г., 9 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

1. януарий

Времето се влошава (предния день вали) все повече и повече. Снѣгъ покрива презъ нощта височинитѣ.

Изнесената напредъ конна бригада разкрива нова позиция, южно отъ гр. Мачинъ.

Неприятелската позиция отива по гребена на хребета, който е на около 500 кр. южно отъ крайнината на града, надвесенъ надъ рѣкичка съ стръмни брѣговѣ и кално дъно. По на северъ отива въ обща посока на к. 108. Артилерията е разположена северно отъ града по хребета къмъ с. Жижила. Надъ Дунава има два понтонни моста при Браила.

Пехотнитѣ части бързо се подаватъ въ равнината и наближаватъ неприятелската позиция. Движението на дѣсния флангъ по скалистия гребенъ е по-бавно поради трудноститѣ на мѣстността, добре използвана отъ противника.

Конната застава (2 еск. отъ Л. Гв. коненъ полкъ, и колоездачната рота) е изнесена въ с. Каркалиу, за да охранява ивицата между Дунава и блатото, северно отъ с. Каркалиу.

Поради необходимостта да се настани артилерията на нова позиция и се подготви за стрелба, което може да се извърши презъ нощта, началника на дивизията решава да извърши атаката на следния день сутринта, като презъ нощта частитѣ и артилерията се приближатъ, окопаятъ и подготвятъ за атака.

Въ такава смисълъ сж отдадени нуждитѣ заповѣди до командира на Сборната пехотна бригада и началника на артилерията.

Тукъ даваме изпратената до командира на Сборната бригада заповѣдь:

Командующия Сборната пех. бригада.

Противника заема новата си отбранителна линия, която минава около 300 метра южно отъ гр. Мачинъ съ обща посока къмъ к. 108. и която е усилена съ телена мрежа; поради топографическитѣ особености на мѣстността, батареитѣ ни ще могатъ да взематъ по-удобна позиция само презъ нощта, затова разпоредете пехотнитѣ части да се приближатъ колкото може повече до теленитѣ мрежи, да се окопаятъ и организиратъ, за да могатъ утре следъ артилерийска подготовка да атакуватъ. При разпредѣлението на частитѣ

си, имайте предъ видъ, че ударътъ ще бжде нанесенъ пакъ съ дѣсния флангъ отъ къмъ височинитѣ. За започването на атаката ще получите заповѣдь. Предупредете частитѣ да взематъ мѣрки противъ случайно нощно нападение отъ страна на противника; това е особено важно за 9. германски полкъ. задъ когото се намира цѣлата артилерия. № 1033., 1.1.1917. г., 3 ч. 10 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

По нареждане отъ армията 2-та ескадронъ на 4. коненъ полкъ сж взети отъ състава на дивизията и цѣлия 4. коненъ полкъ е събранъ в. Сара-Гьолъ ю. и. отъ Тулча, даденъ въ разпореждане на Сборната дивизия, за охрана на Дунавския брѣгъ източно отъ гр. Тулча. Сжщия день, по-късно 1. коненъ полкъ се изпраща въ Тулча. Двата полка формиратъ бригада, командира на бригадата съ щаба си — въ Тулча, временно подчиненъ на началника на Сборната дивизия, съ задача да охранява брѣга отъ Исакча до морето.

Отъ началника на заставата при с. Каркалиу се получаватъ привечеръ следнитѣ сведения за Мачинъ:

Началнику 1. конна дивизия.

Ивицата суша между Дунава и блатото, което е северно отъ с. Каркалиу е свободно отъ противникъ. Наши разезди достигнаха на единъ и $\frac{1}{2}$ км. южно отъ Мачинъ въ тая ивица, но бѣха обстреляни съ артилерийски огънь. Спешенъ патрулъ достига 1 км. южно отъ града, но биде обстрелянъ съ пушеченъ огънь отъ южната окрайна на града. Ивицата е съвсемъ открита, безъ никакви прикрития. По показание на трима мѣстни жители, взети отъ с. Каркалиу и отведени въ Мачинъ да копаятъ окопи снощи вечеръта и избѣгали тая сутринъ въ плавъ презъ Дунава, противника продължава да изтегля своитѣ части по двата моста за Браила. Въ Мачинъ имало само артилерия и много малко пехота. Руситѣ казвали, че се оттеглятъ отъ Браила. № 285., 1.1.1917. г. 4 ч. сл. пл. Получено въ Щ. на Д. сжщия день, 5 ч 10 м. сл. пл.

Командиръ на Лейбъ-Гвардейския коненъ полкъ
(п) Подполковникъ Кисьовъ.

2. януарий

Нощта минава спокойно. Оперативна заповѣдь на армията, № 74, отъ 1.1.1917. г., 10 ч. сл. пл., опредѣля фронта, на който частитѣ отъ армията ще настѣпятъ и преследватъ както следва:

„Сборната дивизия — отъ Дунава до к. 197, изключително; — 4. дивизия на фронта к. 197. включително и к. 364. изключително; конната дивизия — отъ югъ“.

Съ оперативната заповѣдь по конната дивизия № 52. отъ 2. януарий 1917. г., 6 ч. 30 м. пр. пл., се урежда разпредѣлението на частитѣ и тѣхнитѣ задачи. Въ нея се подчертава, че удара ще се извърши съ дѣсния флангъ и ще се използва командующето положение, което той заема. Артилерията да се разположи така, че да може да даде една пълна подкрепа на пехотата.

Ето и самата заповѣдь:

Повѣрителна

Оперативна заповѣдь

по

1. конна дивизия
№ 52

Щабъ с. Туркоя

2. януарий 1917. г., 6 ч. 30 м. пр. пл.
Карта 1 : 200,000

§ 1. Следъ вчерашнитѣ успѣшни боеве противника билъ принуденъ да се оттегли по цѣлата линия и да заеме вторитѣ си укрепления и усиления съ телени мрежи позиции, които почватъ отъ р. Дунава, около 500 метра южно отъ Мачинъ къмъ к. 105.

§ 2. Нашитѣ части сж достигнали 2 клм. западно отъ к. 82. — западно отъ к. 197. — 2 $\frac{1}{2}$ клм. северо-западно отъ к. 264. — 500 и южно отъ гр. Мачинъ.

§ 3. Днесъ армията ще продължи преследването си къмъ линията к. 86. (Божеку) — Мачинъ — Браила.

На усилената конна дивизия (безъ 1. коненъ полкъ) е заповѣдано да атакува неприятелската позиция предъ фронта си, като преследва въ посока Мачинъ — Браила.

а) Командира на Сборната пехотна бригада, полковникъ Вобрингъ, — следъ като установи сигурна свръзка между частитѣ отъ бѣйната частъ, да групира войскитѣ си по начинъ, че да може въ скоро време да се атакува неприятелската позиция, когато бжде заповѣдано и да извърши удара съ дѣсния си флангъ, като използва предимството на командующето положение, което този флангъ заема, по отношение на главната неприятелска позиция.

б) Началника на артилерията, полковникъ Ангеловъ, да намѣсти полскитѣ и тежки батареи по начинъ, че да могатъ да дадатъ пълна подкрепа на пехотата при действията ѝ, като има предъ видъ, че главния ударъ ще бжде насоченъ по височинитѣ северно-източно отъ гр. Мачинъ.

в) Началника на лѣвата отбранителна застава — подполковникъ Кисъовъ, да продължава да изпълнява дадената му вече задача, да охранява лѣвия флангъ и като следи

развитието на боя по фронта да настъпи съ заставата си по посока на гр. Мачинъ.

г) Командира на 1. конна бригада, полковникъ Вуйчевъ — да замине съ 1. коненъ полкъ за гр. Тулча, кждето се придава временно въ разпореждане на началника на Сборната дивизия за да охранява Дунавския брѣгъ отъ Исакча до Тулча (включително) съ 1. коненъ полкъ и отъ Тулча до морето съ изпратения вече 4. коненъ полкъ.

д) Войски въ мое разпореждане:

1) Командира на 71. турски низамски полкъ, майоръ Мухаидинъ ефенди, да се разположи край шосето — с. Черна — Мачинъ, по южнитѣ склонове на к. 90.

2) 2 ескадрона отъ Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ да се разположатъ на сжщото мѣсто при турския полкъ.

§ 3. Заповѣдь за обща атака и за започването на артилерийската подготовка ще се даде допълнително.

§ 4. Домакинскитѣ и продоволственни кола, както и лишнитѣ кола отъ бойнитѣ обози да не надминаватъ линиата на рѣкчката, която тече отъ с. Гречи.

§ 5. Азъ ще се намирамъ при к. 90. — кждето всички отдѣлни началници да се съединятъ съ телефонъ.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ майоръ Колевъ

И. Д. Началникъ шаба,

отъ генералния шабъ,

(п) Майоръ Соларовъ.

Мъглата се вдига едва въ 2 ч. сл. пл., Артилерията открива огънь, но опита на пехотата да атакува е спрѣнъ отъ силния пушеченъ, картеченъ и артилерийски огънь на противника. Положението остава непромѣнено и при падането на нощта, въпрѣки изискванията на началника на конната дивизия за по-енергични действия.

За положението въ армията се изпраща следното до несение :

Командующия III. армия.

Частитѣ отъ усилената конна дивизия продължиха настъплението, заходяйки съ дѣсното рамо, презъ това време неприятелската артилерия прояви доста оживена деятелность а пехотата — интензивенъ огънь. Привечеръ нашата линия достигна до 100—150 кр. до теленитѣ мрежи; следъ като частитѣ се поустроятъ ще предприематъ атаката на височината северо-източно отъ Мачинъ, отъ която зависи и владѣнието на града. № 1038, 2. I. 917. г., 6 ч. 45 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия

(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

3. януарий

Дветѣ страни сж почти въ непосредствено съприкосно вение, презъ цѣлата нощъ и продължаватъ стрелбата. Следъ разсъмване боя веднага започва съ пълна сила. Въпрѣки численото превъзходство на нашата артилерия, съпротивата на противника не е сломена и първия опитъ за ударъ отъ къмъ дѣсния флангъ (височинитѣ) на конната дивизия (1/11 маршева дружина) не успѣва.

Къмъ 2 ч. е подготвенъ новъ ударъ, този пжтъ насоченъ отъ дветѣ страни на шосето.

Презъ време на подготовката му дѣснофланговитѣ части, освободени отъ огъня на непр. батареи, се хвърлятъ на ножъ, пробиватъ неприятелската линии и настѣпватъ къмъ града (4 ч. сл. пл.)

Противника най-сетне напуска позициитѣ и съ бѣгство отстъпва, като дава много пленници, около 15 офицери, 2000 души и 18 картечници.

За преследването му къмъ Браила се назначава 75. турски полкъ, а на другитѣ части се дава заповѣдь да спратъ въ Мачинъ.

Въ армията се изпраща следното донесение :

Командующия III. армия.

Днесъ настѣпленieto продължи; следъ като веригитѣ стигнаха до 50—100 крачки отъ теленитѣ мрежи на неприятелската позиция, предприе се атака подъ силенъ артилерийски, пехотенъ и особено силенъ картеченъ огънь. Частитѣ отъ усилената конна дивизия къмъ 2¹/₂ ч. сл. пл. атакуваха, като нанесоха удара съ дѣсния си флангъ, въпрѣки съпротивата на противника. Но добре подготвена съ артилерийски огънь, атаката напълно успѣ и къмъ 4 ч. нашитѣ части заеха гр. Мачинъ; до сега сж известни, пленени само отъ 9. германски полкъ, който атакува града на югъ, около 600 руси съ около десетина офицери и 6 картечници; обаче, българскитѣ дружини сж пленили сжщо много руси. За общото число на трофеитѣ ще донесе допълнително.

За презъ нощъта разпоредихъ турския полкъ, съ две батареи въ авангардъ, да преследва по посока на Браила, а останалитѣ части, като влѣзатъ въ свръзка съ 4. пехотна дивизия, да останатъ на позиция северно отъ града. № 1041. 3. I. 917. г., 7 ч. 50 м. сл. пл.

Началникъ на 1. конна дивизия
(п) Генералъ-майоръ Колевъ.

Турцитѣ, обаче, не успѣватъ вечеръта и презъ нощъта да се изнесатъ напредъ и да започнатъ преследването.

Какво е положението въ Мачинъ презъ нощта се вижда отъ следното донесение на командира на Лейбъ Гвардейския коненъ полкъ,

Началнику 1. конна дивизия

Полка пристигна въ Мачинъ къмъ 7 ч. сл. пл. По него време положението бѣ следното: на 400 кр. отъ западната крайнина на града се намираше една турска дружина; на 300 кр. предъ нея — германски вериги. Германцитѣ, знаейки заповѣдта за смѣна, събиратъ своитѣ вериги и ги оттеглятъ въ града. Командира на турската дружина, останалъ безъ свръзка и заповѣдъ отъ командира на полка си, се оттегля източно отъ града.

Къмъ 9 ч. сл. пл. въ западната крайнина на Мачинъ има само нѣколко поста отъ германския полкъ и една рота при западния изходъ на града, която въ последствие се оттегля въ града. Къмъ 10 ч. сл. пл. противника открива картеченъ и пушеченъ огънь по западната крайнина на града, на който огънь отговарятъ българскитѣ части, разположени северо-западно и северно отъ града. Неприятелска артилерия отъ къмъ височина Орлига стреля доста често. Престрелката продължи до къмъ 11 ч. сл. пл. Къмъ това време турския полкъ се подаде напредъ и зае западната крайнина съ 2 дружини, които се окопаватъ около 1 км. западно отъ града. Задъ тѣхъ, въ крайнината на града, при шосето за Браила, застана една германска рота. На командира на турския полкъ се препоръча да влѣзе въ тѣсна връзка въ дѣсно съ нашитѣ части.

Разезда на поручикъ Блъсковъ остава при турскитѣ дружини, други разездъ е изпратенъ въ дѣсно да влѣзе въ връзки съ частитѣ отъ Сборния и 11 п. маршеви полкове.

Въ този моментъ се чуватъ рѣдки отдѣлни пушечни изтрели. № 280., 3. I. 1917. г., 21 ч. 50 м. сл. пл.

На другия день за преследване къмъ Браила е изпратенъ Сборния пехотенъ полкъ на конната дивизия; германцитѣ и б. маршеви пехотенъ полкъ оставатъ въ гр. Мачинъ.

Съ оперативна заповѣдъ на армията № 76. отъ 3. I. 1917. г., 11 ч. 50 м. „на усилената конна дивизия: Лейбъ Гвардейския, 1. и 4. конни полкове, конната батарея и коннитѣ картечни ескадрони, заедно съ пехотнитѣ и артилерийски части на Сборната дивизия, оставени въ околността и въ града Тулча, се възлага да охранява и наблюдава брѣга на Дунава отъ с. Туркоя до морето. Да вземе мѣрки за очистването на Дунавската делта отъ противника и да разруши всички плавателни сръдства, които могатъ да се достигнатъ по Дунава и ржжавитѣ му“.

Заклучение

През месецъ януарий се завърщатъ всички конни полкове отъ Ромъния, заедно съ 5. коненъ полкъ и сж подчинени на генералъ Колевъ, щаба на който е установенъ въ Тулча.

По този начинъ, следъ 4 месечни непрекъснати бойни действия, презъ които конната дивизия преминава повече отъ 1000 км. и има около 50 бойни дни, завършва I. периодъ на своята бойна служба въ Добруджа. Презъ този периодъ тя дава следнитъ загуби само отъ коннитъ части: убити — офицери 10, войници 179, коне 413; ранени — офицери 46, войници 920, коне 527. Пехотнитъ части придавани презъ време на бойоветъ къмъ състава на конната дивизия, сж имали следнитъ загуби :

Убити — офицери 3, войници 102.

Ранени — офицери 13, войници 456.

Коннитъ части на дивизията взиматъ отъ противника трофеи: 1 знаме, 14 орджия, 7 ракли, много коли и коне; пленяватъ 28 офицери, отъ които единъ бригаденъ командиръ, 3321 войника; пехотнитъ части, придадени къмъ дивизията, пленяватъ въ боеветъ при Мачинъ 21 офицера и около 2683 войника, така че общото число на пленниците се възкачва на 49 офицери и надъ 6000 войника.

Конната дивизия съ своитъ действия въ Добруджа спечелва довѣрието на командуването, създаде добро име за конницата между другитъ родове войски не само на фронта въ Добруджа, но и на южния фронтъ. На това си хубаво име тя се радва и днесъ още:

Тази си хубава дейность 1. конна дивизия прояви по следнитъ главни причини:

Всички бойци отъ състава на 1. конна дивизия, както и състава на цѣлата III. армия бѣха въодушевени отъ чувството за мѣсть спрѣмо коварния северенъ съседъ за неправдата, която той извърши презъ 1913. г., като се намѣси въ една война, въ която той нѣмаше какво да дири и следъ която заграби хубавитъ наши северни покрайнини.

Висшето командуване на операционния театъръ въ Добруджа ржководѣше действията на подчиненитъ голѣми единици съ целесъобразни разбирания на положението и на целитъ за постигане, като съгласуваше усилията. То бѣ въ възможность

да организира сравнително сигурна и бърза свързка съ подчиненитѣ части, можеше да получава своевременно донесенията за положението имъ и на време да предава своитѣ искания, та по този начинъ се добираше по-лесно и бързо до съгласуване на усилията и използване постигнатия успѣхъ.

Началническиятъ съставъ, както и по-голѣмата частъ отъ конницитѣ, имаха вече голѣма бойна опитностъ, добита изъ тракийскитѣ равнини и по македонскитѣ и сръбски чукари.

Вънъ отъ това, въ гърдитѣ на всички кавалеристи бѣше спотаено желанието, конницата да направи нѣщо повече, да се прояви по-активно, за да измие упрѣцитѣ, които ѝ се отпращаха, често може-би и не заслужено, за дотогавашната ѝ незадоволителна дейностъ.

У всички дълбоко бѣ проникнало въ душата, че се ковагъ бжднитѣ сждбини на Родината и че сж нуждни върховни усилия, за да се постигне единъ краенъ и псбедоносенъ успѣхъ.

Конната дивизия попадна въ твърде благоприятни условия за действия: отначало тя бѣ въ една доста обширна междина между подѣленията на III. армия, следъ това действуваше предимно на дѣсния флангъ, или предъ фронта на армията, съ рѣдки изключения тя всѣкога разполагаше съ необходимия просторъ за размахъ и развитие на действията си.

Мѣстността въ Добруджа по своя топографически характеръ е изобщо твърде благоприятна за действия на конницата.

Въ южната си частъ е повече гориста, по-пресѣчена и по трудна; въ северната — е по-равнинна, съ плоски възвишения и долини, които представляватъ удобни закрития и подстѣпи за конницата.

Добруджа презъ време на действията бѣ заварена отъ българскитѣ войски съ изобилие на зърнени храни и слама; сжщо така имаше и много изоставенъ добитъкъ: прехраната на конницата бѣше лесна и обилна. Мжчнотии се изпитваха отъ конната дивизия само по липса на вода и по снабдяване съ хлѣбъ.

За успѣха на конната дивизия при тежкитѣ боеве, които тя изнесе, твърде много допринесоха голѣмото число картечници, съ които тя бѣше снабдена.

Всички тѣзи благоприятни условия се уравновесяваха до известна степенъ отъ бойната опитностъ, упоритостта и численото надмощие на противника, обилно снабденъ съ бойни припаси.

Бойнитѣ качества на руския войникъ отъ никого не сж отричани, а I. конна дивизия действуваше въ Добруджа главно срещу руски части, които идваха тукъ съ двегодишенъ боенъ опитъ срещу единъ противникъ, който по военната си подготовка минаваше за първи по онова време.

Коннитѣ полкове не бѣха снабдени съ ножове на карабинитѣ, нѣмаха окопѣнъ инструментъ, превознитѣ срѣдства бѣха недостатѣчни за правилния вѣрвежъ на снабдителнитѣ служби. Сжщо и съобщителни срѣдства: кабелъ и телефонни апарати нѣмаше въ достатѣчно количество. Разумната разпорѣдителность на заведующия съобщенията въ конната дивизия, майоръ Величковъ, допринасяше твърде много за бързото използване на сжществующитѣ линии.

Въпрѣки всичко това, ако 1. конна дивизия можа да извърши съ успѣхъ описанитѣ до тукъ действия, това се дължи, преди всичко, на нейния началникъ, покойния генералъ Колевъ.

Въ войската е прокарана идеята за еднолично командване. Какъвто е началника, такава ще бжде и дейността на командваната частъ. Това правило, ако важи изобщо за всички родове войски, е отъ изключителна важность и значение за конницата, въ която началника е и водачъ, решенията се взиматъ бързо и за тѣхното привеждане въ изпълнение се иска повече смѣлость, настойчивость и личенъ примѣръ.

Съ назначението на генералъ Колевъ—началникъ на 1. конна дивизия, ней се даде единъ началникъ, какъвто ѝ трѣбваше, защото:

Генералъ Колевъ бѣ служилъ въ конницата съ истинска любовъ къмъ нея: бѣ я опозналъ и бѣ се срастналъ съ нея; съ своя скромѣнъ и упоритъ трудъ бѣ разбралъ и усвоилъ начина на командването ѝ; неговото сърдце туптѣше само отъ една мечта: да покаже на дѣло, на какво е способна конницата; неговия духъ се въодушевяваше само отъ дълбоко то съзнание за дълга къмъ Родината.

Запазилъ своята младенческа бодрость и жаръ, той съ своя примѣръ освежаваше всички наоколо си.

Откровенъ, правдивъ и честенъ до висша степенъ, той имаше едно неприкрито отвращение къмъ всички, които въ това отношение биха дали поводъ да се говори неблагоприятно за тѣхъ. Неговата строгость бѣше неминуема спрямо офицери, които се провинѣха въ тази посока.

Деятеленъ и неуморимъ, той не можеше да търпи онѣзи, които гледаха на службата като на занаятъ, или на обикновено чиновничество, чрезъ което си осигуряваха насжщния хлѣбъ.

Веселъ, благъ, добросърдеченъ, той умѣеше съ две дүми и съ усмивка да възнагради, да стопли сърдцата на скромнитѣ и преданни на работата си служащи.

Врагъ на празнитѣ приказки, на перченето, на парадрането, той осмиваше, проявяваше своята строгость къмъ

всички ония, които обичаха да шумятъ съ дѣлата и личностъ-та си.

Извънредно скромень, той спечели сърдцата на всички, защото живѣеше живота на всички: той бѣше пръвъ съ разездитѣ навредъ изъ окопитѣ, сподѣляше коравия сухъ залкъ на своитѣ войници, спѣше като тѣхъ въ сламитѣ, или свитѣ на две въ единствения разнебитень файтонъ на щаба на дивизията.

Лично храбъръ (известень е случая при Куртбунаръ, гдето той, придруженъ отъ конния си ординарецъ и подкрепянь отъ единъ разездъ отъ 5—6 человекъ, плени цѣла ромънска полурота), всѣкога готовъ на самопожертвование, примирилъ се съ смъртъта, съ кавалерийски усѣтъ да върви напредъ, лично да види и прецени положението, невзискателень къмъ личнитѣ си удобства, която му непридирчивостъ отиваше до спартанска простота—той даваше най-хубавия примѣръ на своитѣ подчинени какъ да се посреща смъртъта, какъ да се работи, какъ да се понасятъ негодитѣ на войната, какъ да се търпи съ спокойствие.

Изпиталь на своя смѣтка служебни неправди, самъ той бѣше особено грижливъ въ преценката на службата на своитѣ подчинени, неговатата строгость, обаче, намираше винаги случая да бжде почувствувана отъ леностъта, користъта, пустотата и празнния шумъ.

Команднитѣ си решения той вземаше леко, по инстинктъ, следъ бърза преценка на даннитѣ по положението, като влагаше смѣлостъ и широчина въ замаха, на каквито сж способни само полководци силни по духъ, съ солидна военна подготовка, сигурни въ своитѣ войски.

Неговата главна и постоянна грижа бѣше да бжде полезенъ, да бжде направено всичко, каквото положението позволява и налага да се направи. Него не го спѣваха разни научни и кабинетни умувания по употрѣблението на конницата. Той я употрѣбляваше така, че тя съ действията си да бжде най-полезна. Начина за използването на конницата отъ него ще остане за въ бждеще като добъръ примѣръ, отъ който ще черпятъ поука, какъ конницата трѣбва да действува, какво може да се постигне съ нея, стига да се иска. Почерпенитѣ поуки отъ бойнитѣ действия въ Добруджа се използваха покъсно широко при съставяне на новия правилникъ за обучение и действие на конницата (часть II., Бойна служба).

Ценейки и милейки за живота на последния войникъ, той се стремѣше да избѣгва всички излишни загуби, като даваше на всѣко действие най-пълната и възможна подготовка чрезъ огънь, или манювръ. Този коравъ и суровъ на гледъ воинъ проливаше сълзи за всѣка напразно дадена жертва.

Боя при Кочиаръ на 3. септемврий 1916. г. дава пълна представа за образа на генералъ Колевъ, като полководецъ,

конникъ и човѣкъ. Този бой е образецъ по подготовка, замисълъ и изпълнение. Въ него проличава и едно основно и пълно разбиране свойствата на разнитѣ родове войски и на психиката на противника. Резултата отъ този бой е пълното разстройство на една ромънска пехотна бригада, изправането сжщата вечеръ на гр. Добричъ отъ военни и административни власти и бѣгството имъ на северъ.

Съ широкъ и вѣренъ окомѣръ, олицетворение на съзнанието за дългъ, на готовностъ, съ собственъ починъ, на 7. септемврий при с. Кеседжикъ, когато въ щаба на конната дивизия се долови, че въ Добричъ се води неблагоприятенъ за нашитѣ войски бой, той не се поколеба да напусне възложената му отъ армията задача въ посока на Силистра, за да се притече на помощъ тамъ, гдето дълга да бжде най-полезенъ го зовеше. И Добричъ бѣ спасенъ, противника бѣ прогоненъ на северъ.

На 24. септемврий при с. Геринджекъ, с. Амузачи, с. Первели той прояви напълно ценнитѣ си качества на истински кавалеристъ, като влагаше въ действията на конницата подвижностъ, ловкостъ за маневриране, упорство въ съпротивлението, смѣлостъ, настойчивостъ и дързостъ въ нападенията.

Въ преследване изпълнението на взетото решение бѣше упоритъ, неумолимъ, готовъ всѣкога на лично самопожертвование. Тежко ономува, който би искалъ да се отклони отъ възложената му задача.

Боеветѣ презъ октомврий при к. 90., с. Первели, въ които конната дивизия, усилена съ всевъзможни по произходъ и качество български, турски и германски части, има да изнесе продължителни денонощни боеве съ по-силенъ противникъ, който на всѣка цена искаше да повали дѣсния флангъ на армията, обрисуватъ, въ това отношенне, твърде ясно образа на генералъ Колевъ.

Особено ярко се прояви той като голѣмъ началникъ презъ нощта на 3. срещу 4. октомврий, когато разположения въ лѣво при с. Амузача турски корпусъ, следъ бой съ противника, въ паническо бѣгство къмъ югъ, откри фланга и тила на частитѣ отъ конната дивизия. Генералъ Колевъ, намѣсто да възприеме решението на командующия армията за оттегляне дивизията по-назадъ, реши да запази своитѣ позиции и въпрѣки слабитѣ си части, нареди най-бързи мѣрки за разузнаване и спиране на противника, насочилъ се въ следа на турцитѣ. Това решение на генералъ Колевъ допринесе твърде много за бързото поправяне на положението.

Строгъ къмъ себе си, готовъ на всѣко лично саможертвование, неуморимъ яздачъ, съ порива на истински кавале-

ристъ, той неусѣтно прекриваше тѣзи си качества въ душитѣ на всички, които го заобикаляса които му бѣха прѣко или косвенно подчинени. И заради това сърдцата на всички въ конната дивизия туптѣха въ пълно единение и всички летѣха съ своитѣ хвъркати коне на вихренъ галопъ отъ победа на победа.

Това сж: 21. септември — боя при с. Мустафа—Ачи, гдето противника, достигналъ вече до окопитѣ, бѣше контръ-атакуванъ отъ конницата, обърнатъ въ паническо бѣгство и гоненъ съ километри на северъ; 21. октомврий — боя при с. Урлукъой, с. Мулцова, въ които конната дивизия първа на прави пробивъ въ ромънскитѣ позиции и си отвори пжтъ за къмъ Кюстенджа; 23. октомврий—боя при Карамурадъ, въ който сбития отъ позицитѣ си и изтощенъ съ преследване противника бѣше атакуванъ, плененъ, разпрѣснатъ; 19. декемврий — при с. Сатулъ—Ноу, гдето неприятелската конна атака бѣше сломена отъ шепа храбърци, гдето по-късно нашитѣ конници контръ-атакуваха и гонѣха назадъ проникналия въ нашитѣ позиции противникъ; презъ втората половина на декемврий, при с. Туркоя и Мачинъ, гдето противника отстояваше последнитѣ си позиции, южно отъ Дунава.

Поставяйки винаги служебния дългъ по-високо отъ всички други съображения, той не се поколеба на 22. октомврий въ избора на това що му предстоѣше—дали да влѣзе като победител на чело на частъ отъ своитѣ крилати конници въ хубавата Кюстенджа, гдето знаеше, че пламенни българи негови познати и близки го чакатъ съ трепетъ да го окичатъ съ вѣнци, или да продължи къмъ северъ, до гони бития, разстроенъ и изплашенъ противникъ. Той разбираше добре, че дълга го зове на северъ и че картината, която му се рисуваше отъ нѣкои за неговата среща, за моралното задоволство на неговитѣ конници, влѣзли като победители въ завоювания градъ, бѣше миражъ на праздна суетность.

Съ разклатено до-негде здраве, още въ началото на действията срещу ромънитѣ, къмъ края той бѣше вече преуморенъ нервно и физически отъ постояннитѣ безпокойства, несподитѣ и усилията презъ време на 4 месечнитѣ непрекъснати действия.

И когато най сетне шаба на дивизията се установи въ китна Тулча и нему бѣше отредено най-хубавото жилище, което града можеше да даде, той не можеше вече да изпита удоволствието на спокойна почивка, радсстѣта за честно и хубаво визпълнения дългъ.

Болезтѣта, която той, като, че ли съ своята несломима воля преодоляваше презъ време на действията, се разрази съ пълна сила и не му даде минута спокойствие.

Той бѣше принуденъ съ болка на сърдцето да се раздѣли съ своитѣ любими и мили бойни другари и да потърси отъ начало въ вжтрешността на България, дома си, а по-късно и въ чужбина облекчение на болестъта, на страданията си.

Но такава той получи само чрезъ смъртъта.

Щастливецъ, той си отиде, като отнесе въ сърдцето си образа на една велика и обединена България и съ ореола на единъ достоенъ и заслуженъ на България водачъ.

Примѣра, който завеща на своитѣ съратници, на иднитѣ конни поколения, ще остане въ тѣхнитѣ души като дълбокъ кристаленъ изворъ, отъ който ще черпятъ искрення, дълбока обичъ къмъ Родина, потикъ къмъ неуморна и преданна служба, истински кавалерийски и готовъ за самопожертвуване духъ.

Вѣчна му паметъ и поклонъ предъ неговия свѣтълъ образъ.

Приложения

Сведение *)

За загубитѣ на 1. конна дивизия презъ време на военитѣ действия въ Добруджа 1916.—1917. г.

	Убити			Ранени		
	офицери	войници	коне	офицери	войници	коне
При Куртбунаръ на 2.IX.	—	2	2	1	7	8
„ Кочмаръ, Конакъ 3.IX.	1	53	135	6	97	77
„ с. Кара-Омеръ 14.IX.	—	13	1	2	110	3
„ с. Узунларъ, Топрахисаръ 19.IX.	1/1	20	—	6/3	208	—
„ с. Мустафа Ачи, с. Азепларъ на 21.IX.	0/1	13/17	73	2/1	88/64	67
„ с. Геринджекъ на 24.IX.	—	2	—	—	10	—
„ к. 90., с. Первели на 1.X.	—	15/30	75	8/1	109/9	102
„ „ 2.X.	—	0/2	5	2	8/18	9
„ „ 3.X.	—	4/4	11	1	18/10	6
„ „ 4.X.	—	8/20	13	1	40/70	42
„ „ 5.X.	2	3/36	26	5/4	23/130	75
„ „ 6.X.	0/1	1/9	3	2	17/75	16
„ „ 7.X.	—	2/3	2	1	17/2	14
„ „ 8.X.	—	1/1	6	—	1/15	29
„ „ 9—16.X.	—	4	2	—	21	—
„ к. к. 74., 70., 63. на 19.X.	—	2	—	1	51/14	—
„ с. Карликъой 20.X.	—	2	—	—	17/5	—
„ с. Текиръ-Гьольъ 21.X.	—	—	—	1	—	—
„ с. Карамуратъ 23.X.	2	17	27	2	17	25
„ с. Сарай, с. Капуджи на 1—11.XI.	—	6	5	—	16	5
„ на 3.XII.	—	—	—	1	—	—

*) Въ знаменателя сж показани загубитѣ на пехотнитѣ части,

"	с. Докузачи на 16.XII.	—	—	—	—	3	4
"	с. Сатуль-Ноу на 18.XII.	1	—	—	—	6	—
"	" 19.XII.	—	1	—	1	9	15
"	" 21.XII.	1	6/40	27	4/4	20/44	30
"	с. Гречи, Мачинъ 22.XII.	—	—	—	—	—	—
	—3.I.	—	5	—	—	7	—

Всичко *) 83 179/162 413 46/13 920/456 529

С п и с ъ к ъ

На убититѣ офицери отъ конната дивизия въ Добруджа
1916. година

№ по редъ	Чинъ, име и фамилия	отъ кой полкъ е	Где и кога е убитъ
1	Поруч. Гешановъ Хр.	6.к.п.	с. Кара Пелитъ—3.IX.
2	Ротм. Чунчевъ Н.	3.к.п.	Узунларъ—Топра Хисаръ — 19.IX.
3	Санит. поруч. Наумовъ	6.к.п.	с. Малка Татладжа—28.IX.
4	Ротмистръ Дим. Анковъ	2.к.п.	к. 90., починалъ отъ рани добити на 4.X.
5	Поруч. Золотовичъ Л.	1.к.п.	к. 90., починалъ отъ рани добити на 5.X.
6	Санит. капит. Ковачевъ	3.к.п.	с. Геренджикъ — 6.X.
7	Поручикъ Малакчиевъ	9.к.п.	с. Кара Муратъ — 23.X.
8	Поручикъ Атанасовъ	9.к.п.	с. Кара Мурадъ — 23.X.
9	Поручикъ Геновъ	Л.Гв.	с. Сатуль-Ноу — 18.XII.
10	Поручикъ Георгиевъ Хр.	4.к.п.	с. Сатуль-Ноу — 21.XII.

*) Въ това число не влизатъ медицинския лѣкаръ Ковачевъ и Наумовъ сѣщо убити, първия на 6. октомврий въ с. Геринджекъ, а втория на 28. септемврий въ с. Малка Татладжа,

СПИСЪКЪ

На раненитѣ офицери отъ конната дивизия въ Добруджа
1916. год.

№ по редъ	Чинъ, име и фамилия	Отъ кой е полкъ	Где и кога е раненъ
1.	Поручикъ Писковъ	3 к. рота	с. Ботево — 2.IX.
2.	Полковникъ Вуйчевъ С.	6 к. п.	с. Кара Пелитъ 3.IX.
3.	Подполков. Кисъвъ Ал.	Щ. на К.Д.	с. Кара Пелитъ 3.IX.
4.	Ротмистръ Шишковъ Г.	6 к. п.	" — 3.IX.
5.	Ротмистръ Сарафовъ	6 к. п.	" — 3.IX.
6.	Поручикъ Мановъ Евг.	2 к. п.	" — 3.IX.
7.	Подпоруч. Бъчваровъ М.	6 к. п.	" — 3.IX.
8.	Ротмистръ Сиромаховъ	Л. Гв. к. п.	с. Кара-Омеръ 14.IX.
9.	" Калчевъ Калчо	4 к. п.	с. Топра Хис. — 19.IX.
10.	" Сирмановъ Ил.	2 к. п.	" — 19.IX.
11.	Поручикъ Гждевъ	4 к. п.	" — 19.IX.
12.	Подпоруч. Мановъ Цв.	1 к. п.	" — 19.IX.
13.	" Диковъ	4 к. п.	" — 19.IX.
14.	" Продановъ	4 к. п.	" — 19.IX.
15.	Ротмистръ Малчевъ	Гв. к. п.	с. Мустафа Ачи 21.IX.
16.	Поручикъ Поповъ Иванъ	3 к. п.	" — 21.IX.
17.	Полковникъ Михайловъ	1 к. бр.	К. 90 — 1. X.
18.	Майоръ Босилковъ	Гв. к. п.	К. 90 — 1. X.
19.	Ротм. Балабановъ Калинъ	1. к. п.	К. 90 — 1. X.
20.	Поруч. Блъсковъ Сим.	Гв. к. п.	К. 90 — 1. X.
21.	Подпоручикъ Кушевъ	1 к. п.	К. 90 — 1. X.
22.	" Ноновъ	4 к. п.	К. 90 — 1. X.
23.	" Йотовъ	1 к. п.	К. 90 — 1. X.
24.	" Ивановъ Х.	1 к. п.	К. 90 — 1. X.
25.	Ротмистръ Жилковъ	Гв. к. п.	К. 90. — 2. X.
26.	Поручикъ Паскалевъ	6 к. п.	К. 90. — 2. X.
27.	" Емануиловъ Г.	9 к. п.	с. Первели — 3.X.
28.	" Терезиевъ Хр.	9 к. п.	" — 4.X.
29.	Полков. Банановъ (кон.).	Гв. к. п.	К. 90 — 5. X.
30.	Ротм. Дончевъ Асенъ	6 к. п.	с. Первели — 5.X.
31.	Поручикъ Порковъ	6 к. п.	с. Первели — 5.X.
32.	Майоръ Марковъ (кон.).	2 к. п.	с. Первели — 5.X.
33.	Ротм. Мирковъ (кон.)	1 к. п.	с. Первели — 5.X.
34.	Санит. подпол. ветеринаръ Д-ръ Славовъ М.	3 к. п.	" — 6.X.
		3 к. п.	" — 6.X.
35.	Подпоручикъ Стефановъ	3 к. п.	" — 6.X.
36.	Полковн. Топалджиковъ	9 к. п.	" — 7.X.
37.	Ротмистръ Билдиревъ	9 к. п.	с. Топра-Хис. 19.X.

38.	Поручикъ Стоевъ Ст.	6 к. п.	с. Тузла — 21.X.
39.	Ротмистръ Добриловъ	2 к. п.	с. Кара Мур. 25 X.
40.	Оф. кандид. Милевъ Ю.	2 к. п.	с. Кара-М — 23.X.
41.	Подпоруч. Й. Рангеловъ	4 к. п.	с. Расово — 3.XII.
42.	„ Даневъ И.	1 к. п.	с. Сатулъ-Ноу 19.XII.
	Ротмистръ Бочаровъ	отъ 10 к. п. придаденъ къмъ	с. Сатулъ-Ноу 21.XII.
43.		4 к. п.	
44.	„ Сирмановъ Ил.	2 к. п.	с. Сатулъ-Ноу 21.XII.
45.	Подпоруч. Спиридоновъ	4 к. п.	с. Сатулъ-Ноу 21.XI.
46.	Офиц. кан. Гергицовъ	4 к. п.	с. Сатулъ-Ноу 21.XI.

С В Е Д Е Н И Е

За пленниците и трофеите взети отъ 1. конна дивизия презъ време на военните действия въ Добруджа презъ 1916. год.

Отъ конните части:

	знамена,	офиц.,	воин.,	ор.,	рак.	кар
При Куртбунаръ на 2. IX.	—	2	165	—	—	—
„ Кочмаръ на 3. IX.	—	13	1025	1	2	—
„ с. Байрамдеде на 15 IX.	—	—	20	—	—	—
„ с. Татладжа на 19. X.	—	—	—	—	—	2
„ с. Мулчово на 21. X.	—	—	—	6	—	—
„ с. Карамуратъ на 23 X. 1	—	14	1300	—	—	—
„ с. Токсовъ на 25. X.	—	2	250	—	—	1
„ с. Гърличу с. Сарай 26.X.	—	—	300	7	5	—
„ с. Муслу, с. Сарай 27.X.	—	1	500	—	—	—
„ с. Сатулъ-Ноу 17. XII.	—	—	56	—	—	—
„ с. Сатулъ-Ноу 18. XII.	—	—	30	—	—	—
Всичко:	1	32	3655	14	7	2

Отъ пехотните части

При с. Гречи, к. 161, 31. XII.	—	6	683	4	—	8
„ гр. Мачинъ 3. I.	—	15	2000	—	—	18
Всичко:	21	—	2683	4	—	26

А всичко отъ конницата и

придадените пехотни части:	1	53	6339	14	7	29
----------------------------	---	----	------	----	---	----

Благодарности и преценки за дейността на генералъ Колевъ и командваната отъ него конница

1) Отъ *Негово Величество царя* — предадени чрезъ неговия флигель адютантъ (13 IX.).

„*Негово Величество Царя* благодари вамъ и на всички чиновове отъ конната дивизия за отличнитъ действия и показаната храбростъ; той се надява, че и въ бждеще нашата конница ще запише още по-славни дѣла за величието на армията и за осигуряването на победата надъ враговетъ“.

2) Отъ *Негово Величество Царя* — предадени чрезъ командующи III. армия — (9. X. 916. г.).

„*Негово Величество* благодари на васъ и на офицеритъ и войницитъ отъ конната дивизия за упоритото съпротивление, което показаха срещу превъзходящия го сили противникъ за задържането на позициитъ при к. 90., с. Первелия и Тагладжаку и за сигурната охрана, която дадоха на фланга на армията.

3) Отъ *Негово Царско Височество Престолонаследника* — предадени лично (10. X.).

„Удивлявамъ се на блѣскавитъ действия на дивизията до сега и за съпротивата, която дивизията съ придаденитъ ѝ части указва на неприятеля за охраната на фланга на армията презъ последнитъ десетдневни боеве“.

4) Отъ *Негово Превъзходителство* германския фелд-маршалъ фонъ *Макензенъ* — командующъ групата армия на Балканския полуостровъ, предадена лично :

„Като самъ старъ кавалеристъ, съ особенъ интересъ следихъ действията на българската конна дивизия и винаги бѣхъ въ възторгъ отъ нейнитъ смѣли и *чисто кавалерийски действия*. Мога да ви увѣря въ едно — че до сега се бѣше сложило убеждението, какво атаката на конница срещу пехота е невъзможно. Вие съ нѣколко блестящи примѣра го опровергахте.

Много висши кавалерийски началници, мои другари, ви завиждатъ и не мога съ писма да ги увѣря, че това, което вие сте направили — е свършенъ фактъ.

Като ви благодаря за досегашнитѣ отлични действия, позволявамъ си отъ името на *Негово Величество германския императоръ* да ви награда съ орденъ „Желѣзень кръстъ II. ст.“.

5) Отъ Главнокомандующия на действующата армия генералъ майоръ *Жековъ* (телеграма № 4232.).

„Заповѣдь. Изпраща Ви се следния препись отъ телеграмата на главнокомандующия. Въ възторгъ съмъ отъ донесението ви за отличнитѣ действия на конницата при Куртъ-Бунаръ. Предайте на началника на конната дивизия и на коннитѣ части, които сж се отличили въ този бой сърдечната ми благодарностъ и признателностъ. Надявамъ се, че съ редъ такива достойни за отбелязване бойни дѣла, конницата добре насочвана, командвана и въодушевлявана, всѣкога отъ чувства на решителностъ и предприемчивостъ, ще внесе тероръ въ редоветѣ на противника и си извоюва най-славно име предъ нашата храбра армия, а мѣстността и противника благоприятствуватъ да се комбиниратъ и използватъ най-целесъобразно бързината, саблята и огъня. Командующия армията, като си присъединява чувствата и благопожеланията на главнокомандующия, поздравлява храбърцитѣ отъ конната дивизия за отличния подвигъ и се надѣва, че тѣ и въ бждеще ще изпълняватъ възложената имъ задача съ сжщия устремъ и присжщата имъ беззаветна храбростъ и решителностъ.“

6) Отъ командующия III. армия генералъ-лейтенантъ *Тошевъ* — предадени лично (9.X.916. г.). Най-искренно благодаря на васъ, на офицеритѣ и войницитѣ отъ конната дивизия за отличнитѣ имъ досегашни действия и за енергичното съпротивление, което указаха въ боеветѣ отъ 1. октомврий насамъ за задържането на противника и охраната на фланга на армията.

7) Отъ командующия II. армия — генералъ-лейтенантъ *Тодоровъ* (телеграма № 7799.).

„Вдѣхновенъ съмъ отъ действията на нашата конница. Душата ми е препълнена отъ радостъ, че нашата конница въ своитѣ смѣли и отлични действия стѣпи на онова стѣпало на слава, къмъ което се стремѣше, обаче, нѣмаше достоенъ водачъ. Въ вашето лице тя получи този водачъ и оправда нашата вѣра и обичъ къмъ нея. Поздравлявамъ васъ, а въ вашето лице и всички конници съ блестящитѣ бойни успѣхи на бойното поле и желая вамъ и на командваната отъ васъ конница още по-голѣми победи. Цѣлата армия се възхищава надъ славнитѣ ви действия“.

Генералъ *Тошевъ*, въ книгата си „Действията на III. армия въ Добруджа“, като помѣства портрета на генералъ *Колевъ*, казва :

Генералъ-лейтенантъ *Колевъ Ив.*, славния началникъ на Славната ни конна дивизия, при действията ѝ въ Добруджа. Починалъ на 1917. г., 30. юлий отъ болестъ придобита отъ усиленитѣ напрежения презъ непрекъснатитѣ тримесечни походи и боеве, *единъ отъ първитѣ военнопочинаещи, на които се дължатъ успѣхитѣ ни на Добруджанския воененъ театъръ*, тоя, що и при най-тежкитѣ, възлагани на конната дивизия, поржчения, казваше: *мжно е, но ще гледамъ да изпълня*. И, действително, изпълняваше ги успѣшно, тоя рѣдъкъ кавалеристъ и безстрашенъ воинъ, що влагаше душата и цѣлото си сщество въ действията и води достойно конницата въ пѣтя на славата по Добруджанскитѣ равнини — Миръ на праха му!.

Генералъ *Колевъ* за бойната си дейность въ Добруджа е произведенъ въ чинъ Генералъ-лейтенантъ и награденъ съ орденъ за храбрость III. ст. I. кл. и II. степенъ, както и съ желѣзния кръстъ I. и II. класи и много други съюзни ордени.

Съдържание

Въведение	5
Глава I.	
Подготовка за действие на 1. конна дивизия . .	9
Глава II.	
Действията на 1. конна дивизия въ междината Силистра—Добричъ. Започване военнитѣ действия	15
Боя при Куртъ Бунаръ	16
2. септемврий	16
Боя при с. с. Кочмаръ и Конакъ	20
3. септемврий	20
Действията на 1. конна дивизия на 4., 5. и 6. септемврий	26
Боя при гр. Добричъ	36
Разузнавателна дейность на конната дивизия следъ боя при Добричъ	42
8. септемврий	42
9. септемврий	45
10. септемврий	48
11. септемврий	49
12. септемврий	52
Глава III.	
Действията на конната дивизия на дѣсния флангъ на III. армия	
Боеветѣ при старата граница	54
13. септемврий, боя при с. Чифутъ-Куюсу	54
Боя при с. Кара-Омеръ	57
14. септемврий	57
Настѣплението на дивизията на северъ	62
15. септемврий	62
16. септемврий	63
17.	66
I-а атака на Кобадинската позиция	68
Боя при с. Топра-Хисаръ	68
18. септемврий	68
Боя при с. Узупларъ и Топра-Хисаръ	71
19. септемврий	71
Оттегляне на конната дивизия на линията с. с. Мустафа Ачи—Азапларъ	75
20. септемврий	75

Боя при с. Мустафа-Ачи, с. Азапларъ	76
21. септемврий	76
Предвигване на конната дивизия къмъ с. Геренджикъ	82
22. септемврий	82
23. "	85
Боя при с. Амузача и с. Первели	88
24. септемврий	88

Глава IV.

Отбранителни боеве при к. 90. с. Первели

Затишие предъ буря	95
24. септемврий	95
Боеветъ при к. 90. с. Первели	98
1. октомврий	98
2. "	101
3. "	103
4. "	108
5. "	112
6. "	116
7. "	118
8. "	118

Глава V.

Настъпателни боеве въ посока с. Первели—Кюстенджа

Подготовка атаката на неприятелската позиция с. Топра-Хисаръ—с. Урлукъой	123
Атака на укрепената позиция с. Топра-Хисаръ, с. Урлукъой	137
19. октомврий	137
Атака и заемане преднитъ неприятелски позиции	137
Заемане главната неприятелска позиция	141
Боя при село Урлукъой	141
20. октомврий	141
Заемане на с. Мулчова, с. Текиргьоль	144
21. октомврий	144
Атака и заемане на втората отбранителна линия и гр. Кюстенджа. Преследване край морето	148
22. октомврий	148

Глава VI.

Преследване край морето

Атака при Кара-Муратъ	152
23. октомврий	152
Преследване край морето. с. Кара-Муратъ, с. Тари-Верде	159
24. октомврий	159

Глава VII.

дване къмъ западъ.

с. Тари-Верде, с. Сатискъой — 25. октомврий	163
Преследване къмъ северъ край Дунава	169
26. октомврий	169
27. "	175
28. "	182
29. "	188
30. "	192
Спиране на конната дивизия	194
31. октомврий	194
Настѣпление на армията	195
1. ноемврий	195
2. ноемврий	197

Глава VIII.

Прикриване и укрепяване на армията

3. ноемврий	202
4. "	204
5. "	205
6. "	206
7. "	209
8. "	210
9. "	213
10. "	215

Глава IX.

Охрана на лѣвия флангъ и на тила на армията.

11. ноемврий	219
Преминаване на Дунава при Черна-вода—ст.Фитещи	222

Глава X.

Настѣпление къмъ гр. Мачинъ

15. декемврий	228
16. "	229
17. "	230
18. "	232
19. декемврий	236
20. "	239
21. "	240
22. "	242
Боя при с. Гречи в. 90.	244
23. декемврий	244
24. "	246

25.	"	247
26.	"	249
27.	"	250
28.	"	251
29.	"	255
30.	"	256
Завладяване неприятелската позиция к. 161., к. 90		257
31. декемврий		257
1. януарий		259
2. "		260
3. "		263
Заклучение		266
Приложения		
Сведение за загубитъ на 1. конна дивизия		273
Списъкъ на убититъ офицери		274
Списъкъ на раненитъ офицери отъ 1. конна дивизия		275
Сведение за пленниците и трофеитъ, взети отъ 1. конна дивизия		276
Благодарности и преценки		278
Скици № 1 — № 24.		

Vertical line on the left side of the page.

Two horizontal lines, one slightly curved, located in the upper middle section of the page.

A short vertical line on the right side of the page.

A short vertical line on the right side of the page, lower down.

16. БАЛКАНСКАТА БОЙНА 1912—13 г.—Действията на II. армия. обсада и атака на Одринската крепост, отъ Н. Ивановъ генералъ о. з. 51 л.
- 17-а. ПОЛСКА СЛУЖБА частъ I (герм. уставъ Führung und Gefecht). — Превель отъ официалното издание Поповъ Цв., полковникъ отъ г. щабъ. 21 л.
- 17-б. ПОЛСКА СЛУЖБА (германския уставъ Führung und Gefecht) частъ II. превель отъ официалното издание — Цв. Поповъ, подковникъ отъ г. щабъ. 30 л.
- 17-в. ОБЯСНИТЕЛНА ЗАПИСКА НА ГЕРМАНСКИЯ ПРАВИЛНИКЪ ЗА ПОЛСКАТА СЛУЖБА, превель Цв. Поповъ, полковникъ отъ г. щ. 12 л.
- 18-а. БОЙНА ПОДГОТОВКА НА ПЕХОТАТА ВЪ УПРАЖНЕНИЯ. ч. I. Отдѣлението и взвода, отъ подполковн. Щолбергеръ — превель Р. Димитровъ подполковникъ 24 л.
- 18-б. БОЙНА ПОДГОТОВКА НА ПЕХОТАТА ВЪ УПРАЖНЕНИЯ. ч. II. Рота, отъ подполк. Щолбергеръ превель Р. Димитровъ подполковникъ 21 л.
19. БОЯТЪ ПРИ в. ДУБЪ отъ 14. до 25. септемврий 1918 г., отъ Георгиевъ Т. полковникъ отъ ген. щабъ 15 л.
20. НАПАДЕНИЯ ВЪ ПОЗИЦИОННАТА ВОЙНА. ЩУРМОВИ КОМАНДИ ПРИ ПОЗИЦИОН. ВОЙНА. ПАТРУЛНИ НАПАДЕНИЯ извършени отъ 18. пех. Егърски полкъ презъ 1917—1918 год. на южния фронтъ 12 л.
- *21. ЧАТАЛДЖА. Спомени и впечатления на участникъ, отъ Хр. Недѣлковъ 12 л.
22. АРТИЛЕРИЙСКИЯТЪ ОГЪНЬ, отъ Хр. Луковъ, подполковникъ 12 л.
- *23. ПОДРОБНИ ТАБЛИЦИ ЗА ПАРАЛАКСА отъ Богдановъ Н.— капитанъ 20 л.
- *24. БОЕВЕТЪ ЮЖНО ОТЪ С. ХУМА отъ М. Друмевъ генералъ о.з. 30 л.
25. ПЛЕННИКЪТЪ ВЪ ОСТРОВЪ КОРСИКА отъ М. Гочевъ — Гжлинъ 15 л.
26. ВОЙНАТА НА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ БАЛКАНСКИТЪ ДЪРЖАВИ 1913. г. отъ А. Христовъ, полковникъ. 36 л.
- *27. СРАЖЕНИЕТО ПРИ МАРНА отъ А. Зайцевъ — превель Т. Радевъ, полковникъ 50 л.
28. АРТИЛЕРИЯТА ПРИ ДОЙРАНЪ отъ П. Пейковъ . 50 л.
- *29. ДЕЙСТВИЯ НА 1/2 БРИГАДА ПРЕЗЪ 1912—13. г. отъ Г. Абаджиевъ, генералъ о. з. 35 л.
30. БАЛКАНСКАТА ВОЙНА частъ II. — действията на II. армия срещу съюзниците 1913 г. — отъ Н. Ивановъ, генералъ о. з. 60 л.
- *31. СНАБДЯВАНЕТО НА АРМИЯТА ВЪ ВРЕМЕ НА ВОЙНА отъ Калинъ Г. Найденовъ, генералъ-лейтенантъ о. з. 25 л.

32. ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕДЪ НА ОБЩОЕВРОПЕЙ-
СКАТА ВОЙНА И УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ
ВЪ НЕЯ отъ А. Христовъ, генералъ-майоръ о. з., 120 л.
- *33. АРМИЯТА И ВОЕННОТО ПРАВОСЪДИЕ, отъ К.
Григоровъ, полковникъ 30 л.
- *34. РАЗЧЛЕНЕНИЕ НА ПОХОДНИТЪ ДВИЖЕНИЯ ВЪ
ЗАВИСИМОСТЪ ОТЪ ДЕЙСТВИЯТА НА ВЪЗДУШ-
НИТЪ СИЛИ, отъ Валдемаръ Пфайферъ, капи-
танъ на разположение — превель Цв. Поповъ
полковникъ отъ г. щ. 40 л.
- *35. УПРОСТЕНА НАУКА ЗА ПЕХОТНА ТАКТИКА отъ
кап. Лиделъ Хартъ — превели П. Дървинговъ,
полковникъ о. з. и Л. Бучковъ, капитанъ о. з. . . 40 л.
- *36. СТРЕЛБА СЪ КАРТЕЧНИЦИ отъ Донковъ П. . . 40 л.
37. СЪВРЕМЕННАТА КОННИЦА, отъ генералъ-лейте-
нантъ Н. Н. Головинъ — превель Ив. Стойчевъ . 40 л.
38. ВОЙНАТА ВЪ ДОБРУДЖА. Извлечения отъ „Исто-
рията на войната за обединението на Ромъния 1916
—1919, г.“, отъ Константинъ Кирицеску — пре-
вель отъ ромънски А. Н. 15 л.
39. МОРСКА ВОЙНА отъ К. Скутуновъ 60 л.
40. АРМЕЙСКАТА КОННИЦА ВЪ МАНЕВРЕНАТА
ВОЙНА отъ Б. Шапочниковъ — превель М. Зла-
тоустовъ 30 л.
41. ДИСЦИПЛИНАРНАТА ОТГОВОРНОСТЪ ОТЪ НА-
УЧНО ГЛЕДИЩЕ И СПОРЕДЪ НАШЕТО ВОЕН-
НО ПРАВО отъ Илия Сливковъ, прокуроръ при
Военно-касационния съдъ 35 л.
42. ТАКТИКА НА ВЪЗДУШНИЯ ФЛОТЪ отъ Н. Яцукъ, 80 л.
43. ХИМИЧЕСКАТА ВОЙНА отъ Ю. Т. Пъевъ, под-
полковникъ 40 л.
44. БОЯ ПРИ КАПОРЕТО отъ Юлиушъ Козолубски, 20 л.
45. СЛУЖБАТА НА ГЕНЕРАЛНИЯ ЩАБЪ, частъ I., отъ
Т. Радевъ, полковникъ отъ г. щ. 150 л.
46. ПОХОДИТЪ НА ЦАРЬ СИМЕОНА отъ С. Г. Ка-
шевъ, капитанъ о. з. 25 л.
47. СРАЖЕНИЕТО ПРИ Р. ПИЯВЕ превель Ив. Васи-
левъ — Мисана, поручикъ о. з. 20 л.
48. ПРИБЛИЖАВАНЕ НА ОТДЪЛНАТА АРМИЯ КЪМЪ
ПОЛЕСРАЖЕНИЕТО отъ М. Иововъ, полковникъ, 20 л.
49. ТАЙНИТЪ СИЛИ отъ В. Николай, полковникъ о. з. на
германската армия. Превель капитанъ Пенчевъ Г. 60 л.
50. ПАРИСЪ ИЛИ БЪДЕЩЕТО НА ВОЙНАТА отъ
Б. Х. Лиделъ Хартъ. Превель отъ английски пол-
ковникъ о. з. П. Дървинговъ. 35 л.

Забележка. Съ (*) сж означени книгитъ, които сж изчерпани.

Останалитъ се намиратъ за проданъ въ склада на издателството.

Урежда редакционенъ комитетъ
Редакторъ капитанъ Балтаковъ Антонъ.

ЦЕНА 35 ЛЕВА